INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
V LJUBLJANI

PROBLEMATIKA IZSELITVE KOROŠKIH SLOVENCEV IN ASPEKTI TEGA VPRAŠANJA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Tone Zorn, višji strokovni sodelavec

Ljubljana, 1965

K A Z A L O

TEŽNJE PO ODSTRANITVI SLOVENSKEGA ŽIVLJA S KOROŠKE DO NAPADA NA JUGOSLAVIJO. PROBLEM KANALČANOV — Stran

Težnje po odstranitvi slovenskega življa s Koroške do anšlusa Avstrije k tretjemu rajhu 1938.leta 1

Odnos nacističnih oblasti do koroških Slovencev . 19

Vprašanje preselitve južnih Tirolcev in Kanalčanov v tretji rajh ter odnevi tega vprašanja na Koroškem 30

Opcije in optanti iz Kanalske doline 46

POSKUS ODSTRANITVE SLOVENSKEGA ŽIVLJA S KOROŠKE

Priprave za odstranitev slovenskega življa s Koroške 61

Izselitvena akcija 14.in 15.4.1942 80

Nekaj "pravnih"vprašanj ob razlastitvi slovenskih izseljencev 90

Novi poskusi izseljevanja 102

Proces proti Maier-Kaibitschu 1947.leta 114

SLOVENSKI IZSELJENCI NA KOROŠKEM PO PADCU NACIZMA

Slovenski izseljenci po vrnitvi na Koroško (maj - julij 1945) 154

Vprašanje vrnitve premoženja izseljenim Slovencem 171

Ustanovitev Zveze izseljenih Slovencev 184

Pravna problematika povračila imovine in povrnitve škode slovenskim izseljencem od leta 1947 do leta 1963 207

Povzetek 220

Nemški povzetek 224

PRILOGI

Obtožnica proti Maier-Kaibitschu

Seznam slovenskih izseljencev s Koroške

TRŽNJE PO ODSTRANITVI SLOVENSKEGA ŽIVLJA DO NAPADA NA JUGOSLAVIJO. PROBLEM KANALČANOV

I. Težnje po odstranitvi slovenskega življa s Koroške do anšlusa Avstrije k tretjemu rajhu 1938 leta.

Problematiko poskusa izselitve koroških Slovencev med drugo svetovno vojno naj bi po pričakovanju slovenske javnosti na Koroškem po drugi svetovni vojni osvetlil proces proti enemu glavnih krivcev za izselitev - Maier Kaibitschu. Proces se je vršil oktobra 1947. leta. Žal sodišče takrat ni osvojilo želje slovenske manjšine; namesto, da bi skušalo ugotoviti vse komponente tega akta in kaznovati krivce, se je praktično omejilo le na osebo Maier Kaibitsch. [1] Pričakovanje slovenske manjšine je bilo tembolj upravičeno, ker je takratni poglavar avstrijske države, predsednik dr. Karl Renner s pismom z dne 26. XI. 1945 obljubil, da bodo trije glavni krivci izselitve Maier Kaibitsch, Karl Fritz in bivši gaulaiter Rainer "obsojeni in brezobzirno kaznovani" [1a]. Proces, ki se je vršil čez dve leti pa je šel mimo te obljube, in če verjamemo znanemu Vinzenzu Schumiju [2] so bili njegovi vzroki politični: po njegovem mnenju je bil Maier Kaibitsch obsojen zaradi jugoslovanskega pritiska na Avstrijo. [3] Pozabiti tudi ne smemo, da je bilo leto 1947 začetno leto konferenc za sklenitev avstrijske državne pogodbe, kar samo potrjuje Schumijevo trditev.

Pri podrobnejši obdelavi problema bi moglo sodišče ugotoviti kot vzrok akcije za izselitev koroških Slovencev predvsem dve komponenti: a/ delovanje nemško-nacionalnih organizacij na Koroškem in v Avstriji, katerih začetki segajo še v staro monarhijo in katerih cilj je bil "čimprejšnja rešitev" slovenskega vprašanja v duhu nemškega nacionalizma in b/ vprašanje odnosa nacizma do nemških manjšin v inozemstvu in lastnih v rajhu, povezano s problemom izselitve južnih Tirolcev in Kanalčanov v rajh 1939. leta, ko se na Koroškem obe komponenti v glavnem zlijeta. Poleg te načrtne izselitve pa moramo v letu 1942 upoštevati izseljevanje posameznih slovenskih družin radi sodelovanja in podpiranja narodnoosvobodilnega gibanja. Pri vsem tem nas ne sme motiti delna opozicija koroških nacistov do Berlina in do vprašanja preselitve Kanalčanov v tretji rajh. Koroški so v tem vprašanju zastopali tezo o ohranitvi nemškega etničnega elementa v Italiji; želeli pa so tudi avtonomnost pri reševanju "slovenskega" in drugih vprašanj in se s tem ograditi od rajhovskih Nemcev, ki so pričeli prihajati na Koroško.

Do začetka prve svetovne vojne še ne najdemo misli o fizičnem pregonu slovenskega življa, pač pa naletimo na štajerskem in koroškem sektorju slovenske jezikovne meje poiskuse, da bi se za rajhovskimi Nemci izpodrinilo avtohtono slovensko prebivalstvo. To izpodrivanje je povezano z delovanjem graške organizacije Südmark. Ustanovljena je bila

24.XI.1889. leta. Že po prvem letu po ustanovitvi je štela 170 krajevnih skupin z 20.000 člani, nalogo pa videla po 1906 letu v poseljevanju slovenskih obmejnih področij z nemškim življem. Tako naj bi se zlil Maribor preko Špilja in Marenberga (Radlje) s strnjenim nemškim področjem; drugi kolonizacijski krog pa naj bi omogočil nemški prodor iz Labodske v Dravsko dolino. Po podatkih Nikolausa von Preradovicha je bilo po letu 1960 naseljeno na Štajerskem 75 nemških družin s 420 člani. Südmarka je v ta namen stavila na razpolago 1.5 milijona kron za nakup 2.000 oralov zemlje [4]. Ti podatki se deloma skladajo z onimi v razpravi "Deutscher Schulverein-Südmark in njegovi nasledniki v drugi avstrijski republiki" [5] po katerih naj bi se naselilo na Štajersko dve družini manj, skupno število kolonistov pa bi znašalo 434 družinskih članov. Za njihove potrebe je bilo odkupljeno 900 oralov zemlje. Vsekakor je prva svetovna vojna preprečila Südmarki načrt o odkupu vsaj še enkratne količine štajerske zemlje. Za naš problem pa je važno, da je delovanje Südmarke seglo tudi na južno Koroško. Slično kot na Štajerskem, sta pričeli tudi v Celovcu in Borovljah poslovati posebni pisarni tega društva za posredovanje nakupa slovenskih posesti. V Gradcu je bil v ta namen 1909. leta ustanovljen tudi posebni denarni zavod za financiranje kolonizacije imenovan Südmarkische Volksbank und Spargenossenschaft für die Alpenländer, kasneje preimenovan v Deutsche Heimatstätten - Bank (zavod je deloval tudi v času med obema svetov-

nima vojnama). Prelomnico v kolonizaciji južne Štajerske pomeni konec prve svetovne vojne, enako tudi na Koroškem, ko so z izgubljenim plebiscitom dobile slične tendence novega gorive. Iz tega časa tudi beležimo prve glasove o radikalnejših "rešitvah" problematike obmejnega slovenstva. Tako je Marburger Zeitung 17.X.1918 z odobravanjem povzela po nekem dunajskem listu zahtevo po izselitvi onih Slovencev, ki so podprli majniško deklaracijo v Rusiji, v zameno za nemško manjšino [7].

Predigro dogodkov čez dobrih dvajset let vidimo že v dejstvu, da se je po koroškem plebiscitu 1920. leta preselilo v Jugoslavijo 61 slovenskih učiteljev, domačinov ali tekih, ki so bili v službi na Koroškem že ob času prve svetovne vojne. Za večino teh na Koroškem nedvomno ni bilo nobene eksistenčne možnosti več. Ostali so le štirje, izmed katerih pa je dobil učiteljsko službo na slovenskem ozemlju le eden, dva sta bila sprejeta v službo znova šele leta 1925, a sta bila nameščena v nemških krajih.[8] Iz Koroške je moralo oditi tudi več duhovnikov in delavcev.[9] Vnetega sodelavca je v tem času dobila Südmarka na Koroškem v novi, osrednji protislovenski in nadstrankarski organizaciji, ustanovljeni med koroškimi boji 1919 leta - v Kärntner Heimatdienstu, po plebiscitu 1920 leta preimenovanen v Kärntner Heimatbund. Poslevodeči načelnik te "domovinske zveze" je postal 1921. leta že večkrat omenjeni Maier Kaibitsch. Prvotni namen te organizacije je bila borba proti aspiracijam Jugoslavije do Koroške, po plebiscitu 1920 pa krnjenje razvoja slovenske

manjšine na Koroškem. Organizacija je bila v ozkih stikih s koroško deželno vlado, tako je na primer njen osrednji urad v Celovcu financirala koroška vlada.[10] Lojze Ude [11] piše, da je postala po plebiscitu 1920. leta Heimatbundova centrala v Celovcu "specializirana strokovna institucija za reševanje slovenskega vprašanja na Koroškem, ki je to vprašanje študirala, zbirala podatke, poročala, dajala predloge, svetovala, samoiniciativno ali vprašana za svet od oblastev, sestavljala razne sezname, kartoteke. Vestno je spremljala pisanje slovenskih pa tudi drugih jugoslovanskih časnikov". Ta jedrnati oris delovanja KHB potrjuje tudi ohranjen govor, ki ga je imel Maier Kaibitsch 21.X.1926 v Celovcu. V njem je povdaril, da mora imeti KHB pregled nad gospodarskimi razmerami in natančno ugotoviti gospodarski položaj koroških Slovencev. Podčrtal je, da je potrebno imeti stalni pregled vseh slovenskih knjižb in kartoteko premoženjskih razmer. Govoril je o potrebi brezpogojne organizacije in pri tem povdaril, da morajo izginiti koroške utrakvistične šole. Posebej se je zahvalil Südmarki za njeno delovanje. Po njegovem bo moralo priti do tega, da se ljudje, ki še dovolj ne obvladajo nemškega jezika, čimpreje raznarodijo.[12] Ta cilj je KHB skušal doseči z organizacijo domovinskih svetov, krajevnih zaupnikov, v glavnem učiteljev, uradnikov, vaških mogotcev, trgovcev, gostilničarjev, po veliki večini bivših častnikov, vojakov iz oboroženo borbe v l. 1918/19 samih političnih pripadnikov velikonemške stranke ali Landbunda ali krščanskih socialcev v prvih letih po plebiscitu pa tudi še delavcev. [13] Iz

istega leta, kot je ohranjen programski govor MK, je znan tudi načrt KHB o naselitvi tisoč nemških protestantskih družin na slovenski del Koroške.[13a/] V ta namen je stopil KHB preko nemškega generalnega konzula v Celovcu v stik z leta 1898 ustanovljenim bančnim inštitutom Nemško naselitveno družbo (Deutsche Ansiedlungs Geselschaft, DAG) v Berlinu, vpisano v firmski register pod št. B 512.551.[14/] V okrožnici Kärntner Heimatdienste - seveda strogo zaupni z dne 21.novembra 1923 je Maier-Kaibitsch naznanil ustanovitev Bodenvermittlungstelle za nakup slovenskih posesti za kupce iz rajha. Iz istega dne je tudi okrožnica s katero je Maier Kaibitsch naročal zaupnikom domovinske službe taktične akcije za spremenitev samoslovenskih župnij na Koroškem v vsaj dvojezične.[15/] "Koroški Slovenec" poroča o delu prvič leta 1929. Ta urad je s pomočjo Schulverreina Südmarke in berlinskega VDA (Verein, od leta 1933 Volksbund für das Deutschtum im Ausland)[15a/] posredoval za Nemce nakupe iz rajha ali zakupe kmetijskih posestev na Koroškem. Zadnje obširnejše poročilo tega Koroškega Slovenca (13. julij 1932, št.28) o delu tega urada prvi med drugim: "glavno zaslugo za naselitev rajhovcev ima Heimatbund, ki zastopa stališče, da mora priti zemlja ob meji v nemške roke, to se pravi, da je treba pregnati domače Slovence z grude in naseliti Nemce. Heimatbund zna na prav zvit način pridobivati rajhovce za nakup slovenskih posesti... Doslej je na Koroškem 137 rajhovskih kmetov, ki posedujejo 6.604 oralov zemljišča, ki je stalo 4,842.000 šilingov. Na slovenskem ozemlju je nad polovica priseljencev,

marveč 71, ki so pokupili 3.677 oralov zemljišča. Da je KB pošiljal svoje rajhovske brate predvsem v slovensko zemljo, kaže popolnoma slovenska občina Blato, kjer se je naseljenih že 7 rajhovskih - bržkone protestantskih priseljencev. Merodajni krogi se ne zgenejo, ko se naseljujejo med izključno katoliškim prebivalstvom rajhovski protestanti. No ja, glavno je, da zadobi Koroška nemško obeležje."[16] Kaže pa, da je naletel KHB v naslednjih letih zaradi sprememb političnih razmer in močnejšega avstrijskega kurza pod Dollfussom pri izvajanju tega načrta na ovire in da so mu prišli prav tudi domači nemški ali pa nemčurski elementi. Še tik pred Anschlussom Avstrije k tretjemu rajhu 25.III.1938 je poročal Koroški Slovenec, da je "nedavno" Heimatbundov govornik v nekem govoru dejal, da "naj se javijo vsi Heimatreue, ki bi hoteli kupiti kako slovensko posestvo pri Heimatbundu, kateri jim bo v denarni zadregi rad ustregel." [17]

Tako Südmarka in VDA so KHB pomagali pri kolonizacijskem delu tudi druga rajhovska društva kot "Deutsch-osterreichischer Volksbund" [17a] in "Deutsch-osterreichische Arbeitsgemeinschaft s sedeži v Berlinu in na Dunaju. Za slednjo vemo, da so na sejah njenega odbora pregledovali rezultate in izkušnje pri naseljevanju rajhovcev na Koroškem. Na seji 22.XI. 1930 leta so na primer povdarili, da morata Avstrija in Nemčija složno izvesti to kolonizacijo v "interesu ohranitve nemštva na slovenskem obmejnem področju Karavank". [17b] Tema društvoma se je pridruževala protestantska verska organizacija v Nemčiji "Gustav Adolf Verein". [18] Tudi glavno

tajništvo "bavarske krščanske nemške zveze" v Münchenu je bilo ustanovilo poseben naselitveni urad, ki naj bi vršil naseljevanje bavarskih kmetov na avstrijsko Štajersko in Koroško. Po poročilu Kärntner Tagblatta z dne 28.XI.1930, str. 2, naj bi bile priprave za prvo skupino kolonistov kmalu končane.

1930 leta je bil izdelan tudi naselitveni načrt, po katerem so rajhovski kolonisti prejemali iz Nemčije in od avstrijskih društev za pomoč pri naselitvi 30% denarno vrednost kupljenega posestva, za ostalo kupnino pa dolgoročen dvoodstotni kredit. Skrb za pridobivanje posestev za koloniste je na slovenskem in jezikovno mešanem ozemlju imel seveda KHB, sodelovali pa so tudi ustrezni denarni zavodi. Tako je imel v času krize velikovški Kreditvere in v letih 1930 do 1931 naprodaj 50 posestev in se v začetku marca 1931 leta celo obrnil na avstrijskega poljedelskega ministra, da bi poskrbel za ta posestva, ki merijo povprečno 30 ha in pridejo na dražbo za nemške naseljence. Podatki Koroškega Slovenca z dne 13. julija 1932 o odkupljenih slovenskih posestvih se ločijo od onih, ki jih navaja dr. Felsher v razpravi Naseljevanje rajhovcev na Koroškem v dobi sanžermenske Avstrije. Po dr. Felsherju se je do konca leta 1930 naselilo na Koroško 109 rajhovskih družin z nad 300 člani odkupljeno pa je bilo 4.811 oralov zemlje v vrednosti 5,246.400 šilingov. Samo v letu 1933 je prišlo na Koroško novih 33 družin rajhovcev, ki so pokupile 950 oralov zemlje.

s pomočjo že omenjenih denarnih zavodov in šolskega društva Südmark-Schulvere je bilo naseljeno tudi ob jugoslovansko-štajerski meji 170 rajhovcev na 41 posestvih, ki so merila 1849 oralov. 19/

V kolonizacijsko dejavnost se je vključil tudi tisk, zlasti pa časnik Deutsche Tagesszeitung. V tem listu je rajhovski naseljenec na Koroškem Hahn še pred letom 1930 opisal v članku nemška južna marka (Koroška) ugodne pogoje, ki jih je bil za naselitev rajhovskih Nemcev ustavril KHB. Omenil je, da sta Maier Kaibitsch in njegov pomočnik Raupert pripravila v svoji daljnovidnosti ugodna tla za naselitev rajhovcev, ki imajo nalogo, da z nemškim duhom prepojijo slovensko kmečko prebivalstvo južne Koroške in v pravem pomenu besede vrše delo "rosničnih pionirjev nemške kulture". Hahn tudi piše, da načrt predvideva naselitev najmanj tisoč rajhovskih družin na slovensko ozemlje, omenja pa tudi ugodne pogoje za naselitev kolonistov na Koroškem. Tako zadostuje kolonistu za ustvaritev eksistence že deset tisoč mark, dočim mu jih je v prekomorskih deželah potrebno najmanj dvajset tisoč. Hahn v članku izrecno povdarja, da koroški deželni svet denarno in materialno podpira naseljevanje. Istemu cilju, pridobivanju novih kolonistov, je bila namenjena tudi knjiga Kärnten als Siedlungsland, ki jo je KHB izdal za propagatorje kolonizacije v rajhu in za kandidate, ki so se odločili za proselitev na Koroško. 20/

1/ Maier Kaibitsch je bil rojen 20.V.1861 v Leobnu, mati mu je bila Slovenka. Kot bivši častnik avstroogrske vojske se je po letu 1918 udeležil koroških obrambnih bojev, leta 1921 pa postal poslevôdeči vodja Kärntner Heimatbunda, kar je ostal do leta 1939. Politično je spadal k nacionalno svobodnjaški smeri, katere pristaši so pripadali med obema vojnama k velikonemški ljudski stranki ali pa k Landbundu. Sam se je politično držal ob strani, kar je zahteval njegov zaupniški položaj (vodja KHB) pri deželni vladi strankarsko politično nevtralnost. Deželna vlada je tvorila koalicijo med liberalnim Landbundom, socialnimi demokrati, krščanskimi socialci in velikonemci, se je bila dobro vpeljala in funkcionirala brez večjih trenj. Za Dolfussa je nadomestila staro deželno koalicijo vlada krščanskih socialcev in Heimatschutza. Po nacističnem puču 25.7.1934 je bila postavljena stanovska deželna vlada na podlagi nove avstrijske ustave. Položaj in organizacijska oblika KHB pa je ostala kljub vsem političnim spremembam na zunaj vseskozi ista, navnotraj pa kmalu zasledimo nacistične tendence, tako je n.pr. tudi Maier Kaibitsch sodeloval v Št.Jakobu v Rožu. Kot pa so izjavile priče na procesu je imel stike tudi z vodilnimi koroškimi nacisti, njegova članska izkaznica NSDAP nosi številko 6,ooo.ooo, dan pristopa v nacistično stranko pa datum 4.I.1934.

Pri postavitvi prve nacistične vlade 11.marca 1938 v Celovcu je Maier Kaibitsch postal član vlade (Landrat) in s tem ohranil svoj dotedanji narodnostnopolitični referat. Skupaj z deželno vlado je bil sprejet v SS z rangom Sturmbannführerja, ki je odgovarjal njegovemu činu rezervnega majorja. Ob reorganizaciji avstrijskih dežela gäue je Maier Kaibitsch prišel kot višji vladni svetnik v uradniško razmerje. KHB je med čtem časom formalno

obstojal še naprej, vendar je težišče narodno politične dejavnosti prešlo skupaj z KHB v okvir Gaugrenzlandanta für Volkstumfragen der NSDAP v Celovcu, za katerega vodjo je bil postavljen Maier Kaibitsch. Pravzaprav je bila to le zunanja reorganizacija, kajti sam aparat se ni mnogo izpremenil. Pri združitvi vojaških združenj v NS - državno vojaško zvezo, je prišel na čelo te organizacije prav tako Maier Kaibitsch. Ko Friedrich Rainer prevzame decembra 1941 na Koroškem iz rok starega gaulaiterja Kutschera civilno oblast, postavi Maier Kaibitsch na čelo "Dienststelle des Reichskommissars für die Festigung des deutschen Volkstums" na Bledu. Rainer je imel, kot je izjavil na procesu v Ljubljani popolno zaupanje v Maier Kaibitscha. Zato se je tudi zavzel, da so se združili v Maier Kaibitschovih rokah vsi trije narodnostno politični referati, ki so odigrali odločilno vlogo pri kasnejši selitvi koroških Slovencev:

1. "Gaugrenzlandamt, Amtliche Umsiedlungsstelle", poznejši Gauhauptamt für Volkstumsfragen der Gauleitung Kärnten der NSDAP"
2. Urad "Der Beauftragte des Reichskommissars für die Festigung des deutschen Volkstums, Dienststelle Klagenfurt". Ta urad je imel svojo posebno podružnico na Bledu za področje Gorenjske.
3. Gauverband Kärntens des VDA, kot vrhovna organizacija vseh nemško nacionalnih društev narodnopolitičnega značaja.

Dne 27.5.1942 je izdal gauleiter Rainer odredbo s katero je izdal svojemu pooblaščencu Maier Kaibitschu posebna pooblastila, s katerimi je izključil vsako pravno sredstvo proti odredbam nemškega državnega komisarja za utrditev nemštva, ne glede na obstoječe pravne predpise.

Nastane vprašanje, ali je bil Maier Kaibitsch edini krivec pri izselitvi koroških Slovencev? Pred sodiščem je bil po drugi svetovni vojni postavljen le on, njegov

najožji sodelavec in namestnik Karel Fritz je bil sicer v zaporu, a kljub obljubi predsednika avstrijske republike Rennerja izpuščen brez obsodbe. Celo do procesa proti Maier Kaibitschu je prišlo, kot je izjavil Vinzenz Schumy amerikancu Thomasu Barkerju, da so avstrijske oblasti obsodile Maier Kaibitscha leta 1947 samo zaradi jugoslovanskega pritiska na Avstrijo. Ohranjeni dokumenti pa plastično prikazujejo še ostale zločince, ki so se v znatni meri rekrutirali iz nekdanjega aparata KHD in nacistične stranke. Na prvem mestu je imenovati takozvani "vaški trikot", ki so ga sestavljali krajevni nacistični vodja, kmečki vodja, in župan. Tem domačinom moramo dodati vse pristojne oddelke koroške deželne vlade, urade, oddelke "Gauleitung der NSDAP Gau Kärnten, vse okrožne vodje in njihove urade, instance kmečkih organizacij in okrajna glavarstva. V dokumentih se stalno ponavljajo poleg Maier Kaibitscha imena: dr. Richard Wenner, P.Wedam, E.Cerjak, J. Dietz, Hauptmann Kaplaner, SS-Strumbannführer Maurer, SS-Sturmbannführer Bauer, H.Burgstaller, dr. H.Peters, ORR. ing. V. Maierhofer, ki je bil prve mesece po koncu druge svetovne vojne celo član komisije, ki je ocenjevala škodo na posestvih izseljenih Slovencev (!). Pri omenjeni družbi DUT so med drugim sodelovali: dr.Woss, Lederer, Apold in koroški borci, nacistični funkcionar Plankensteiner. Pri DAG so bili zagrizeno nacist ing. Javornig, Walter Schwameiss, dr.Enge, ing. Ottokar Hermann, Theodor Fabian, Pitauer, Sturmbannführer Kraft in neki Pilaj.

Zanimivo oceno dela je dal na procesu bivši vodja krščanskih socialcev v Beljaku Rainhard Moebius. Maier Kaibitscha je ocenil za "odkritega avstrijskega nacionalista, ki se je bil vključil v nacifašizem zgolj zato, da je še nadalje služil koroški deželi, kakor je to delal ves čas od leta 1918 dalje in da je svoje več kot lo-letno

delo za Koroško mogel nadaljevati tudi v dobi nacifašizma. Maier Kaibitscha častijo vsi domovini zvesti Koroški že od leta 1918 dalje, on je bil največji sabo- ter nacifašizma in je postal zgolj žrtev slovenskih in jugoslovanskih napadov. Odstopiti pa ni hotel, da bi tako lahko rešil svoje dolgoletno delo. "Po Moebiusu naj bi tudi Maier Kaibitsch iskreno ljubil slovenski narod. Pri tej izpovedi moramo upoštevati, da ga je bil Maier Kaibitsch 1938 leta rešil pred koncentracijskim taboriščem pred katerim naj bi ga menda rešil zato, ker sta se oba "borila na isti strani za enotnost Koroške". V nadaljnjem tekstu pa bomo videli, da je bila ta rešitev verjetno nekoliko drugačna, prav z denunciacijo Moebiusa se je skušal Maier Kaibitsch rešiti v novi nacistični režim (po spominih dr.Fr.Petka). Na procesu 1947 leta je Maier Kaibitsch izpadel kot edini grešnik pri izselitvi koroš- kih Slovencev (obsojen je bil na dosmrtno ječo, iz zapora pa izpuščen iz zdravstvenih razlogov 1951 leta; dve leti kasneje je umrl.), dejansko pa ni bil, kot je izjavil dr.Mirt Zwitter na procesu glede na velikost zločina "v stanju vse to izvršiti, toda bil je vodilna sila." Skoraj vsi našteti Maier Kaibitschovi sodelavci so bili domači koroški Nemci. Vest o Maier Kaibitschovi aretaciji je objavilo glasilo angleške zasedbene oblasti Kärntner Nachrichten 8.6.1945, str.1. Za koroške razmere pa je značilno, da je Maier Kaibitsch ponudil iz zapora svoje usluge tudi novi koroški vladi. (To vest iz slovenskega poročevalca iz leta 1945 mi je kot verodostojno potrdil jeseni 1963 leta dr.Julij Felaher).

18/ Na peticijo Osvobodilne fronte za slovensko Koroško je dr. K.Renner dne 26.11. med drugim povdaril: 1."Maier Kaibitsch, Rainer in stotnik Fritz bodo po zakonu o kaznovanju vojnih zločincev obsojeni in brezobzirno kaznovani, v kolikor jih ne bodo prej justificirali zavezniki. Čim bodo imenovani v rokah republike Avstrije,

bodo postavljeni pred sodišče v Celovcu. 2. Zadevo oškodovanja (nemreč slovenskih izseljencev iz leta 1942 - op.) bo uredila vlada, ki jo bo parlament izvolil... 3. Državna in deželna vlada za Koroško bosta tekmovali med seboj, da ugodita vašim kulturnim zahtevam po povrnitvi škode...

(Prepis pisma hrani arhiv Inštituta za narodnostna vprašanja INV).

2/ Vinzenz Schumy je po rodu Slovenec, Ziljan in se je v mladosti za Slovenca tudi priznaval. Kmetijsko šolo je dovršil na Grmu na Dolenjskem, kamor ga je poslalo katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem. Nekaj let je bil v službi koroškega deželnega kulturnega sveta, svetovalnega organa deželne vlade za kmetijstvo, za Slovence določeni kmetijski potovalni učitelj. Prešel pa je v nemški tabor. Ta odpor tudi sam imenuje z nesmiselnostjo odpora proti nemški "veličini", kulturi. Bil je med organizatorji Bauerbunda, od leta 1921 imenovanega Landbund, te poleg socialnih demokratov na Koroškem najmočnejše stranke v prvem desetletju prve avstrijske republike. Več let je bil predsednik osrednje protislovenske centrale na Koroškem Kärntner Heimatbunda, vedno pa v ožjem stiku z njim. Od leta 1923 do 1927 je bil koroški deželni glavar. V letih 1929 in 1930 je bil v raznih koalicijskih vladah s krščanskimi socialci podkancler in notranji minister tudi še v prvi Dolfussovi vladi 1933. Bil je v začetku menda simpatizer nacistov, pozneje pa njihov "nasprotnik". Obnovitelji avstrijske države po nacističnem polomu so računali tudi z njegovim sodelovanjem. Med drugim je bil tudi generalni zastopnik avstrijskega kmetijskega zadružništva (Lojze Ude, Po plebiscitu 10.oktobra 1920-Kärntner Heimatdienst, Heimatbund. Zbornik Koroške, Ljubljana 1959, str.75). Umrl je 13.12.1963.

3/ Thomas M. Barker, The Slovenes of Charinthia a National Minority Problem, New York - Washington, 1960, str.234; Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana, 1961, str.307.

4/ Nikolaus von Preradovich, Der nationale Gedanke im Österreich, 1866 - 1938, Göttingen (1963), str. 6. P. posnema podatke po knjigi G.A. v. Metnitz, Die deutsche Nationalbewegung 1871 - 1933, Berlin 1939.

5/ Slovenski vestnik, Celovec, 12.II.1960, št.7 Razprava je izhajala v številkah 6-13 (5.2. - 25.3.1960).

6/ Prav tam.

7/ Marburger Zeitung, 17.10.1918; Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana, 1960, str.307-308.

8/ Lojze Ude, cit.d., str.77. Številke o številu učiteljev, ki so zapustili Koroško sicer variirajo. - Za učitelja Franca Aichholzerja gl.: dr.Julij Felaher, Franz Aichholzer, Naši razgledi, Ljubljana, 22.2.1964, št.4; Naš tednik Kronika, Celovec 6.2.1964, št. 6; Slovenski vestnik, Celovec, 14.2.1964, št.7.

9/ Lojze Ude cit.d., str. 78.

10/ Lojze Ude, cit.d., str.73-91; posebej str. 76-77.

11/ Lojze Ude, cit.d., str. 84-85.

12/ Prepis govora hrani arhiv ZNV. Na procesu proti Maier Kaibitschu ga je kot priča prebral dr.Mirt Zwitter, vendar ga sodišče ni prištelo k obtežilnemu materialu.

13/ Lojze Ude, cit.d., str. 85

13a/ Dr.Julij Felaher (-er) piše o tem v članku "Odgovornost za Kaibitschove zločine nosi že senžermenska Avstrija"... 21 junija 1929 (sta) Maier Kaibitsch in znani šovinist dr.Martin Wutte (zanj glej Lojze Ude, dr.Martina Wutteja duhovna podoba, Kol.Slovenske Koroške 1958, str. 45-5o - op.) predavala v Porečah ob Vrbskem jezeru časnikarjem iz rajha o potrebi naselitve rajhovcev na slovenskih kmetijah na Koroškem in namestitve nemških duhovnikov na slovenskih farah. Pri tem sta povdarjala zasluge celovškega škofa dr.Hefterja, ki ima razumevanje za tako akcijo in ki v tem vprašanju podpira Heimatbund.

. . .

Na povabilo Heimatbunda je bival na Koroškem od 28.maja do 19.julija 1930 profesor na kmetijski šoli v Frankenbergu v Nemčiji Schmalhorst, ki sta mu Maier Kaibitsch in dr.Wutte obrazložila načrt nakupovanja slovenskih posestev za rajhovske naseljence. Ta je nato v Nemčiji propagiral naseljevanje rajhovcev na Koroškem. (Ljudska pravica, Ljubljana, 27.X.1947, št.253.)

14/ /Po podatkih v arhivu INV./ Podatki izvirajo večinoma iz procesa proti Maier Kaibitschu.

15/ Lojze Ude, cit.d.,str. 85 piše "Konec dvajsetih leti..."; isti, (Alois Maier Kaibitsch, rkp. v arhivu INV, f. 164)

15a) VDA si je v Stuttgartu ustanovila tudi Deutscher Auslands-institut (DAI). Zanimivo je, da DAI ni samo registriral Nemcev v inozemstvu in njihove kulturne in gospodarske prilike ter politično opredeljenost, marveč tudi vse podrobnosti iz življenja večinskih narodov. Leta 1936 (prav 1934) je prepotoval Nemčijo jugoslovanski žurnalist in si pri tej priložnosti ogledal tudi Stuttgart. Razkazali so mu tudi DAI z

vsemi oddelki, razen oddelka za Jugoslavijo. Šel pa si podrobneje ogledal oddelek za Avstrijo in Koroško. Našel je zanimive stvari: vsa slovenska prosvetna društva, vse slovenske posojilnice so bile označene na kartah, tudi vsi vidnejši predstavniki slovenskega kulturnega političnega in gospodarskega življenja so bili do podrobnosti zapisani v kartotekah. To centralo je zalagal KHB s svojo povezanostjo z vladnimi krogi in po svojem zaupniškem aparatu (dr. Joško Tischler, Germanizacija slovenske zemlje! rkp. v arhivu INV). Dr.Tischler misli pri tem na akcijo dr.Alojzija Kuharja, pomotoma pa stavi čas njegovega obiska v leto 1936 (Zbornik - Koledar svobodne Slovenije 1960, Buenos Aires, str.170). Zmotno tudi piše, da si dr.Kuhar ni ogledal jugoslovanskega oddelka. (Dr.Fridó Pogačnik, Na razpotju - ob 20-letnici pristopa Jugoslavije k Trojnemu paktu... Zbornik koledar Svobodne Slovenije 1961, Buenos Aires, str.5o).

16/ Cit. po Lojze Ude, cit.d., str.85.

17/ Koroški Slovenec, 9.3.1938, str.1o.

17a/ V okviru "Volksbunda" sta se za naselitveno akcijo posebno zavzemala bivši zvezni avstrijski kancler Streeruwitz na Dunaju in dr.Rokitansky v Celovcu, oba člana krščansko-socialne stranke (-er, Ljudska pravica, 27.X. 1947, str.253).

17b) O drugi taki seji je poročal celovški list Freie Stimmen v uvodniku dne 25.XI.1935: Za cono a (namreč plebiscitnega področja iz leta 1920 - op.) Dunaj, 23.novemer. Včeraj je bila v Spodnjeavstrijski deželni kmetijski zbornici pod predsedstvom dr.Winterja, vodje kmetijskega dunajskega strokovnega odbora Nemškoavstrijske delovne skupnosti zelo obiskana konferenca kmetijskih strokovnih odborov z Dunaja, Münchna in Berlina...

Naselitveni načrt za cono A
Iz posvetovanj med avstrijskimi in rajhovskim (Reichdeutsch) strokovnim odborom moramo posneti, da je nerojen v Münchnu naselitveni načrt, ki bo v interesu ohranitve nemštva na slovenskem obmejnem ozemlju na K o r o š k e m podpiral nemške kmete."

18/ er (dr.Julij Felaher), Naseljevanje rajhovcev na Koroškem v dobi senžermenske Avstrije, Svoboda II, Celovec, št. 10/12, str. 9-13, Izvleček je objavil Slovenski vestnik, Celovec, 23.1.1948, št. 4.

19/ Dr. Julij Felaher, cit.d.

20/ Dr.Julij Felaher cit.d. - Ta kolonizacijska dejavnost je našla 1960 leta odmev tudi v knjigi Amerikanca Alfreda Diamanta, Austrian Catholics and the first Republic, Princeton, 1960 (str.76). Piše: Na Koroškem si je pridobil Landbund zaupanje vzhodnopruskih protestantskih kmetov, ki so zbežali iz vzhodno pruskih področij, ki so po vojni pripadla Poljski in zasedli zemljo, ki so jo bili pustili koroški Slovenci, ki so bili prisiljeni vrniti se v Jugoslavijo 1918. leta. Na tem mestu je Diamant pomešal problem nemške kolonizacije z vprašanjem odhoda dela slovenske inteligence po plebiscitu 1920. leta. Nejasna je tudi formulacija o "vrnitvi v Jugoslavijo". Nerodno Diamantovo pisanje o odhodu slovenskih kmetov v Jugoslavijo je opazil dr. Theodor Veiter v salzburškem časniku Berichte und Informationen, zv.931, z dne 22.5.1964. Zahaja pa v drugo skrajnost ko v polemiki z Diamantom trdi, da so po letu 1920 morali zapustiti Koroško "le različni slovenski intelektualci, ki so izhajali iz Kranjske". O slovenskih kmetih dr.Veiter polemično piše, da so ostali v deželi in niso imeli vzroka jo zapustiti.

II. Od Anschlussa Avstrije k Tretjemu rajhu do napada na Jugoslavijo

Odnos nacističnih oblasti do koroških Slovencev.

Prelomnico v odnosu nacionalne družbe na Koroškem do slovenske manjšine pomeni priključitev Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji marca 1938. leta, s katero so dobila svoj dokončni izraz tudi skoraj dvajsetletna prizadevanja KHB. Organizacija sama je bila sicer čez čas formalno razpuščena, dejansko pa je še nadalje obstojala vključena 1939 leta v nacistično stranko pod imenom NS-Gaugrenzlandamt in pod istim vodjem Maier Kaibitscha. Maier Kaibitsch je dobil za svoje narodnostno politično delo druga priznanja; tako je na predlog pisatelja J.F.Perkoniga postal član prve koroške nacistične vlade dne 11.marca 1938 leta. Skupaj z ostalimi člani vlade je bil sprejet tudi v SS s činom Sturmbannführerja, ki je odgovarjal njegovemu činu rezervnega majorja. Ob reorganizaciji avstrijskih dežela v Reichsgaue je postal kot višji vladni svetnik formalno državni uradnik.

Hitri Maier Kaibitschev vzpon takoj po anšlusu je toliko bolj zanimiv, ker so imeli vodilni koroški nacisti do njega v času ilegalnosti (od puča 1934 do anšlusa) nekatere pomisleke. Predvsem jim ni ugajala njegova nekoliko zmernejša linija v odnosu do koroškega slovenstva.[1/] Z gotovostjo ne moremo trditi ali so pri tem igrala določnejšo vlogo tudi osebna

nasprotstva, vsekakor pa drži, da se je Maier Kaibitsch, kljub svojemu nacionalno svobodnjaškemu naziranju držal kot poslevodoči vodja KHB v deželni politiki ob strani. Tako se je mogel, po mnenju dr.Franca Petka [2] "na vsak način prilagoditi raznim situacijam in ob vsem vzdrževati določeno linijo". S slovenske strani se je po drugi svetovni vojni večkrat opozarjalo, da je Maier Kaibitsch pristopil k nacistični strani že leta 1934. Ta trditev se je opirala na dejstvo, da je nosila Maier Kaibitscheva članska izkaznica NSDAP člansko številko 6,ooo.ooo, kot dan pristopa k nacistični stranki pa 1.1.1934. Po izpovedi Fr. Rainerja pred procesom je bil v Ljubljani vnešen ta datum z namenom omogočiti Maier Kaibitschu napredovanje v SS-Sturmbannführerja. Kakorkoli, dejstvo je, da je imel Maier Kaibitsch že tedaj ozke stike z vodilnimi koroškimi nacisti, 1937. leta se je tudi udeležil nacističnega zborovanja v Št.Jakobu v Rožu. Po mnenju dr. Petka [3] se je reševal v "novo situacijo" (namreč v tretji rajh) s tem, da je denuncíral pisca nacionalističnih publikacij Bernharda Schleichenbauerja, ki je veljal kot zastopnik Heimwehra in pa krščansko socialnega odvokata v Beljaku dr.Moebiusa. [4] Posebno cenil pa je Maier Kaibitscheva prizadevanja na nacionalno političnem področju novi koroški gauleiter dr.Rainer, ki je prevzel decembra 1941. leta civilno oblast in združil v Maier Kaibitschevih rokah vse dotedanje narodnostne politične referate na Koroškem. [5]

Vodstvu koroških Slovencev je bilo v taki situaciji jasno, da je osnovna naloga slovenske manjšine, da skrbi za svojo fizično eksistenco in se izogne vsemu, kar bi lahko dali nacističnim oblastem povod, da bi uresničile svoj namen, namreč politično in fizično likvidacijo Slovencev na Koroškem. [6] To je vodilnemu koroškemu Slovencu dr. Petku povedal že leta 1937 bivši nacistični deželni poslanec in ilegalni nacistični gauleiter Hugo Herzog. [7] Kot se je izkazalo kasneje, se je ta napoved tudi skušala uresničiti. Za nas pa je važno, da so bile te geste koroških nacistov v bistvu prevzeta prizadevanja KHB za čimvečjo omejitev kulturnih pravic koroškega slovenstva. Še več, ostala ni le KHB ideja, ostal je še nadalje KHB aparat, le da so se "metode dela" poostrile. Napovedal pa jih je tudi Maier Kaibitsch. Kot poroča knjižica POOF za Slovensko Koroško iz leta 1947 Verbrechen fordern Sühne (v nad. Verbrechen...) je govoril Maier Kaibitsch že 4. avgusta 1948 o nameravani "likvidaciji slovenstva" (str.18). Med "poostrene metode" prištevam na kulturnem polju prepovedi slovenskih kulturnih prireditev [8] in tečaj Slovenske prosvetne zveze [9], predvsem pa ustanavljanja nemških otroških vrtcev. Še tik pred anšlusom je pisal dne 5.1.1938 Koroški Slovenec, da je najvažnejša akcija Heimatbunda ustanavljanje otroških vrtcev v slovenskih krajih. List poroča, da so že "ustanovili te najnovejše ponemčevalnice v Št. Ilju, Glinjah, Rožanski Bistrici, Svečah, Št.Jakobu,

Dobrli vesi in drugod. Voditeljice so Nemke in se morajo redno posluževati tolmačev, da otroke razumejo." Iste metode se je poslužil tudi nacizem. Tako je objavil Koroški slovenec 7.septembra 1938, št.36, povzetek iz graškega kmetijsko-stanovskega tednika, da je NSV (Nacional-socialistični urad za ljudsko blaginjo) ustvarila "za čas letine" na Koroškem 60 otroških vrtcev, ki se "večinoma ... nahajajo v jezikovno mešanem ozemlju južne Koroške, kjer poleg praktičnega namena razbremenitve kmečkih gospodinj v času najtežjega dela vršijo še drugo, enako važno službo: O t r o k e o b m e j n e g a o z e m l j a p r i v a j a j o p r e j i n i z d a t n o j e k o š o l e n e m š k i g o v o r i c i i n n e m š k i s v o j s t v e n o s t i ". Lepše ciljev KHB in nacizma pač ni mogoče ponazoriti!

Likvidirani so bili seveda tudi ostanki stare utrakvistične šole. Slovensko prosvetno zvezo je najbrže - iz zunanjepolitičnega vzora - režim celo priznaval za nekako predstavnico slovenskega koroškega življa. To je bilo tretjemu rajhu tudi potrebno, že zaradi nemške manjšine v Jugoslaviji. Od tod tudi toleriranje nekaterih najosnovnejših pravic, med njimi izhajanje Koroškega Slovenca. Vsekakor pa so bila med samimi oblastmi različna gledanja na problem "rešitve" slovenskega vprašanja, zato je bilo mogoče, da se je vršil še 12.11.1941 v rajhovskem notranjem ministrstvu razgovor o uničenju slovenstva. V zapisniku

je za nas zanimiva pripomba, da je potrebno na Koroškem uporabiti podoben način kot 1939. leta pri uničenju poljskih organizacij v rajhu: "Predsedujoči svetnik ministrstva Wagner uvodoma pripominja, da je potreben podoben način, ki so ga uporabili leta 1939 pri uničenju organizacij poljskega življa v rajhu, posebno na območju Koroške, za kar je treba zagotoviti pravne osnove. Temu namenu naj služi osnutek ukaza ministrstva za državno obrambo. - K temu doda referent, vodilni direktor dr. Heger pregled o slovenskem prebivalstvu v rajhu, o ozemlju, kjer je naseljeno, o številu in organizacijah, nato oceni priloženi osnutek. Čeprav je nujno, izvesti predvidene ukrepe, zlasti sedaj, za Koroško pokrajino, ker so pogoji ugodni, priporočamo glede na predvideno ponovno združitev osvobojenih ozemelj - Južne Štajerske, Koroške in Gorenjske - z nemškim rajhom in slovenskega življa v renskovestfalskem industrijskem območju, naj se veljavnost ukaza ne omeji le na področje Koroške, temveč ga je treba uveljaviti na celokupnem ozemlju nemškega rajha."[10/] - Dejansko pa je bila takrat akcija za uničenje slovenskega kulturnega in gospodarskega življenja na Koroškem, Gorenjskem in Štajerskem dejansko že končana, v teku pa je bila že nova - za fizično uničenje koroškega slovenstva ... Predno pa se lotimo tega vprašanja, ki je v drugi polovici leta 1939 sovpadlo s problemom preselitve Kanalčanov v rajh, se dotaknimo še pregona nekaterih vidnih Slovencev iz Koroške v času do napada na Jugoslavijo 1941. leta.

Da je že leta 1938 šlo za načrtno izselitveno akcijo ne bi mogli reči. Prej je bila to akcija nacistične stranke, ki je želela odstraniti s Koroške vodilne slovenske krščanske socialce, ki so bili po mnenju dr. Petka [11] z vstopom v Vaterländische Front prišli v nevarnost, da postanejo žrtve razvoja. S tem si tudi razložimo aretacijo predsednika Slovenske prosvetne zveze Joška Tischlerja dne 15.III.1938. Vendar pa je bil dr. Tischler izpuščen iz zunanjepolitičnih vzrokov še isti dan, moral pa je podpisati reverz in demantirati jugoslovanskemu konzulu aretacijo. Dne 24. (25.marca?) je bilo pregnano iz svojih župnij prvih šest slovenskih duhovnikov. Intervencije dr. Tischlerja pri Maier Kaibitschu za vrnitev teh duhovnikov niso rodile sadu [12]. Nekaj vidnih Slovencev je romalo tudi v zapor, med njimi bivši slovenski deželni poslanec Vinko Poljanec, ki je na posledicah zapora tudi umrl. [13] Še 1938. leta je moral zapustiti ozemlje Koroške bivši slovenski deželni poslanec Ivan Starc [14], februarja 1939 pa se mu je pridružil s prestavitvijo v Bregenz v Vorarlberg dr. Joško Tischler [15]. Neposredni vzrok premestitve naj bi bil po dr. Petku (Spomini str.207) spor dr. Tischlerja z Maier Kaibitschem v nekem šolskem vprašanju.

Še 16.12.1938 je gestapo zaprl pevovodjo Slovenske prosvetne zveze Valentina Hartmana, prvega septembra naslednjega leta pa so mu sledili nadučitelj Franc Aichholzer, urednik Koroškega Slovenca Rado Wutej in najemnik Simon Martinjak.

poslani so bili v KZ Buchenwald [15a/]. Njim je sledilo po napadu na Jugoslavijo aprila 1941 v zapore celovškega gestapa 67 slovenskih duhovnikov, ki so morali po odpustu iz zaporov zapustiti slovensko koroško področje [16/], aretirani pa so bili tudi drugi vidni koroški Slovenci. [16a/]

Vzporedno s fizičnim preganjanjem so vršili lokalni nacistični faktorji tudi gospodarski pritisk na nekatere zavedne koroške Slovence. O tem priča n.pr. poizkus krajevnega nacističnega vodje za občino Bilčovs - Zgornja vesca, da bi pregnal slovenskega trgovca Janka Ogrisa, vendar mu je zaenkrat celovško vodstvo NSDAP 8.2.1940 odgovorilo (cit.) da "v bližnji bodočnosti ni misliti na to, da bi se (tej) družini enostavno odvzela hiša in posestvo ter se jo postavilo čez mejo v Jugoslavijo." Prizadevanje tega vodje NSDAP pa ni bilo zaman; med izseljenimi slovenskimi družinami 1942. leta je bila tudi družina imenovanega trgovca. - V Zahomcu je bila na podlagi "priporočil" krajevnega kmečkega vodja odbita jkupoprodajna pogodba češ, da je kupec "nacionalno slovensko usmerjen". Gostilničarski najemnici v občini Sele pa je bila z dopisom Landrata Zl.19.273 z dne 5.7.1940 odvzeta obrt z obrazložitvijo, da je Slovenka. Na priporočilo vodstva NSDAP za okraj Beljak je beljaški Landrat prepovedal kupno pogodbo med Terezijo in Ignacom Wiegele iz Zahomca. Vzrok za prepoved je bila ugotovitev, da je Wiegele Ignac nevaren in fanatičen nacionalni Slovenec, ki se javno priznava k slovenskemu ljudstvu in ni dovzeten za kakršnokoli približanje k nemštvu. "Varnost državne meje ne dovoljuje

prodajno pogodbo... in jo zato Kreisleitung NSDAP odklanja."
(prepis dopisa št. Zl.58/4o z dne 25.3.194o). Landrat je
upošteval to obvestilo (prepis pooblastila z dne 5.IV.194o
in ostale korespondence, hrani arhiv INV).

1/ Izpovedi nekdanjega koroškega gauleiterja dr.Friedricha Rainerja na zaslišovanju pred procesom v Ljubljani 1947. leta. Overovljen zapisnik zaslišanja hrani arhiv INV.

2/ Dr.Franc Petek, Iz mojih spominov, Velikovec 1960, rokopis v arhivu INV (v nad. Spomini).

3/ Dr. Franc Petek, cit.,d,str.183, glej opombo 1).

4/ Dr. Franc Petek, cit.d.,str. 183, Trditev dr.Petka o dr. Moebiusu najbrže ne drži. Prim.Moebiusovo izpoved na procesu proti Maier Kaibitschu v uvodni opombi.

5/ Stenogram procesa Maier Kaibitscha shranjen v arhivu INV.

6/ Dr. Franc Petek, cit.d., str.196, 193.

7/ Dr.Franc Petek, cit.d., str.193. Na procesu proti Maier Kaibitschu je dr.Petek podčrtal to Herzogovo izjavo, vendar Herzogovega imena takrat ni povedal.

8/ N.pr. v Ločah ob Baškem jezeru 8.I.1939, Koroški Slovenec 18. 1.1939. - Pristojna za izstavo dovoljenj nestrankinih prireditev so bila okrajna glavarstva (Koroški Slovenec, 19.7.39, št.29).Kljub temu pa so skušali lokalni nacistični funkcionarji onemogočiti slovenske prireditve. Že septembra 1938 so bile prve prepovedi slovenskih kulturnih prireditev, te so bile kasneje dovoljene, sledile pa so ponovne prepovedi s strani gestapa.

9/ Odlok deželnega šolskega sveta za Koroško št. 1493/1939 od 4.2.1939 (Koroški Slovenec, 15.2.1939, št.7)

10/ Faksimile in slovenski prevod dokumenta sta bila objavljena v reviji Borec, Ljubljana, 1963, št. 8/9, str. 354-361.

11/ Dr.Franc Petek, cit.d., str.201.

12/ Izjava dr.Joška Tischlerja na procesu proti Maier Kaibitschu dne 15.10.1947. Stenogram procesa hrani arhiv INV. Spomini dr.Tischlerja o Maier Kaibitschu po snšlusu izdelani po naročilu višjega deželnega tožilca v Gradcu. (Prepis hrani arhiv INV (F 165)).

13/ Po mnenju koroških Slovencev so župnika Poljanca zastrupili v zaporu in je umrl na posledicah zastrupitve. Dr. Petek v Spominih pa ne izključuje možnosti, da je bil vzrok smrti prehlad, ki je v zaporu le poslabšal Poljančevo ledvično bolezen.

14/ O tem poroča Koroški Slovenec 28.septembra 1938, št.39: Minuli četrtek je pozval uradnik tajne policije slučajno v Celovcu se nahajajoče hodiška župnika in bivšega deželnega poslanca g. Ivana Starca, naj se z njim napoti v deželno vlado. Tam je g. župnik s podpisom moral vzeti na znanje, da tekom 48 ur zapusti deželo in javi tajni policiji svoje novo bivališče. - Slovenska prosvetna zveza je takoj obvestila pristojne osebnosti na Dunaju in Berlinu ter zaprosila za razveljavitev ostrega odloka. Istočasno sta se njena zastopnika zglasila pri celovškem varnostnem nadzorniku dr.Weimannu s prošnjo, da naj se gospodu župniku dovoli še nadaljnje bivanje v deželi. Storjeni koraki so ostali žalibog brezuspešni. Prim.tudi dr.Joško Tischler, Janez Staro, kakor sem ga doživel. Koledar Družbe sv.Mohorja za leto 1954, str.78-80.

15/ Obvestilo v Koroškem Slovencu o tem piše: Dne 20.t.m. je predsednik Slovenske prosvetne zveze prof.dr.Tischler med dopoldanskim poukom sprejel telefonsko obvestilo, naj ukine poučevanje na beljaškem zavodu. - 1.marca je na to sprejel od dež. šolskega sveta pismo sledeče vsebine: St. 2928/1939

Gospod Joško Tischler
profesor v Beljaku
Gornji deški zavod

Minister za notranje in prosvetne zadeve odd.IV, Vam z odlokom z dne 24.februarja 1939 štev.IV. - 2a - 3lo.321 - d odkazuje službovanje v področju deželnega šolskega sveta na Predarlskem (Vorarlberg).

Z današnjim dnem ste od svojega dosedanjega mesta odstavljeni in Vam je naročeno, da se v svrho nastopa službe takoj javite deželnemu šolskemu svetu na Predarlskem in sprejmete službeno mesto, ki se Vam bo imenovalo.

Ernest Dlaska e.h.

(Koroški Slovenec, 8.III.1939, št.lo).

15a/ Verbrechen..., str.18-19.

16/ Dr.Mirt Zwitter, Poizkus iztrebljenja koroških Slovencev v dobi nacizma (v nad.Poizkus...). Slovenski vestnik, Celovec 24.VI.1947, št.38. - Zanimiva je tudi usoda dekana Štefana Signerja, pisca več zgodovinskih knjig iz področja južne Koroške, Koledar Družbe sv.Mohorja 1946, Celovec, str.58 - 78. Gl. tudi knjižico Vsem, ki so trpeli, Celovec 1947.

16a/ 16.februarja 1941 so v Pliberku aretirali sedem koroških Slovencev, od katerih so bili trije poslani v KZ Buchenwald. 6.aprila, na dan Hitlerjevega napada na Jugoslavijo so napolnili zapore v Beljaku, Celovcu, Borovljah in Velikovcu načelniki slovenskih gospodarskih in kulturnih organizacij in drugi. Med njimi, dr.Petek, tajnik SPZ in urednik Koroškega Slovenca dr.Vinko Zwitter, urednik mladinskega lista prof. Joško Hutter in tajnik Mohorjeve družbe Jožef Supanz (Zupanc). (Verbrechen ..., str.19)

II. Vprašanje preselitve južnih Tirolcev in Kanalčanov v tretji rajh in odmevi tega vprašanja na Koroškem

Hitlerjeva želja, da bi rešil južnotirolski problem s transferom nemške manjšine v tretji rajh je bila predvsem politična; s to rešitvijo si je namreč obetal pridobiti si poglobljeno zavezništvo fašistične Italije. 1/ Prvi razgovori o tem vprašanju so se začeli že v pomladi 1938 s podpisom "berlinskega soglasja" z dne 23.6.1939 in z objavo "Smernic" o preselitvi južnih Tirolcev z dne 26.lo.1939 2/. Kljub vabljivi ponudbi, da bi se Italija na drastičen način rešila nemške manjšine, pa je prav v tem vprašanju prišlo do diametralnih stališč med obema partnerjema. Že vprašanje števila morebitnih optantov za tretji rajh je postavljalo zapreko: Italijani bi bili pripravljeni preseliti le južnotirolsko nemško iredento, ki je štela po njihovih cenitvah nekako 5o.ooo oseb in seveda nemške državljane, za večino prebivalstva je sploh odrekala germanski okvir; tretji rajh pa si je obratno prizadeval izvesti radikalno izselitev vsega etnično nemškega in ladinskega prebivalstva. Poleg precejšnjega finančnega bremena za odškodnino predvidenim 25o.ooo optantom 2a/, se je Italija bala predvsem plebiscitnega odziva južnih Tirolcev za opcijo in s tem povezane morebitne bodoče zahteve tretjega rajha po vrnitvi Južne Tirolske v okvir nemške države. Pozabiti tudi ne smemo glasov poloficioznih nemških krogov iz junija 1939 po "vrnitvi starodavnih nemških provinc" Trentina in Trata. Italijanski vladi je bila nesimpatična tudi Himmlerjeva misel,

da bi se izseljeni južni Tirolci naselili na severni del Tirolske onkraj Brennerja [3], analogno tema tudi Kanalčani nad Koroško. Po končani poljski kampanji se je porodila misel o preselitvi južnih Tirolcev v okupirani del Poljske. Mislilo se je tudi na Sudete. Poleg drugih področij so naselitveni načrti zajeli tudi francosko Burgundijo, kjer naj bi se z izgonom domačega prebivalstva ustvarila ugodna tla za naselitev Tirolcev. Po napadu na Sovjetsko zvezo 1941. leta je prišel v poštev tudi "življenjski prostor" na vzhodu. Polotok Krim naj bi bil po nekem projektu idealno naselitveno področje za južnotirolske optante, pa tudi nekako kolonialno središče tretjega rajha ob Črnem morju [4]. Kljub točnim določilom medsebojnih obveznosti opcija južnih Tirolcev viz Italije ni potekala tako, kot so si zamislili v Berlinu; zavirali so jo tudi Italijani, ki so bili nenaklonjeni plebiscitarnim prizadevanjem rajhovskim emisarjem na Južnem Tirolskem, pomanjkljive nastavitve možnosti za izseljence v rajhu, predvsem pa 1941. leta vojna s Sovjetsko zvezo, ki je dobila primat v načrtih Berlina. Nacisti so pokazali znova večje zanimanje za južne Tirolce v začetku leta 1943, ko je pričelo rajhu primanjkovati vojske. Želeli so z rekrutacijo zajeti tudi celotno južno Tirolsko prebivalstvo. S kapitulacijo Italije 8. septembra 1943, so bili tudi načrti in preseljevanja južnih Tirolcev (in z njimi Kanalčanov, o čemer bomo še govorili) v rajh končani.

Za uspešen potek izselitve sta bila postavljena poseben preselitveni urad in ocenjevalna komisija z uradi v Bozmu, Meranu, Brixnu, Brunecku, Sterzingu in v Trbižu. Ni slučajno, da se je v to dejavnost vključila že omenjena DAG, ki po priključitvi Avstrije ustanovila v raznih avstrijskih industrijskih krajih, med drugim tudi v Celovcu svoje poslovalnice; pridobila pa si je tudi javnopravni značaj. Na ozemlju bivše Avstrije je tretji rajh poveril tudi nakupovanje koroških posestev za nameravano preselitev Kanalčanov; po izselitvi nekaterih koroških Slovencev 1942. leta je DAG prevzela v upravo tudi posestva teh izseljencev.[6] Druga organizacija, s katero je bila DAG v ozkih zvezah je bila DAT (Deutsche Abwicklungstreuhand - G.m.b.H.), poseben oddelek Nemške preselitvene banke DUT [7] (Deutsche Umsiedlungstreuhand Bank G.m.b.H.). Banka je bila prvotno ustanovljena v pomoč nemškim "povratnikom" iz baltskih dežela, Romunije, Volinije in drugod. Njen italijanski partner za likvidacijo premoženja južnih Tirolcev je bila Ente per le tre Venzie [8], ki je skrbela tudi za denarno podporo novim italijanskim prišlekom na južnem Tirolskem in v Kanalsko dolino. Zanimivo je, da južnotirolski in kanalski optanti po preselitvi niso prejeli

---

[6] "Wie Hitler die Tiroler auf der Krim anzusiedeln erwog, so wollte im Ersten Weltkrieg Ludendorff auf den Krim alle Russlansdeutschen in einen eigenen Staat ("Krim-Taurien" oder "Tatarischen Republik" genannt) zusammenfasen, wie es überhaupt alle Über-Land-und Über-see-Deutschen im Krimische Siedlungräume die durch aus anderer Völkerschaften gehören zurückrufen wollte." Der Spiegel, 9.3.1964. str. 41.

celotne odškodnine za premoženje prepuščeno Italiji, pač pa jim je DAT izplačevala le 25 mark mesečno na osebo. Do leta 1945 problem odškodnine še ni bil dokončno rešen, tako da je opravljala DUT ob koncu druge svetovne vojne z nad 15o milijoni lir premoženja južnotirolskih optantov.[9/]

Tik pred sklenitvijo italijansko-nemških smernic o preselitvi južnotirolskega prebivalstva v tretji rajh in po okupaciji Poljske je 6.1o.1939 podal Hitler prvo javno razpravo o novih načinih reševanja nacionalnega vprašanja. Kot glavni točki trajnega miru v Evropi je v govoru označil ustvaritev take državne meje Velike Nemčije, kot odgovarja zgodovinskim narodnim in gospodarskim potrebam nemškega ljudstva in rešitev vprašanja narodnih manjšin, ki se ne nahajajo v nemškem življenjskem prostoru. O njih je dejal: "Kot najvažnejšo nalogo smatram novo ureditev prilik potom preselitve prebivalstva s čimer bo možno potegniti jasno mejo. Pri tem gre za vprašanje, ki ne zadeva samo tega (mišljeno je poljsko ozemlje - op) marveč je obsežnejše. Tudi evropski jug in jugovzhod sta napolnjena z drobci nemške narodnosti. Raznaroditi te nemške drobce ni mogoče. Daljnovidna politika narodno-socialistične Nemčije hoče sedaj s preselitvijo nemških drobcev odstraniti snov za večne spore, ki iz tega izhajajo (cit. po Koroškem Slovencu 8.11.1939, št. 45). Naglica s katero je hotel Hitler rešiti problematiko nemških manjšin dokazuje odlok s katerim je že naslednjega dne pooblastil Reichsführerja SS Himmlerja, da izvede preselitev nemških manjšin v rajh. V ukazu Hitler

pravi: "Krivice, ki jih je versajska pogodba prizadejala Evropi so odstranjene. Posledica tega je, da povečani rajh lahko sprejme Nemce, ki so doslej morali živeti v tujih deželah, in uredi preselitev nacionalnih skupin v njihovih interesnih sferah na ta način, da doseže nad njimi boljšo razmejitev. Zato pooblaščam poveljnika SS, da izvede to nalogo po naslednjih navodilih:

1/ da preseli nazaj tiste nemške državljane in etnične Nemce, ki so primerni za stalno namestitev v rajhu,
2/ da odstrani škodljivi vpliv tujega prebivalstva, ki bi predstavljalo nevarnost za rajh in za nemško skupnost,
3/ da ustvari nove nemške kolonije s preseljevanjem zlasti nemških državljanov in etničnih Nemcev, ki naj se vrnejo iz tujine [9].

Poveljnik SS je pooblaščen, da izda povelja in izvede administrativne ukrepe, potrebne za izvedbo teh odlokov."

Člen 5 odloka že vsebuje določilo, ki ga bomo srečali tudi na Koroškem, namreč da se mora uporabiti za pridobitev zemlje za naselitev priseljencev zakon o zemljišču za potrebe vojske dne 29.marca 1935, s katerim je bilo mogoče razglasiti praktično vsako zemljišče v korist vojske. Odlok tudi določa, da mora Himmler ukreniti vse potrebno za preselitev in predvideva za izvedbo te naloge pomoč vseh upravnih oblasti in ustanov [10].

Ob teh dogodkih, predvsem pa ob sklenitvi južnotirolskega sporazuma in kasnejših Hitlerjevih načrtih o likvidaciji nemških narodnih manjšin, je bila slovenska manjšina pred ljudskim štetjem 17.maja 1939 pred odločitvijo: ali naj se prizna k svoji narodnosti in se s tem izpostavi nevarnosti pred morebitnimi represijami s strani nemških sodeželanov in nacistov, ali pa naj se izogne izjavi o narodnosti. Slovenska manjšina je sledila prvi alternativi. Že dejstvo, da je to štetje dejansko naštelo več Slovencev na Koroškem, kot vsa štetja v avstrijski republiki bi bilo po dr.Petku razlagati s težnjo novih oblasti, da bi na zunaj pokazale, da se Velika Nemčija ne boji Slovencev (Spomini, str.213). Pri štetju se je posebej spraševalo po materinskem jeziku in posebej po narodnostni pripadnosti posameznika. Slovensko glasilo koroških Slovencev je pred štetjem objavilo svoje stališče, da je narodna pripadnost objektivno dana z materinskim jezikom in povezala Slovence naj s svojimi izjavami omogočijo, da se bo vedelo narodnostno razmerje na Koroškem. Slovenska prosvetna zveza je izdala še poseben oklic v tem smislu [11]. Že tedaj pa so se, kot se spominja dr.Petek "širile govorice", da štetje pomeni nekakšno inventuro za tiste (namreč koroške Slovence), ki jih bo treba pozneje izseliti." Tudi hodiški duhovnik dr. Mikula je opozarjal Slovence na to dejstvo [12]. Koroški Slovenec je skušal s posebnim pozivom pomiriti 26.julija 1939 sorojake o glasovih, da bodo izseljeni oni Slovenci, ki so se ob štetju izjavili k slovenski narodnosti: "Po deželi krožijo vesti, ki vzbujajo med prebivalstvom razburjenje in nemir. Nepoklicani trdijo,

da bodo Slovenci, ki so se ob priliki zadnjega ljudskega štetja izjavili k slovenski narodni manjšini prisiljeno izseljeni in zamenjani z Nemci iz Jugoslavije, da bodo narodno zavednim Slovencem ukinjene socialne ugodnosti drž. zakona kot podpore novoporočencem, otroške doklade itd.

Slovenska prosvetna zveza opozarja, da glasom državnega zakona in izjave merodajnih oblasti nihče ne sme zaradi slovenske narodne zavesti utrpeti tudi ne najmanjše škode stvarnega ali osebnega značaja. Osebe, ki razširjajo tozadevno vznemirljive in neresnične vesti, naj se takoj naznanijo orožništvu. Tudi Slovenska prosvetna zveza bo razburljive, neresnične izjave, ki motijo red in mir, takoj naznanila policiji."

S tem glasov o izselitvi še ni bilo konec, posebno ne po Hitlerjevem govoru z dne 6.10.1939. Tudi poloficizno glasilo beograjske vlade Politika je dne 26.10., namignilo na možnost medsebojnega transfera manjšin med rajhom in Jugoslavijo [13], do uresničitve teh glasov pa ni prišlo. Nemški generalni konzul v Zagrebu je bil celo po naročilu Berlina prisiljen objaviti v jugoslovanskem tisku 22.10. demanti o možnosti preselitve nemške manjšine iz Jugoslavije v tretji rajh [14]. 8.11.1939, št. 45 je Koroški Slovenec dalje omenil Hitlerjev odlok Himmlerju o preselitvi Volksdeutscherjev v rajh. Da so se pričele na Koroškem znova širiti govorice o izselitvi Slovencev ali o njihovem transferu v Jugoslavijo razberemo iz pripombe Koroškega Slovenca

"Ta kanclerjev korak (namreč odlok Himmlerju - op.) bo nedvomno v kratkem dovedel do pojasnitve v koliko je izselitev Nemcev iz Jugoslavije aktualna in o b j a s n i l d o s l e j n e r a z č i š č e n o v p r a š a n j e" (podč. T.Z.) 4.11.1939 je celovški list Kleine Zeitung celo demantiral govorice o izselitvi koroških Slovencev [15]. Da stvar s tem še ni bila končana priča članek "O preseljevanju narodov" v Koroškem Slovencu" z dne 13.12.1939 št. 50. Članek uvodoma govori o preseljevanju narodov v zgodovini, v nadaljevanju pa se dotika tudi govoric o preseljevanju: "v koliko se bo akcija preseljevanja Nemcev (iz drugih držav - op.) nadaljevala, ni znano in bodo o tem odločali pač samo merodajni krogi v Berlinu. Članek skuša odgovoriti tudi na "mnoge nejasnosti, ki so se v zvezi z vršečimi preselitvami Nemcev pojavili tudi med nami." List poudarja predvsem, da o "preselitvi koroških Slovencev ni nikakega govora."in da so vse tovrstne vesti "prazne izmišljotine". Nato nadaljuje: "Prvič je Nemčija ki kliče svoje manjšine v svojo državo in izvzemši nemško-ruske pogodbe ni nikjer govora o preselitvi nenemških narodnih skupin v države njihovih maternih narodov. Drugič: preseljevanje nemških narodnih skupin se vrši pod vidikom kulturne strnjenosti in enotnosti. Baltski Nemci n.pr. so bili nekak nemški drobec, odtrgan od telesa matermega naroda. Med njimi in nemško državo so se nahajala še druga ljudstva. V svoji novi domovini se Baltski Nemci nahajajo v najožjem sožitju s svojim matermim narodom. Mi koroški Slovenci tvorimo s Slovenci v kraljevini Jugoslaviji slovensko kulturno ozemlje.

Noben zgodovinar bi ne mogel točno ozhačiti nekdanjo slovenske pradomovine, razen ozemlja sarmatskih nižin, ki je bilo po priščevanju znanstvenikov pradomovina vseh slovanskih ljudstev. Govorice o predstoječi preselitvi koroških Slovencev so torej povsem iz trte izvite in brez vsake resne podlage. Kdor bi jih razširjal v svrhe morebitnih grožnj ali vznemirjanj, ruši javni red in mir in spada pod kazenski zakon". Kljub tožažbi Koroškega Slovenca o autohtonosti slovenskega koroškega življa in o zemeljski kulturni povezanosti s Slovenci v Jugoslaviji, so imeli prav oni, ki so predvidevali, da bodo rezultati ljudskega štetja usodni za slovensko manjšino. Kljub temu, da so nacistični župani in občinski uslužbenci ob zlomu nacizma 1945. leta uničili večino dokumentov (med njimi tudi one o ljudskem štetju) so se ohranili seznami zavednih Slovencev iz leta 1939, napravljeni po ljudskem štetju prav iz jezikovno mejnih občin Kostanje, Vetrinj, Djekše, Vovbere, Libuše in Loga ves. Nekateri teh seznamov navajajo le osebe, drugi pa nudijo podatke o članstvu v slovenskih organizacijah, zadržanju leta 1920, o naročanju slovenskega časnika i.p. Posebno zanimiv je seznam iz Vetrinja [17]. Ali so bili seznami izdelani neposredno po ljudskem štetju se ne da reči, dejstvo pa je, da je Kreisleitung, Celovec NSDAP dne 10.7.1940 zahteval od krajevnega vodstva stranke v Radišah, da po prejetih navodilih čimpreje pošlje "poročilo o slovenskih družinah" (dok.št.13.3.Ko/4; prepis v arhivu INV).

1/ Latour po literaturi ugotavlja, da je Hitler že leta 1920 izjavil, da si mora Nemčija pridobiti prijateljstvo Italije. To misel je podkrepil 1926. leta v brošuri "Die Südtiroler Frage und das Deutsche Bündnisproblem". To brošuro je Hitler kasneje prevzel v 13. poglavje Mein Kampfa. Conrad F. Latour, Südtirol und die Achse Berlin-Rom 1938-1945, Stuttgart 1962, str. 16-18 (v nad. Latour, Südtirol...)

2/ V celoti ponatiskuje Smernice Latour na straneh 129-135. Prvi del Smernic s točnim popisom postopkov za preselitev je v slovenskem prevodu objavilo glasilo Zveze jugoslovenskih emigrantov iz Julijske krajine, Istra, Zagreb, 22.XI.1939, št. 47. Kot smo omenili so Smernice sledile tako imenovanem "Berlinskem soglasju" z dne 23.VI.1939, ki je poznan tudi kot južnotirolski preselitveni sporazum ali pa sporazum Hitler-Mussolini. Ta sporazum je Kanalsko dolino komaj omenjal. Smernice pa že vsebujejo formulacijo o "dvojezičnem teritoriju Trbiža" (Smernice, pogl. 1). Italija je sporazum objavila v zakonu z dne 21. avgusta 1939.

3/ Pravica do opcije je po sporazumu veljala samo za one Nemce, ki so prišli pod Italijo po prvi svetovni vojni. Po uradnih podatkih je bila ta pravica priznana 267.005 osebam iz avstrijskega ozemlja in 250 osebam, glede pristojnosti katerih so se vršila še poizvedovanja, v celoti torej 267.365 osebam. To število je zelo poučno, kajti po štetju 1921. leta bi govorilo od 622.288 italijanskih državljanov 195.650 oseb ali 31,4% nemški in 426.638 ali 68,6% italijanski ali ladinski. Poleg teh je bilo v deželi še 25.415 tujcev, po večini avstrijskih državljanov.
Leta 1939 tako niso imeli opcijske pravice oni Nemci, ki so bivali na ozemlju Italije pred prvo svetovno vojno. Pri tem ne mislimo na nemške državljane, temveč na nemške rojake z italijanskim državljanstvo. Teh je leta 1921 italijansko uradno štetje, ki je še upoštevalo občevalni jezik, ugotovilo 8.335, in sicer v sedanji pokrajini Aosta (prej Turin) 1745, v sedanji občini Gressoney, nastali po omenjenem

po štetju po združitvi občin Gressoney - la Trnite in Gressoney - Saint Jean 1181 (celotno prebivalstvo 1260) in v občini Issime 564 (1384); v pokrajini Belluno in sicer v občini Sappada 1254 (1972); v pokrajini Novara 1050 (v občini Formazza 655 (702); v občini Macignana 322 (572) in v tedanji občini Salecchio (sedaj priključena k občini Premia 73 (75); v pokrajini Vercelli (ob času štetja del pokrajine Novaro) 1306 in sicer v občini Alagna Valsesia 533 (554), v občini Rima San Giuseppe 21 (195) in v občini Rimella 752 (752); v pokrajini Verona, in sicer v frakciji Giazza občine Selva di Progno 711 (2767); v pokrajini Vicenza, in sicer v občini Roana 190 (5341) in v pokrajini Videm (Udine) 2079, namreč v občini Paluzza (Frakcije Timau) 1247 (3936) in v občini Sauris 832 (832). Lavo Čermelj, po optiranju v Gornjem Poadižju in v Kanalski dolini, Misel in delo, Ljubljana, Januar 1940, gl. tudi dr.Viktor Vovk, Karnske Alpe in Kamija, Planinski vestnik, 1962, Ljubljana, str. 348-354, 405-411, 449-457, 487-496, 535-541.

3/ Latour, cit.d.

4/ Prav tam. Italija je želela od tega sporazuma izvzeti Ladince, večino prebivalstva Južne Tirolske pa sploh odrekala germanski izvor. - O južnotirolskem problemu, kot se kaže danes kot posledica dogodkov iz 1939-1945. leta je izšla obširna literatura. Velik del citira Theodor Veiter v članku Südtirol als Recht - und staatspolitisches Problem, Der Donauraum, 1961, str. 12-24. O tem vprašanju isti avtor razpravlja večkrat tudi v reviji Berichte und Informationen (Salzburg) na tem mestu naj navedemo članke: Um die Staatsbürgerschaftswiderruf in Südtirol, B.u.I., 1961, zv. 755, str. 12-14; članek Deutsche Ortsnamen nicht preisgeben, B.u.I., zv. 846, 5.lo.1962, str. 14, isti Südtiroler Vermögen als "Deutsches Eigentum. Zum Sonderkurs der Deutschen Umsiedlungs-Treuhand ges.m.b.H., B.u.I., zv.739, 16.9.1960, str. 9-11. Drugi vidni avtor pa je Herbert Miehsler s knjigo "Südtirol als Völkerrechtsproblem, Graz, 1962.

5/ Skupno se je preselilo od konca leta 1939 do 30.aprila 1942 v tretji rajh 76.824 oseb. Od teh je bilo 72.310 bivših italijanskih državljanov in 4.514 nemških državljanov. V času od aprila do junija 1942 jim je sledilo še 2.676 oseb (2544 rojenih italijanskih in 132 nemških državljanov. Skupno število tako znaša 79.5oo oseb. Po podatkih aktov osebnega štaba Reichsführerja SS Himmlerja je bilo naseljeno na:

Tirolsko - Vorarlberg	-	25.308	optantov
Salzburg	-	7.864	"
Koroško	-	5.580	"
Zgornje Avstrijsko	-	7.404	"
Štajersko	-	5.680	"
Spodnje Avstrijsko	-	1.078	"
Dunaj	-	854	"
Skupaj:		55.768	optantov
v Sudete	-	248	"
ostale nemške dežele	-	20.808	"
		76.824	optantov

V številu na Koroško priseljenih optantov je vključeno tudi 3.336 Kanalčanov. (Latour, Südtirol ... priloga VI, str.143) Po drugi svetovni vojni se je vrnilo v Italijo približno 15.000 optantov. Okoli 8.000 južnih Tirolcev z italijanskim državljanstvom živi danes v Avstriji, "več tisoč pa jih ima avstrijsko državljanstvo. Močne skupine južnih Tirolcev žive na Bavarskem in v Porenju." (Neue Zeit, Graz, 2o.5.1964, št.115).

6/ Po podatkih v arhivu INV

7/ Latour, Südtirol, str.75

8/ Ente nazionale per le Tre Venezie (prvotno tudi Ente die Rinascita agraria per le Tre Venezie) je bila ustanovljena s kraljevim dekretom z dne 27.11.1939. Družba dela še danes. Ime ima od tod, ker je njeno delovanje zajemalo Julijsko Benečijo (Venezia Julia), Furlanijo (Venezia Friulana) in provinci Bozen in Trident združeni v pokrajino Venezia Tridentina.

9/ DUT je bila ustanovljena s konvencijo z dne 21.10.1939 s sedežem v Berlinu in s podružnico v Innsbrucku. Paralelno z njo je bil v Bozmu ustanovljen v tekstu omenjeni preselitveni urad. Premoženje DUT je v Berlinu po koncu 2.svetovne vojne likvidirala sovjetska zasedbena oblast, premoženje njene insbruške podružnice pa je Avstrija postavila pod javno upravo, s sklenitvijo državne pogodbe 13.5.1955 pa je to premoženje prešlo v last avstrijske države. Premoženje DAT v Bozmu je postavila 18.1.1946 italijanska država pod javno upravo. Glej dr.Theodor Veiter Südtiroler Vermögen als "Deutsches Eigentum". Zum Sonderkurs der Deutschen Umsiedlungs-und Treuhand Ges. M.B.H., Berichte und Informationen, zv. 739, 16.septembra 1960, str.9-10; Tudi isti, Um die Pensionen und Renten der Südtiroler, B.i.I.zv. 740, 23.septembra 1960, str.7-10.

10/ Hitlerjev odlok objavila med drugim zbirka dokumentov o germenizaciji in nacistični politiki na Čehoslovaškem instituta za mednarodno politiko in ekonomijo in zgodovinskega instituta češkoslovaške akademije znanosti v Pragi Die Vergangenheit warnt, druga izd., Praga 1962, dok.št.4, str. 48-49. Prevod določb je posnet po knjigi Stane Terčak, Ukradeni otroci, Ljubljana, 1962, str.27-28. Po tem odloku so bili preseljeni v rajh 1940.leta tudi besarabski Nemci iz Romunije. Do realizacije načrtov o preselitvi jugoslovanskega nemštva ni prišlo. Zanimivo je,da so se za preselitvenimi načrti skrivali tudi Himmlerjevi osebni motivi, ker si je obetal med jugovzhodnimi Nemci novih pripadnikov za Waffen SS. - Kmalu po Hitlerjevi izjavi so se pričeli seliti na ozemlje rajha nemški drobci iz Estonske in Letonije. (Koroški Slovenec, 8.11.1939, št.54).

11/ Opomba dr.J.Pleterskega k Spominom dr.Petka (opomba št.213)

12/ Dr.Franc Petek, Spomini str. 213 - dne 10.aprila 1938 so nacisti po anschlusu organizirali glasovanje za tretji rajh. Vodstvo koroških Slovencev je takrat objavilo poziv

naj se Slovenci izrečejo za priključitev k Hitlerjevi Nemčiji. S tem so skušali tudi otopiti morebitno ost novih oblastnikov. Če bi takrat obveljala druga teza, da se morajo Slovenci glasovanja vzdržati ali pa oddati neveljavne glasovnice, bi imele nacistične oblasti seznam takih Slovencev na dlani. Z glasovanjem Slovencev pa tako ni bilo mogoče izdiferencirati. - Po Hitlerjevi objavi pred glasovanjem naj bi dobile občine, ki bodo 100% glasovale častni naziv Führergemeinden. Na Koroškem je doseglo to "priznanje" 115 občin 20 na slovenskem etničnem področju: Blače, Goriče, Št.Štefan, Bistrica na Zilji, Marija na Zilji, Rožeg, Ledince, Šmarjeta v Rožu, Bilčovs, Hodiše, Zgornja vesca, Škofiče, Medborovnica, Grabstajn, Otok, Vovgre, Galicija, Žitara ves, Žvabek, Tinje (Koroški Slovenec, 20.4.1939, št.16).

13/ Die Neue Zeit, 30.10.1947, št. 249 (proces proti Maier Kaibitschu)

14/ Tako je pisala beograjska Politika 26.10. pod naslovom "Izseljevanje Nemcev iz jugovzhodnih in vzhodnih predelov Evrope": Tudi Jugoslavija je zainteresirana na splošni ureditvi tega vprašanja. V Jugoslaviji živi 450.000 Nemcev in sicer 300.000 v Vojvodini, ostali pa v Slavoniji, na Hrvatskem in v Sloveniji. Na drugi strani je v Nemčiji okrog 150.000 jugoslovanskih rojakov in sicer okrog 80.000 Slovencev na Koroškem in prav toliko Hrvatov na Gradiščanskem. Odločitev kanclerja Hitlerja bo po njegovi želji vsekakor uresničena. Izzvala je v vsakem primeru ugodne odmeve vseh političnih krogov kakor tudi časopisja podonavskih držav, ki poudarjajo, da more ureditev tega vprašanja napraviti konec vsem nesoglasjem med Nemčijo in njimi, kakor se je to zgodilo med Nemčijo in Italijo, kar bi gotovo pripomoglo k obnovitvi miru in dobrih odnosov v tem delu sveta (cit. po Koroškem Slovencu, 8.11. 1939, št.35)

15/ Že 11.10. je zavzelo glasilo nemške manjšine v Jugoslaviji Deutsches Volksblatt stališče k Hitlerjevemu govoru. Pod naslovom "K preselitvi" je pomirjevalo nemško manjšino, da nemška vlada le misli na pselitev onih narodnih manjšin, katerih obstoj ni ne številčno in ne gospodarsko ogrožen." Kajti vodja in kancler je govoril izrecno o nevzdržnih drobcih nemške narodnosti izven ruskega interesnega območja, katere hoče oteti raznarodovanja." V številki z dne 22. oktobra se je list ~~znal~~ znova bavil z vprašanjem izselitve: Nemški generalni konzul v Zagrebu dr.Freundt je tamkajšnjim listom (ki so pisali o preselitvi - op.) že poslal popravek in je njihovo poročilo označil kot golo izmišljotino. Vest o preselitvi je zavzmila tudi graška Tagespost. Končno je v noči od 20. na 21. oktober dunajski radio poudaril na srbohrvaškem jeziku: donavski Švabi, ki so poselili svojo domovino pred 150 in 200 leti, zemlje niso jemali nikomur, marveč so jo priborili iz močvirja. Ostale nemške skupine so spreminjale gozdove v rodovitno zemljo (Koroški Slovenec, 8.11.1939, št.45)

16/ Verbrechen..., str.19

17/ Prepise seznamov hrani arhiv INV - dr.Mirt Zwitter, Poizkus..., Slovenski vestnik, Celovec, 24.6.1947.

Opcije in optanti iz Kanalske doline

V nakazani problem južnih Tirolcev se vključuje tudi preselitev dela kanalskih Nemcev in Slovencev v tretji rajh. Problem je za nas toliko bolj zanimiv, ker se po eni strani dotika vprašanja slovenstva Kanalske doline, po drugi strani pa je usodno povezan s poskusom fizične izselitve koroških Slovencev v času druge svetovne vojne.

Ista preselitvena komisija kot za južni Tirol je delovala 9.1.1940 tudi v Kanalski dolini. Ob zaključku dela sta tega dne poslala člana italijanske in nemške delegacije Buffari Guido in dr. Luigi Mussoliniju in Hitlerju tudi posebno izjavo o rezultatu opcij na področju južne Tirolske in Kanalske doline. Brzojavka pravi: "Ob zaključku opcijskih poslov v Gornjem Poadižju, izvršenih v popolni složnosti in v največjem redu imam čast dostaviti Vam, ki ste ta dogodek velikega političnega in zgodovinskega pomena zamislili in hoteli, vse bistvene podatke."

Od 313.000 prebivalcev v Bolcanski pokrajini je imelo 31.decembra 1939 po sporazumu med Rimom in Berlinom 229.500 drugorodcev nemškega jezika in plemena opcijsko pravico. Od teh jih je 166.488 optiralo za nemško državljanstvo in se tako obvezalo, da bodo do 31. decembra 1942 preselili v rajh; 27.712 se jih je izjavilo za italijansko državljanstvo in 35.300, ki niso podpisali nobene izjave, ostanejo po sporazumu takisto italijanski državljani.

Za jezikovno mešani predel Trentinske pokrajine so podatki sledeči: od 24.453 oseb, pripuščenih k optiranju, jih je 13.015 podpisalo za Nemčijo in 3.802 za Italijo, 7.636 jih ni podpisalo nobene izjave in ostanejo tako italijanski državljani.

V Videmski pokrajini (Trbiški okoliš) je od 5.603 [1] drugorodcev s pravico do opcije 4.576 prebivalcev optiralo za Nemčijo in 337 za Italijo, 690 oseb ni podpisalo nobene izjave ter obdrže italijansko državljanstvo.

V Bellunski pokrajini (okoliš Ampezza) je od 7.429 prebivalcev pripuščenih k optiranju, 1.006 prebivalcev je optiralo za Nemčijo in 6.453 so ostali italijanski državljani. Končno je še 280 drugorodcev optiralo za Nemčijo; glede teh pa še proučujejo v katero izmed omenjenih pokrajin spadajo.

Točno določeno izseljitveno področje v vseh štirih naštetih pokrajinah objavlja v prilogah kot dokumentacijo C.F. Latour; v Videmski pokrajini je zajemalo to Kanalsko dolino, izjema pa je bil kot se zdi del vasi Predil. V celoti ali deloma so bile vključene občine Trbiž [2], Narbojet [3] ter občina Pontabel [4]. Leta 1921 so našteli na tem področju 8.224 prisotnih prebivalcev, od tega jih je bilo 7.017 italijanskih; po občevalnem jeziku je bilo izmed italijanskih državljanov 1.106 Slovencev, 4.185 Nemcev in 1.207 Italijanov in Furlanov. Od tujih državljanov je bilo 295 jugoslovanskih. [4a]

Že primerjava zgornjih številk s številom optantov iz Videmske pokrajine z dne 9.1.1940 da slutiti, da so bili k opciji pripuščeni tudi Kanalski Slovenci. Dasi je italijanski zakon z dne 21.8.1939, štev. 1241 [5] o predpisih za izgubo italijanskega državljanstva govoril samo o osebah nemškega porekla in jezika, so bili pripuščeni k optiranju tudi Nemci in to v Posočju, Ladinci [5a] in v Kanalski dolini Slovenci. Tu so italijanske oblasti izročalo vprašalne pole ne le pravim Nemcem in nemčurjem - Slovencem, temveč tudi zavednim Slovencem, da celo Slovenci, ki niso imeli stalnega bivališča v Kanalski dolini, tako na primer nekateri Bovčani, ki so bili zaposleni v Rabeljskem rudniku [6] a živeli v Bovcu in sosednjih krajih goriške pokrajine.[7] Uspeh zajhovske propagande med nemškimi prebivalstvom, Kanalske doline dokazuje tudi dejstvo, da so bili med onimi, ki so optirali za Nemčijo ali za Italijo celo jugoslovanski državljani [8]. Ko so italijanske oblasti uvidele, da bi bila opcija upravičencev in neupravičencev za Nemčijo naravnost plebiscitarna, so skušale zavirati tako tolmačenje dogovorov [9]. V zadevo se je vključila tudi Jugoslavija. Na vzpodbudo prof.Erlicha, rodoma Kanalčana iz Žabnic, sta tedanji ban Natlačen in minister Korošec predlagala jugoslovanski vladi, naj prepreči izselitev Slovencev iz Kanalske doline s tem, da sklene dogovor z Italijo za izselitev teh Slovencev v Jugoslavijo. Kot se spominja dr.Lavo Čermelj pa je Zveza jugoslovanskih emigrantskih društev iz Italije izvedla za ta naklep, ki bi utegnil postati usoden za vse Slovence in Hrvate pod Italijo, in ga še pravočasno preprečila [10].

O istem vprašanju je razpravljal novembra 1939 tudi Osrednji odbor kluba koroških Slovencev potem, ko je bil prejel vest, da je imel jugoslovenski ministrski predsednik Milan Stojadinović še januarja 1938 razgovor s predstavniki rajha o preselitvi vojvodinskih Nemcev in Kočevarjev. Na seji so sklenili svetovati kanalskim Slovencem, naj se ne izselijo; če pa bi se kljub temu odločili za izselitev je treba zaprositi bansko upravo, da pusti slovenske izseljence iz Kanalske doline v Jugoslavijo. Sklenili so o tem obvestiti pristojne civilne, politične in vojaške oblasti (dr.Julij Felaher hrani prepise dveh spomenic kluba banu dr.M.Natlačenu) [10a/].

Objavljeni podatki o opcijah se nanašajo le sumarno na ves Trbiški okoliš in ne omenjajo rezultatov za posamezne vasi, kar otežuje ugotovitev števila optantov nemške in slovenske narodnosti. Dr.Theodor Veiter računa, da se je prijavilo za opcijo 90% vseh Kanalskih Nemcev in 85% Slovencev [11/]. Značilno je, da je prav Kanalski dolini največ k opciji pripuščenih namreč 82%) glasovalo za Nemčijo, medtem ko je bil odstotek drugod manjši: v Bolzanski pokrajini 73%, v Trentinski 53% in Bellunski samo 13%. Veliko pove tudi izredno nizko število onih, ki so v Kanalski dolini glasovali za italijansko državljanstvo. Bilo jih je 337 ali 6% [12/].

Po nemških podatkih se je do 1.avgusta 1940 izselilo v tretji rajh 700 Kanalčanov [13/], do 30.6.1942 se je to število dvignilo na 3.336. Po letu 1942 naj bi ostalo na Kanalskem le še 2.400 optantov, ki so doma čakali konec druge svetovne vojne [14/]. Najprej so se izselili obrtniki, delavci in agrarni

proletariat [15], pozneje šele postopoma tudi posestniki. Iz Ovčje vasi se je izselilo skoro vse prebivalstvo (90%) za celotno občino Ukve, kateri pripada tudi Ovčja ves, je bil odstotek manjši za 15%. Podobno je bilo tudi v Lipaji vesi na Žabnicah.

V celoti so nacisti naselili na Koroškem, skupaj s Štajerskim okrajem Knittelfeld okroglo 5.700 optantov iz Kanalske doline, Južne Tirolske, Besarabije, Jugoslavije in od drugod (prim. Latour 5.580). Po dr.Veitru je bilo naseljeno v okraju Beljak 2.700 oseb, Celovec 1500, St.Veit a/ Glan, Feldkirchen in Frisach po 500, prav toliko tudi v okrajih Knittelfeld in še drugod [16]. Po Rudolfu Cefarinu, vodji manjšinskega urada koroške deželne vlade iz leta 1945 so nacisti naselili po 14. in 15.aprilu 1942 na posestva izseljenih koroških Slovencev 66 družin iz Kanalske doline. Od teh jih je 43 prevzelo nakazano posestvo v last ostalih 23 družin pa samo v najem [17]. Po končani drugi svetovni vojni se je večina v Nemčiji deportiranih koroških Slovencev vrnila v domovino ter prevzela zopet svojo staro posest in izseljenci iz Kanalske doline so ostali na cesti. Niso ostali samo brez posesti, temveč tudi brez državljanstva, kajti Avstrija jim ni hotela priznati državljanstva bivšim italijanskim državljanom, ki so od leta 1939 optirali za Nemčijo in se naselili na ozemlju Avstrije. Takih družin je bilo okoli 20.000. Konec leta 1949 sta se Italija in Avstrija sporazumeli, da se bodo optanti iz Južne Tirolske smeli vrniti v Italijo in postati zopet italijanski državljani. Glede optantov iz Kanalske doline pa ni bilo v sporazumu nobene posebne določbe [18].

Dotaknimo se še današnjega narodnostnega stanja v Kanalski dolini. Kot po letu 1921 smo tudi danes pri tem vprašanju navezani na cenitve, ker italijanska ljudska štetja tudi po drugi svetovni vojni ne sprašujejo po jezikovni ali po narodnostni kategoriji. Rihard Orel piše, da živi danes v vasi Ukve 550 prebivalcev, od tega dve tretjini Slovencev in tretjina priseljenih Italijanov. Po njegovih podatkih je v Ovčji vesi od 235 prebivalcev 68 Slovencev in 149 Italijanov, ki so se priselili po preselitvi dela vaščanov na Koroško. Od 60 preseljenih družin je ostalo po drugi svetovni vojni v tem kraju le še nekaj nemških družin, večina pa se jih je izselila med drugo svetovno vojno. V Lipaji vesi je narodnostno razmerje med Slovenci in Italijani ena tretjina proti dvema tretjinama. Piše, da je bilo v tej vasi ob koncu druge svetovne vojne še približno 4o slovenskih družin. V vasi Lužnica je le še nekaj Nemcev in Slovencev. V tej vasi, ki šteje 25 hiš se je po Rihardu Orlu "narodnostno stanje tako temeljito izpremenilo, da je le... še osem(hiš) takih v katerih govore nemško in le v treh so še slovenski gospodarji". V vasi Sv. Katarina le še posamezniki razumejo slovensko besedo (Slovenski vestnik, Celovec, 5.8. - 25.11.1960). Leta 1949 je bila po istem avtorju v Žabnicah med 844 prebivalci četrtina Slovencev tretjina Nemcev, ostali pa so bili Italijani. Nekaj Slovencev je bilo tudi v Beli peči, večje število pa med rudarji v Rablju, toda med temi je večje število jugoslovanskih državljanov s stalnim bivališčem na Bovškem (Primorski dnevnik, Trst, 12.3. - 15.3., 18.3.1949. Rihard Orel ceni število kanalskih Slovencev na

1.300. Po Našem tedniku Kroniki, Celovec 17.5.1950, št.20 naj bi živelo v Kanalski dolini 8.961 prebivalcev od tega 1900 domačinov (21%), ki imajo večino le še v vaseh Žabnice in Ukve. Po istih podatkih naj bi bilo tega leta v Ovčji vesi le še 70 domačinov in 187 Italijanov. List omenja, da se je po letu 1918 priselilo v Kanalsko dolino 6.369 Italijanov in 693 Slovencev iz ostalega Primorja. Med zadnje je verjetno všteti 600 rudarjev iz Rabeljskega rudnika. Po tej ocenitvi naj bi imelo slovenski občevalni jezik 1800 Kanalčanov. Do te cenitve je prišel enajst let kasneje tudi Theodor Veiter (1.895 oseb).

1/ Ta podatek omenja tudi publikaciji italijanskega instituta za mednarodno politiko v polemični publikaciji Obertschland, 1959, str. 21.

2/ Zajeta je bila občina Trbiž z vasmi: Sv. Anton(San Antonio, nem. Überwasser), Bela peč (Fusine in Val Romana, Weissenvels), Zagrad (Roscolle, Hiterschloss), Ahlete (Aclette, Aichlatten), Muta (Mudo, Maut), Mrzla voda (Rioffreddo, Kaltwasser), Plecut (Plezzut, Flitschl) in Žabnica (Camporosso, Saifnitz).

3/ Zajeta je bila občina Narbojet (Malborghetto, Malborghet) z vasmi: Ovčja (Učja) ves (Velbruna, Wolfsbach), Ukve (Ugovizza, Uggowitz), Kuk (Cuco, Kuk), Lužnice (Bagni di Luznizza, Lussnitz), in Sv.Katarina (S.Katarina, St.Kathrein)

4/ Iz občine Pontabelj (Pontebba, Pontafel) je bila zajeta vas Lipeja ves (Liglesia S. Leopoldo, Leopoldskirchen).

4a/ Dr. Lavo Čermelj, Po optiranju... Misel in delo, januar 1940. Na tem mestu navajam tudi številke ljudskih štetij v Kanalski dolini po prvi svetovni vojni. Ljudsko štetje 1910 leta je naštelo na področju Kanalske doline (vključno občina Bela Peč in del občine Ratoče iz Radovljiškega okraja na Kranjskem 8.614 prisotnih prebivalcev, od tega 6.397 z nemškim in 1.682 s slovenskim občevalnim jezikom. Drugih (večinoma vojske) je bilo 233, tujih državljanov pa 566 (Bogo Grafernauer, Kanalska dolina, Ljubljana 1946, str. 8).

FRAKCIJA	URADNO ŠTETJE 1921					1931
	Prisotne prebivalstvo	Italijani po občajo	Nemci po občajo	Slovenci po občajo	Tuji državljani	Prisotne prebivalstvo
BELA PEČ	866	44	426	27	369	897
LIPAJA VES	343	60	203	61	19	288
NARBOJET	636	57	488	8	83	965
PONTABELJ	7o2	315	352	6	29	786
TRBIŽ	4.003	654	2.917	251	426	4.736
UKVE	771	33	179	348	11	771
ŽABNICE	903	44	525	205	129	912
SKUPAJ:	8.224	1.207	4.185	1.106	1.726	9.355

ZGORNJE ŠTEVILKE, KI JIH NAJDEMO PRI B.GRAFENAUERJU SE NEKOLIKO LOČIJO OD ONIH, KI JIH JE DOBIL ZA LETO 1934 THEODOR VEITER. PRI TEM SE JE POSLUŽIL ITALIJANSKEGA ŠTETJA PREBIVALSTVA IZ LETA 1931 IN LASTNIH CENITEV:

OBČINA (OBSEG IZ L.1918)	SKUPNO ŠTEVILO PREB. 1921	1934	NEMCI 1921	1934	SLOVENCI 1921	1934	ITALIJANI 1921	1934
TRBIŽ	4.068	4.856	2.012	2.936	251	265	654	1.934
ŽABNICA	903	945	525	629	205	170	44	100
UKVE	896	935	179	190	548	550	33	65
NARBOJET	636	901	488	571	8	20	57	229
LIPAJA VES	343	300	203	170	61	60	60	70
PONTABELJ	707	788	352	375	9	30	315	382
BELA PEČ	898	925	426	593	27	90	44	253
SKUPAJ:	8.419	9.548						

(Theodor Veiter, Die Volkspolitische Lage in Kanaltal - Rechtsprobleme der Kanaltaler, Ostdeutsche Wissenschaft, München, 1961, str.444.

Na drugem mestu (Die Südostdeutsche Volksgrenze, Berlin 1933) je dr.Veiter ocenil takratno razmerje med kanalskimi Slovenci, Nemci in Italijani na 26:63:11. Iz italijanskih uradnih podatkov o prisotnem prebivalstvu Kanalske doline italijanskega štetja iz leta 1936 ne moremo razbrati točnih podatkov o prebivalstvu, ker se podatki nanašajo na občine v novem obsegu in ne več na posamezne frakcije.

Za čas opcij Veiter ceni število kanalskih Nemcev na 6.6oo Slovencev pa na 1.75o. Že za njegovo število Nemcev in Slovencev iz leta 1933 pravi Bogo Grafernauer da je previsoka za Nemce in preniska za Slovence. To najbrž velja tudi za leto 1939, ker je Veiter očitno prištel k Nemcem celoten slovenski narodnostni prirastek (Tone Zorn, Zgodovinski časopis, 1962, str.276).

5/ Slovenski prevod Zakona je prinesla Istra dne 29. septembra 1939, štev.39

6/ To možnost je izkoristilo tudi nekaj goriških in tržaških Nemcev. Opozorilo dr.I.Juvančiča, dne 3o.5.1964)

7/ Na del Slovencev je nedvomno vplival tudi odnos fašističnega režima do slovenstva, dalje nedavna povezanost in pripadnost Kanalske doline k avstrijski Koroški, predvsem pa nemška agitacija, ki je obljubljala optantom nebesa na zemlji.

8/ L(avo) Č(ermelj), Po optiranju..., Misel in delo, Januar 194o

9/ Italijanske oblasti so pozdravile tudi prizadevanje posameznih Slovencev, ki so nasprotovali opcijam. Pri tem je značilna sprememba odnosa italijanskih oblasti do žabniškega župnika Rafka Premrla. Kljub temu pa so ga bili prisiljeni radi pritiska nemške strani odstraniti iz Kanalske doline (Podatek dr.I.Juvančiča, dne 3o.5.1964)

10/ Podatki so vzeti iz rokopisnega članka dr.Lava Čermelja, Kanalska dolina, ki se hrani v arhivu INV. Članek je bil verjetno napisan leta 1950.

10a/ Mnogo spoštovani gospod Ban!
Med kraljevino Italijo in Nemčijo je bila dne 21.1o.1939 sklenjena pogodba glede preselitve Nemcev (Volksdeutsche) iz Južne Tirolske (Alto Adige) in z nekaterih jezikovno

mešanih krajev v provincah Trento, Belluno in Udine. Iz province Udine pride vpoštev okraj Trbiž (Tarvisio), ki v stvari obsega Kanalsko dolino.

Po določbah navedenega sporazuma se mora prizadeto prebivalstvo do 31.12.1939 izjaviti pri pristojni občini ali se hoče odločiti za italijansko ali nemško državno pripadnost. Kdor se bo do tega dne izjavil za nemško državo, velja od 31.12.1939 dalje za nemškega državljana in se mora izseliti do 31.12.1942 v Nemčijo.

V okraju Trbiž (Kanalska dolina) pa so tudi nekatere slovenske vasi (Žabnica, Ovčja ves, Ukve in Lipalja vas). Zaradi potenciranе nemške (hitlerjanske) propagande za izselitev v Nemčijo sta zavladali tudi med slovenskim življem v Kanalski dolini velika razburjenost in neizvestnost, ali velja navedena pogodba tudi za prebivalstvo slovenskega pokoljenja ali, osobito ker je smatrala nemška propaganda do sedaj tudi celo Kanalsko dolino kot svojo interesno sfero.

Ker pogodba o preseljevanju, sklenjena med Nemčijo in Italijo po svojem besedilu in logični interpretaciji velja samo za nemško prebivalstvo, je jasno, da slovenski živelj v Kanalski dolini z navedeno pogodbo ni prizadet ter da je vsaka interpretacija navedene pogodbe v smislu, da se nanaša na kako drugo narodnostno skupino - razen nemške - pogrešna in v protivnosti z voljo, izraženo v pogodbi med strankama pogodbenicama.

V svrho zaščite slovenskega prebivalstva v Kanalski dolini si dovoljujemo Vas, gospod ban, najvljudneje naprositi za intervencijo na merodajnih mestih v slučaju, da bi italijanske oblasti - proti pričakovanju in proti izrecnemu besedilu pogodbe - vendarle skušale aplicirati določbe sklenjene pogodbe na slovensko prebivalstvo v Kanalski dolini. O morebitnih takih protipogodbenih ukrepih italijanskih oblasti pri izvrševanju izselitve prebivalstva iz

Kanalske doline si bomo dovolili Vas, gospod ban, pravočasno opozoriti na pretečo nevarnost za slovensko prebivalstvo v tej dolini.

Izvolite sprejeti, mnogo spoštovani gospod ban, izraze našega najodličnejšega spoštovanja in popolne udanosti.

V Ljubljani, dne 18.novembra 1939
Klub koroških Slovencev
Uršič France — dr.Felaher Julij
t.č. tajnik — t.č. predsednik

Sklicevaje se na svojo predpostavko od 18.t.m. si podpisani Klub koroških Slovencev dovoljuje ponovno obračati Vašo pozornost na vprašanje Slovencev v Kanalski dolini. Dasi govori dogovor med Italijo in Nemčijo kakor tudi uradno izdana navodila samo o povratku nemških državljanov (Reichdeutsche) in o izseljevanju nemških rojakov (Volksdeutscherjev), ki bi se izjavili za nemško državljanstvo, so italijanske oblasti v teku tega tedna dostavile formularje za izjavo tudi vsem Slovencem v Kanalski dolini. Formularji so v vseh barvah. Z oranžnim formularjem se izjavlja prizadeti za nemško državljanstvo in za izselitev iz Italije, z belim formularjem pa za ohranitev italijanskega državljanstva. Ker so tudi vsi Slovenci prejeli take formularje, je nastalo med njimi največje razburjenje, ker smatrajo, da veljajo odredbe, izdane za Nemce, tudi zanje. To razburjenje je tem večje, ker se vrši v deželi ogromna nacistična propaganda in je našim ljudem dejansko vzeta skoro vsaka možnost, da bi ljudstvo poučili in jim raztolmačili, da ne morejo biti oni prizadeti, čeprav jim je oblast dostavila formularje.
Zato se dovoljujemo Vas naprositi, da bi pristojno mesto obvestili o sedanjem položaju v Kanalski dolini in o nevarnosti, ki preti našemu tamošnjemu narodu, in predlagali, da bi naša vlada posredovala pri italijanski vladi

naj bi ta izdala potrebna pojasnila našemu ljudstvu, lokalnim oblastem navodila, ki bi bila v skladu z besedilom dogovora glede izseljevanja iz Kanalske doline.

(Tako se glasita obe spomenici)

11/ Theodor Veiter, Die Volkspolitische Lage..., str.448 - 449

12/ L(avo) Č(ermelj), Po optiranju..., Misel in delo, Januar 1949

13/ Lavo Čermelj, Kanalska dolina, rokopis (1950)

14/ Tako vsaj piše R(udolf) C(efarin) vodja manjšinskega urada koroške deželne vlade v Celovcu v listu Die Neue Zeit, Klagenfurt, 22.X.1949, št.242. Primerjava njegovega podatka, da je ostalo po letu 1942 v Kanalski dolini še 2400 optantov se očitno ne sklada z ugotovitvijo Latourja, da se je do 30.6.1942 izselilo iz Kanalske doline 3.336 optantov. Očitno mora biti Cefarinova številka za tisoč manjša (optantov je bilo 4.567.)

15/ Še leta 1942 se je razpravljalo o možnosti naselitve Kanalskih obrtnikov na Gorenjsko. (Tone Zorn, Zgodovinski časopis, 1962, str.276) Oporba se nanaša na dopis Gau-Grenzlandata z dne 18.sept.1942 (Prepis dokumenta hrani arhiv INV)

16/ Theodor Veiter, Die Volkspolitische Lage... str.449

17/ R(udolf) C(efarin), Neue Zeit, Klagenfurt, 22.10.1949, št.242. Ti podatki se ločijo od onih v zapisniku o delovanju DAG, neznanega izvora v arhivu INV. Po tem zapisniku je bilo na 164 zasedena posestva 54 Kanalčanov, od teh je bilo 27 posestev prepisano na kanalske priseljence, ostalih 27 pa so imeli Kanalčani v oskrbi. Dve posestvi sta bili na posebno zahtevo prodani rajhovskim Nemcem. Ostala posestva so obdelovali najemniki.

POSKUS ODSTRANITVE SLOVENSKEGA ŽIVLJA S KOROŠKE

Priprave za odstranitev slovenskega življa s Koroške

Ob prikazu nacistične politike do narodnih manjšin in prikazu želji Berlina preseliti v tretji rajh nemško govoreče manjšine iz Italije in od drugod se nujno postavi vprašanje povezave te politike s dotedanjo dejavnostjo protislovenske organizacije na Koroškem Heimatbunda in do glasov o preselitvi koroških Slovencev iz področja južne Koroške konec leta 1939. Odgovor na to vprašanje nam daje sam Maier-Kaibitsch, ki mu je bila jeseni tega leta poverjena izpeljeva preselitve kanalskih optantov na Koroško. Dostopna dokumentacija kaže, da je skušal Maier-Kaibitsch izkoristiti tudi to akcijo za naselitev nesloven skega elementa na področju južne Koroške in si za izvedbo tega načrta iskal tudi primernih sodelavcev. Tako je n.pr. pisal dne 13.12.1939 uradu Reichskommissarja für die Festigung der deutschen Nation v Berlinu, da bo s sodelavci "dafür einzetzen, dass gemischtsprachigen Grenzgebeit Kärntens jede Möglichkeit zur Ansiedlung deutscher Grenzbauern ergreifen wird." Čez devet dni pa je pisal Maier-Kaibitsch deželnemu kmečkemu vodji v Graz, da se je s to akcijo dobila možnost naselitve nemških kmetov na obmejnem področju ("den gemischtsprachigen Grenzgürtel durch Seshaftung von deutschen Bauern zu verstärken und zu sichern". Za proučevanje našega problema pa je dopisu posebno važna Maier-Kaibitschova misel o nujnosti izkoristitve te priložnosti: "Es ist dies jene Möglichkeit, die von uns immer angestrebt wurde und die wir zum Kraft ausnützen müssen. Nun

brauche ich bei der Erfassung aller für die Ansiedlung deutscher Rückwanderer Volksgenossen in Betracht kommenden Grund und Bodens frei verkäufliche Besitzung, Wiederbesiedlung und zur Enteigung taugliche Besitzungen, usw. einen Fachmann, der Land und Leute bestens kennt."

Očitno pa niso bili za naselitev na južni del Koroške namenjeni vsi optanti. Za optante slovenskega jezika iz Kanalske doline je obstojal Maier-Kaibitschov predlog o njihovi preselitvi v kak drug nemški Gau. Poleg Kanalčanov pa naj bi prevzela po željah Berlina tudi del južnih Tirolcev, predvsem one iz Grödnertala. Tako kot za Kanalčane so oblasti tudi za te iskali primerna naselitvena področja na Koroškem. Izbor je padel med drugim tudi na pobočja Svinje planine (Saualpen), kot tudi na Podjuno, na občino Komelj (Kömel). Dalje se je mislilo na razlastitve cerkvenih posesti.

Iz jeseni 1940 (13.9.) izvira dalje elaborat o naselitvi južnotirolskih Grödnertalerjev na Koroško. Elaborat je za njihovo naselitev predlagal dve možnosti. Med prvo je prišel na področje Železne Kaple - selska fara (Einselkappel - Zeel/Pfarre). V obrazložitvi tega predloga Planungbericht "das Gebiet Einsenkappel - Zeel/Pfarre, in dem rund 290 Höfe existieren, die ausschliesslich in volksfremden Händen sind; das Gebicht eignet sich vor landwirtschaftlich, klimatisch sowie betrieb wirtschaftlich ganz besondere und würde ein nahezu Geschlossenes Ansiedlung der ganzen Gruppe ermöglichen und damit den Idealfall bedenten." Načrt še posebej podčrtuje važnost tega področja za naseljevanje kolonistov: "Die Bereinigung der Volkstumsfrage dieser Gegend scheint noch zu sein, so dass die Ansiedlung in diesem Gabiet stets in Auge behalten werden muss." Kot drugo naselitveno

področje pa Plannungsbericht predlagal naselitev Grödnerte-
lerija po okrajih Lienz, Wolfsberg, Velikovec in St.Veit/Gann.
V tek okrajih pa načrt ni predvideval tako strnjene naselitve
kot na področju Železna Kapla - Sele. Žal k Plannungsberichtu
priloženi zemljevid ni ohranjen. Vemo tudi, da je v tem času
(16.3.1939) 40 povabil po naročilu okrožnega vodje NSDAP Pachnecka
vodja Gaugrenzlamta Maier Kaibitscha na posebno posvetovanje
vse one strankine člane, "ki so vključeni pri preselitvi, orga-
nizaciji in vodstva preselitve južnih Tirolcev in Kanalčanov
na Koroškem". Na posvetovanju naj bi dosegli enotna gledišča
o preselitvenem vprašanju.[1/] Čez enajst dni, dne 27.3. pa je
poveril koroški gauleiter Franz Kutschera Grenzlandlamta nalogo,
da preseli Kanalčane v tretji rajh. Naročil je, naj obmejni urad
stranke ustanovi dve delovni skupini: 1. naj bi se ukvarjala
s splošnimi problemi, ki se pojavljajo pri naselitvi južnih
Tirolcev, 2. pa naj bi obdelovale posamezne probleme. Tako bi
načrtno zasledovale na agrarnem področju:
a) načrtovanje in nadzorstvo nad nakupom zemljišč, ki bi jih
vršila DAG in b) načrtovanje in nadzorstvo nad naseljevanjem
preseljencev. Po tem navodilu bi imel obmejni urad tudi podružni-
co v Lienzu, da bi se tako mogla izvršiti preselitev nemškega
prebivalstva iz Grödenertala na južnem Tirolskem. Okrožnica
je dalje pooblaščala vodjo Gaugrenzlandamta za vsa potrebna
navodila, pa tudi razgovori z višjimi oblastmi so bili mogoči
samo z njegovim pristankom.

Preseljevanje prebivalcev Kanalske doline na Koroško pa ni
potekalo tako, kot so si ga zamislili v Berlinu. O tem priča

1/ Fotokopije ustreznih dokumentov iz ameriških arhivov hrani
Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

ohranjeno delovno poročilo DAG za leto 1940 [3]. Poročilo med drugim toži, da je Hitlerjev ukaz Himmlerju z dne 7.10.1939 sicer dal možnost izkoristiti zakon o zaplembi določenega posestva za potrebe vojske (zakon iz leta 1935 - op) tudi za naselitev Kanalčanov. Ker pa zakon ni izšel v uradnem listu in zato nima "po mnenju večine juristov pravne moči". Tako je bila po poročilu DAG omejena le na morebitne nakupe posestev, ki jih je sugeriral Maier-Kaibitsch Grenzlandamt (Amtliche Umsiedlungsstelle). Do 31.decembra 1940 je DAG od predlaganih 1000 kmetij pregledala 344. Od teh je bilo 198 neprimernih in le 146 se jih je moglo predlagati DUT v odkup. Ta pa je do konca leta pregledala 102 kmetiji in jih odkupila 43, za šest kmetij pa se je dogovor razdrl zaradi preveliki odškodninskih zahtevkov. Za 14 kmetij je družba predlagala gauleiterju, da uporabi omenjeni zakon, za 59 posesti pa še ni bilo gotovo ali bo moči skleniti pogodbe [4].

Prelomnico v tem vprašanju pomeni nacistični napad na Jugoslavijo (6.4.1941). Še dobro Jugoslavija ni kapitulirala, že je poslala 16.4.1941 celovška DUT posestrimi v Innsbrucku prepis spiska Slovencev iz Vetrinja, ki ga je bila prejela od Maier Kaibitschevega preselitvenega urada. [5] Posebna navodila DUT je poslal tudi takratni nacistični gauleiter Koroške Kutschera. Družbi je naročil, da naj nadaljuje z dotedanjim delom. Sporočil ji je, da naj

1/ DAG še nadalje odkupuje primerna posestva,

2/ odpravlja se svoječasna zapora nakupa posesti v Linškem okraju,

3/ nastanjevanje poljedelcev iz Pontablja, Lužnice, Sv.Katarine, Narbojeta, Trbiža, Rablja, Bele peči, Kokovega in Rut (Greuth) na Koroško naj kot doslej izostane,

4/ naseljevanje poljedelcev iz Lipaje vesi, Ukev, Ovčje vesi in Žabnic se vrši še nadalje kot doslej.

Najzanimivejši pa je zaključni odstavek pisma, ki govori o naselitvenem področju: "Za nastanitveno področje velja še nadalje oni del Koroške, ki leži zapadno in severno od linije Möderndorf [6], Šmohor, Beljaške Alpe, Beljak, Osojske Ture, Celovec, Pušja ves, Pustrica in Labot".[7]

Pismo je važno v več pogledih: predvsem dokazuje, da so nacistične oblasti poznale obseg slovenskega in jezikovno mešanega področja južne Koroške, čeprav je črta, ki jo označuje dokument, samo približno točna. Dokazuje tudi, da je bila do napada na Jugoslavijo naselitveno področje za Kanalčane na severnem, nemškem delu dežele, kar opravičuje domnevo, da se je s tem skušalo preprečiti vpliv jezikovno in narodnostno in če že hočemo tudi resno nezanesljivega elementa na južno Koroško. Iz dokumenta se vidi, da so skušali koroški nacisti preseliti najprej Kanalske vasi s pretežno slovenskim etničnim značajem (točka 3) na severni del dežele. Domnevamo lahko, da je bila v ozadju tudi želja po ohranitvi nemškega življa v Kanalski dolini. Kot dokazuje gornje obvestilo DUT je Maier Kaibitsch ob razpadu Jugoslavije že mislil na južni del dežele, priča pa tudi, da so bili ustrezni načrti pripravljeni že pred tem datumom. Za izselitev koroških Slovencev 1942 leta je ob tem dokumentu

važno, da je Maier Kaibitschev urad, ko je Jugoslavija razpadla, samoiniciativno razširjal naselitveno področje Kanalčanov tudi na južni del dežele. V sredo gornjih priprav in načrtov se je aprila meseca ob nameravani popolni izselitvi Gorenjske vmešal dalje Himmler, ki je po obisku Maribora prišel še na Koroško. Namen njegovega obiska je bil predvsem razgovor o izselitvah Gorenjcev, nameraval pa je razširiti to naselitveno akcijo tudi na Koroško, odkoder naj bi se nasilno izselilo, kot je izpovedal Maier Kaibitsch na procesu, čez šest let "50.000 Slovencev" 8/ (in ne, kot je menila po koncu druge svetovne vojne avstrijska publicistika Koroščev obeh jezikov) 8a/. Kam bi bili po tem načrtu preseljeni slovenski Koročci ni znano, domnevamo pač, da je imel Himmler v mislih Poljsko. Kakorkoli že, do izvedbe tega načrta ni prišlo niti tedaj, niti kasneje, zamisel sama pa je naletela na odpor dela koroških nacistov, ki so v tem ukrepu videli tudi krnitev lastnih pravic in strah pred naselitvijo tujega elementa na Koroško. Bali pa so se tudi reakcije samega prebivalstva. Od tod tudi na videz paradoksalna Maier Kaibitschova intervencija v Berlinu proti tej Himmlerjevi zamisli. 9/
Misel sama pa je živela še dalje v leto 1942 in začetek leta 1943. V ta čas pada po novem Himmlerjevem ukaz o izselitvi južnih Koroščev, ki se ga bomo dotaknili pri prikazu situacije leta 1943. V skladu s tem ukazom, je vsekakor dejstvo, da so videli slovenski fantje, mobilizirani v nemško vojsko, južno od Harkova in zapadno od Rostova v raznih krajih že izdelane in pripravljene nove barake, na katerih so bili napisi večjih

krajev in občin iz Koroške. Tudi na polotoku Krimu so opazili barake, na katerih so bili napisi iz radovljiškega okraja. Pokrajina sama je bila preimenovana v Novo Koroško, v Neukärnten.[10]

Sugestija Maier Kaibitschevega Grenzlandamta iz aprila 1941 o vključitvi posesti zavednih Slovencev med posestva namenjena Kanalčanom pa so našle kljub temu svojo potrditev dne 25.avgusta v posebnem Himmlerjevem odloku. Medtem, ko je Grenzlandamt mislil aprila 1941 leta še na bolj ali manj prisilni odkup ali pa razlastitev posestev slovenskih kmetov, vsebuje Himmlerjeva odredba že moment prisilne izselitve slovenskega življa, nekako miniaturno izvedbo zamisli iz maja istega leta, čeprav je bilo izhodišče kanalsko, ne pa slovensko vprašanje. Odredba je določala, da se:

1/ "Preselitev kanalskih optantov izvaja tako, da se naseli še v letu 1941 najmanj dve tretjini preseljenih Kanalčanov v novo naselitveno področje. Ostalo je treba preseliti najkasneje do 1.aprila 1942.

2/ Za naselitveno področje Himmler odreja Reichsgaua Koroško in zasedeno področje južne Koroške (Gorenjsko in Mežiško dolino). Odredba dalje določa: "razdelitev preseljencev na novo naselitveno ozemlje sledi za celotno naselitveno področje; vrši ga po predlogu naselitvenega načrta pri mojem glavnem štabnem uradu, urad mojega (t.j. Himmlerjevega - op.) pooblaščenca na Koroškem".

3/ Dvojezično ozemlje Reichsgaua Kärnten (nekdanje plebiscitno področje) je zaradi združitve narodnostno političnega položaja še posebej pritegniti za naselitev.

Odbere naj se kakih 100 slovenskih družin tega področja, ki so narodnostno in državno nasprotne in izloči za zasedbo s Kanalčani - tudi če ti državi sovražni Slovenci posedujejo nemško državljanstvo. Himmler prosi, da vprašanje državne pripadnosti teh Slovencev reši čim hitreje, skupaj z odgovarjajočimi uradi.

4/ Ugotovitev, katere državi nasprotne Slovence je treba evakuirati ali prepeljati v Altreich vršijo službe varnostne policije in SD (varnostne službe), ki stopajo zaradi planirane naselitve Kanalčanov na obrate Slovencev v stik z uradom državnega komisarja za utrditev nemškega naroda.
Od izseljenih oseb oz. družin se naselijo v Altreichu pripadniki rasnih skupin vrednosti I in II. [10a]

5/ Pri evakuaciji je treba paziti na gospodarsko opremljenost: v ta namen vrše prevzem posesti za gospodarstvo pristojni inšpektorji. Skupaj z uradom državne delovne uprave je treba preveriti, ali obstoja zaradi vojne kak važen razlog, da se prizadete osebe prestavijo za čas vojne na drugo delo.

V členu 10 Himmler pooblašča DUT, da se ukvarja s premoženjskimi vprašanji. Posebno zanimiv je zadnji člen (člen 12) v katerem Himmler prosi vse udeležene urade, da se za rešitev zastavljene naloge čim bolj vključijo tudi lokalni faktorji ("... möglich die örtlichen Stellen mit der Durchführung der einzelnen Massnahmen zu beauftragen")[11].

Gornji dokument pomeni dejansko sankcioniranje razvoja, ki smo mu sledili od leta 1938. Kot se zdi pa je predstavljal samo polovično rešitev, ki so ji dale osvojitve na vzhodu novih

dimenzij. Dotedanji delno prisilni odkup ali razlastitve kmetij naj bi po tem odloku zamenjal prisilni pregon dela zavednih koroških Slovencev, še nadalje pa bi se vršil odkup posesti v nemškem delu Koroške. Do naselitve Kanalčanov na Gorenjsko in v Mežiško dolino ni prišlo.- Dokument tudi potrjuje opozarjanja predstavnikov slovenske manjšine ob procesu proti Maier Kaibitschu, da obtoženec ni bil edini krivec, pač pa le vodilna sila pri izvajanju tega akta. Člen 12 Himmlerjeve odredbe jasno kaže na ugotovitve dr.Mirta Zwittra, da so pri izselitvah v letih 1942 do 1945 v polni meri sodelovali poleg v našem tekstu že omenjenih uradov "vsi oddelki urada "der Reichstatthalter in Kärnten" (tedanja deželna vlada Koroške), vsi uradi in oddelki "Gauleitung der NSDAP, Gau Kärnten", vsi "Kreisleiterji" in njihovi uradi, instance kmečkih organizacij "Landesbauernschaft" in okrajne "Kreisbauernschaft", tedanja okrajna glavarstva z imenom "Der Landrat" in končno tkim. "Vaške trojke" (Ortsdreieck)+ to so župan, Ortsbauernführer in Ortsgruppenleiter NSDAP" [12/]. Uradi pa, ki so vršili samo izselitev, preselitev in naselitev Kanalčanov pod vrhovnim vodstvom Maier Kaibitscha ali pa v najtesnejšem sodelovanju z njim pa so bili:

1. Gaugrenzlandamt, Amtliche Umsiedlungsstelle, poznejši Gauhauptamt, für Volkstumsfragen der Gauleitung Kärnten der NSDAP, sedež v Celovcu, Gasometergasse 6. Šef urada: SS - Standartenführer major Alois Maier-Kaibitsch.
2. Urad der Beauftragte des Reichkommisar für die Festigung deutschen Volkstums, Dienststelle Klagenfurt, sedež v Celovcu, Gasometergasse 6.Šef urada - Standatenführer major Maier Kaibitsch. Ta urad je imel svojo posebno podružnico na Bledu za vse področje Gorenjske.

3. Gauverband Kärnten des VDA kot vrhovna organizacija nemških nacionalnih društev narodno političnega značaja. Sedež v Celovcu, Gasometergasse 6, šef isti.
4. Deutsche Umsiedlung-treuhand-gesellschaft m.b.H., Nebenstelle Klagenfurt, gospodarska družba poluradnega značaja. Ta družba je prevzemala gotovino izseljencev in odločala o razlaščenem premoženju.
5. Deutsche Amsiedlungsgesellschaft m.b.H. Gescheftsstelle Klagenfurt. Ta družba je uporabljala premoženje pod št. 4 imenovane družbe in se bavila predvsem z neposrednimi posli izselitve.
6. Poseben oddelek celovškega gestapa.

K spisku teh institucij moramo dodati izjavo nekdanje Meier Kaibitschove tajnice v KHB od leta 1920 do 1938 Lise Högler, ki je kasneje prešla v Gaugrenzlandamt oziroma v urad pooblaščenca državnega komisarja za jačanje nemškega ljudstva. Na procesu je povedala, da ni bilo mogoče najti kakršnekoli meje med 'Heimatbundom ; VDA Gaugrenzlandamtom in uradom državnega komisarja za utrditev nemštva.

---

4 V dokaz sodelovanja lokalnih nacistov pri izselitvah koroških Slovencev navajamo izjavo Tomaža Zupanca iz Žreca. Izjava dokazuje odločilno vlogo posameznih lokalnih funkcionarjev pri izselitvah:

Ebental, den
22. Juli 1945

Der damalige Buergermeister der Gemeinde Ebental, Bertl W o s c h i t z sagte mir in Feber 1942 das in der Gemeindekanzlei in Ebental eine Kommission der Umsiedlungsgesellschaft erschienen war und im sowie den Ortsbauernfuehrer den Ortsgruppenleiter zu sprechen wuenschte.

Diese Kommision war beauftragt, Besitzungen fuer umgesiedelte Kanalthaler zu erwerben. Unter anderen fragten diese Herren auch um Slowenen, die aus nationalpolititischen Gruenden auszusiedeln waeren. Es wurde ihnen jedoch strikte erklaert, das in der Gemeinde Ebental keine slowenische Familie fuer eine Aussiedlung in Frage kaemme.

Suppanz Thomas, e.h.

Die Richtigkeit dieser Angaben bestaetigen:

Stempel:
Reichsbauerstand
Ortsbauernfuehrer in
Ebental, Kreisbauernschaft
Klagenfurt
Kerth, e.h.

Wohnitz, gew.B...e.h.

Himmlerjev odlok so nekateri koroški nacisti odklonili med njimi namestnik gauleiterja Mainrad Natmessnig.[13] O Maier Kaibitschu je izjavil na procesu ing. Jauernig, nekdanji poslevodeči vodja DAG v Celovcu, da se Maier Kaibitsch ni bil "absolutno zavzel" za izselitveno akcijo, bil pa je mnenja, da je taka akcija "iz načelnih pomislekov potrebna".[14] To Jauernigovo izjavo je potrdil na procesu tudi pričevanje bivšega gestapovskega uradnika Sellaka. Povedal je, da je Maier Kaibitsch poslal Himmlerju posebno pismo, v katerem je nasprotoval nameravani izselitvi. Vzrok naj bi bila Maier Kaibitscheva teza, da se na Koroškem ne more govoriti o slovenski manjšini, predvsem pa dejstvo, da bi bili na Koroško preseljeni Kanalčani "boljši Slovenci" kot oni na Koroškem. Po mnenju priče dr. Pressingerja se je Himmler odločil, za to akcijo pod vplivom kasnejšega gauleiterja Rainerja. Maier Kaibitscha je dr. Pressinger razlagal z njegovim značajem: opisal ga je kot kompromisarskega in zaviralnega. Tudi druge priče so opisale obtoženca kot oportunista, ki se ga je bil prijel celo naziv "Jawohl". Pisatelj J.F.Perkonig je k tej podobi obtoženca dodal še častihlepnost.

Kljub temu, da je prišla neposredna Maier Kaibitscheva iniciativa za izselitev iz Berlina, je imel ing. Javornig, po izjavi na procesu, 1941 leta občutek, da so bili izselitveni načrti "izdelani tu v Celovcu in ne v Berlinu". Istega mnenja je bil tudi priča vladni svetnik Erwin Papst, ki je na procesu menil, da so osnovne smernice za akcijo prišle iz Berlina, izvedbo samo pa so uredili v Celovcu. O pravilnosti obeh izjav

priča zapisnik seje z dne 27. septembra 1941 leta, na kateri je bil izdelan točen načrt iz kasnejše izselitvene akcije. Tega dne so se sestali v Trbižu dr. Stier in dr. Wüss kot zastopnika DUT Schmidt je zastopal DAG, dr. Wanner preselitveni urad Gaugrenzlandamta, Maier Kaibitsch je bil zastopnik državnega komisarja za utrditev nemštva. Na sestanku sta bila še dva udeleženca iz Berlina (Weisschuh 15/ in Schön). Na sestanku so se dogovorili o izboru kmetij, ki bi odgovarjale za naselitev Kanalčanov, in ocenitvi in nakupu razlaščenih posesti. Na seji so se zedinili, da bodo imenovali za zaplenitev predvidena posestva gestapo, ki bo na to zahteval od prizadetih Slovencev prostovoljno oddajo posestev. V kolikor bi se ti branili pristati na zahtevo gestapa bodo izbrana posestva zaplenjena in predana potom DUT za tretjino prodajne vrednosti, naloga gestapa pa bo spraviti Slovence v taborišča.[16/] Okrajni dokumenti pričajo, da je Maier Kaibitsch povabil že pred to sejo za 19. september na sestanek predstavnike DUT, na katerem so razpravljali o preselitvi Kanalčanov. Seje so se udeležili tudi pooblaščenci državnega komisarja za jačenje nemškega naroda in DAG iz Berlina.

Postopek kako je skušal gestapo rešiti zastavljeno nalogo dokazujejo nekateri ohranjeni dokumenti predvsem pa izjava Hansa Sellaka na procesu proti Maier Kaibitschu. Priča je bil od leta 1934 uslužben pri državni policiji. Leta 1938 pa ga je prevzel gestapo in ga nastavil v poročevalskem oddelku. Decembra 1941 je Sellak iz list Slovencev, ki jih je gestapu predložila žandarmerija, izpisal "obtožene" to je narodno zavedne Slovence. Njegov seznam naj bi zajel predvsem "narodno usmerjene Slovence"

in one, ki so imeli zveze s jugoslovanskim konzulatom v Celovcu.
Seznam je zajel 157 Slovencev. Seznam je zajel 157 Slovencev.
Ta je številka pa je po Sellakovi izjavi, zelo presenetila

njegovega šefa, ki je računal s kakimi 400-800 slovenskimi družinami. Da pri selitvah niso pri gestapu igrali toliko nacionalni, kot v skladu s Himmlerjevim ukazom, premoženjski elementi, priča dejstvo, da je Sellakov šef pri pregledu dokumentov, prečrtal iz seznama osebe brez posesti. Sodeč po Sellakovi izjavi je bil izselitvi nenaklonjen tudi šef celovškega gestapa dr. Weimann, ki je želel, da bi se s to problematiko ukvarjale edinole nacistična stranka in njeni okrožni vodje. V tej zadevi je moral celo v Berlin k Heydrichu in se od tod "vrnil z moralnim mačkom". Vzrok Weimannovega obiska v Berlinu je bilo menda omenjeno Maier Kaibitschevo pismo.[18/]

Sellak je bil izdelal omenjeni spisek decembra 1941. Ohranjeni dokumenti pa pričajo, da je tekla akcija še pred sestankom v Trbižu. Tako Kreisbauernschaft za Celovec obvestila 15. septembra DAG, da ne nasprotuje razlastitvi posestva Lovrenza Macka po domače Tscherscherja iz Migorij (Migoriach). V utemeljitvi dopis pravi, da je dosedanji "lastnik Lorenz Mack nacionalni Slovenec in da ga ni smatrati kot dobrega kmeta" [19/]. Po tem priporočilu je DAG že v naslednjih dneh (23.septembra) z dopisom vprašala Macka, ali bi bil pripravljen prodati posestvo.[20/] Mackovega odgovora sicer ne poznamo, bil pa je negativen. Zato je DAG 16.1.1942 poslala uradu dr.avnega namestnika dopis s prošnjo, da bi se posestvo razlastilo in utemeljila prošnjo s tem, da je lastnik nacionalni Slovenec.[21/] Zanimiv pa je tudi odgovor državnega namestništva da dejstvo, da je lastnik nacionalni Slovenec "ne zadostuje" da bi se izkoristile določbe

zakona o razlastitvi posesti v korist vojske iz leta 1935. Kakorkoli, 14.4.1942. je postalo prosto tudi Mackovo posestvo, ker je bil tudi Mack preseljen.[22] Iz druge polovice novembra (28.11.) imamo ohranjen odgovor velikovškega Kreisleiterja o posestvu Karla Petriča po domače Arlaka. Kreisleiter Grum v njem obvešča, da nima k razlastitvi "v političnem pogledu nič pripomniti", ker je Petrič "nepopravljiv nacionalni Slovenec in nekdanji član slovenske stranke. Njegov odnos do stranke in države je sedaj še bolj odklonilen".[23]

Za razlastitev je bilo določeno tudi posestvo Johana Kattniga v Graščičah, občina Marija na Zili. Koroško državno namestništvo je na prošnjo DAG z dne 26.11.1941 dne 1o.12. dovolilo, da posebna komisija pregleda omenjeno posestvo. Kattnig se je temu upri.[24] Dne 2o.1.1942 je tu interveniral pri DAG v Celovcu in podčrtal, da poseduje njegova rodbina to posestvo že 247 let in da ima sedem otrok v starosti od 24 do 4o let. Dopis državnega namestnika je tudi izročil tožilcu, da bi ta prevzel nadaljnje korake.[25] Kreisbauernschaft je na vprašanje o možnosti razlastitve tega posestva odgovorilo, da soglaša z razlastitvijo, menilo pa je, "da trenutek za takšno akcijo ni srečno izbran". Vzrok za to je videlo v bojazni, da bi razlastitev "posmeznih" Slovencev vznemirila prebivalstvo, pripomnila pa, da slabo gospodarjenje ne bi smelo biti vzrok za razlastitev[26], DAG z odgovorom ni bila zadovoljna, dne 7.3.1942 se je dalje obrnila na gaugrenzamt,[27] ki je 23.2. odgovoril[28], da

se poizvedbe o tem posestvu še nadaljujejo. Morala pa so biti "pozitivni" saj je bila med izseljenci tudi Kattnigova družina. 1942. leta

Konec decembra in v začetku januarja so Sellakov seznam še nadalje dopolnjevali tako, da je število slovenskih družin predvidenih za izselitev ustrezalo Himmlerjevi zahtevi. Na končnem Heimannovem seznamu naj bi bile po Maier Kaibitschevi izpovedi 2o4 družine, vsekakor po "zaslugi" Maier Kaibitschevega Gaugrenzlandamta. Dejansko lahko govorimo o dveh akcijah, o akciji Gaugrenzlandamta, združeni z DAG in o akciji gestapa. Pri tem je igral pri Gaugrenzlandamtu primarno vlogo narodnostno-politični moment, pri gestapu pa le vprašanje posesti slovenskih žrtev. Priča Wanner je na procesu povedal, da so kreisleiterji dajali predloge za izselitev, ki so bili obsežnejši kot pa dejanske izselitve aprila 1942. Tako lahko gledamo v akciji 14.4. dejansko kombinacijo dveh faktorjev: gestapa in Gaugrenzlandamta NSDAP, ki se izpopolnjujeta še s priporočili lokalnih nacističnih veljakov. Enega teh je navedel na procesu sam Maier Kaibitsch: trgovca iz Borovelj je spravil v izgnanstvo nacistični župan, ker sta si bila v sporu.

Dne 27.5.1942 - mesec dni po izselitvah - je Rainer izdal še posebno odredbo s katero je dal svojemu pooblaščencu Maier Kaibitschu pooblastila, s katerimi je izključil vsako pravno sredstvo proti odredbam nemškega državnega komisarja za utrditev nemštva, ne glede na obstoječe nemške pravne predpise. (dr.Mirt Zwitter).

1/ Prepis dokumenta z dne 16.3.1940 hrani arhiv INV

2/ Prepis dokumenta hrani arhiv INV

3/ Poročilo DAG Gaugrenzlandamta NSDAP z dne 8.1.1941 v arhivu INV

4/ Obračun dela celovške DAG z dne 10.11.1940
(Po originalu v arhivu INV ga

1/ Skupno število kmetij, ki jih je predlagala Amtliche Umsiedlungsstelle 1000 kmetij

2/ Skupno število pregledanih kmetij (od tega 5 na Štajerskem in ena na Zgornjem Avstrijskem-Überdonau)

a/ ne ustreza 160 kmetij

b/ ustrezajo in so bile predlagane DUT v odkup 120 kmetij

c/ DUT odobrila odkup 57 kmetij

d/ DUT odklonila odkup 11 kmetij

e/ odkupila direktno Geschäftsstelle Celovec (od tega so tri kmetije priseljenci odkupili direktno) 28 kmetij

f/ Kupna pogajanja so se razvila zaradi razlik v cenah (primeri za razlastitev) 14 kmetij

g/ Nedoločen izid pogajanj (15 dogovorov bo verjetno sklenjeno, trije pa ne) 15 kmetij

h/ Dalje prodano izseljencem (3 posestva so bila direktno kupljena) 5 kmetij

i/ So še za ugotoviti oz. pregledati 750 kmetij

j/ Kupljeno skupno 28 posesti v znesku 1,197.524 RM

5/ Prepis spremnega dopisa hrani arhiv INV

6/ Slovensko ime te vasi je Modrinja ves v občini Mitschig (Mičiče) v šmohorskem političnem okraju.

7/ Pismo deželnega vodstva NSDAP DUT z dne 15.4.1941. Prepis je v arhivu INV

8/ Stenogram procesa v arhivu INV

8a/ Primerjaj: Die Neue Zeit, 28.lo.1947 št. 247, Volkszeitung, 15.lo.1947, št. 236

9/ Stenogram procesa proti Maier Kaibitschu v arhivu INV

lo/ Dr.Julij Felsher, Nameravana preselitev Slovencev na Koroškem in Gorenjskem, rkp.,1947, v arhivu INV. Izpoved dr. Tischlerja na procesu proti Maier Kaibitschu. - France Škerl, Koroška v borbi za svobodo, Koroški zbornik, Ljubljana, 1946, str. 514.

loa/ Tudi v pismu dr. Aichingerju, citiranem na procesu proti Maier Kaibitschu je Himmler zagotovil, da bodo izseljeni le rasno manjvredni Slovenci

11/ Odlok je izšel v internih navodilih, ki jih je Himmler izdal kot državni komisar za jačanje nemške narodnosti, pod imenom Menscheneinsatz z dne 1.sept.1941

12/ Koroška v borbi, Celovec 1951, str.19

13/ Po drugi svetovni vojni je bil Mainrad Natmesstnig postavljen pred ljudsko sodišče, vendar avgusta 1947 oproščen krivde. Vzrok za to naj bi bilo dejstvo, da so ga bili nacisti prevzeli 1939 leta v upravo kot finančnega strokovnjaka (Die Neue Zeit 23.8.1947, št.191). 1945 leta je Natmesstnig odigral za Jugoslavijo negativno vlogo, ko je sodeloval in pripomogel k postavitvi začasne deželne vlade sestavljene iz predstavnikov predvojnih strank. To vlado so Britanci po vkorakanju v Celovec priznali za legalno Koroško oblast. Februarja 1964 je Natmesstnig praznoval kot direktor 5o-letnico delovanja v Koroški obrtni in trgovski banki (Kärntner Nachrichten, 22.2.1964, št.8)

14/ Ing. Jauernig je postal po drugi svetovni vojni sekcijski svetnik v avstrijskem ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo

15/ Friedrich Weisschuh je bil do februarja 1940 uslužbenec KHB. Po navodilih Maier Kaibitscha je bil sprejet v Gaugrenzlandamt, od tod pa je prišel v urad državnega komisarja za jačanje nemške narodnosti na Koroškem.

16/ Vsebino zapisnika podajam po izvlečku v Volkswille, 18.10. 1947, št. 239. Trditev, da je nastal načrt za izselitev Slovencev v Celovcu, je na podlagi tega zapisnika potrdil tudi predsednik sodišča: "Ta sejni zapisnik brez dvoma dokazuje, da je izšlo načrtovanje izselitve iz Celovca in da je bil pri tem Maier Kaibitsch vodilno udeležen".

17/ Prepis vabila z dne 13.septembra 1941 hrani arhiv INV

18/ Na tem mestu je stenogram procesa nejasen. K gornji Sellakovi izjavi moramo še dodati "bil je tedaj zaradi pisma zelo besen" (menda se to nanaša na Heydricha)

19/ Original hrani arhiv INV

20/ Kopijo dopisa hrani arhiv INV

21/ Kopijo dopisa št. Z. 239/IVb-1942 hrani arhiv INV

22/ Originalno obvestilo Gaugrenzlandamta DAG št. W/B UC 9 K Kl SA iz prve polovice maja 1942 v arhivu INV. Obvestilo pripominja, da se ni noben Kanalčan odločil prevzeti posestvo

23/ Dopis št. 144/Is/Za z dne 28.11.1941. Original, v arhivu INV

24/ Dopis št. Zl. 5247/IV/b/1941. Kopija v arhivu INV

25/ Originalni zapisnik z dne 20.10.1942 UC K Vi/Schw/Ba v arhivu INV

26/ Odgovor št. IF 140/42 z dne 28.II.1942, original v arhivu INV

27/ Kopija akta UC SK Schw/Re z dne 7.3.1942 v arhivu INV

28/ Kopijo hrani arhiv INV

IZSELITVENA AKCIJA 14.4.1942. leta

Za dan izselitve dela koroških Slovencev je bil določen 14. april 1942. O samih pripravah javnost ni bila obveščena, vedeli pa so zanjo odgovorni funkcionarji nacistične stranke in nekdanji obrambni borci, Abwehrkämpferji, ki jih je bil sklical po naročilu Berlina Maier Kaibitsch v drugi polovici februarja na posebno posvetovanje. Dr.Mirt Zwitter ugotavlja, da je bil krog svetovalcev za to akcijo zelo velik, saj je bila potrebna za to posvetovanje velika sejna dvorana [1].

Akt izselitve je vršil oddelek 171. policijskega bataljona, ki je v ta namen prišel na Koroško. Sestavljali so ga menda vojaki, ki so slabo govorili nemški, bili pa so izvežbani za podobne akcije. Po vaseh so jim bili v pomoč poverjeniki, ki so jim kazali pot do slovenskih "zločincev". Izseljenci so smeli vzeti s seboj le najpotrebnejše. Iz kasnejšega nedatiranega dokumenta [2] vidimo, da so imeli nekateri po izselitvi pravico do obleke in obutve, ki so jo bili pustili na Koroškem.

Izseljence so zbrali v taborišču v Žrelcu. Kot prvega so prignali iz celovških zaporov Tomaža Wasteta po domače Rupa iz Grabštajna. Med izseljenci je bil tudi Luka Dovjak iz Sel, star nad 85 let, najmlajši izseljenec pa je bil komaj rojen [3]. Izseljeni so bili tudi predsedniki vseh slovenskih predvojnih prosvetnih društev, kar je bila nedvomno zasluga Maier Kaibitscha Gaugrenzlandamta. V taborišču so izseljence popisali,

Pregled občin iz katerih so nacisti izseljevali v letih 1942-1945 - po podatkih Zveze slovenskih izseljencev zbranih do 15. IV. 1946

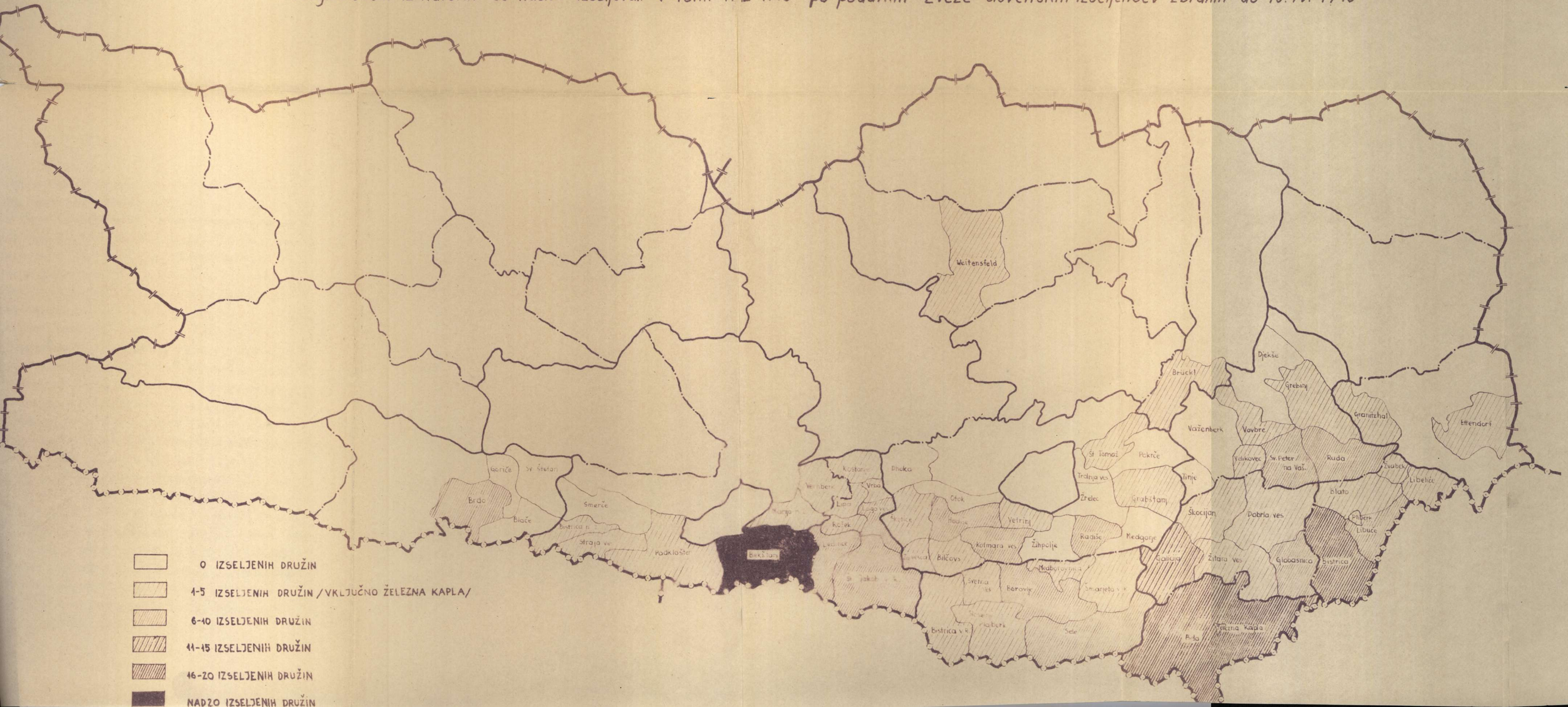
Weitensfeld
Brückl
Djekše
Grebinj
Granitzthal
Ettendorf
Važenberk
Vavbre
Velikovec
Sv. Peter na Vaš.
Ruda
Žvabek
Libeliče
Blato
Pibern
Libuče
Bistrica
Globasnica
Žitara ves
Škocijan
Dobrla ves
Galicija
Medgorje
Žihpolje
Radiše
Vetrinj
Grabštanj
Pokrče
Tinje
Št. Tomaž
Trdnja ves
Žrelec
Otok
Rodine
Kotmara ves
Bilčovs
Borovje
Šmarjeta v R.
Bistrica v R.
Sele
Feistritz
Feistritz
Rožek
Lipa
Vrba
Kostanje
Vernberk
Pheka
Kuharja
Bekštanj
Podklošter
Straja ves
Bistrica
Smerče
Blače
Brdo
Garliče
Sv. Štefan

enako tudi njihovo premoženjsko stanje. Vsak je dobil svojo številko, izkaznico in ploščato številko.[4] Skupaj je bilo v Žrelcu zbranih 186 slovenskih družin, od teh pa je Maier-Kaibitsch izločil pred deportacijo osem, ki so bile po pomoti določene za izselitev. Tako je bilo 15.4.1942 deportiranih v notranjost Reicha po Maier-Kaibitschevi izjavi na procesu 168 družin. Po drugih virih ta podatek variira; obtožnica proti Maier Kaibitschu vsebuje številko 165, glasilo obveščevalnega oddelka britanske zasedbene oblasti na Koroškem Kärntner Nachrichten z dne 2.7.1945, št.42 je beležilo 164 izseljenih lastnikov slovenskih kmečkih obratov. Po izjavi dr.Joška Tischlerja na procesu proti Maier Kaibitschu naj bi bilo izseljeno 3ooo koroških Slovencev, žal pa natančno število še danes ni znano. Do 6.11.1945 je naštel takratni vodja manjšinskega urada koroške deželne vlade dr.Tischler 207 izseljenih družin (te številke se nanašajo na celotno obdobje od 1942-1945 - Pressedienst OF, 2.III.1946, št.4). Seznam izseljencev, ki ga je izdala Zveza slovenskih izseljencev zajema do 15.4.1946 imena 258 izseljenih družin, podatki koroške deželne vlade iz istega leta pa navajajo številko 241. Največjo številko je doslej postavil dr. Mirt Zwitter: 274 družin, vendar le s 1367 člani (Pressedienst OF, 14.4.1946, št.7). Slovenski vestnik 14.4.1949 govori o 365 družinah izseljencev. Po izjavi dr.Tischlerja dr. J.Felaherju poleti 1964 leta naj bi bilo izseljenih 3o3 družine.

Izseljence so v rajhu razdelili na razna taborišča od gaua Franken do vzhodne Prusije. Prva skupina 350 oseb je bila nastanjena v taborišču Hasselberg, drugih 350 v taboriščih Hagenbüchachu, Schwarzenbergu, Frauennaurachu, Weinenburgu, Wernfelsu, Eichstättu, Windsheimu, Ettlingenu, Rastatttu, v Rechnitzu blizu Ščečina in drugod. Skupno je bilo izseljenih po podatkih kakih 3000 oseb. Razbite so bile tudi družine. Posebne komisije so določile vse taboriščnike med 14 in 16 letom na prisilno delo. Zgodilo se je, da je mož delal v Stuttgartu v tovarni, hčerka kot služkinja pri SS-ovski družini v Nürnbergu, žena kot postrežnica izven taborišča, otroci pa so bili prepuščeni nacistični vzgojiteljici otroškega vrtca v taborišču. Za taborišče Hasselberg je znan notranji režim: prepoved izhoda iz taborišča, prepoved sprejema obiskov in oddaje pošte. Mnogi so morali za malenkostne prestopke celo v Dachau ali v druga taborišča. Med hude prestopke se je štelo že slovensko pismo ali opis stanja v taborišču, najtežja kazen pa je doletela onega, ki je skrivaj spravil pismo na pošto 5/.

Izselitev je vzbudila med prebivalstvom južne Koroške splošno zbeganost. To je opazil že dva dni po izselitvi tudi major Kresse, vodja vojaškega priglasitvenega urada v Beljaku in sporočil pristojnim vojaškim oblastem, da je vzbudila povzeta akcija splošno vznemirjenje in preplašenost prebivalstva 6/. Nad ten aktom se je zgrozil tudi pisatelj J.F.Perkonig in v protest poslal gauleiterju Rainnerju poseben apel 7/. Da bi

pomirili prebivalstvo južne Koroške so nacisti pripravili po vaseh posebne sestanke na katerih so skušali pojasnjevati vzroke in smotrne izselitve. Tako je govoril beljaški kreisleiter komaj štiri dni po izselitvi dne 18.4. v Maloščah. Zaradi protesta prebivalstva je bila dne 15.5.1942 posebna seja, na kateri so merodajni znova prerešetavali izseljence. Na podlagi posebnih priporočil se je po tem pretresu smelo vrniti v domovino 6 družin. Druge pritožbe pa so prihajale iz vojske, od koder so vojaki intervenirali za imovino preseljenih staršev. Med njimi tudi dr.Franci Zwitter, ki je s posebno prošnjo prosil Reichskanzlei za vrnitev izseljenega sorodnika Johana Zwittra. Prošnja je bila odbita.[8/] Med odbitimi prošnjami je bila tudi ona pripadnika SS oddelka od leta 1934 Josefa Ounitscha iz Podljubelja št.13, kljub temu, da so jo podprle pristojne vojaške oblasti.[9/] Zdi se, da so za odklonilnimi stališči stala predvsem negativna poročila kreisleiterjev in lokalnih nacističnih funkcionarjev.[9a/] Del posesti izseljencev so nacistične oblasti dale tudi v zakup z namenom, da bi jih dobili v last po koncu vojne vojaki-sinovi nekaterih izseljencev ali pa da bi se šele takrat uredilo pravno stanje. Iz bojazni pred padci morale vojakov, predvsem pa zaradi udarcev Rdeče armade, ko je bilo potrebno v rajhu pripraviti prostor za begunce iz vzhoda se je smelo v celoti vrniti na Koroško približno 10% izseljencev, predvsem starejših oseb.

Taborišča v katera so bili pripeljani koroški Slovenci so se imenovala Überwachungslager.

Po letu 1943 se je tudi zgodilo, da so izseljencem obljubili vrnitev posestva, če bi se prijavili za nemško vojsko. Del izseljencev je bil tudi izpuščen iz taborišča vendar so se morali ob izpustitvi obvezati, da se ne bodo vrnili na Koroško. Za vsakega posamezmika je bila odrejena tako imenovana "Sippenhaft" t.j. kolektivno jamstvo ožjih sorodnikov s kazensko sankcijo pred policijskimi in sodnimi oblastmi, ako je pobegnil (dr.Julij Felsher v Gospodarskem koledarju 1960, str.57).

Kljub vsemu pa kolonizacija južne Koroške ni potekala tako, kot so si jo bili zamislili v Celovcu. Dejstvo je, da je marsikateri Kanalčan odklonil naselitev na posestvo izseljenega Slovenca, drug vzrok pa je v tem, da niso bili vsi Kanalčani pomnenju nacistov primerni za zasedbo slovenskih domov. Kot kažejo dokumenti se je pri tem gledalo predvsem na nemško poreklo in zanesljivost. Za Ogrisovo posest na Bilčovsu se ni odločil noben "odgovarjajoči" Kanalčan in posestvo je prevzel stari nacist iz leta 1933 A.Gagel iz Gnesaua [10]. Za to mesto je Gagela predvidelo okrožno vodstvo NSDAP že maja 1942. leta. Bojazen pred reakcijo prebivalstva vidimo tudi v Maier Kaibitschevem pismu DUT ob nameravanem nakupu posesti slovenskega izseljenca iz Globasnice dne 11.4.1944. V pismu se Maier Kaibitsch izreka proti "vsaki prodaji posesti v jezikovno mešanem ozemlju med vojno, bodisi da gre pri tem za priseljenca ali za osebe, ki bi se jih nastanilo iz političnih vzrokov. Zato prosi naj bi se za čas vojne to posestvo ne prodalo v kolikor ne bi nastali posebni pogoji za takojšnjo

prodajo.

Navodila o izboru kolonistov in o posledicah izselitve lepo povzema dr.Kurt Zwitter v zborniku Koroška v borbi, str. 23: " politična izbira (kolonistov - op.)... ni bila zadostno porok za uspeh, ki so si ga obetali zagovorniki izselitve. Naselitev Kanalčanov je naletela na hud odpor domačega prebivalstva, tudi zaradi gospodarske nesposobnosti in drugačnega načina dela in življenja priseljencev. Kanalski kolonisti v svoji prvotni domovini namreč niso poznali kmečkih obratov, kakor jih ima slovenska Koroška. Večinoma niso bili poljedelci, ampak so bili vajeni reje ovac in goveda, predvsem pa gozdarstva. Naravna posledica tega je bila, da so vzorno urejena posestva v rokah takšnih kolonistov propadala. Pa tudi na splošno se kolonizacija ni posrečila v pričakovanem obsegu. Številna posestva so ostala deloma zapuščena in neobdelana, živino in nepremičnine pa so si razdelili med seboj vaški nacisti [11]. Uničevanje gospodarskih vrednosti in zanemarjanje posestev je doseglo takšen uspeh, da so postale na to pozorne celo nacistične oblasti same". - Izpričano je, da so skušali posamezni najemniki na posestvih izseljencev skrivaj trgovati z lesom brez vednosti DAG, v katerem imenu so oskrbovali posestva.

Od druge polovice leta 1943 je DAG le težko dobila oskrbnike za posamezna posestva, zlasti v okolici Železne kaple. Razmah narodno osvobodilnega gibanja je kmalu rodil sadove, marsikateri kolonist se je moral umakniti iz posesti

izseljenega Slovenca (npr. v Radišah in v Beli). Nekatere pa, ki se niso hoteli odstraniti tudi po opozorilu je doletela kazen (v okolici Železne kaple).

Kot smo videli so nacisti naseljevali na posestva izseljenih Slovencev poleg Kanalčanov predvsem "karakterno in politično" neoporečne koloniste. V dokumentih stalno zasledimo izraze "deutschfreundlich, deutsche Familie, Blutordenträger, zanesljivi PG" (nacist). V ohranjenem dokumentu iz Bilčovsa piše kreisleiter DAG 1. avgusta 1944, da je situacija taka, da se lahko naseli na posestvo izseljenega Slovenca edino zanesljivi Parteigenosse. Tudi za Zahomec so zahtevali vaški zastopniki da mora priti na slovensko posest dober kmet, da bo tako zmogel zastopati nemštvo "in den slowenischen Dorf Achomtz". V Zgornji vesci je skušal Ortsbauernführer Binspieler izročiti posest slovenskega izseljenca družini čisto nemškega porekla ter pri tem upošteval njeno odlično zadržanje v vsakem pogledu [12].

1/ Slovenski vestnik, 27.6.1947, št.6

2/ Dokument hrani arhiv INV

3/ Dr.Mirt Zwitter piše, da je imela najmlajša izseljenka Lojzika Tarman komaj 16 dni. Ta podatek pa je v nasprotju z navedbo v knjižici Vsem, ki so trpeli, Celovec 1948,str.8-9, da so med deportacijo (15. ali 16.4.) "slovenski materi odvzeli prvo žrtev, par dni starega otroka - mrliča".

4/ Dr.Mirt Zwitter v zborniku Koroška v borbi, Celovec 1951, str.20-21. Tudi naslednji podatki so v glavnem vzeti iz te razprave in iz študije v Slovenskem vestniku.

5/ O življenju izseljenk, ki so bile po izselitvi dodeljene posameznim družinam kot gospodinjske pomočnice priča okrožnica št.17/43 z dne 3.5.1943 Reichskommisarja za utrditev nemškega naroda v Nürnbergu. Podajamo jo v izvlečku.
Na glasove, da tretirajo delodajalci izseljena slovenska dekleta enako kot Nemke in jim nudijo zaradi pridnosti dodatke, okrožnica ponavlja delovne pogoje za izseljenke:
1. Prosti čas. Izseljenke lahko dobijo prosto na štiri tedne dva prosta dneva, najbolje skupaj. Medsebojni obiski deklet naj se po možnosti pretrgajo, enako tudi obiski iz Koroške.
2. Plačilo. Najvišja vsota je 20 RM, ki ne sme biti presežena. 3. Okrožnica ugotavlja, da so v zadnjem času prejele izseljenke zelo mnogo pisem v slovenskem jeziku iz Koroške ("iz izseljenih področij"). Delodajalci tudi ne izročajo v zadnjem času pisem, ki jih prejemajo dekleta v taborišču. Ciklostirano okrožnico za gau Franken hrani arhiv INV. Glej tudi članek Ko so bili izseljeni, Naš tednik - kronika, 27.III.1958,št.2

6/ Poročilo majorja Kressa citira obtožnica proti Maier-Kaibitschu.

7/ Perkonigov apel Rainerju ni v celoti dostopen. Posamezne odlomke je objavil list Die Neue Zeit, 14.11.1947,štev.261.

"Ich leite das Recht zu meiner Darlegung aus meiner Kenntnis des in Frage stehenden Gegenstandes her, dann aber auch aus meiner menschlichen Pflicht, ein Unrecht als solches zu erkennen."
"Ich kann da ich mich ehemals im Kärnten Heimatbund viele Jahre lang mit den nationalpolitischen Problemen in Kärnten beschäftigt habe, zu der Aktion nicht schweigen, obwohl mir als öffentlichen Angestellten durch eine Verfügung des Kreisleiters die Ausserung einer persönlichen Meinung verwehrt ist."
"Ich habe im Kärntner Heimatbund stets eine Verstätigung mit den Slowenen zu erreichen gesucht, ich habe in Besprechungen mit deren Führern die Grundlage für eine kulturelle Autonomie, um welchen Preis der Friede im Lande zu haben gewesen wäre, festzulegen getrachtet, weil meiner Ansicht nach ein unbefriedegender Sustand nicht verweigert werden darf, ohne dass daraus gefärliche Folgen entstehen. Ich musste mich zu dieser Ansicht erst allmählich durchringen, denn nach 1920 war mein Urteil über den Tod meines Vaters getrübt, der infolge schlechter Behandlung durch die slowenischen Besatzungstruppen in Ferlach im Jahre 1919 gestorben war."

Und näher auf die Ursachen der Aussiedlungsktion eingehend fährt Perkonig fort:
"Ich kenne ihre letzten Beweggründe nicht, aber was immer sie auch sein mögen, keiner von ihnen kann das Unrecht und das menschliche Leid aufwiegen, das sie bewirken."

"Ich würde mich eines ernsten Vergehens schuldig machen und meinem Gewissen zuwiderhandeln, spräche ich nicht aus, was ein öffentliches Geheimnis genannt werden muss: Dass nämlich ablehnende Meiunung über die Aussiedlung allgemein ist, nicht nur wegen der erschütternden Umstände, unter denen sie erfolge, sondern wegen der mutmasslichen Folgen, die auch von solchen Leuten als unerwunischt bezeichnet werden, denen seit jeher eine starre, unnachgibige Haltung der Minderheit eigen war. Also nicht allein menschliche Beweggründe sind es, die mich veranlassen, diesen Brief an Sie

zu schreiben, es ist vielmehr eine höhere Räson die mich dazu drengt, Sie zu beschwören: "machen sie die Aussiedlung der Kärntner Slowenen rückgängung!"

Perkönig Brief schliesst mit den mannhaften Worten: "Verzeihen Sie bitte die offene, vielleicht zu kühne Sprache, aber ich kann, ich darf nicht schweigen, wo es mir mein Gewissen gebietet. Meine Stimme ist zwar nur eine einzelne Stimme, vielleicht aber hat sie einiges Gewicht dadurch, dass sie die Stimme eines Menschen ist, der keinen anderen Ehrgeiz hat als den, menschlich zu sein um Willen der Klugheit und der Wahrheit."

8/ Ronatis odgovora Reichskanzlei prinaša Koroški zbornik, str.513

9/ Korespondenca v tem vprašanju hrani arhiv INV

9a/ To dejstvo potrjuje pojasnilo priče dr. Wagnerja na procesu proti Maier Kaibitschu. Povedal je, da so bili predlogi za izselitev, ki so jih bili dali Kreisleiterji obsežnejši kot pa dejanska izselitev.

10/ Korespondenco o tem vprašanju hrani arhiv INV. V dopisu z dne 1.7.1943 DAG je Gaugrenzlandamt po MK naročilu izrecno prosil za morebitnega Kanalčana "da bi se temu lahko pravočasno mogel zavzeti stališče, ker Bilčovs zahteva iz narodnostno političnih vzrokov na Ogrisovem posestvu odličnega naseljenca".

11/ Ustrezno dopisovanje med DAG in župani hrani arhiv INV

12/ Dopis Einspielerja DAG z dne 4.7.1942. DAG je napotila Einspielerja na Gaugrenzlandamt. Dokument hrani arhiv INV

Nekaj "pravnih" vprašanj ob razlastitvah slovenskih izseljencev

Takoj po izselitvi so posestva izseljencev prevzeli v oskrbo vodilni krajevni nacisti in sosedje. Tako so si v občini za Zahomec lokalni nacistični veljaki razdelili posest izseljencev, vendar so jo morali kasneje vrniti DAG. Drugod so bile zopet raznešene nepremičnine izseljencev; vsekakor pa so v 14 dneh zasedli večino posestev slovenskih izseljencev novi kolonisti.

Julija leta 1942 so pričeli izseljenci dobivati sklepe sodišča, da je njihovo premoženje zaplenjeno v korist nemške države +. Kot dokazujejo posamezni ohranjeni dokumenti pa ta postopek ni tekel tako kot so si ga bili zamislili avtorji 1/.

Med izseljenci sta bila v taborišču Rastatt tudi izseljenca Štefan in Marija Pachler iz Loge vesi št. 97. Z odločbo z dne 15.7.1942 je bilo zaplenjeno premoženje Štefana Pachlerja in prepisano dne 12.3.1943 v last nemške države. Med tem postopkom pa je bil to posest, sestoječo se iz 417 m2 zemlje, hiše in dovoljenja za oddajo sob, prevzel Koroščan Karl Hladnik iz Trbiža. Bil je pripravljen tudi odkupiti to posest, ozenjeno na

---

+ Kot primer navajamo ohranjeno razlastitveno odločbo:

Geheime Staatspolizei
Staatspolizeistelle Klagenfurt — TZ 20/43
III U — Klagenfurt, den 15.Juli 1942.

B e s c h e i d

Der Reichsminister des Inners hat mit Erlass vom 6.Juli 1942- S.II A 5-Nr. 55o II/42 - 212 gemäss den Bestimmungen der Verordnung über die Einziehung volks - und staadsfeindlichen Vermögens im Lande Oesterreich vom 18.11.1938, RGBL. I S 162o festgestellt, dass die Bestrehungen des Bauer Johann J e l l e n

vlg. Wollina in Oberloibach volks - und Statsfeindlich gewesen sind.

Gleichzeitig wurde die Staatspolizeistelle Klagenfurt angewisen die Enzihung des Vermögens des Vorgenanten vorzunehmen.

Gemäs & 1 Abs. 1 der vorgenanten Verordnung verfügt ich daher auf Grund des & 12 der ersten Durchführungsverordnung zum Ostmarkgesetz vom 1o.6.1939, RGBL. I S 995, in Verbindung, mit & 1 der neunten Durchführungsverordnung zum Ostmarkgesetz vom 23.3.194o RGBL. I S 545, die Einziehung des gesamten in Kärnten gelegenen Vermögens des Obengenannten, zu Gunsten des Deutschen Reiches, vertreten durch den Reichsfinanzminister.

gez. Unterschrift,
L.S.

Beglaubigt:
Pressinger e.h.
Vertragsangestellte

(Der Oberfinanzpräsident, Graz)

Stimmt mit der Urschrift überein
Bleiburg den 1o.7.1945.

L.S.
Amtsgericht Bleiburg

Jarnig e.h.
Justitz Verp -

15.ooo RM. Za oviro pri odkupu pa se je pokazala polovica posesti prepisana na Marijino ime, ki ga je gestapo z dopisom z dne 18.1.1943 ni dovolil prodati. Vzrok naj bi bil dejstvo, da je bila nemško usmerjena Štefanova žena. Po prejemu odgovora je DUT dne 8.4.1943 pismeno zahtevala od Marije Pachler, da pristane na odkup svojega dela posesti, kar pa je ta odklonila. Družba je zato intervenirala potom Gaugrenzlandamta pri Rainerju, da bi omogočil razlastitev posestva s pomočjo Landesbeschaffungs gesetza für Zwecke der Wermacht iz leta 1935. Prav v tem času

pa je dal Rainer navodilo o prenehanju razlaščanja, zato je bila prošnja DUT odklonjena. Kljub vsemu je DUT skušala znova posredovati potom Gaugrenzlandamta, ki jo je dne 16.10.1943 obvestil, da bo zahteval ponovno stališče Kreisleiterja do razlastitve, o sami razlastitvi pa bo interveniral Maier Kaibitsch pri Rainerju. Do aprila 1944 Marijina posest še ni bila razlaščena.

Zanimivejše pa je bilo vprašanje posesti Jožefa Stickerja iz Št. Petra št. 7, občina Št. Jakob v Rožu. Tudi za to posestvo imamo slično situacijo kot pri Mariji Pachner s to razliko, da se je lastnica dela posesti izseljenčeva mati kmalu vrnila iz pregnanstva. Z njeno vrnitvijo je nastala za novega najemnika posesti, nacista Walkerja, nerodna situacija. Od tod intervencija šo naštetih uradov za poslužitev omenjenega zakona o razlastitvi posestev v korist vojske. V začetku je bil tudi Maier-Kaibitsch enako kot beljaški Kreisleiter Hugo Herzog prepričan o nujnosti razlastitve, kasneje pa je to mnenje spremenil, ker bi mogla, kot poroča dokument, "razlastitev slovenskega posestva povzročiti nemir med slovenskim prebivalstvom Koroške". Ta "nemir" pa je imel še drug vzrok: prvotno je bil za Stickerjevo posestvo predviden Kanalčan Rudolf Ogrisegg iz Trbiža, kasneje pa ga je prevzel v najem član NSDAP Johann Walker z namenom, da posest odkupi. Za "ureditev" tega problema je DAG predlagala pooblaščencu državnega komisarja za utrditev nemštva dne 22.11. 1943, da bi mogla dati Kreisbauernschaft prisilno Marijin del posesti v obdelovanje Walkerju. Prav tako naj bi se za ta del

posesti pridržala predpravica odkupa. Kot kažejo ohranjeni dokumenti je gauleiter Rainer dal v začetku leta 1944 soglasje za razlastitev.

Nekaj podobnega je bilo tudi s posestvom Jožefa Golautschniga iz Zagorja, občina Žitara ves. Tudi pri tem posestvu je bila ovira za razlastitev delež Jožefove žene Katarine. V nasprotju s Stickerjevim posestvom je bil Maier-Kaibitsch dne 12.4.1944 zaradi narodnostno političnih vzrokov za razlastitev posestva, ki naj bi prišlo v last DUT.

Ohranjeni dokumenti kažejo, da ni dal gestapo leta 1944 soglasja vsaj za razlastitev šestih posesti:

1. Posestva Jakoba in Elzo Morak vlg. Klement, Ribnica, občina Št.Peter na Vašinjah. Nerazlaščen je bil ženin delež, posestvo samo pa dano v najem.
2. Posestvo Marije Gling vlg. Laura v občini Ruda. Posestvo, ki ga je dala DAG v najem ni bilo razlaščeno.
3. Posestvo Karla in Katarine Petrič vlg. Arlak iz Št.Jakoba, občina Št.Peter. Posestvo ni bilo razlaščeno pač pa dano v najem.
4. Posestvo Jožefa in Marije Golautschnig iz Zagorja, občina Žitara ves. Nerazlaščena je bila posest Marije Golautschnig, posestvo samo pa dano v najem.
5. Posestvo Tomaža in Angele Waste vlg. Rup iz Grabštajna. Waste
Nerazlaščeno je bilo celotno posestvo in dano v najem.

6. Posestvo Lessiak Franca in Marije vlg. Jernej iz občine Kostanje. Posestvo ni bilo razlaščeno pač pa dano v najem.

Za večino teh posestev so bile sklenjene najemne pogodbe s Kanalčani in domačimi koroškimi Nemci za čas do 30.12.1943, ker se do tega časa ni smelo po Maier Kaibitschevem naročilu spremeniti lastninskega stanja. Po tem datumu je skušala DAG z intervencijami rešiti, kot pravi dopis družbe pooblaščencu državnoga komisarja za utrditev nemštva z dne 26.1.1944 to "nepravno stanje". Ohranjeni dokumenti pa nam žal ne omogočajo prikaza Rainerjevih odločitev in le pri nekaterih moremo slutiti da je pristal na zaplembo posesti.

Za zaviralni moment pri razlaščanju posesti slovenskih izseljencev so se pokazale tudi obremenitve posestev z zastavo ali najemom. Neurejeni so bili dalje vpisi v zemljiško knjigo, ki niso, kot se je izkazalo vedno odgovarjali dejanskemu stanju. K težavam DAG pa je pripomoglo tudi celovško sodišče, ki ni izvršilo prepisa vseh posestev v last nemškega rajha. Iz dopisa DAG z dne 8.avgusta 1944 vidimo, da je družbi uspelo skupaj z DUT do tega datuma urediti lastninske pravice rajha komaj za 51 posestev slovenskih izseljencev (INV, F. 169).

Dotakniti se moramo še vprašanja razlastitve posestev nekaterih koroških Nemcev in posesti krške škofije. Iz zapisnika sestanka predstavnikov koroškega državnega namestništva so

---

1/ Ustrezno korespondenco hrani arhiv INV (F. 212)

predstavniki DAG dne 14.julija 1943 [1] vidimo, da bi bilo treba po izvršeni izselitvi dela Slovencev pridobiti za dokončno naselitev kanalskih kolonistov še 140 posesti. Kljub pritegnitvi 40 kmetij izseljenih Slovencev (W-Hof) [2] bi DAG še vedno rabila 100 posestev za izpolnitev svojih obvez do optantov. [1] Delno so nacisti skušali to urediti s predajo dela zaplenjene židovske posesti [3]. Enako kot v času pred letom 1941 so nacistične oblasti nadaljevale z odkupom morebitnih kmetij ali pa jih prevzemale na podlagi zakona iz leta 1935. Po podatkih lista Kärntner Nachrichten z dne 2.7.1945, št. 52, je bilo od leta 1944 do aprila 1945 razlaščenо skoraj 40 posestev, večinoma v lasti nemških državljanov. Iz leta 1944 izvira tudi načrt o razlastitvi 200 do 300 takih posestev. Mednje so bili očitno, kot moramo sklepati iz drugih virov, všteti tudi nakupi posestev za kmete, ki so izgubili zemljo med gradnjo novih hidrocentral in cest. Večinoma pa naj bi bila ta posestva namenjena optantom iz sosednje Italije. Med lastniki zaplenjenih posestev najdemo tudi Slovenca Franca Hlebčarja iz občine Weitensfelda v Krški dolini, na katerega posestvo je bil naseljen Kanalčan. [4]

Kot vzrok za razlastitev nekaterih posestev nemških sodržavljanov ohranjeni viri kažejo na neagrarne poklice njihovih lastnikov; pobuda sama pa se naslanja na Himmlerjevo pismo berlinski centrali DUT z dne 28.11.1942 s katerim jo je pooblastil, da lahko predlaga v odkup ali v razlastitev tudi posestva, za katera bi trenutno ne bila ugodno rešena vprašanja najemnin ali zakupa, bilo pa bi jih zaželjeno vključiti v naselitveno akcijo. [5]

Za tako posestvo je smatrala koroška DUT tudi vilo in vrt last otrokov dr.Albertija iz Celovca. Z dopisom z dne 2.11.1942 je želela dobiti od Reichstathalterei privoljenje za razlastitev, ki pa jo ji je odklonila, ker sta bili vila in vrt stara družinska posest. 6/ Dne 18.5. 1943 je bil predložen državnemu namestništvu predlog o razlastitvi posesti Sofije Mauelbauer iz Friesacha (Brež) sestoječe se iz stanovanjske hiše in vrta. Vzrok za razlastitev naj bi bila moževa obrt 7/. Razlaščeno bi bilo tudi posestvo vlg. Dachstein iz Vovber, dobrodošli pa so bili tudi počitniški domovi ob Vrbskem jezeru.9/ Enako kot pri pripravah za izselitev koroških Slovencev so določali tudi to pot primerna posestva lokalni nacistični voljaki, med njimi tudi okrajni kmečki vodje in vodje stranke.

Kljub vsem prizadevanjem pa nacistične oblasti niso zajele dovoljnega števila posestev za kanalske kolonisto. V sili so tako želeli tudi zemljo celovške škofije. Prvič zasledimo to misel v dopisu DAG dne 2.1o.1942 11/. Podrobnejši podatki nam niso poznani pač pa je prišlo 4.6.1943 do sporazuma med koroškim državnim namestništvom in krškim ordinariatom o razlastitvi in odkupu dela nadarbin in druge cerkvene posesti. Citirana pogodba ugotavlja, da je ordinariat pripravljen prodati primerne nadarbine skupaj z gospodarskimi poslopji rajhu z omejitvijo, da ostane župnišče prosto za potrebe duhovnika, vključno vrt in sadovnjak, kakor tudi odgovarjajoči del gozda. Ordinariat je bil po tem sporazumu voljan prodati tudi druge posesti v kolikor bi to bilo potrebno iz socialnih vzrokov. Pogodba dalje omenja

že razlaščeno cerkveno posest v Galiciji in Rožeku. [12/] V pogodbo pa menda ni bila zajeta Kapelska nadarbina župnika Štefana Singerja, ki so ga bili nacisti odpeljali v Dachau in mu zaplenili vsa posestva, župnišče in živino ter jih podelili naseljencu iz Kanalske doline. Odlok o razlastitvi je objavila Kärntner Zeitung dne 3o.lo.1942, št.299. Zaplenitvi je sledila 19.februarja 1943 razprava na občini v Borovljah, na kateri je dekana zastopal po naročilu ordinariata prošt Anton Benetek. Na sodnih obravnavah se mu je posrečilo rešiti župnišče v zamenjavo za staro šolo in nekaj vrta, vse ostalo Singerjevo osebno in župnijsko premoženje pa je bilo dne 15. 4.1943 ocenjeno in prevzel ga je naseljence iz Kanalske doline.[13/]

Delno rekonstrukcijo teh prizadevanj, predvsem pa delo DAG nudi ohranjena statistika z dne 1.lo.1944. Statistika kaže, da so se prizadevanja DAG razteza la tudi na Gorenjsko in v Mežiško dolino. Poleg iskanja primernih posestev za kanalske in južno tirolske priseljence je skrbela tudi za pridobitev novih posestev onim Korošcem, ki so jih bili izgubili ob gradnji novih hidrocentral in železnic [14/]. Do 1.lo.1944 je družba zajela na Koroškem v mejah iz leta 1937 v celoti 61o kmetij. Od teh je kupila 119 posestev v skupni velikosti 3954, 68, 94 ha. Z razlastitvijo je dobila 24 posestev v velikosti 6o7, 76, 12 ha, upala pa si je pridobiti še 12 novih posestev v skupni velikosti 267, 5o, o6 ha. V to število pa ni bilo zajeto dokončno zaplenjenih 156 posesti slovenskih izseljencev v skupni površini 3317, 13, 16 ha. Gestapo je k tem zaplenjenim posestvom dodal še devet kmetij v skupni velikosti približno 482,33 ha.

s priseljenci iz Kanalske doline je DAG sklenila 120 prodajnih pogodb. Skupna površina prodanih posestev je znašala 3489, 44, 42 ha, za 26 kmetij v velikosti 639, 68, 52 ha pa še ni bila sklenjena prodajna pogodba. Statistika omenja, da so domači Korošci odkupili 10 kmetij v velikosti 433, 82, 18 ha. 15/

1/ Zapisnik štev. 2454/IV d-43 z dne 15.julija 1943 v arhivu INV.

2/ W-Hof so se imenovale kmetije izseljenih Slovencev. W je bila kratica priimka šefa celovškega gestapa dr.Weimana.

3/ Dr.Theodor Veiter v Die Furche, Dunaj 2o.5.1961; T.Zorn v Zgodovinskem časopisu 1962, str.276

4/ Dopis Franca Hlebčarja Jugoslovanskemu odboru v Št.Vidu na Glini z dne 15.7.1945 v arhivu INV; ~~Volkswille~~ Volkswille 23.VI.1948, str.43

5/ Dopis celovške DAG centrali DUT v Berlinu z dne 21.1.1943 v arhivu INV

6/ Obvestilo DAG DUT UC - K-Kl. - W B/JE z dne 5.11.1942. Zanimivo je, da je dr.Alberti dobil v okolici Vetrinja med vojno še eno posestvo, last slovenskega priseljenca. Po podatku dr.Julija Felaherja ga ni vrnil bivšemu lastniku vsaj do 18.3.1947

7/ Dopis A.Z. 11.68o Blg. z dne 18.5.1943 v arhivu INV

8/ Dopis DAG državnemu namestništvu z dne 28.IV.1943 v arhivu INV

9/ Dopis DAG DUT A.Z. UC 9 - K-Vi- ing.J/Ro z dne 2.3.1943 v arhivu INV

1o/ Gl.op.2/; dopis DUT Reichstaathalterei potom Gauamta für Volksdtumsfragen z dne 9.7.1943 v arhivu INV

11/ Opozorilo z dne 2.1o.1942, UC 14b ing. J/Ro v arhivu INV

12/ Prepis pogodbe hrani arhiv INV.

13/ J.Hörnbeck v Koledarju družbe sv.Mohorja v Celovcu za leto 1964, štev. 78

14/ Z razvojem NOB na Gorenjskem je DAG posredovala tudi preselitev nekaterih slovenskih kolabrocionistov na Koroško. Tako je v dopisu DUT z dne 29.5.1942, da bi se sporazumno z Maior Kaibitschem odstopilo iz občine Št.Martin v Tuhinjski dolini prebeglima družinama Grošelj in Preskar posesti, ki

ju nočejo zaseti Kanalčani. Po želji DAG naj bi bili naseljeni na nemškem delu dežele. Priloga dopisa našteva primerna posestva: 1) v občini Malta, politični okraj Spittal, 2) Weitensfeld, politični okraj St.Veit, 3) Steinfeld politični okraj Spittal, 4) Aichberg, politični okraj Wolsberg in 5) Strassburg, politični okraj Beljak. Ustrezno korespondenco hrani arhiv INV.

15/ Prepis statistike hrani arhiv INV. Zaradi popolnosti dodajamo še pregled posesti, ki jih je DAG upravljala na Gorenjskem in v Mežiški dolini:

1. Gorenjska

a/ okraj Radovljica

256 posesti	skupna površina	2.179.oo.64 ha
	od tega gozd	1.267,11.14 ha
skupaj: 36 posesti		
27o	izmera ni izvršena	

b/ okraj Kranj

178 posesti	skupna površina	2.52o.47.16 ha
	od tega gozd	1.439.o5,13 ha
38 posesti	izmera ni izvršena	
1 posestvo v lastni režiji		
	celotna površina	465.oo.56 ha
	od tega gozd	418.38.56 ha
skupaj 217		

c/ okraj Kamnik

4o6 posesti	skupna površina	4.429.oo.54 ha
	od tega gozd	2.1o4,76.o7 ha
28 posesti	izmera ni izvr.	
2 "	v lastni režiji	744.5o.95 ha
	od tega gozd	63o.52.89 ha
436 posesti		

2. Mežiška dolina

44 posestev	v skupni površini	1.291.4o.32 ha
	od tega gozd	766.o4.19 ha

Skupaj:

Gorenjska	923 posestev	1o.337.99.85 ha
Mežiška d.	44 posestev	1.291.4o.32 ha
Gorenjska in Mežiška d. skupaj	967 posestev	11.629.4o.17 ha

Nadaljnji poskusi izseljevanja

Da je bila izselitvena akcija aprila 1942 le pričetek širšega načrta o izgonu 50.000 prebivalcev južne Koroške nam potrjujejo že omenjene izjave slovenskih mobilizirancev v nemško vojsko. Na to dejstvo je namignil tudi koroški gauljajter Rainer v glasilu koroške NSDAP decembra 1942. leta [1/]. Uvodoma je v listu podčrtal, da je že na obletnici koroškega plebiscita tega leta postavil "za posebno nalogo v letu 1943... odpravo tako imenovanega koroškega vprašanja". Poudaril je, da gre pri tem predvsem za dve nalogi:

"1. Prikazati potrebo po posebnih in često tudi trdih ukrepih ..., da jih bo razumelo prebivalstvo celotne Koroške in ga mobilizirati za aktivno sodelovžbo pri akcijah leta 1943" in

2. Prekvasiti prebivalstvo jezikovno mešanega področja z vsemi propagandnimi sredstvi tako, da se bo navznoter enako kot navzven priznalo k nemštvu in dokončno prevzelo nemške oblike življenja".

"Potreba, izpeljati to akcijo" nadaljuje Rainer, "izhaja iz tega, ker je dobila Koroška gorenjsko področje, na katerem živi 180.000 Slovencev in ki mora znova postati nemška obmejna marka. Pri tem sta na voljo dve možnosti: da izpolnimo führerjevo naročilo in premagamo stare preostanke na starem koroškem ozemlju, ali pa da se novi prebivalci gaua združijo z iredentističnimi elementi v starem rajhu in dajo bodočemu razvoju svoj pečat.

Odločil sem se po dobrem nacionalsocialističnem načinu ne čakati v obrambi, pač pa ofenzivno z vso energijo in udeležbo združenih moči koroškega nemštva doseči rešitev problema v najkrajšem roku na jezikovno mešanem področju.

Ne bo mogoče poučiti prebivalstva o vseh osnovah, ki jih imam na razpolago. Toda eno je moči reči: z zasedbo Ljubljane in Beograda so nam prišli v roke dokazi veleizdajniških skrivnih vezeh slovenskih krogov s srbsko - šovinističnimi. Tudi je dokazano, da obstoje do današnjega dne zveze preko Karavank z partizanskim vodstvom na Gorenjskem in še dalje do balkanskih tolp, ki delajo nerede.

Če bodo med to akcijo potrebni tudi trdi ukrepi povdarjam, da se stranka kot en mož postavlja pred nje v zavesti, da sem jih ukazal, in da so za to potrebni, in da ne smejo izostati. V ostalem je, kot upam potrebno le pri maloštevilnih nepopravljivih in državne skupnosti nevrednih elementih uporabiti trdnejše ukrepe. V ostalem se ve, da je večji del prebivalstva jezikovno mešanega področja zvest koroški domovini, rajhu in führerju. Samo bo z razumevanjem sprejelo in aktivno pomagalo pri bodočih ukrepih za ponemčenje javnega življenja. Samo bodo tudi začutili, kako državljani rajha delajo dobro če vzgajajo svoje otroke kot Nemce in jih že od mladosti v domači hiši napravijo za polnopravne pripadnike nemškega naroda. Z vsem razumevanjem in pod priznanljivostjo bomo šli preko priljubljenih uredb in jezikovnih navad in zahtevali več od mladine kot od starejših. Nikoli več se ne bo vršil notranji pritisk in če bi odstranili vse, ki ne spadajo k nam po svojih

rasnih znakih, bomo po drugi strani odpovedali vsakomur, ki v nacionalni slovenski zaslepljenosti noče slišati glasu krvi in ki mu nemški predniki zastonj govorijo.

Če bomo tako nadaljevali s političnim znanjem in psihološkim občutkom, z vso žilavostjo in brezkompromisnostjo, bo prišlo do jasne rešitve ki bo končno omogočila, da bo obmejni prostor naseljen z ljudmi, nosilci najboljše nemške krvi in najtrdnejše narodnostne pripadnosti. Te, na sebi smešni državi sovražna prizadevanja na tem ozemlju niso nobena nevarnost za močno nemško državo. Toda, ker je koroški obmejni gau nosilec nekaterih ponosnih tradicij rajha mora biti v vseh svojih delih od Tur do Ljubljanskega polja enako spojen in s tem prav tako plemenit kot neuničljiv in neosvoljiv zidak germanskega rajha".

Po Rainerjevih besedah bi ~~pač~~ mogli soditi, da je bil povod za novi predstoječi val izselitev razvoj NOB na Koroškem in Gorenjskem. Povedana dejstva pa pričajo, da je nameravani izselitveni val pomenil dejansko obnovitev Himmlerjevega načrta iz leta 1941. Namj so nedvomno vplivali tudi načrti o preselitvah južnih Tirolcev in drugih narodnosti na osvojeni Vzhod. Po Maier-Kaibitschevi izjavi na procesu je bil pobudnik te nove ideje Rainer, proces sam pa je, ~~kot smo videli,~~ pokazal, da je bil Maier Kaibitsch le ~~v naturi~~ deloma proti ponovnemu izselitvenemu valu; vzrok zato pa je bil bržčas Maier Kaibitschev strah pred reakcijo prebivalstva na jezikovno mešanem področju Koroško. To nasprotovanje je 1944. leta privedlo celo do spora med obema koroškima veljakoma.

Komaj je izšel Rainerjev članek, in verjetno tudi ustrezne smernice, že je prizadevni župan občine Bekštanj Michl Truppe 27.1.1943 izdelal seznam "Rasno manjvrednih in asocialnih Slovencev na področju občine Bekštanj" [2]. V občini Brdo v Ziljski dolini je bilo določenih za izselitev 30 novih slovenskih družin [3]. Za prizadevnega pa se je pokazal tudi nacist Safaron iz Dobajnine pri Hodišah. Okrajnemu nacističnemu vodji je namreč poslal izčrpen seznam vseh prebivalcev zaselkov Dobajnina in Pleščerka iz občine Hodiše, ki bi jih bilo treba izseliti. Zanimivo je, da bi po tem predlogu ostali na Koroškem le še sam Safaron in še dva somišljenika. Za Safarona je značilno, da je po letu 1945 grozil nekemu izseljencu, ki se je vrnil iz pregnanstva, da bodo nacisti znova prišli na krmilo in da bo ponovno izseljen [4]. Podrobnejših podatkov za ostale občine nimamo.

Novi izselitveni val naj bi bil že februarja 1943. leta. V začetku tega meseca so ljudje že opazili v nemških predelih Koroške, ki mejijo na slovensko etnično ozemlje, zbiranje vozil. Iz Celovca pa so prihajala poročila o izselitvi kar 50.000 koroških Slovencev v Ukrajino [5]. Močan sovjetski predor na vzhodni fronti pri Rostovcu marca meseca pa je prekrižal te načrte.

Nameravano izselitev potrjuje tudi splošna Himmlerjeva odredba št. 21/43/C z dne 6.II.1943, s katero je določil izselitveno področje na Koroškem. V uredbi Himmler pravi, da na podlagi Hitlerjevega ukaza z dne 7.10.1939 o utrjevanju nemškega naroda proglaša: "1.... za jezikovno mešano področje"

v Reichsgau Kärnten za naselitveno področje. To naselitveno področje obsega sledeče občine:

a/ v Landkreisu Wolfsberg:

LaWamünd

Lagerbusch

Libeliše (Leifling bei Lavamünd)

Žvabek pri Pliberku

b/ Pliberk

Djekše

Dobrla ves

Železna kapla

Bistrica pri Pliberku

Galicija, Koroška

Globasnica

Grebinj

Vovbre pri Velikovcu

Libuče pri Pliberku

Blato pri Pliberku

Pustrica (Pustritz)

Ruda, Koroška

Rikaja ves pri St.Vidu, Podjuna

Škocijan, Podjuna

St. Peter na Vašinjah pri Velikovcu

Žitara ves pri Miklavčevem

Tinje, Koroška

Bela pri Železni Kapli

Velikovec

Vašenberk

c/ v Landkreisu Celovec:

Žrelec, Koroška,

Bistrica v Rožu

Borovlje

Grabštanj

Trdnja ves

Hodiše

Kotmara ves nad Celovcem

Bilčovs pri Bistrici v Rožu

Žihpolje

Otok

Medgorje pri Grabštanju

Zgornja vesca pri Bistrici v Rožu

Otmanje pri Pušji vesi, Koroška (Ottmach bei Pischeldorf)

Pokrče pri Grabštajnu

Radiše pri Žrelcu

Šmarjeta v Rožu

Št.Tomaž pri Pušji vesi

Škofiče

Medborovnica pri Borovljah

Vetrinj

Svetna ves v Rožu

Slovenji Plajberk pri Podgorju

Sele pri Borovljah

d/ v Landkreisu Beljak:

Podkloštar

Loga ves

Smerče

Področje južne Koroške določeno za izselitev z Himmlerjevim ukazom dne 6.11.1943

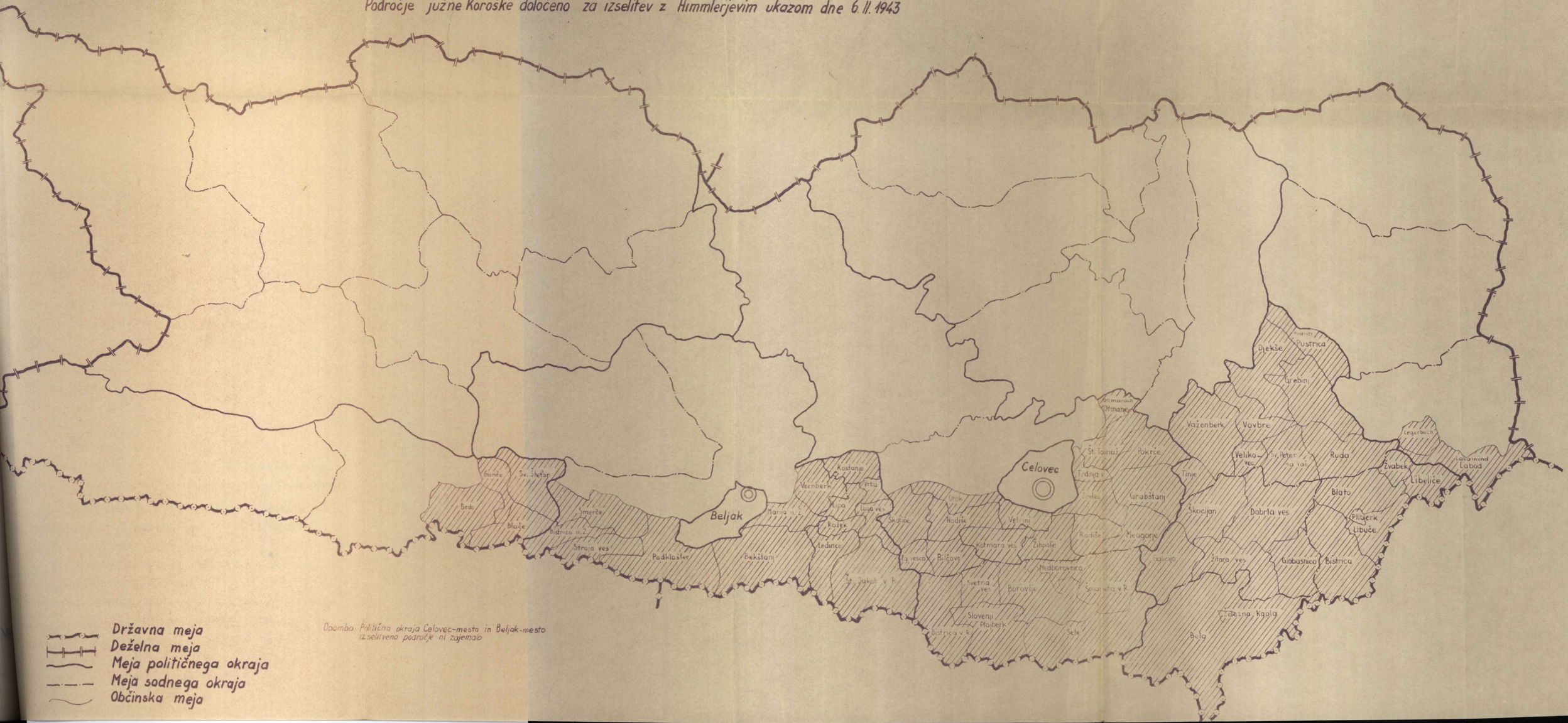

Bekšanj pri Mlinarch

Straja ves pri Meglarjih

Kostanje

Ledince

Lipa pri Vrbi

Marija na Zili

Rožek

Št.Jakob v Rožu

Vrba ob Vrbskem jezeru

Vernberg

e/ V Landkreisu Šmohor:

Brdo pri Šmohorju

Goriče

Št.Štefan na Zili

Blače

Naselitveno področje je na priloženi karti črno označeno. Ta karta tvori sestavni del odredbe (op.karta ni ohranjena -T.Z.)

c/ Okrožnica ima namen utrditi nemško ljudstvo na tem področju potom preselitve narodnostnopolitično zanesljivih ljudi in z naselitvijo zanesljivih nemških ljudi, posebno še z nastanitvijo priseljencev iz inozemstva in z načrtno novo preureditvijo lastninskega stanja.

3/ Po tej okrožnici se lahko izkoristi za naselitve na naselitvenem področju odgovarjajoča določila zakona Landesbeschaffungsgesetz für Zwecke der Wehrmacht 29.3.1935 (RGBL. I S 467)

Primerjava izselitvenega področja južne Koroške v Himmlerjevem ukazu dne 6.11.1943. s področjem veljavnosti uredbe o dvojezičnem šolstvu iz oktobra 1945. leta

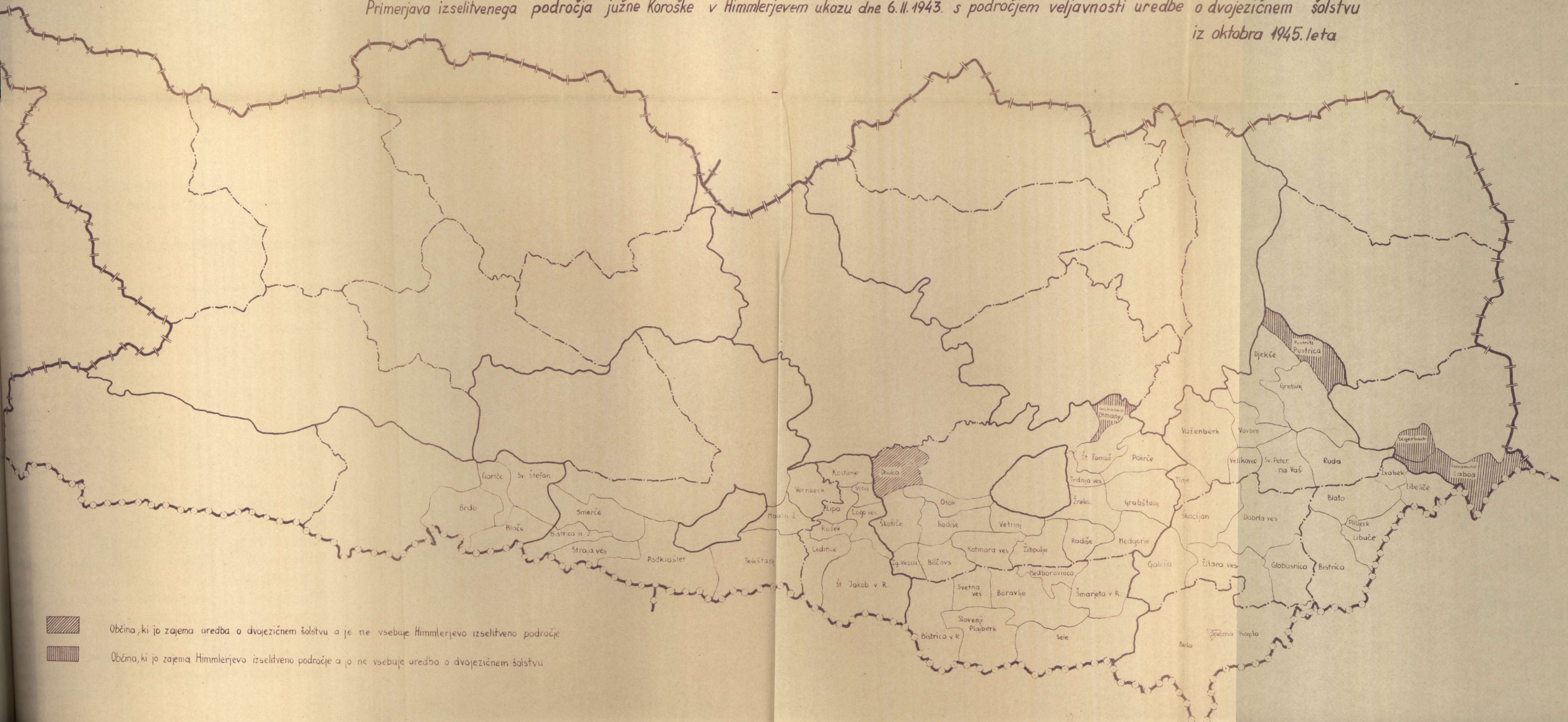

Občina, ki jo zajema uredba o dvojezičnem šolstvu a je ne vsebuje Himmlerjevo izselitveno področje

Občina, ki jo zajema Himmlerjevo izselitveno področje a jo ne vsebuje uredba o dvojezičnem šolstvu

Za izvedbo nalog iz zakona za pridobitev zemlje pooblaščam za to naselitveno področje državnega namestnika Reichsgau Kärnten.

4/ Morebitna potrebna splošna izvedbena določila bo izdal moj štabni urad.

Za izvedbo posameznih potrebnih ukrepov pooblaščam gauleiterja in Reichstaatshalterja na Koroškem kot mojega pooblaščenca. Pri tem se služi z vsemi potrebnimi uradi in ustanovami" 6/.

Himmlerjev odlok dokazuje, da je bilo nacistom leta 1943 enako kot leta 1941 dokaj jasno slovensko etnično področje na Koroškem. Primerjava tega področja iz leta 1943 se v bistvu ujema z določili uredbe o dvojezičnem šolstvu iz oktobra 1945. Zajemal je celotni velikovški politični okraj in celo občino Pustrico. V celovškem političnem okraju je zajela Himmlerjeva uredba iste občine kot zakon o dvojezičnem šolstvu, edini izjemi sta bili občini Tholca, ki jo Himmlerjev načrt ni poznal in občina Otmanje, ki jo odredba o dvojezičnem šolstvu ni več upoštevala. Skladata pa se odlok in odredba za slovenske in jezikovno mešane občine v političnih okrajih Beljak in Šmohor. Izjema so edino občine političnega okraja Wolfsberg, ki jih odredba o dvojezičnem šolstvu ne pozna: Lebot in Lagerbuch. Primerjava Himmlerjeve odredbe z takratno občinsko razdelitvijo pokaže, da je bil seznam občin izdelan vsaj že v poletnih mesecih leta 1942. V dokaz mi služi dejstvo, da sta bili občini Libeliče in Žvabek šole tega leta izločeni iz sodnega okraja Pliberk in vključeni v sodni okraj St.Paul v Landkreisu Wolfsberg 7/.

Ustrezno s temi navodili in v bistvu končano preselitvijo Kanalčanov se je spremenila tudi dotedanja vloga Grenzlandamta in njegovega preselitvenega urada. Zato se je tudi preimenoval v Gauhauptamt für Volkstumfragen, Amtliche Umsiedlingsstelle pa je prevzel urad pooblaščenca državnega komisarja za utrditev nemškega naroda [8].

Omenili smo že, da so porazi tretjega rajha preprečili prvotni načrt o izselitvi večjega dela prebivalcev južne Koroške. Od leta 1943 lahko sledimo podrejanje te zamisli nacistič̌nim načrtom o obrambi koroških meja pred morebitnim sovražnikom. To novo, morda tretjo izselitveno fazo lahko imenujemo nekakšno kazensko izselitev posameznih slovenskih, pa tudi nemških[4] družin zaradi podpiranja slovenskih partizanov. Izselitev sama je šele sedaj postala sankcija, ki jo je vršila policijska oblast, po Rajnerjevem nalogu naj bi nacistične oblasti namreč zaplenile premoženje vsakomur, čigar člani družine so se pridružili slovenskim partizanom. Ena prič na procesu je povedala, da je nameraval Rainer 1944. leta izseliti iz Hodiš 16 slovenskih družin. Do te izselitve pa ni prišlo [9]. Istega leta je nastal tudi načrt o preselitvi celotnega prebivalstva iz področja Sele - Borovlje. Ta prostor naj bi postal vojaški poligon namenjen četam na poti v Italijo. Zanimivo je, da je Maior Kaibitsch nasprotoval tej izselitvi iz istega vzroka kot pred letom dni. Morda spada prav v ta okvir tudi akcija za izselitev 120 družin, ki jo je omenil na Maier Kaibitschevem procesu policijski uradnik Ludwig Michitsch.

Povojni komandant koroške žandarmerije Karl Korytsch, je kot priča na procesu proti Maier Kaibitschu izpovedal, da je prisostvoval večini razgovorov, na katerih so govorili o borbi proti partizanom in o možnosti samostojne obrambe Koroške. Povedal je, da se je na teh posvetovanjih Maier Kaibitsch pritoževal nad žandermarijo, ki ni dovolj ostro nastopala proti partizanom in zahteval ostrejši kurz.

Konec leta 1944 in v začetku 1945 se je Koroška pričela pripravljati na obrambo pred angloameriškimi silami v Italiji in pred Jugoslovansko armado. Tudi o tem vprašanju je bilo več sestankov, ki se jih je udeležil Maier Kaibitsch. Na njih je odločno zagovarjal stališče o nujnosti obrambe Karavank pred edinicami Jugoslovanske armade. Po Maier Kaibitschevem načrtu bi bila to skrb žandarmerijskih edinic, domačih prostovoljcev in madžarske vojske. Govorili sotudi o možnosti, da bi pred prihodom Jugoslovanske armade evakuirali celotno prebivalstvo južne Koroške ali vsaj "obtežene prebivalce", za oviro pri izvedbi takega načrta pa se je pokazalo vprašanje prevoza tolikšnega števila beguncev. Maier Kaibitsch se je ob teh razglabljanjih odločno uprl načrtom, da bi bila obrambna linija v bližini Celovca. V pismu Gauleiterju Rainerju je dne 25.4.1945 znova omenjal predloge o obrambi Celovca in Velikovca in nasprotoval nastavitvi kozakov kot nezanesljivega elementa na južno Koroško 10/.

---

† Izgleda, da je bilo v celoti izseljeno kakih 6 nemških rodbin. O eni teh rodbin Markusa Zellniga iz Ettendorfa pri Wolfsbergu poroča Volkswille 3.4.1948, št.78.

1/ Mitteilungen des Gauringes für nationalsozialistische Propaganda und Volksaufklärung NSDAP, Gau Kärnten, Heft 2, december 1942.

2/ Seznam prinaša skupaj z ostalo Truppejevo korespondenco Pressedienst OF 22.2.1947, št. 7
Konec leta 1946 se je Truppe vrnil iz ujetništva. 3.1.1947 se je napotil k okrajnemu glavarju v Beljaku višjemu vladnemu svetniku dr.Eggerju slovenski domačin Franc Mertel z vprašanjem, ali nameravajo avstrijske oblasti kaj ukreniti proti bivšemu nacističnemu županu občine Bekštanj. V arhivu INV je ohranjen Mertlov zapisek razgovora z okrajnim glavarjem (Mertel ga imenuje sreski načelnik):
Mertel: Naš bivši nacistični župan Trüppe se je vrnil že pred enim mesecem iz ujetništva in se od tistega časa nahaja doma. Naše ljudstvo se sedaj sprašuje ali bodoče bodo naše oblasti tega ilegalca kar pustile doma in ga ne mislijo kaj kaznovati.
Egger: Če je bil odpuščen domov, potem bode najbrž vse v redu in se proti njemu ne bode moglo nastopiti.
Mertel: Smatram da je bil odpuščen le kot vojak od vojaških oblasti in za njegovo politično kariero naj se interesirajo civilne oblasti.
Egger: (razburjeno) le kaj naj bi bilo tako hudo proti temu gospodu.
Mertel: Kot župan nacizma ne more biti brez vsakega greha
Egger: Ja to pa ne gre, da bi jaz kot posebnec ovadil ljudi.
Mertel: Saj sem že omenil, da prihajam k vam v imenu prebivalstva.
Egger: potem pa napravite eno pismeno ovadbo, z navedenimi zločini in potrebne podpise, pojdite tu zraven k dr.Fritzerju, on ima entnacifikacijo, jaz s tem nimam nič opraviti.
Jaz nato se mu zahvalim za informacijo in ga prosim, da naj ni hud če sem ga prišel nadlegovat v tej zadevi.
Potrkal sem pri dr.Fritzerju oglasil se ni nobeden in jaz sem nato odšel. (Razgovor z načelnikom se je vršil v precej

razburjenem tonu).

3/ Slovenski poročevalec, 26.6.1945, št.57 (nepodpisani članek dr.Julija Pelaherja)

4/ Pressedienst OF, 3.8.1946, št. 12

5/ France Škerl, cit.d., str. 514

6/ Fotokopijo odloka izdelanega po dokumentu ~~ex. kongresni~~ v National Archives knjižnici v ZDA hrani arhiv IZDG. Nanjo me je opozoril tov. Tone Ferenc, kateremu se na tem mestu najlepše zahvaljujem.

7/ Odredbo o dvojezičnem šolstvu objavlja dr.Janko Pleterski v Razpravah in gradivu INV, št. 2, 1960, str.59-61. Zemljevid področja dvojezičnih šol iz leta 1945 gl. v Razpravi dr. Vladimirja Klemenčiča v istem zvezku Razprav in gradiva.

8/ Kopijo okrožnice Gauhauptamta für Volkstumsfragen z dne 15.2.1943 hrani arhiv INV.

9/ Po članku v celovški Die Neue Zeit 1.1.1954, štev.1 Der "Iltis", so nacisti nameravali izseliti na podlagi izdaje 15 družin. Sam akt izselitve pa je preprečil takratni vodja celovškega Sicherheitsdienste ing. A.J.

10/ Pismo citira procesni material proti Maier Kaibitschu. Tudi ostali podatki za leto 1944 so povzeti po tem materialu.

PROCES PROTI MAIER KAIBITSCHU

Dasi pada proces proti Maier Kaibitschu šele v leto 1947, vendar tvori z dogajanjem med drugo svetovno vojno na Koroškem zaključno celoto. Istočasno pa predstavlja zanimiv prikaz gledanja koroških oblasti in političnih strank na vprašanje nacističnih oblasti do izselitve koroških Slovencev in do Maier Kaibitschove krivde v ten vprašanju. Vsekakor avstrijske oblasti in javnost po drugi svetovni vojni niso pripisovale Maier Kaibitschevi krivdi pomena, kot mu ga je slovenska manjšina. Za manjšino Maier Kaibitsch ni bil le bivši nacist in vojni zločinec pač pa simbol gorja, ki ga je morala pretrpeti po letu 1920, še bolj pa po Anschlussu Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji. Medtem, ko je obtoževala slovenska javnost vso tedanjo nemško nacionalno koroško družbo in podčrtovala kontinuiteto njenega delovanja v nacistično eno, se je skušala avstrijska stran ograditi od takih obtožb. Od tod tudi za Koroško aplikacija uradne avstrijske teze o Avstriji kot prvi Hitlerjevi žrtvi in o rajhovskih Nemcih kot glavnih krivcih pri izselitvah slovenskega življa. Tudi ukrepi proti slovenski manjšini na Koroškem po letu 1938 niso bili po tej logiki sad koroškega razvoja, kajti do njih je prišlo šele na sugestijo in ukaz Berlina. Drugi moment, ki ga moramo upoštevati pa je v bistvu točna Schumijeva trditev, da je prišlo do procesa 1947. leta predvsem iz zunanjepolitičnih vzrokov. Kot takega ga je tretirala tudi del časopisja, potrjuje pa ga tudi sam potek procesa,

ki se je zožil samo na obtožbo proti Maier Kaibitschu. Zožitev procesa je bila tudi v tem, da sodišče ni poklicalo na odgovor ostalih Maier Kaibitschevih sodelavcev, razen hauptmana Karla Fritza[1] pa tudi ne organizacij, ki so sodelovale pri uničevanju koroškega slovenstva. Sodišče prav tako ni poklicalo na odgovor vsaj najvidnejših predstavnikov teh organizacij; pač pa je dovolilo, da so te, več ali manj obremenjene osebe, nastopale kot svobodne priče, ki so vsaka na svoj način poskušale razbremeniti obtoženca. Med procesom je najobjektivneje poročalo glasilo koroške KPA Volkswelle. Medtem, ko je bila za del meščanskega tiska obsodba Maier Kaibitscha v bistvu pravzaprav že rezultat "strankarsko-politične agitacije" [2] in žrtev jugoslovanskih in slovenskih napadov je skušala Volkswille prikazati obtoženca kot iniciatorja organizatorja in izvajalca načrtov o uničenju koroških Slovencev [3]. Zanimivo je proces vrednotila socialistična Die Neue Zeit (15.X.1947, št. 236); za njo je imel proces poleg "splošnega še poseben pomen zaradi prizadevanj OF, da bi dala (procesu) skupaj z jugoslovanskimi ozemeljskimi zahtevami politični pečat". List je dokaj objektivno poročal o procesu, zavrnil pa je morebitno krivdo nekdanjih obmejnih borcev (Abwehrkämpferjev) [4] za izselitev koroških Slovencev. Napadel je tudi priče, ki so želele govoriti v slovenskem jeziku [5]. Skupaj z meščanskim tiskom je glasilo koroške SPÖ posnelo domnevo, da se nahaja v Jugoslaviji bivši Kreisleiter za velikovški okraj in eden najhujših nasprotnikov koroškega slovenstva Johann Grum [6].

Nekateri listi so vedeli povedati, da je celo kot podpolkovnik jugoslovanske vojske v Ljubljani [7]. Relativno objektivnost poročanja lahko prisodimo tudi glasilu koroške ÖVP Volkszeitung. Zanimivo je, da je skušala ÖVP (avstrijska ljudska stranka) izkoristiti tudi ta proces v strankarski namen. Povod za to je dala priča na procesu dr. Wanner, član vodstva koroške SPÖ. Pred drugo svetovno vojno je bil namreč nameščenec VDA (Verband der Deutschen in Ausland) in kot tak 1940. leta prevzet v Maier Kaibitschev urad državnega komisarja za jačanje nemškega naroda, kjer se je ukvarjal predvsem z izselitvami Kanalčanov. Tudi Volkswille in koroški Slovenci so opozarjali na to Wannerjevo delovanje med drugo svetovno vojno [8].

Maier Kaibitscha so izročili Britanci avstrijskim sodnim oblastem v prvi polovici leta 1946 [9], istočasno pa je izšel tudi poziv višjega deželnega sodišča v Gradcu za zbiranje obtožilnega materiala za predstoječi proces. Ta poziv je izkoristil Pokrajinski odbor OF in s posebnim proglasom pozval koroške Slovence naj sodelujejo pri zbiranju dokazov o zločinih Maier Kaibitscha [10]. Proglas našteva Maier Kaibitscheve funkcije in ga karakterizira kot "poosebljenje vse tiste zagrizene velikonemške šovinistične politike, ki je stoletja skušala gospodarsko in moralno uničiti koroške Slovence in je stvarno delala za izkoreninjenje koroških Slovencev. Toda Kaibitsch ni edini, ki bi moral priti pred sodišče in ne samo za dejanja v času 1938 do 1945 leta. Mnoge druge Kaibitsche

v Celovcu in Koroški more še doleteti ta kazen. Skupaj z Maier Kaibitschem obtožujejo koroški Slovenci vso politiko germanizacije, ki je v času nacizma dosegla svoj višek. In če kdo obtožuje Maier Kaibitscha, tedaj ga mi, koroški Slovenci, ker je bilo vse njegovo delo, kakor tudi delo njegovih sodelavcev naperjeno izključno proti Slovencem (Slovenski poročevalec, 23.5.1946, št.118). Pozivu Pokrajinskega odbora OF so takoj sledili posamezniki, organizacije OF in slovenska prosvetna društva. S posebnimi regulacijami so zahtevale od odgovornih oblasti: medzavezniškega nadzornega sveta za Avstrijo na Dunaju, koroške varnostne direkcije in POOF za pravično kaznovanje Maier Kaibitscha in sodelavcev. Te resolucije je pred procesom naslednje leto podprla KPA, razumljivo pa so našle pozitiven odmev tudi v jugoslovenskem tisku [11]. Resolucije so poleg zahteve po kaznovanju Maier Kaibitscha in drugih zločincev praviloma vsebovale podatke o narodno osvobodilni borbi na Koroškem in o usodi izseljencev, večkrat tudi imenske podatke o izseljencih in žrtvah nacizma iz posameznih občin (prepise teh resolucij hrani arhiv INV, del pa sta jih objavila Slovenski vestnik in Pressedienst OF)[12]. Zahtevo po pravični kazni za Maier Kaibitscha in sodelavce je zlasti podprla KPA, v nekaterih občinah pa tudi SPÜ. Tako je protestno pismo KPA, SPÜ in OF iz Železne kaple varnostni direkciji iz začetka junija 1947 zahtevalo najstrožjo kazen za Maier Kaibitscha [13]. Slično zahtevo so postavili predstavniki vseh treh frakcij tudi v občini Ruda [14]. Zanimivo je, da je ÖVP odklanjala skupne resolucije vseh treh skupin. Za to gesto

vemo za sledeče občine: Važenberk, Voubreg, Podklošter, Št. Jakob v Rožu [15], Žitara ves, Št. Peter na Vašinjah (OF, KPA), Globasnica in Škocijan [16]. Gledišćem OF se je priključevalo tudi slovensko glasilo britanske obveščevalne službe Koroška Kronika [16a].

Proces se je pričel 14.X.1947 in trajal do 1.XI., ko je bila razglašena obsodba. Proces in pomen, ki sta mu ga pripisovali slovenska in nemška javnost zasluži, da si ga podrobneje ogledamo. Obtožnica je obsegala tri točke:

1/ Vlogo Maier Kaibitscha pri izseljevanju in razlaščanju koroških Slovencev v letih 1942 do 1945, pri katerih se je posluževal tako političnih kot tudi narodnostnih kriterijev. Ti ukrepi so povzročili poleg velike materialne škode (obtožnica jo ceni na preko 3,3oo.ooo šilingov) tudi smrt 93 oseb.

2/ Kot SS Standantenführer se je Maier Kaibitsch pregrešil proti zakonu o vojnih zločincih in

3/ Bil je od leta 1933 do 1938 ilegalni nacist, po zakonu o denacifikaciji se je pregrešil tudi kot vodja Gaugrenslandamta NSDAP in kot funkcionar v nacistični stranki.

Priče na procesu moramo razdeliti v štiri vrste: A/ na nekdanje najožje sodelavce Maier Kaibitscha, ki so prišle po drugi svetovni vojni na vidne oblastvene položaje. Med te bi prišteli državnozborskega poslanca ÖVP ing. Schumiya in namestnika deželnega glavarja za Koroško Perlitscha (ÖVP). Oba sta bila do leta 1938 Maier Kaibitscheva somišljenika v odnosu

do slovenske manjšine; b/ Maier Kaibitscheve sodelavce na bivših oblastvenih položajih. Kot taki so nastopali nekdanji deželni glavar v Schuschniggovem režimu dr. Sucher, prvi deželni predsednik po Anschlussu Pawlowsky, namestnik nacistične-ga gauleiterja Natmestnig, nacistična kreisleiterja v Beljaku Piron in Pilz in drugi; c/ več razbremenilnih prič, ki jih je predlagal branilec in akceptiralo sodišče, med njimi tudi znanega koroškega nacionalsocialističnega pisca Miltschinskega; d/ kakih deset prič, po večini Slovencev, ki so obtoženca obremenjevale. Državni tožilec je ndaljnje priče odklonil, med njimi tudi sekretarja POOF Karla Prušnika.

Tudi Die Neue Zeit in Volkszeitung sta priznali, da so dokazi, ki so jih predložile obremenjevalne priče, predvsem pa dr.Mirt Zwitter upravičeni in je med obravnavo odredilo aretacijo najbližjega sodelavca Maier Kaibitscha hauptmana Fritza in prof. Widderja; pustilo pa na svobodi kljub obreme-nilnim dokazom šefa DUT M.Woessa, ki je sam priznal, da je zahteval čimvečjo izselitev koroških Slovencev, da bi dobil mesta za priseljence iz Kanalske doline. Kot značilnost naj navedemo protest Maier Kaibitschevega branilca, ob želji slo-venskih prič, da govore slovenski, sodišče zavrnilo. Za del poslušalcev je značilno, da se ob tej želji slovenskih prič protestirali in celo zapustili dvorano. Zavrnjena je bila tudi vloga Zveze bivših koroških partizanov in Zveze bivših političnih preganjancev predsedniku sodišča dr.Kuglerju, da sta obe organizaciji dobili 4oo vstopnic za proces. Vzrok

zavrnitve naj bi bila premajhna sodna dvorana in prednostna pravica deželne vlade in angleških oblasti [18]. Vodja slovenskega oddelka britanske obveščevalne službe G. Sharp je prav tako zavrnil prošnjo Slovenske prosvetne zveze, da bi bilo v nemških in slovenskih oddajah ~~ZK~~ celovškega radia odmerjeno procesu več časa. Zagotovil pa je pripravljenost v slovenskih oddajah uporabiti gradivo o Maier Kaibitschu in prosil za ustrezne podatke [19].

Zanimivo je, da je Maier Kaibitsch na začetku procesa odgovoril, da se ne čuti krivega v smislu obtožnice. Ne le, da ni podpiral izselitve, še več, bil je nasprotnik tega akta, kar naj bi dokazovala omenjena intervencija ob načrtih za izselitev 5o.ooo koroških Slovencev. Kljub Maier Kaibitschevi izjavi o nadstrankarskem značaju predvojnega KHB je predsednik sodišča omenil, da bodo na procesu nastopile obremenjevalne priče, ki bodo dokazale, da je obtoženec tako vodil in vzgajal to organizacijo, da jo je NSDAP v celoti prevzela. Med zasliševanjem je prišlo tudi do vprašanja o Maier Kaibitschevem odnosu do slovenskega vprašanja na Koroškem. Na to vprašanje je odgovoril, da sta bili le dve možnosti: ali se priznati za Slovenca, govoriti slovenski in se tako priznati k slovenskemu kulturnemu krogu, ki gravitira v Ljubljani, ali pa se priznati k "nemškemu kulturnemu krogu", biti "nemško-koroško" usmerjen in tako "domovini zvest". To je bilo tudi stališče KHB. Ob tem je točna ugotovitev predsednika sodišča, da je bilo to stališče identično z nacističnim in bi pomenilo konec slovenstva na Koroškem [2o].

O Maier Kaibitschevi vlogi leta 1938 sta na procesu poročala dr. Petek in dr. Tischler. Dr.Tischler je predvsem opisal okoliščine svoje aretacije z dne15.3.1938 in se dotaknil intervencij za izpustitev slovenskih duhovnikov. Citiral je Maier Kaibitschev članek v listu Volkstum in Südosten z napadi nanj.[21/] Na koncu je v izpovedi dodal, da ga je 7.aprila 1939 aretiral gestapo v Bregenzu; pri aretaciji mu je uradnik gestapa pojasnil, da je prišlo do aretacije na zahtevo obtoženca. Dr.Petek je v izpovedi podčrtal, da preganjanje koroških Slovencev ni imelo za rezultat samo izselitev pač pa tudi druge oblike kot zapiranje inteligence in uničenje slovenskega kulturnega in gospodarskega življenja. Ukrepi proti slovenski manjšini leta 1938 so bili le zaključna faza manjšinske politike v času po prvi svetovni vojni. Dr.Petek je tudi povedal, da mu je leta 1941, ko je bil izpuščen iz zapora, Maier Kaibitsch osebno dejal... da se bo nemško ljudstvo rešilo Slovencev severno od Karavank. Obtoženec je dalje izjavil, da je potrebno izradirati Slovence in te ukrepe raztegniti tudi na Gorenjsko.[22/] Tretji slovenski predstavnik je bil dr. Mirt Zwitter. Die Neue Zeit je ob njegovem nastopu opazila, da ni nastopil le kot priča pač pa po tehtnosti dokazov kot javni tožilec. Na zaslišanju dne 15. lo. je drž. Zwitter na podlagi dokumentov ugotovil, "da so se pričele načrtne priprave za izselitev že leta 1940". Na

razpravi dne 22.lo. dr.Zwitter predložil dokumente, ki so ovrgli tezo obrambe obtoženca, ki je hotela prikazati, da je bila izselitev izvršena iz Berlina in da je samo Berlin pregnjal njihove kulturne, gospodarske in politične ustanove, ker da so baje obstojale zveze med koroškimi Slovenci in Beogradom. Naš prikaz priprav za izselitev po letu 1940 sloni prav na tem materialu. V dokaz, da je popolnoma neutemeljena trditev, da je Maier Kaibitsch le lutka bivšega koroškega gauleiterja Rainerja, je držZwitter prečital članek iz lista Kärntner Grenzruf z dne 11.2.1941 "Naš hauptman". Članek poveličuje Maier Kaibitscha in ugotavlja njegove zasluge za celotno borbo nemštva na Koroškem. Ravno tako je sam Rainer na vso moč hvalil kmalu po izselitvi Maier Kaibitscha, in dejal, da je Maier Kaibitsch ustvaril s domom Heimatbunda v Dobrli vesi možnost za ilegalno nacistično delo mladine. Dr. Zwitter je dalje podčrtal, da je Maier Kaibitsch imel po letu 1938 iste sodelavce kot v času prve republike, med njimi tudi znanega Karla Fritza. Povedal je tudi zanimivo usodo dokumentov o preselitvi iz leta 1942; njih so namreč na izrecno zahtevo namestnika deželnega glavarja Hansa Ferlitscha (ÖVP) izločili iz ostalega materiala in jih spravili v neko privatno stanovanje. Na trditev Maier Kaibitscha, da je bil samo izvršni organ gestapa in da je delal po navodilih šefa gestapa dr.Weimanna je dr.Zwitter navedel več dokumentov, ki so dokazali prav nasprotno. Ker nam ti dokumenti niso dostopni, navedimo izpoved dr.Zwittra. V primeru Kusternikove družine se je izkazalo, da Kusternik ni posestnik in da zaradi tega

ne more biti razlaščen. Gestapo se je v tem, kot v ostalih primerih obrnil na Maier Kaibitscha, da odloči o tej družini. O takozvanih intervencijah za izpustitev koroških Slovencev iz izseljeniških taborišč, ki jih je baje Maier Kaibitsch rešil iz človekoljubnih vzrokov, je dr.Zwitter pokazal, da je sicer res, da se je del izseljencev vrnil iz Nemčije toda samo zato, ker so Nemci takrat rabili prostor za nemške kolonistе, ki so morali pobegniti pred napredujočo Rdečo armado. Ko je dr.Zwitter pričel govoriti o tem, da je potrebno razjasniti krivdo Maier Kaibitschevih sodelavcev, ga je prekinil državni tožilec z opozorilom, da mora v takih primerih napraviti priča prijavo državnemu tožilstvu in da ni stvar procesa razpravljati o krivdi sodelavcev Maier Kaibitscha. Dr.Zwitter mu je odgovoril, da je že napravil z dokumenti utemeljeno prijavo na varnostnega direktorja Stossierja in da je verjetno državnemu tožilcu o tej prijavi znano. Šele na intervencijo predsednika sodišča je mogel dr.Zwitter nadeljevati. Izjavil je, da so pri izselitvi sodelovali vsi koroški uradi, oblasti in organizacije. Posebej je poudaril, da so bili v času nacizma podvzeti vsi ukrepi za dokončno uničenje slovenstva na Koroškem. Ob koncu je izrazil zahtevo v imenu koroških Slovencev, predvsem pa izseljencev, da bo sodišče poklicalo vse odgovorne na odgovor in jih z Maier Kaibitschem na čelu najstrožje kaznovalo 23/.

Sodišče se je posebej ustavilo ob znanem Maier Kaibitschevem govoru ob problemu koroškega slovenstva, ki ga je imel pred več kot sto vodilnimi koroškimi nacisti dne 10.7.1942. 24/

V govoru je Maier Kaibitsch skušal orisati "reševanje" slovenskega vprašanja na Koroškem po razpadu stare Jugoslavije. Po njegovem je z napadom na Jugoslavijo izginil na Koroškem manjšinski problem, priznal pa je, da so še med Slovenci ljudje, prežeti s komunističnimi idejami. V govoru je zagrozil, da na Koroškem ni več mesta za onega, ki misli na zmago boljševizma. Potem, ko so dane možnosti, da se ljudje slovenskega jezika nauče nemščine, se mora smatrati uporaba slovenskega jezika za protinemško demonstracijo. Zaskrbljenost pa je Maier Kaibitschu vzbudila priključitev Gorenjske k Koroški. Zato je v govoru tudi opravičil izselitveno akcijo z dne 15.4.1942. Omenil je nezadovoljstvo južnokoroškega prebivalstva ob tem dogodku: nemško prebivalstvo in celo člani NSDAP niso spoznali pomena te akcije, kar je vodilo k nezaupanju po izvedbi te naloge. Zagrozil je tudi, da mora iz Koroške sistematično izginiti vse kar je slovensko, celo nagrobni napisi. To da zahteva varnost države. Omenjal je tudi Windische, za katere je dejal, da se jih mora obravnavati kot Nemce. Vsi ostali Slovenci pa morajo izginiti. Tudi na Gorenjskem je treba ponemčiti 15o.ooo Slovencev. Po njegovem bi bilo tudi smešno misliti, da je vplivala partizanska nevarnost na storjene ukrepe (pri tem je mislil na izselitveno akcijo). V tej Maier Kaibitschevi izjavi znova najdemo potrditev dejstva, da je bila izselitev koroških Slovencev pogojena z narodnostno politiko nacistične stranke in da lahko govorimo o vplivu NOB na to akcijo šele od konca leta 1943. 25/

Maier Kaibitsch je na vprašanje sodnikov zanikal popolno a avtentičnost teksta. To dejstvo je potrdil dr.Wanner, ki je na omenjenem sestanku 1942. leta stenografiral Maier Kaibitschev članek oz. govor. Povdaril pa je, da stenogram točno reproducira Maier Kaibitscheve misli. Na daljnjem zagovoru je Maier Kaibitsch skušal pojasniti, da se je skušal s tem govorom rehabilitirati pred gaulajterjem. Imel je namreč drugačno gledanje na vprašanje izselitve: medtem, ko je bil gaulajter za radikalno izselitveno akcijo, je bil on nasprotnik takih nasilnih dejanj. Vzrok, da ni hotel odstopiti s svojega položaja je v tem, da je želel še nadalje služiti Koroški. Zato da je tudi govoril 1o.7.1942 po prejetih navodilih o ponemčenju južne Koroške, čeprav je prav on te ukrepe, kot stoji dobesedno v stenogramu procesa, sabotiral.

Nekatere priče, ki so v preteklosti posredno ali neposredno sodelovale z Maier Kaibitschem kot Vinzenz Schumy, dr.Moebius in dr.Miltschinsky so skušali prikazati Maier Kaibitschevo delovanje na Koroškem kot domoljubno delovanje. Zanimivo je predvsem pričevanje ing. Schumyja, po katerem je menda sam svetoval Maier Kaibitschu, da ostane na Koroškem pod nacističnim režimom. Slično tudi izpoveduje predvojni krščanski socialec dr.Moebius, ki je odkrito povdaril, da sta bila z Maier Kaibitschem kljub nekaterim razlikam v borbi za Koroško, na isti strani. Skušal je tudi dokazati, da nacistična namera o izselitvi 5o.ooo oseb iz južne Koroške ne

pomeni, da bi bilo na Koroškem tako število Slovencev. Ob tem je omenil trditev sovjetskega predstavnika Guseva na konferenci za sklenitev avstrijske državne pogodbe o netočnih rezultatih avstrijskih ljudskih štetij o stvarnem številu slovensko govorečih Korošcev. Ponovil je trditev avstrijskega zunanjega ministra, da se to število nanaša tudi na Gorenjsko. Po mnenju dr.Moebiusa je bil Maier Kaibitsch vedno dober Avstrijec in nasprotnik prisilnih dejanj. Leta 1920, ko so je izselilo iz Kranjske 14.000 Nemcev so zahtevali razni člani Heimatdienst, je bil Maier Kaibitsch odločno proti takim stališčem. Tudi štajerskemu nacističnemu gaulajterju Uiberreithorju je bil po letu 1938 Maier Kaibitsch preveč zmeren; v kolikor lahko verjamemo Moebiusu je Uiberreither takrat izjavil, da mora Maier Kaibitsch izginiti, ker je v izselitvenih vprašanjih "plitvež". Pisec predvojne protislovenske knjige dr.Viktor Miltschinsky Kärntens 100-jähriger Grenzlandkampf je prav tako želel prikazati obtoženca kot človeka, ki se je vedno zavzemal za koroške Slovence. Po Miltschinskem je bila naloga KHB nadzor nad delovanjem nacionalnih Slovencev in napadov Ljubljane proti avstrijski vladi. Med zaslševanjem je prišla na dan zanimiva podrobnost, da je knjiga Miltschinskega spravila po nastopu nacizma v zapor slovenskega kanonika R.Blümla. Seveda pa dr.Miltschinsky ni pozabil pred sodiščem priljubljene krilatice, da se na Koroškem ni samo germaniziralo, pač pa tudi slovenziralo, dokaz za to pa so slovenski voditelji z nemškimi imeni in nemški s slovenskimi.

Dne 1.XI.1947 je bila na procesu izrečena sodba. Po zakonu o vojnih zločincih, bi moral Maier Kaibitsch sicer prejeti smrtno kazen, kot jo je tudi zahtevala skupna resolucija OF, KPA in SPÜ iz Železne Kaple, vendar je sodišče upoštevalo obsojencu za olajševalno okolnost zasluge, ki si jih je pridobil med obrambnimi boji leta 1919 in 1920. Smrtna kazen se je bila znižala na dosmrtno ječo [25a].

Skušajmo opredeliti Maier Kaibitschevo krivdo tako, kot se nam kaže iz dokumentov in iz samega procesa. Menim, da nam more za ta prikaz poslužiti ocena, ki jo je bil na procesu podal dr. Mirt Zwitter. Po tej oceni je Maier Kaibitsch izrabil položaj, ki ga je dobil v času nacizma za izvedbo načrta, ki ga je bil pripravljal s svojim dolgoletnim delom v prvi avstrijski republiki. Bil je vodja KHB, po letu 1938 šef deželnega urada za obmejna vprašanja in opolnomočenec državnega komisarja za utrjevanje nemštva. Bil ni v stanju - kot je podčrtal dr.Zwitter - glede na velikost zločina vse to izvršiti, bil pa je gonilna sila. Do istega zaključka je prišel tudi tožilec na procesu dr.Suppan: "... Obtoženec je ob tem zločinu (mišljena je izselitvena akcija 1942. leta - op.) po vsej priliki glavni krivec, kajti dokazni material je vendar jasno ugotovil, da je ob tem sokriva tudi vrsta oseb, proti katerim teče ali bo tekel kazenski postopek". In ocena Maier Kaibitschevih somišljenikov? Ob njegovi smrti 26.decembra 1958 je v časnikih izšlo več nekrologov. Medtem, ko se je Bauernzeitung (17.1.1959) - glasilo ÖVP kmečke zveze omejila

na prikaz Maier Kaibitschevega delovanja v času obmejnih bojev 1918-1920, se je "neodvisna" Unterkärntner Nachrichten (23.1.1959) že dotaknile njegove vloge med drugo svetovno vojno. Časnik piše, da je Maier Kaibitsch skušal ne le omiliti izselitveno akcijo 1942. leta pač pa jo tudi preprečiti. Najzanimivejši pa je nekrolog v listu Kärntner Nachrichten (9.1.1959). List poudarja, da je veljala Maier Kaibitscheva skrb po prvi svetovni vojni "junaškim prebivalcem jezikovno mešanega plebiscitnega področja nemškega in slovenskega jezika, ki so si deželo priborili z enako ljubeznijo". Nato nadaljuje: "V svojem kasnejšem tako spornem delu je bil vseeno tudi pravi, odkriti Avstrijec, ki je spoznal globoki pomen stoletnega kulturnega in vzgojnega dela Avstrije za nemštvo na jugovzhodu Evrope in katerega vrlina je bila dajati prednost čisti roki pred surovo oblastjo". Tudi ta list piše o Maier Kaibitschevih poskusih, da bi omilil izselitveno akcijo. V članku seveda ni govora o Slovencih pač pa le o domovini zvestih Korošcih. Kljub temu, da mu je uspelo preprečiti preselitev celih družin in po osebni intervenciji v Berlinu v zadnjem trenutku izselitve selske fare, je le v bistvu tudi Maier Kaibitsch spoznal 1945. leta "vse postaje človeške nesreče. Dolga leta v zaporu, pod grožnjo izročitve, ki bi zanj pomenila pod orgijami sovraštva partizanske vladavine povojnih let večkratno smrt; končno pa je dosmrtna obsodba težke ječe pred ljudskim sodiščem načela njegovo zdravje in vstavila klico za prezgodnjo smrt." Na grobu so govorili tudi znani Steinacher, bivši nacist

dr. Aichinger, nekdanji hauptman Karl Fritz in predstavnik svobodnjaške stranke, koroški deželni poslanec Reinhold Huber, nekdanji nacistični nemški vodja Koroške (Gaubauernführer). Temu primerno ti krogi tudi ocenjujejo ozadje izselitve koroških Slovencev 1942. leta. Pri tem se srečamo z glasilom v Gradcu obnovljenega glasila Schulverrein Südmark Rundbrief des Alpenländischen Kulturverbände [26], ki je po Maier Kaibitschevi smrti povzel argumentacijo avstrijsko-nemških nacionalnih krogov o tem vprašanju. O tem, da je bila izselitev dejanski konec vsaj dvajsetletnega procesa ni govora, kajti 1942. leta so bile preseljene v Nemčijo le one slovenske družine, ki so bile na sumu ali v stikih s partizani. Kljub temu, da so izselitev ukazale državne oblasti po tem listu "koroški titokomunisti gojijo to izselitev kot posebno strašen ukrep, da bi iz njega delali politični kapital (in) ... delajo (zanj) odgovorne... tudi Koroško in Avstrijo". List zato skuša "ugotoviti na podlagi primerjave objavljenih avtentičnih materialov" v primerjavi z usodo jugoslovanskega nemštva bistvo izselitve:

"1) Jugoslovanske oblasti so po Rundbriefu)... že aprila 1941 na dan pričetka vojne med Nemčijo in Jugoslavijo brez razloga odpeljale iz njihovih vasi 1000 volksdeutscherjev mož in žena in jih spravile kot talce v Petrovaradinsko trdnjavo. Te prve žrtve jugoslovanskih prestopkov proti človečanskim pravicam niso imele nobene možnosti storiti kaj kriviènega, ker se boji še niso razplamteli, in ker se še ni nahajal niti eden nemški vojak v bližini Vojvodine, področja kjer žive ti Nemci.

Po tej kar se da svobodni interpretaciji dogodkov ob napadu na staro Jugoslavijo, ko so jugoslovanske oblasti zaprle kakih 1000 Nemcev kot talce iz strahu pred nemško peto kolono [27] se dr. NM v Rundbriefu dotakne izselitve koroških Slovencev. Čeprav leta 1942 lahko govorimo o NOB na Koroškem šele od poletja 1942 dalje pravi: zato pa so bili (v nasprotju z jugoslovanskimi Švabi) dokazani in skrivni pomočniki slovenskih koroških partizanov - skupaj je bilo le 272 družin - šele celo leto kasneje preseljeno 14. aprila 1942 in še to potem, ko so partizani kot sami pravijo v svoji knjigi [28] dali povod za intervencijo s tem, da so izvrgli iz nemškega vojnega stroja stotine vojakov.

2) 272 slovenskih družin iz Koroške je bilo naseljeno v Hasselbergu, Frauensurauhu in Schwarzenbergu na Frankonskem in v Reknitzu blizu Šščečina. Seboj so lahko vzeli vse svoje premičnine - to omenja tudi partizanska knjiga ... Pri sami izselitvi se ni slabo ravnalo niti z enim Slovencem. Pri odhodu s Koroške so se lahko od njih poslovili sorodniki in pri odhodu vlaka se je celo pelo.

Po tem romantičnem uvodu, katerega resnico smo spoznali pri opisu same izselitve seveda zbledi primerjava z jugoslovanskimi Nemci in njihovo usodo 1944 in 1945 leta: Jugoslovanske Nemce pa je nasprotno komunistični režim v celoti, torej tudi vse žene in otroke brez vzroka s silo pregnal iz njihovih bivališč. Pri tem ni igrala usmerjenost posameznika nobene vloge: jugoslovanski Nemci so morali oddati celo poročne prstane in

očala in druge najpotrebnejše predmete. Vse jim je bilo odvzeto, obdržali so le toliko obleke, da niso ostali goli. Nemške družine so bile takoj razbite. Noben soprog ni smel biti skupaj z ženo in tudi majhni otroci so bili vzeti materam. Raztrgalo se je družinske vezi 300.000 Nemcem in jih samovoljno nagnalo v 20 KZ.

3) Slovence so v Nemčiji imeli za nemške državljane. V prebivališčih so ostale posamezne slovenske družine skupaj. Lahko so prejemali iz domovine pisma in pakete. Jedli so pri mizah, spali na slamaricah in vsaka družina je imela svojo sobo. Kadar so šli na delo, so si lahko pridržali zaslužek. Lahko so se peljali na obisk k znancem in v druge pokrajine Nemčije. Ob nedeljah so lahko šli v cerkev. V Nemčiji so si ustanovili pevske zbore, eden njih ima v knjigi (namreč v zborniku Koroška v borbi) celo fotografijo. Svoj zaslužek so lahko uporabili za priboljške.

Nemci v Jugoslaviji pa so nasprotno, tudi oni, ki so bili jugoslovanski državljani in so se borili v kraljevi vojski proti Nemčiji, izgubili državljanstvo. Vsem Nemcem so bile odvzete državljanske pravice in se jih je proglasilo za izobčence. One, ki se jih ni takrat postrelilo in jih ni novi komunistični režim predal Rusom za pregon v Rusijo, so v stotinah stlačili v barake, kjer so morali še tri leta po koncu vojne ležati v nadstropjih brez posteljnine na posteljah, na golih tleh ali na betonu.

4) Mnoge slovenske družine za katere je preiskava ugotovila da ni nikakih morebitnih zadržkov za vrnitev v domovino se jim je dovolil že 12. maja 1942 povratek na Koroško. Ostalim pa, ki so še ostale v Nemčiji se je po knjigi (nemreč Koroška v borbi) rodilo 94 otrok, tako, da se je po koncu vojne vrnile iz Nemčije na Koroško v e č Slovencev, kot jih je bilo preseljenih. Niti eden izseljeni Slovenec ni bil ustreljen ali pa izginil.

Nemce v Jugoslaviji pa se je imelo še v letu 1948 za žično ograjo in pod oboroženim nadzorstvom. Vsakdo, ki so ga bili zasačili na begu iz KZ je bil ustreljen, jugoslovanske Nemce pa so še tri leta po vojni proti njihovi volji prodajali kot delovne sužnje po 9o dinarjev na dan. Niso prejemali nobenega zaslužka, morali so stradati, poleg tega pa so jih še pretepali.

Od blizu 3oo.ooo nemških civilistov v Jugoslaviji, ki niso so
1945. leta zbežali na Zahod po pregonu iz njihovih vasi prepeljali v koncentracijska taborišča in po drugi svetovni vojni ko ni bilo nobene potrebe več, brez postopka in čestokrat brez ugotovitve identitete postrelili skoro 2o.ooo mož, žena in otrok, često v skupinah od 2oo do 3oo oseb.

Samo v jugoslovanske KZ Petrovaradin na Tisi je ostalo na tisoče nemških otrok v velikem grobu... število 1945. leta v tem KZ usmrčenih žena in otrok je bilo 74oo. Vse to se je ... pustilo stradati..., medtem ko so bili koroški Slovenci že zdavnaj na svobodi in so smeli uživati v svoji domovini. V jugoslovanskih KZ je pomrlo več volksdeutscherjev mož, žena in otrok, kot je sploh koroških Slovencev.

5) Na Koroškem je izseljencem za storjene krivice dala avstrijska država finančno odškodnino. Dobili so preko 4 milijone šilingov, ki so si jih sami razdelili (!). Poleg tega so dobili tudi razne druge podpore kot na primer pri oddaji živil. Hišo nekaterih izseljencev so danes prav okusno okrašene. Kljub temu pa zahteva Zveza izseljencev enako nezadovoljna kot prvi dan enkrat odškodnino od avstrijske države, drugikrat pa od nemške Zvezne republike.

V Avstriji so bili večinoma vsi oni, ki so imeli opravka z vojno pogojeno izselitvijo 272 družin koroških Slovencev poklicani na odgovornost in obsojeni na procesih pred ljudskimi sodišči. Dr. NN seveda ogorčen omenja, da kaj takega ne najdemo za Jugoslavijo. Ob zaključku avtor tega protislovanskega in protijugoslovanskega pamfleta še ugotavlja, da se izselitev 1942. leta na Koroškem izkazala za dvorezno. Po njegovem stvari niso bile tako enostavne, kot so jih bile ocenile "vojaške in upravne oblasti, in kot jih partizani še danes. Ločnica med pro in antinemštvom se je izgubila in je često šla skozi slovenske družine...".

Pamflet je z veseljem povzel tudi ostali nemški nacionalistični tisk, pa tudi nam že znani dr.V. Miltschinsky. 29/

1/ Karl Fritz izhaja iz Loč ob Baškem jezeru. Rojen je bil 2.3. 1889. Hodil v šolo v St.Jakobu v Rožu, Hallnitzu in Beljaku, kjer je tudi maturiral. Po prvi svetovni vojni se je udeležil koroških obrambnih bojev (o tem glej Kleine Zeitung, 8.3.1958, št.56). Med drugo svetovno vojno je bil tudi v Zagrebu, Sarajevu in Beogradu. V začetku leta 1945 je izdal dve brošuri: "Von apis bis Tito. Tschetniks, Partisanen und Banditen" in "Der Begriff Asiens in den Südostraum" s katero je skušal pokazati zgodovino "panslavizma na jugovzhodnem prostoru in njegovo zlitje v boljševizem". Obe knjižici je Rösener priporočal vsakemu pripadniku SS in policije, "ki se bori z banditi". Knjižici je tudi odobril za učne namene višjih SS in policijskih vodij v vojnem okrožju XVIII, v katerega je spdala tudi Koroška.
Važnejša pa je vloga Karla Fritza kot najožjega pomočnika Maier Kaibitscha v Kärntner Heimatbundu. Za nacizma je bil pri Maier Kaibitschu Gaugrenzlandamtu kot "izvedenec" za vprašanju južne Koroške, njegov resor dela pa se je imenoval "aktivno obmejno delo". V Gaugrenzlandamt je prišel na"dopust" (izjava na procesu proti Maier Kaibitschu) prav v času izselitve koroških Slovencev aprila 1942. Da ta "dopust" ni bil slučajen priča Rainerjevo pismo iz poletja 1943 prebrano na procesu, s katerim je bil določil Karla Fritza v času Maier Kaibitscheve odsotnosti za njegovega namestnika. Ob koncu druge svetovne vojne so ga Angleži aretirali, zavrnili pa zahtevo po izročitvi Jugoslaviji (zanimivo podrobnost prinaša Slovenski poročevalec dne 1.2.1947, št. 27, o tem, da je dobil Fritz za božične praznike 1946. leta celo dopust iz zapora. Medtem ko so britanske oblasti izročile Maier Kaibitscha avstrijski oblasti 1.5.1946, se je to zgodilo s Karlom Fritzem 31.5.1947. (Volkswile 16.sept.1947, št. 221).
Na procesu proti Maier Kaibitschu je bil znova aretiran, vendar pa kljub dokazani krivdi kasneje oproščen. Zanimivo je to vrednotil ob Fritzovi 60-letnici tednik Allgemeine-Bauern-Zeitung: "Končno je bil (Karl Fritz) na podlagi dokazanja nedolžnosti oproščen" (8.3.1958, št.10). Danes živi na severnem delu Koroške, kjer upravlja žago v kraju Kleine Glödnitz.

2/ Prim. Salzburger Nachrichten, Unabhängige demokratische Zeitung, Salzburg, 24.10.1947, št. 244.

3/ Dne 14.10.1947, št. 235 je list o Maler Kaibitschu pisal, da je "... Personifikation der Gesammten Grossdeutschen schauwinistischer Unterdrückung der Kärntner Slowenen, da diese seit Jahrzehnten unterworfen waren und die in den Bedingungen des nazifaschismus zum brutalen Ausrottungsversuch der Kärntner Slowenen führte."

4/ Die Neue Zeit, 23.10.1947, št. 243

5/ Die Neue Zeit, 16.10.1947, št. 237

6/ Johann Grum je po drugi svetovni vojni izginil iz Koroške in se znova pojavil v Celovcu šele 15.10.1953. Pred avstrijskim ljudskim sodiščem je bil obsojen zaradi vojnih zločinov na deset let težke ječe. Obtožba mu je očitala, da je bil v času nacistične vladavine od 13.marca 1938 pa do konca druge svetovne vojne okrožni vodja NSDAP za Velikovec ~~in pripadnik~~

7/ Prim. Unsere Heimat 28.XI.1947

SA oddelkov. Leta 1938 so ga nacisti priznali za "starega borca". V letih 1936-38 je bil ilegalni upravni vodja nacistične stranke. Obtožnica mu je tudi očitala, vlogo pri izseljevanju Slovencev, vendar pa sodišče tega ni upoštevalo (Wahrheit und Volkswille, 13.I.1954, str.1). Zanimivo podrobnost s procesa je prinesla Die Neue Zwit. Grumm se je na obravnavi izgovarjal, da ni imel opravka s izselitvami in da je bila to vendar zadeva varnostne direkcije. Tožilec mu je na to trditev odgovoril: "Und der SD schob die Schuld auf die Gestapo und diese wurde auch die Partei" - pač cirkulus vitiosus, kakršnemu so lahko sledili tudi na procesu proti MK.

8/ Glej n.pr. Die Neue Zeit 18.10.1947, št. 239; Wahrheit, Graz 16.10.1947, št. 239, Volkswille, 16.10.1947, št. 237.

9/ Wahrheit, Graz, 15.5.1946, št.112 (po uradni agencijski vesti).

10/ Pressedienst OF, 3.9.1946, št. 12, 14.9.1946, št.13

11/ Večina člankov o tem vprašanju v ljubljanskih, zagrebških in beograjskih časnikih je izpod peresa dr.Julija Polsherja

12/ Pressedienst OF 3.9.1946, št.12, 14.9.1946, št.13

13/ Volkswille, 8.6.1947, št. 125

14/ Prepis nedatirane resolucije, najverjetneje iz julija 1947 hrani arhiv INV

15/ Resolucijo je objavila Volkswille 25.6.1947, št. 141

16/ Pressedienst OF, 11.6.1947, št. 19. Z gotovostjo moramo reči, da so vse tri skupine OF, SPÖ in KPÖ podpisale skupne resolucije v občinah Št.Jakobu v Rožu, Žitari vesi in Globasnici, v občini Št. Peter na Vašinjah SPÖ resolucije ni podpisala.

17/ (na posebnem listu)

18/ Prepis odgovora hrani arhiv INV. Dobili sta pa Zveza koroških izseljencev tri, Zveza političnih preganjancev eno vstopnico. Pressedienst OF, 14.X.1947, št.25

19/ Prepis prošnje in odgovora hrani arhiv INV

20/ 14.10.1947, stenogram procesa hrani arhiv INV

21/ Tega članka nimamo na razpolago

22/ Stenogram procesa z dne 15.10.1947. Prepis obtožnice in stenogram procesa hrani arhiv INV. Primerjava stenograma s poročili v časopisu pokaže, da zapisnik ni obsegal vsega, kar je bilo povedano na procesu. Zato je pri obdelavi potrebno upoštevati tudi liste Volkswille, Die Neue Zeit in Volkszeitung. O procesu glej tudi Pressedienst OF, 6.XI. 1947, št. 26

14a/ Zanimivo vrednotenje ob procesu in brošuri PFOOF in
je objavila Die Neue
Zeit 29.10.1947, št. 248:

Verbrechen fordern Sühne

Zu den barbarischesten Mitteln chauvinistischer Brutalität gehören die Zwangsaussiedlungen von Menschen, denen keine andere Schuld nachgesagt werden kann, als dass sie Angehörige eines anderen Volkes sind. Wir Sozialisten, denen es eine alte, erwürdige Tradition bedeutet, jedes Volk zu achten, aber auch jeden nationalen Hass, wo immer er sich zeigt, leidenschaftlich zu bekämpfen, ist es eine Genugtuung, wenn Verbrechen dieser Art ihrer gerechten Sühne zugeführt werden.

Erst vor wenigen Tagen wurde, wie die APA meldete, von einem tschechoslowakischen Gerichte in Prag der Gestapofunktionär und ehemalige Leiter des sogenannten Bodenamtes zur Zeit der Hitlerokupation, Ferdinand Fischer, zu 25 Jahren schweren Kerkers verurteilt, weil ihm die gewaltsame Umsiedlung tausender tschechischen Bauernfamilien und die Enteignung von 137.000 Hektar Ackerland sowie 200.000 Hektar Wald nachgewiesen werden konnte. Eine gerechte Sühne für eine verbrecherische Handlung!

Der gegenwärtige in Klagenfurt tagende Prozess gegen den ehemaligen SS-Standartenführer Maier-Kaibitsch enthält unter seinem Anklagepunkten dasselbe Delikt. Wie das tschechoslowakische, so wird, davon sind wir überzeugt, auch das österreichische Gericht, wenn das Verfahren die einwandfreie Schuld des Angeklagten erbringt, die für das Ausmass dieser Schuld des Angeklagten erbringt, die für das Ausmass dieser Schuld vorgesehene Strafe verhängen. Die Beiden Prozesse zeigen mancherlei Parallelen. Nicht nur in ihrer Materie, sondern auch im Typus der Angeklagten, die aus Mangel an Zivilcourage oder aus Ehrgeiz und Machsucht willige Handlanger eines unmenschlichen Systems waren. Was aber äusseren Ablauf des prozessualen Verfahrens angelangt, sind sie grundverschieden. Während in Prag die Verhandlung ruhig,

ohne äussere Störungseinflüsse vor sich gingen und der gegebene Tatbestand der Anklage nie aus dem Auge verloren wurde, versucht eine vom Auslande geleitete politische Clique der extremchauvinistischen Irredenta in Kärnten, die wie alle Welt weiss, in ihrem eigenen Volke hierzulande keinen Rückhalt besitzt, diesem Prozess eine politische Bedeutung und ein politisches Echo zu verleihen, die ihm nicht zukommt. Man versucht mit dreisten Fälschungen die Schuld, die dem Angeklagten zur Last gelegt wird, auf das Land Kärnten und auf die Österreichische Republik zu überwälzen, um daraus für die kommende Konferenz der Aussenminister politisches Kapital zugunsten der territorialen Ansprüche Jugoslawiens schlagen zu können.

Wir haben auf diese Methode, die bereits anlässlich des Laibacher Prozesses gegen den ehemaligen Gaulaiter Rainer deutlich in Erscheinung trat, an dieser Stelle schon wiederholt hingewiesen. Wenn wir heute, was wir gerne vermieden hätten, vor Abschluss des Maier-Kaibitsch-Prozesses uns mit diesem beschäftigen, so ist es deshalb, um noch einmal klar und deutlich diesem Versuch, aus dem Verbrechen eines einzelnen die moralische Belastung eines ganzen Volkes ziehen zu wollen, mit aller Entschiedenheit und vor aller Welt zurückzuweisen.

Noch ein anderer Grund zwingt uns zur Stellungnahme; die Unverfrorenheit, mit der von der OF versucht wird, mit allen Mitteln auch mit Drohungen, den Urteilsspruch der Volksrichter zu beeinflussen, und die provokatorische Haltung, die einige der von der OF geführten Zeugen und Zuhörer im Verhandlungsraum einzunehmen pflegen.

Österreich ist eine Demokratie und uns Österreichischen Demokraten und Sozialisten ist die absolute Unabhängigkeit des Richterstandes, auch des Laienrichters, ein hoher, unantastbarer Begriff, weil sie ein lebendiger Ausdruck unserer demokratischen Gesinnung ist. Dass Menschen, die von wahrer Demokratie meilenweit entfernt sind, es heute wagen, in Wort und Schrift den Sonat des Volksgerichtes unter Druck zu

setzen, erscheint uns untragbar. Und noch eines: es steht jedermann frei, jedes, auch das geringste belastende Material gegen Angeklakten dem Gerichte zu Verfügung zu stellen, wir sind überzeugt, dass alles einer gewissenhaften Prüfung unterzogen werden wird. Die OF ist hiezu auch wiederholt vor Beginn des Prozesses aufgefordert worden. Wenn sie heute Versucht in einem Pamphlet ärgster Sorte den Gerichte Weisungen zu erteile, wie der Prozess zu führen sei, so muss auch dieses Unterfangen als Versuch einer unbefugten Einmischung zurück gewiesen werden. Ein Rechtsstaat wie Österreich mit seinem unabhängigen Richterstand hat es sich notwendig, von Leuten, denen jede Voraussetzung hiezu fehlt, Belehrungen irgendwelcher Art entgegenzunehmen.

Diese von OF herausgegebenen und von der "Österreichischen" KP verbreitete Pamphlet trägt den Titel: "Verbrechen fordert Sühne". Mit diesem Titel sind wir Sozialisten rückhaltlos einverstanden. Auch wir verlangen Sühne für alle Verbrechen, die wo immer sie geschehen mögen, gegen Menschenrecht und Menschenwurde verstossen. Wir verlangen Sühne, strengste Sühne für jene Verbrechen, die dem Angeklagten Maier-Kaibitsch zur last fallen mögen, wir verlangen sie für alle übrigen Kriegsverbrecher, die in der Naziзeit unschuldige Menschen zu Tode quälten. Wir verlangen Sühne für die Brutalen Zwangsaussiedlungen, wo immer und von wen immer sie durchgeführt wurden, oder werden. Denn nur dann, wenn jedes solches Verbrechen seine gerechte Sühne findet, dürfen wir auf eine bessere und friedlichere Zukunft hoffen.

Wie weit wir heute noch diesem Ziele entrernt sind, beweist allein die Tatsache, dass nach einer statistischen Mittleilung nicht weniger als 17 Millionen Menschen ohne Schuld heimatlos geworden sind, beweist weiter die Tatsache, dass noch heute Tag für Tag durchschnittlich 7o Menchen als Flüchtlinge Boden betreten.

Es stellte sich allerdings nach Aufnahme der gerichtlichen Vorunterzuchungen heraus, dass vielfach die ausgesprochenen Verdächtigungen nicht mit den entsprechenden Beweisen untermauert werden konnten. Das Volksgericht sah sich daher genötigt, Verfahren einzustellen oder zumindestens Enthaftungen gegen Gelöbnis vorzunehmen. Im September 1946 wurde von øder Sicherheitsdirektion Vertretern der OF gegenüber das Ersuchen ausgesprochen, die Anhänger der OF aufzufordern, die Sicherheitsbehörden bei der Überführung von Kriegsverbrechern zu unterstützen Diese Unterstützung wird nun am bestem durch nachstehende Beispiele charakterisiert:

Das Kapitalverbrechen vom 24.4.1945 in Koprein Petzen bei Eisenkappel, bei welchem eine 11-köpfige Familie durch einen Offizier eines reichsdeutschen SS-Polizei-Regimentes kaltblütig ermordet wurde, war bereits seit langem Gegenstand eingehender Erhebungen der Sicherheitsbehörden, die durch die Auflösung der SS-Polizieinheiten und durch die volkommene Zerstreuung der an dieser Aktion beteiligten Personen ungeheuer erschwert wurden. Nichtsdestoweniger befinden sich in dieser Strafsachs 5 Personen bereits seit 1 1/2 Jahren in Haft, die als Mitschuldinge verdächtig sind, trotzdem in der Zwischenzeit die Person des Täters bereits einwandfrei festgestellt werden konnte. Seine Ergreifung wurde unter Mitwirkung alliierter Behörden bereits in die Wege geleitet, nachdem sich der Mörder ausserhalb Österreichs befindet. Diese immerhin beachtlichen Erfolge konnten erzielt werden, trotzdem seitens der OF-hörigen Bevölkerung nichts unternommen wurde, um die Arbeit der Sicherheitsbehörden zu unterstützen. Obwohl eine Partisanenheit sich unmittelbar in der Nähe des Tatortes befunden hatte und somit auch Zeugen des Herganges der Tat in diesen Kreisen bekannt sein müssten, war es nicht möglich einen einzigen Tatzeugen festzustellen. Bei einer ergänzender Vernehmung der Paula Aschamnn in Feistritz ob Bleiburg Nr. 10 machte deren Ehegatte ihr Vorhaltungen, dass sie gegen seinen Willen und gegen sein Verbot in der bewussten Sache abermals aussagen würde. Die Einwendungen des vernehmenden

SICHERITSDIREKTION FÜR DAS
BUNDESLAND KÄRNTEN
Zl. 28.2oo /SD/47/G

Klagenfurt, den 29.1o.1947

P r e s s e

Betrifft: Broschüre "Verbrechen fordern Sühne", herausgegeben vom Landesausschuss der OF, am 14.1o.1947, Druck: "Kärntner Volksverlag."

In oben angeführter Broschüre wird neben den gegen die nationalsozialistischen Machthaber erhobenen Anschuldingungen auf Seite 3o die Behauptung aufgestellt, dass seitens der österr. Behörden noch nichts unternommen worden sei, um die Kriegsverbrechen gegen die slovenische Bevölkerung zu verfolgen, die im Verlauf der Naziherrschaft verübt wurden. Dazu wird amtlich festgestellt:

Bereits seit den ersten Tagen des Zusammenbruchs erstreckten sich die Bemühungen der österreichischen Exekutive auch intensiv darauf, die im Zuge des Partisanenkampfes verübten Kriegsverbrechen aufzuklären und die Täter einer gerechten Bestrafung zuzuführen. Die Mithilfe der Bevölkerung wurde durch mehrmalige Presseverlautbarungen durch die Sichereitsdirektion nachdrücklichst engeregt. Die OF-orientierte Bevölkerung machte in Form von Anzeigeerstattungen an die Sicherheitsbehörden davon Gebraucht und es wurden vom Inkrafttreten des Kriegsverbrechergesetzes an (1.2.1946) bis Mitte März 1946 allein wegen des Verdachtes an der Umsiedlung mitgewirkt zu haben, 47 Personen verhaftet während wegen des Verdachtes kriegsverbrecherischer Handlungen im Zuge der Partisanenbekämpfung 9 Personen festgenommen wurden. Diese Verhaftungen erfolgten zusätzlich zu den bereits von den britischen Behörden innerhalb eines Jahres vorgenommenen Verhaftungen aus Sicherheitsgründen.

Gendarmen wurden von Franz Aschamnn, der OF-Angehöriger ist, damit beantwortet, dass die OF an der Verfolgung von Verbrechen, die gegen die slovenische Bevölkerung verübt wurden, nicht interessiert sei, da dies die stärkste Waffe der OF bei den internationalen Konferenzen sei. Es wurde fernerhin festgestellt, dass die genannte Preson 6 Monate nach Kriegsende die Kartei der an dem obigen Verbrechen beteiligten SS-Polizeieinheit, die sich in ihrer Verwahrung befand, verbrannt hat. Allein an Hand dieser Unterlagen wäre es den Sicherheitsbehörden möglich gewesen, in kürzester Zeit alle Mitschuldigen auszuforschen und das begangene Verbrechen einer gerechten Sühne zuzuführen.

Auf Grund dieser Vorfälle die durch Anführung weiterer Beispiele beliebig ergänzt werden könnten, muss die Sicherheitsdirektion di in der Broschüre "Verbrechen fordern Sühne" erhobenen Verdächtigungen der Kärntner Sicherheitsbehörden auf das Entschiedenste zurückweisen.

Die in Kärnten begangenen Kriegsverbrechen werden unbeschadet ob sie gegen diesen oder jenen Bevölkerungsteil begangen wurden, mit aller Energie verfolgt, ohne dass religiöse, sprachliche oder parteipolitische Erwägungen dabei eine Rolle spielen.

17/ Tik pred koncem procesa je FOOF poslal predsedniku sodišča posebno resolucijo:

An den
Presidenten des Volksgerichtshofes
dr. Kugler,
K l a g e n f u r t

Die heutige Ankuendigung des Presidenten des Volksgerichtshofes, dass der Prozess gegen Maier-Kaibitsch schon morgen abgeschlossen wird, veranlasst uns zu folgenden Feststellungen:

1) Im bisherigen Verlauf des Prozesses hat sich erwiesen, dass Maier-Kaibitsch nicht nur jene Verbrechen am Gewissen hat, die ihm in der Anklageschrift vom Staatsanwakt angelastet werden, sondern, dass er auch an anderen Verbrechen massgeblich beteiligt war, die das Kriegsverbrechergesetz ausdruecklich unter Strafe stellt. Trotzdem hat es der Staatsanwalt unterlassen, seine Anklage auf die entsprechenden Paragraphen des Kriegsverbrechergesetzes und des Strafgesetze auszudehnen.

2) Der bisherige Prozesverlauf hat ferner erwiesen, dass an den inkriminiert BVerbrechen neben Maier-Kaibitsch ein weiterer Kreis seiner Mitarbeiter mitbeteiligt waren. Trotzdem hat es der Staatsnwalt unterlassen, zwecks Verhinderung der Verabredungsmoeglichkeit die Verhaftung dieser Mitarbeit zu verfuegen und sie auf Grund der bisherigen Prozessergebnisse neben Maier-Kaibitsch auf die Anklagebank zu stellen. Die bisherige Blosslegung der ungeheuren Verbrechen an den Kaerntner Slovenen beweist, dass diese Verbrechen an den Kaernten Slovenen beweist, dass siese Verbrechen ein unteilbares Ganzes darstellen und nur durch eine Gesamterfassung richtig abgeurteilt werden koennen.

3) Waehrend mehr als 60 Zeugen, von denen der Grossteil selbst zugab, dass sie entweder vor der nach dem Jahre 1938 aktive Mitarbeiter Maier-Kaibitschs waren und aus diesem Grunde fest durchwegs den Angeklagten zu entlasten trachteten, zur Zeugeneinvernahme zugelassen wurden, wurden lediglich 9

Kaernten Slovenen als Zeugen einvernommen, obwohl die Verbrechen Maier-Kaibitsch und seiner Mitarbeiter fast ausschlich gegen das slovenische Volk in Kaernten gerichtet war. Zahlreiche Kaernten Slovenen, die an das Gericht mit der Forderung nach Einvernahme herangetreten waren, wurden als Zeugen unter verschiedensten Ausfluechten und sogar ohne jede Begruendung abgelehnt. So wurde beispielweise der jetzige Gendarmeriekommandant Oberst Korytko als Zeuge ueber die Rolle Maier-Kaibitsch bei den Verbrechen gegen die Kaernten Partisanen einvernomen Korytko war hoeherer Offizier im Partisanenbekaempfungsstab der Hitlergendarmerie.
Die Zeugeneinvernahme Karl Prušniks, eines der ersten Partisanen und Organisatoren des bewaffneten Widerstandes gegen Hitler aber wurde viermaliger Forderung nach Einvernahme ausdruecklich abgelehnt, abwohl dem Gericht bekannt gegeben wurde, dass Karl Prušnik ueber dokumentarisches Belastungsmaterial gegen Maier-Kaibitsch verfuegt.

Diese Tatsachen sprechen eindeutig dafuer, dass es weder dem Staatsanwalt noch dem Volksgerichtshof daran gelegen ist, alle an den Kaerntner Slovenen begangenen Verbrechen aufzudecken und alls an diesen Verbrechen beteiligten zur Verantwortung zu ziehen und zu bestrafen. Unter diesen Umstanden muss die Prozessfuehrung als nicht einwandfrei bezeichnet werden.

Als Traeger der antifaschistischen Bewegung der Kaerntner Slovenen stellen wir in deren Namen die Forderung, dass sowohl Maier-Kaibitsch, als auch alle seine Mitarbeiter fuer alle Verbrechen zur Verantwortung gezogen werden muessen. Der Prozess darf unter keinen Umstaenden ohne Beruecksichtigung folgender Forderungen beendet werden:

1) Erweiterung der Anklaege auf alle Verbrechen, die gegen die Kaerntner Partisanen als Teil der alliierten Jugoslavischen Armee und gegen die Zivilbevoelkerung, die im Volksbefreiungskampf mitwirkte, begangen wurden.

2) Die sofortige Verhaftung aller Mitarbeiter Maier-Kaibitschs und ihre Verurteilung gleichzeitig mit dem Hauptschuldigen.

3) Gleichzeitige Anklageerhebung und Verurteilung des Kaerntner Heimatbundes als Parteieinrichtung der NSDAP in Kaerntner, die wesentlich zu den Verbrechen an den Kaerntner Slovenen beitrug, was der Prozess eindeutig erwiesen hat.

4) Zur Erfuellung dieser Forderungen an den Prozessfuehrung ist die umgehende Einvernahme aller Zeugen, die zur Beweisfuehrung der Schuld an den Verbrechen bereit sind, durchzufuehren.

Klagenfurt, den 30.10.1947

Tod dem Faschizmus - Freiheit dem Volks!

Sekretaer:	Fuer:	Vorsitzender:
Prušnik l.r.		dr.Petek l.r.

Odgovor urada predsednika avstrijske republike na protest zvezi izseljenih Slovencev pa pravi:

ÖSTERREICHISCHE
PRÄSIDENTSCHAFTSKANZLEI
Z.9813-Pr.K./47 Wien, am 30.Oktober 1947

An den
Verband der ausgesiedelten Slovenen

K l a g e n f u r t
Salmstrasse 6.

Zu dem dortigen an den Herrn Bundespräsidenten gerichteten Schreiben vom 2o. September d.J. betreffend die beiden SS-Führer Mayr-Kaibic und Karl FRITZ, beehrt sich die Präsidentstenschaftskanzlei über Auftrag Nachstehendes mitzuteilen:

Der Herr Bundespräsident hält ausch weiterhin unbeirt an der von ihn als Staatskanzler vertretenen Auffassung fest, dass alle Kriegsverbrecher, die sich gegen die slovenische Bevölkerung Kärntens vergangen haben, von Gericht zu stellen und auf das strengste zu bestrafen sind. In seiner Eigenschaft als Staatsoberhaupt ist er jedoch nicht in der Lage hinsichtlich einzelner Personen irgendwelche Verfügungen zu treffen. Dazu sind vielmehr die zuständigen Regierungsstellen berufen, auf deren Entscheidung der Herr Bundespräsident nach seinen durch die Bundes-Verfassung festgelegten Befugnissen im einzelnen Fall keinen Einfluss auszuüben vermag.

Er hat es jedoch nicht verabsäumt, Ihr Schreiben unverzüglich an das zuständige zu lassen, die Angelegenheit im Einvernehmen mit dem Bundesministerium für Justiz einer sorgfältigen Prüfung zu unterziehen und die notwendigen weiteren Vorkehrungen zu treffen.

Der Herr Bundespräsident hat seinem Interesse an der Angelegenheit auch noch dadurch Ausdruck verliehen, dass er sich umgehende Information über die in Rede stehende Angelegenheit von den genannten Stellen erbeten hat.

Der Kabinettsdirektor:
/Unterschrift unleserlich/

23/ Ob zaključku procesa je predsednik sodišča povedal, da se bo ustanovil pri deželnem sodišču poseben oddelek (Untersuchungsabteilung), katerega naloga bo točno preiskati dejstva, ki so prišla na dan med procesom in storiti vse potrebno, da bodo Maier-Kaibitschevi sodelavci pri izselitvi in raslastitvi koroških Slovencev klicani na odgovornost (Volkswille, 1.XI.1947, št. 251). (O delu oddelka nimamo podatkov).

24/ Prepis MK govora hrani arhiv INV. V celoti obsega 17 tipkanih strani.

25/ Najvažnejše pasuse iz govora citira France Škerlj v knjigi Koroški zbornik, Ljubljana 1946, str.501-503. Ti pasusi niso zanimivi le po tem, da reproducirajo MK misli, pač pa tudi podajajo sestav MK Grenzlandamta: "Dogodki na Balkanu v preteklem letu (namreč propad Jugoslavije 1941) so nam dali priložnost, da končamo s tako imenovanim narodno manjšino v območju severno od Karavank. Od tega časa ni na Koroškem nobenega slovenskega problema več... Izvedba varnostnih ukrepov je takrat zahtevala, da smo del slovenskih voditeljev v nekdanjem dvojezičnem ozemlju zaprli, druge pa izgnali iz dežele...
Kdor tu še veruje v vzpostavitev neke slovenske države ali v zmago Sovjetske zveze, zanj v tem obmejnem predelu ni več prostora. Naša naloga na Gorenjskem in naša obveznost nasproti Mežiški dolini zahtevata, da se miza pospravi v najkarjšem času. Samo ena linija more biti jasna. Na ozemlju severno od Karavank moramo zastopati stališče, da mora biti uporaba nemškega jezika tudi izraz mišljenja oziroma priznanja, h kateremu narodu kdo pripada. Nihče ne more danes reči, da ni imel možnosti, da bi se naučil nemščine. Kdor še naprej govori slovensko, se pač zavestno priznava k slovenskemu narodu in s tem slovanstvu. To stališče je popolnoma pravilno, ker smo mogli ob priključitvi Gorenjske h Koroški ugotoviti zavest skupnosti med slovenskimi kraji tostran

in onstran Karavank. Z one strani so bili sem v Rož, v pliberško okrožje organizirani izleti slovenskih pevskih društev, pri čemer je prišlo do pravih pobratimskih praznikov. Pričo takega razvoja smo se spomladi 1942 odločili za to, da vodilne kroge koroških Slovencev preselimo v notranjost rajha...

Z uporabo slovenskega občevalnega jezika je treba končno prenehati, in sicer tudi v zasebnem občevanju, na ozemlju severno od Karavank je treba govoriti nemško; to je treba izpeljati z vsemi sredstvi. Napisi smejo biti samo nemški, v cerkvah, na zastavah, križih, kažipotih in na nagrobnikih na pokopališču. Vsak se mora postaviti v službo te naloge in slovenske napise kjer pač so, javiti pokrajinskemu uradu za narodnostna vprašanja. V nekdaj jezikovno mešanem ozemlju je še vedno veliko število slovenskih knjig, posebno verske vsebine; tudi te morajo izginiti. Sistematično je treba ~~xxxxxxx~~ pobrati to slovensko literaturo in jo odtegniti vsakdanji uporabi prebivalstva... Predvsem morajo vsi strankini in državni uradi izdati ostra navodila, da se sme samo še nemško govoriti. Po preselitvi Slovencev iz Koroške se je nekaj časa dejansko govorilo več nemško; ta okoliščina je bila takrat premalo izrabljena, tako da se sedaj zopet mnogo več govori slovensko kakor po preselitvi 180 rodbin, ki so prišle iz Koroške v notranjost 'rajha'. Najdejo se celo župani, krajevni kmečki vodje, člani BDM in HJ, ki govore slovensko; posebno v Podjuni in v Rožu je tako. Celo v glavnem mestu se je dogodilo, da je nekemu Slovencu pri oblasti odgovoril uradnik slovensko; poklican na odgovor, se je uradnik izgovarjal s tem, da bi na ta način samo svoje jezikovno znanje razširil. Celo na Koroško prestavljeni duhovniki se trudijo, da bi se naučili slovenščine, da bi mogli na nekdaj dvojezičnem ozemlju priti v kontakt s prebivalstvom. Naša prva in najvažnejša naloga zato je, da izločimo slovenščino iz javnega in zasebnega življenja. Pri tem je treba najmočneje vplivati na šolsko mladino. Sestavki z naslovom 'zakaj naj govorimo nemško 'morajo mladini dati temeljno smer. Potem bodo otroci

spraševali, zakaj v nemški državi ne govore nemško. Dalje morajo vsi strankini in državni uradi izdati navodila, da slovensko narečje pri nas na Koroškem trebijo z vsemi razpoložljivimi sredstvi.
Delo za narod naravno tudi na ozemlju severno od Karavank ne sme prenehati, temveč ga je treba še podpreti. Sedaj je treba zopet začeti z delom za vaško skupnost, kjer je treba predvsem pritegniti ženstvo, ki je v zaupanem ozemlju dobro. To velja zlasti za velikovško okrožje vključno z Mežiško dolino. Tam so se vršili tečaji za kuhanje in šivanje, gledališke predstave, prireditve pevskih društev. Kakor je nekoč v plebiscitni dobi bila najboljše orožje proti sovražniku iz jugovzhoda koroška narodna pesem kot koroška bojna pesem, mora tudi sedaj nemška koroška pesem, ki vsebuje ogromno moč in se ne da uniformirati, izpolnjevati bistveni sestavni del našega dela in mora zlasti mladino pravilno voditi.
Za obvladanje današnjih velikih državnih nalog so potrebni voditelji, ki jih pa ne smemo iskati med Slovenci.
... Ob koroškem plebiscitu 1919-1920... je bilo potrebno, da je bil skovan bojni klic 'Koroška Korošcem' in 'ven s Kranjci' itd.... Danes so razmere postale drugačne; Koroška je sedaj najjužnejša pokrajina velike države. Obramba te države zahteva narodno očiščenje v obmejnem ozemlju. Zato tudi ne smemo trpeti, da bi se tu na meji vedli Slovenci v sovražnem smislu do Nemcev in države. Ne smejo se nič več delati razlike med Nemci. Windischerji in Slovenci. Windischerji, ki priznavajo, da pripadajo nemškemu narodu, so pač Nemci, za Slovence pa ne more biti tu več nobenega prostora. To stališče je treba z vso ostrostjo zastopati tudi pri socialnih ustanovah naše države; tako bomo smeli v bodoče dajati pomoč za otroke samo politično zanesljivim, kajti nobenega interesa nimamo, da bi s socialnimi pridobitvami naše države olajševali življenje nasprotniku...

Koroška mora biti odprta za naše velike naloge. Naša stara Koroška se mora bolj kot doslej baviti z nekdanjim plebiscitnim ozemljem in preko tega z Mežiško dolino in Gorenjsko. Vsak posamezni Korošec se mora zavedati, da gre tu za rešitev neke čisto posebne naloge, za varstvo naše pokrajine in vse države... Vsak pristaš stranke in vsak narodnjak mora aktivno sodelovati pri nalogah pokrajinskega urada za narodnostna vprašanja. Za vspostavitev stika našega urada s prebivalstvom oziroma s strankinim in državnim uradom v okrožjih se je postavil za vsako okrožje vodja okrožnega urada. Kakšne naloge mora obvladati pokrajinski urad za narodna vprašanja, hočem na kratko prikazati. Obsega namreč štiri glavne urade, v katerih se obdelujejo vsa narodnostna vprašanja in to narodnopolitična in obmejnopolitična vprašanja.

1. Glavni urad za aktivno obmejno delo; njemu je podrejen urad za varstvo in pospeševanje nemštva, dalje za gospodarsko in finančno podporo obmejne dežele iz sredstev stranke in državnega obmejnega skrbstva, načrtni urad, ki se ukvarja z izdelavo nujnih predlogov za končno zagotovitev in ponemčevanje obmejne dežele z biološkimi in gospodarskimi momenti kulturne zgradbe v sodelovanju z vsemi sem pristojnimi uradi stranke, države in komunalne samouprave. Nadalje pododdelek glavnega urada je tako imenovani zvezni urad, ki ima nalogo, povezovati in izoblikovati urade stranke in njenih stopenj, ki se bavijo z različnimi obmejnimi, narodnostnimi in inozemskimi vprašanji, kakor tudi (urade) narodnostnih zvez v smislu enotno vodenega narodnostnega dela.

2. Drugi glavni urad imenujem glavni urad za tovarištvo; to je glavni urad za narodno obrambno delo. Bavi se z natančnim opazovanjem političnega položaja v obmejnem ozemlju kakor tudi z vsemi v stari pokrajini delujočimi silami tujih ljudstev. Ta urad ima nadalje dolžnost izoblikovati ravnanje prebivalstva teh tujih narodnosti v okviru delujoče pokrajinske službe v 'narodno obrambno delo'... Dalje se bo moral ukvarjati en

oddelek tega glavnega urada z vodenjem, oskrbovanjem in ponemčenjem v stari Koroški živečih Windischarjev in Gorenjcev, kakor tudi z usmerjanjem zdravega mešanja krvi v vsej pokrajini z izmenjavo prebivalstva, pri čemer gre za izmenjavo uradnikov, pomočnikov, vajencov, nameščencev v najrazličnejše poklice. Končno je temu uradu podrejena tudi skrb za študente.
3. Tretji glavni urad je za tisk, propagando in slovstvo.
4. Četrti glavni urad je urad za preselitev Kanalcev do zaključka preselitve kanalskih Nemcev iz Kanalske doline.

25a/
Sodbo proti Maier Kaibitschu je objavila Kärntner Landeszeitung 9.9.1955, št. 36:

Im Namen der Republik Österreich!

Der Senat Klagenfurt des Volksgerichtes Graz hat heute unter dem Vorsitz des Landesgerichtspräsidenten Dr.Karl Kugler, im Beisein des Richters OLGR. Dr. Mittelberger, der Schöffen Karl Biermann, Josef Dergaschnig und Michael Planegger sowie des Rechtsanwaltes dr.Kielmaier als Schriftführer in Gegenwart des Leitenden Ersten Staatsanwaltes dr. Suppan und des Angeklagten Alois Maier-Kaibitsch sowie seines Verteidigers dr.Kurt Dörflinger über die Anklage verhandelt, die die Staatsanwaltschaft gegen Alois Maier-Kaibitsch, 56 Jahre alt, verheiratet, ehemaliger Oberregierunsrat in Klagenfurt, Bruckmerweg 6., wegen Verbrechers nach & I, abs. 1 und 6, und nach & 5a, Kriegsverbrechergesetz, und wegen Verbrechens des Hochverrates nach & lo, 11, VG, erhoben hatte und zu Recht erkannt: Der Angeklagte Maier-Kaibitsch ist schuldig,
1. Er ist zur Zeit der nationalsozialistischen Gewartherrschaft in Kärnten als SS-Standartenführer tätig gewesen:
2. Er hat zur Zeit der nationalsozialistischen Gewaltherrschaft in Kärnten bei der unter Ausnützung obrigkritlicher Gewalt erfolgten Enteignung, Aussiedlung Umsiedlung von Österreichern slowenischer Nationalität und bei deren durch Abtransport aus Kärnten auf andere Weise erfolgten Vertreibung von ihrem Besitztum und aus ihrer Heimat, wobei diese Handlungen in grösseren Umfange betrieben, und eine grössere

Anzahl von Personen geschädigt wurden, sowie mit besonderer politischer und nationalsozialistischer Gehässigkeit vorgegangen wurde, führend mitgewirkt;
3. Er hat in der Zeit zwischen den 1.Juli 1933 und dem 13. März 1938 nach Vollendung des 18. Lebensjahr der NSDAP angehört, hat sich für die nationalsozialistische Bewegung betätigt, ist von der NSDAP als Altparteigenosse anverkannt worden, sodann Bereichsleuter des NSDAP gewesen und hat in Verbindung mit seiner Betätigung für die NSDAP durch die zu 2. bezeichnete strafbare Handlung eine Handlung aus besonders verwerflicher Gesinnung, die zudem den Gesetzen der Menschlichkeit gröblich widerspricht, begangen.
Er hat hiedurch die Verbrehen zu 1. des Kriegsverbrechens nach § 1, Abs. 6 KVG, zu 2. des Verbrechens der Vertreibung aus der Heimat nach § 5a, KVG, zu 3. des Verbrechens des Hochverrates im Sinne des § 58 St.G. nach §§ 10 und 11. VG, begangen und wird hiefür gemäss § 5a, KVG, § 34, St.G., und unter Anwendung des § 13, Abs. 1. zu lebenslangem, schwenem Kerker, ergänzt durch einen Fasttag am 14, April eines jeden Jahres, und gemäss § 389, St. PO., zum Ersatze der Kosten des Strafversfahrens, und des Vollzuges verurteilt. Gemäss § 9 KVG, wird neben der Straffe auf Einziehung des gesammten Vermögens erkannt.
Gemäss § 55 a, St.G., wird die Verwahrungs und Untersuchungshaft in der Zeit vom 1. Juni 1945 bis 31. Oktober 1947 auf die verhängte Strafe angerechnet.
Volksgericht Graz, Senat, Klagenfurt, am 31. Oktober 1947.
18 Vv 443/46-411.

Dr.Karl Kugler.

Po objavi sodbe je ob tem pisal Slovenski vestnik 16.septembra 1955, št. 37 pod naslovom "Kaj naj pomeni zakasnela objava obsodbe Maier-Kaibitscha?"

"... Kakor je znano je bil Maier-Kaibitsch obsojenih zaradi vojnih in drugih zločinov, ker se je pod nacističnim nasiljem udejstvoval kot SS-Standartenführer in ker je vodilno sodeloval pri nasilnem izseljevanju in raznašanju avstrijskih državljanov slovenske narodnosti na Koroškem. Zaradi teh zločinov ga je ljudsko sodišče obsodilo na dosmrtno ječo, poostreno s postom 14. aprila vsakega leta.
Uradni list niti z besedico ne omenja, zakaj objavlja sodbo šele po osmih letih. Znano pa je, da so obsojenega Maier-Kaibitscha baje iz zdravstvenih razlogov že pred dalj časa izpustili iz zaporov. V zadnjem času pa se trdovratno tudi širijo govorice, da bo celo amnestiran. Vendar, ne glede na to koliko resnice je na teh govoricah, bi bilo več kot čudno, če bi obsojeni vojni zločinec prej postal deležen pozornosti in skrbi svobodne demokratične države, kakor pa slovenski izseljenci kot neposredne žrtve njegovega nasilja do končne poprave prizadejane škode in pa vse naše ljudstvo vsaj vseh onih pravic, ki so mu zajamčene v državni pogodbi".
(Maier-Kaibitsch je bil izpuščen iz zapora iz zdravstvenih razlogov že leta 1951 - op.)

26/... Maier-Kaibitschu und die anderen! Ta primerjava je dejansko sestavni del nekrologa. Rundbrief des Alpenländischen Kulturverbandes, Graz, marec 1959, str. 8-12.

27/To ne drži. Prav na Poljskem in v Jugoslaviji so imeli nacisti svojo peto kolono. De Jong, Die Deutsche fünfte Kolonne (nem. prevod) 1959

28/Mišljen je Zbornik zveze koroških partizanov, Koroška v borbi, Celovec 1951

29/Dr. Viktor Miltschinsky, Kärnten, Ein Jahrhundert Grenzlandschicksal, izd. Österr. Landsmannschaft, Wien 1959, str. 32, 37; isti, Kärnten wehrt sich, Wien, 1962, str. 24-30; Kärntner Grenzland - Jahrbuch, 1961, Celovec (koledar izdaja koroška EPÜ). Zgornja primerjava je povzeta po "redakciji" dr. V. Miltschinskega.

SLOVENSKI IZSELJENCI NA KOROŠKEM PO PADCU NACIZMA

SLOVENSKI IZSELJENCI PO PADCU NACIZMA (MAJ-JULIJ 1945)

Maja 1945. leta je kazalo da bo izseljeniško vprašanje kot eno najvažnejših koroških notranje političnih vprašanj rešeno takoj po vrnitvi izseljencev na Koroško. Važnost tega vprašanja je spoznala tudi nova koroška deželna vlada formirana sporazumno z bivšim nacističnim gaulajterjem v noči pred prihodom britanskih čet in edinic Jugoslovanske armade v Celovec.[1/] Med prvimi sklepi te vlade je bilo tudi določilo o vrnitvi premoženja izseljenim Slovencem.[2/] To določbo je ponovil mesec dni kasneje (11.6.) tudi novo ustanovljeni posvetovalni deželni zbor, ki je določil med drugim tudi podelitev odškodnine za krivice, ki so doletele slovensko manjšino in predaje posestev izseljenim lastnikom.[3/] Na ponovni seji 13.6. je deželni zbor (sestavljen je bil v glavnem iz istih oseb kot začasna deželna vlada maja meseca) predlagal britanski vojaški oblasti na Koroškem ukinitev družbe DAG. Ker je ta sklep značilen za polovičarsko reševanje izseljeniškega vprašanja, si ga podrobnejemo oglejmo. Likvidator DAG naj bi po tem osnutku postal Walther Schwemeis, ki ga redno srečujemo na izselitvenih aktih te družbe pred majem 1945. Ustanovil bi se tudi poseben urad za izseljence pod vodstvom istega Schwemeisa, ki bi mu bil poleg drugih dodeljen tudi slovenski predstavnik, tega pa bi imenoval posvetovalni deželni zbor. Naloga urada bi bila vračati izseljence na njihovo posest in odstraniti oskrbnike in najemnike posestev v režiji DAG.[4/] Zdi se, da Britanci tega predloga niso osvojili, drugače bi koroški Slovenci prav

gotovo pokazali na nedavno Schwameisovo vlogo, enako kot so to v primeru ing. Mayerhoferja in dr. Stotterja.[5/]

Na željo britanske zasedbene oblasti je postal konec julija po vrnitvi iz pregnanstva član posvetovalnega deželnega odbora kot zastopnik slovenske manjšine dr. Joško Tischler. Kot deželni svetnik je skrbel predvsem za rešitev vprašanj nastalih po vrnitvi slovenskih izseljencev iz tretjega rajha.

Senco na ta prizadevanja deželnega odbora in britanske zasedbene oblasti [6/] pa so že julija meseca vrgli znani dogodki ob vrnitvi izseljencev na Koroško v Beljaku. Poslušajmo, kako je te dogodke opisal dr. Tischler v Spomenici koroških slovencev zavezniški komisiji za Avstrijo na Dunaju (Priloga k Spomenici št. 15):

"Po naročilu ameriških vojaških oblasti v Dünkelsbühlu je bilo v nedeljo, 15. julija 1945, izpraznjeno slovensko taborišče v Asselbergu in njegovi prebivalci so bili prepeljani z železnico 80 km oddaljeni Nürnberg. Iz Nürnberga so se odpeljali še istega dne ob 18^h. S tem transportom je potovalo 273 ljudi, ki so prispeli v torek ob 9^h v Beljak. Tam so odklopili vozove s koroškimi Slovenci od večjega transporta, ki je bil namenjen v Jugoslavijo. Vozovi z vračajočimi se koroškimi Slovenci so bili okrašeni s slovenskimi (ne z jugoslovanskimi) zastavami in vsak povratnik je nosil značko s slovenskimi barvami.

Po prihodu vlaka je vodja transporta dr. Tišler J. javil službujočemu postajnemu častniku prihod te izseljeniške

skupino, ker so ameriške oblasti v Nemčiji odklonile, da bi o tem obvestile brezžično britanske oblasti. Tudi to ni bilo dovoljeno, da bi odpotovala najprej izseljeniška delegacija. Britanski častnik kakor tudi prometnik na beljaškem zapadnem kolodvoru sta izjavila, da se bo potovanje proti Celovcu nadaljevalo v popoldanskih urah.

Ob prihodu v Beljak so znanci obvestili dr. Tišlerja, da je prejšnji dan odpotovala v Beljak skupina 35. Slovencev iz taborišča Memmingen, ker so bili sami avstrijski državljani, jih je jugoslovanska obmejna komisija v Podrožčici zavrnila in poslala nazaj v Beljak. To skupino je ob povratku v Beljak nemški tolmač predstavil britanskemu častniku kot "Volksdeutsche" in tako je bila poslana v taborišče v Beljaku.

Dr. Tišler je s svojo intervencijo pri britanskih in avstrijskih oblasteh v Beljaku uspel, da je teh 35 oseb rešil iz taborišča, nakar so se pridružili transportu, ki je prihajal iz taborišča Hesselberg. V teku popoldneva 17. julija se je odhod proti Celovcu zavlačeval od ure do ure in proti 21^h sta bila na slovenski transport priklopljena dva vozova s "Volksdeutsche". Tedaj je postalo vsakomur jasno, da vlak ni namenjen v Celovec, temveč proti Mallnitzu in s tem v rajh. Vseh koroških Slovencev se je polastilo nepopisno razburjenje in ogorčenje, kajti vsem je postalo jasno, da se ljudje, ki jih je gestapo pred 39 meseci pognala z njihovih domov in jih obsodila na prisilno delo, tudi sedaj po osvoboditvi njihove domovine po zaveznikih ne smejo vrniti domov.

V nekaj trenutkih so vsi Slovenci s svojo prtljago vred zapustili vlak in za nobeno ceno bi jih ne bilo mogoče pripraviti do tega, da bi se pustili ponovno odvleči iz svoje domovine.

Takoj nato je britanski službujoči postajni častnik pozval dr. Tišlerja v pisarno, tolkel mimo njegove glave s palico po mizi in zahteval, da morajo izseljenci takoj vstopiti. Ko je dr. Tišler odločno izjavil, da vodi koroške Slovence v domovino, ne pa v njihovo pregnanstvo, je britanski častnik potegnil samokres. Dr. Tišler je na to grožnjo izjavil: "Lahko me ustrelite, toda na Koroškem, ne pa v Nemčiji."

Častnik je ponovno zahteval, da ljudje vstopijo v teku 5 minut in obenem potrdil, da je transport namenjen v Mallnitz. Ta zahteva britanskega častnika je bila raztolmačena Slovencem, ki so taborili na postaji in se samo ob sebi branili, da bi vstopili. Vlogo nemško-angloškega tolmača je igral neki nemški vojni ujetnik iz severne Nemčije.

Kljub ponovni zahtevi, naj vstopijo, se ljudje niso genili in se k temu tudi niso dali prisiliti. Nato je bila pozvana britanska vojaška policija, ki je skušala s puškami, pripravljenimi za strel, prisiliti ljudi, naj vstopijo. Pri tem je treba posebej poudariti, da se je nahajalo pri transportu okoli 140 otrok v starosti od 4 tednov do 14 let. Tudi nastop britanske policije ni spremenil položaja, pač pa je občutno povečal razburjenje med množico. Proti 23 uri je proti slovenskim otrokom in ženam nastopila avstrijska policija iz Beljaka, ki

bila za to priliko oborožena s puškami in po enim nabojem v puški. Postopanje avstrijske policije se v posameznih primerih lahko označuje kot surovo. Tako so nekega starejšega moža, z imenom Turk, za noge vlekli čez tračnice. Razburjenje se je stopnjevalo do take mere, da je prišlo do hudih demonstracij proti avstrijski policiji, ki je deloma sestavljena iz ljudi, ki so že za časa Tretjega rajha z veliko vnemo nastopali proti koroškim Slovencem.

Ko so izbruhnile demonstracije, je bilo avstrijski policiji odvzeto orožje in tudi obnašanje avstrijske policije in britanskega častnika postalo občutno mileje. Vse to se je dogajalo o polnoči. Po vsem tem so ljudje posedli ali legli na gola tla in matere so spravile svoje otroke spat. Tako so ležali med železniškimi tiri slovenski povratniki, ki so se skoz 39 mesecev veselili na dan, ko bodo zopet videli svojo domovino, in ki so na dan snidenja z njo ob žarečem soncu potrpežljivo čakali, kedaj bodo lahko nadaljevali svojo pot domov. Prav gotovo jim bo ostalo v trajnem spominu, da tega dne niti nekaj tednov stari otroci niso dobili nič toplega pojesti. Pri odprtem taboriščnem ognju so zaskrbljene matere kuhale svojim najmlajšim črno kavo ali čaj.

18. julija zjutraj je prispel v Beljak nadaljni transport kakih 12o koroških Slovencev iz taborišča Eichstadt, ki so bili prav tako priključeni večjemu transportu vračajočih se Jugoslovanov. Tudi teh 12o povratnikov se je priključilo množici, ki je že taborila na postaji. Samo po sebi se razume, da so morali

jugoslovanski povratniki opaziti položaj na beljaškem zapadnem kolodvoru. Čeprav je britanski služboječi častnik malo po polnoči izjavil, da bo transport napotil proti Celovcu, če ljudje vstopijo, izseljenci niso hoteli vstopiti, ker so izgubili zaupanje.

18. julija dopoldne sta se odpeljala v Celovec na poročanje britanski vojaški vladi kot odposlanca izseljencev bivši poslanec Mill in predsednik Slovenske prosvetne zveze dr.Tišler. Ob sodelovanju koroške deželne vlade se je položaj v Celovcu toliko razčistil, da sta slovenska odposlanca dobila zagotovilo, da bodo izseljenci prepeljani v Celovec.

Medtem ko se je odposlanstvo mudilo pri oblasteh v Celovcu se je na slovenske povratnike na beljaškem kolodvoru izvajal najhujši pritisk, da bi se odločili za vstop v vlak. Ljudje pa somse temu upirali tako dolgo, dokler bi se ne vrnilo odposlanstvo iz Celovca.

Ko povratku obeh odposlancev je bil dr. Tišler ponovno pozvan k služboječemu postajnemu častniku. Ta je protestiral proti temu, da je šla delegacija v Celovec in izjavil, da bo dal povelje za nastop celega britanskega polka, če izseljenci v teku pol ure ne vstopijo in ne naložijo svoje prtljage. V imenu izseljencev je izjavil dr. Tišler, da se bodo povratniki proti Celovcu poljali tudi brez britanskega polka, za povratek v Nemčijo pa se ne bi dali prisiliti niti z dvema polkoma. Sicer pa da ima že potrebna navodila iz Celovca.

Izseljenci so naložili svojo prtljago in vstopili v teku 35 minut in transport se je brez prekinitve vozil iz Beljaka v Celovec, kamor je prispel okoli 16^{h}. Povratniki so izstopili, iztovorili sami vso svojo prtljago in jo razporedili po peronu ter postavili lastne straže. Izseljence so nastanili v II. nadstropju južnega trakta podrte jezuitske vojašnice. V tem času je transport štel nad 400 oseb, med njimi 200 otrok pod 14 leti. Nastanitev je bila po vseh izkušnjah taborišènega življenja zadnjih 3 let taka, da so se ljudjem ježili lasje. Nobenih postelj, nobenih odej, nobenih oken, na golih tleh so taborili starčki in dojenčki, stoumljeni na kup tako, da je prišlo na ploskev 35 kv.m 36 odraslih oseb. V prostorih, kjer je bilo nekaj praznih ležišč, so ljudje spali na ležiščih in pod njimi. Po hodnikih so se valili celi oblaki prahu, ljudje pa vojašnice niso smeli zapustiti, kajti čim so prestopili njen prag, je bilo slov. koroškim povratnikom najstrožje prepovedano, da se oddaljijo iz vojašnice. Od sobote dalje so sedaj v sredo zvečer dobili prvič toplo hrano, neko juho nepoznanega izvora in konjsko meso. To je bilo vse novo razočaranje, kajti večjega nasprotja z oskrbo v taborišču, ki so jo nudili po osvoboditvi 1. maja Amerikanci, si pač ni bilo mogoče predstavljati. Tako jed so dobivali taboriščniki, mladi in stari, vsak dan opoldne in zvečer. Zjutraj pa je bila črna kava. Posredovanje koroške kmečke zveze se je zahvaliti, da so kmetje, ki so pred svojo izselitvijo oddali celovškim mlekarnam več milijonov litrov mleka, sprejeli sedaj po povratku iz pregnanstva skodelico mleka.

V sanitarnem pogledu je obstojala neposredna nevarnost, da bi od vročine, kot je bila, ne izbruhnila epidemija. Za 400 oseb sta bili na razpolago - piši in beri - 2 stranišči. Priložnosti za pranje otroškoga perila sploh ni bilo nobene. Na hodnikih pa so izseljenci vedno znova srečevali ljudi, ki so prihajali iz kuhinje in nosili prvovrstno pripravljene jedi ter se bahali, da lahko pijejo po kosilu vino. To so bili Hrvati po vsem videzu ustaši.

Sicer pa je taborišče obiskala angleško-nemška komisija in ga primerno ocenila. Na žalost pa se položaj ni spremenil.

V petek 20. julija je odredil poveljnik taborišča g. kapetan Chamberlein, da se prepelje v vojašnico vsa težka prtljaga, ki je ostala na postaji. Ljudje, ki so tako težko čakali na odhod domov, se je zopet polastil največji nemir, saj so bili samo še nekaj kilometrov oddaljeni od svojih hiš in domov. Neprestanim prizadevanjem g. Mikla in dr. Tišlerja, kakor tudi ponovnemu posredovanju koroške deželne vlade, se je posrečilo, da so v nedeljo 23. julija spravili iz taborišča vsej tiste družine, katerih posestva in domovi so bili že dalj časa prazni. Transportna sredstva so dale na razpolago britanske vojaške oblasti in koroška deželna vlada.

Za ostale taboriščnike so bili britanski vojaški vladi predloženi naslovi sorodnikov, ki so bili pripravljeni, da vzamejo povratnike k sebi dotlej, dokler se oblastem ne posreči, da popravijo zločinstvo, ki so ga zagrešili nacisti z odselitvijo in razlastitvijo. Druga polovica izseljencev je odšla domov

25. julija 1945. Vsi povratniki pa so bili enoglasno mnenja, da je bil to najtežji teden zadnjih treh in pol leta. Medtem, ko so bili taborišćniki iz Dachaua dočakani z zastavami in godbo, kar so tudi zaslužili so bili slovenski povratniki, med katerimi so bili tudi pripomniki iz Dachaua ali njihovi svojci, sprejeti kot gori opisamo.

K poročilu dr.Tischlerja dodajmo podatek, da je deželni posvetovalni odbor dne 21.7.1945 sporočil bivšim slovenskim internirancem in izseljencem, da bo oni del izseljencev, ki imajo nezasedene domove odpotoval na svoje domove 22.7., ostali pa dan kasneje na domove sorodnikov.[7]

S pomočjo jugoslovanskih oblasti se je vrnilo iz sovjetske zasedbene cone v Avstriji preko Ljubljane še nadaljnjih 31 družin slovenskih izseljencev. Člani teh družin so po izpustitvi iz taborišča 1944. leta delali večinoma kot drvarji na spodnjeavstrijskih posestvih koroškega veleposestnika Marescha v Furthu, Kaumbergu in Miesenbachu.[8]

V odgovor na protest slovenskih izseljencev je britanska vojaška vlada zanikala delegaciji koroških Slovencev, da bi imela na podlagi natančnih poizvedb merodajnih oblasti dokaz o grobem ali slabem postopanju s slovenskimi begunci, vračajočimi se iz Nemčije 18. in 19. julija 1945. Po mnenju Britancev so z izseljenci postopali službujoči britanski podoficir in avstrijska civilna policija s potrpežljivostjo in taktom kljub dejstvu, da se njihova povelja niso ponovno upoštevala. Storjeno

je bilo vse, da se ohrani red brez incidentov in z begunci se ni surovo postopalo. Nasprotno, dana so jim bila na voljo vse "razpoložljive higienske naprave na postaji". Ko so bile končane vse priprave za njihovo nadaljnje potovanje - nadaljuje britanski odgovor - "smo zahtevi po dodatnih vagonih ugodili in priključili k vlaku 3 posebne vagone". Na koncu pojasnilo pravi, da so bile neprijetnosti na beljaškem kolodvoru neizogibne, ker Britanci niso bili obveščeni o prihodu izseljencev; o službujočih uradnikih pa pravi, da "so v teh okoliščinah... vedli korektno in brez pridržkov."[7a/]

Neodvisno z vrnitvijo slovenskih izseljencev 18.7. so predstavniki Osvobodilne fronte predali britanskim oblastem novo spomenico, v kateri so očitali zasedbeni oblasti počasnost pri vračanju izseljencev na njhove domove in na težave pri prevzemanju posesti. Spomenica toži "da se skoro tri mesece večina preseljenih družin še ni mogla vrniti (namreč na Koroško); dalje, da se priseljene nemške družine brez vsake gospodarske kontrole še vedno nahajajo na posestvih Slovencev in se tudi ne pripravljajo na odhod, čeprav se je svojčas izvedla izselitev Slovencev v teku nekaj ur". V kolikor pa se skušajo posamezne družine vrniti "na lastno pobudo" se jim - ugotavlja spomenica delajo težave ali celo ~~nemogoča~~ onemogoča prevzem posesti.[9/]

Koroški deželni posvetovalni odbor, je kot smo videli že junija meseca potrdil sklep o vrnitvi premoženja izseljenim Slovencem. Situacija pa se je spremenila, ko so se izseljenci

pričeli vračati na svoje domove. Deželne oblasti so namreč istočasno z rešitvijo vprašanja izseljenih Slovencev hotela rešiti tudi problem izseljenih Kanalčanov, najemnikov in oskrbnikov slovenskih posestev. Začasno so skušale rešiti problem z naročilom, da bi se izseljencem omogočilo vrnitev na domove, ki pa naj bi še nadalje oskrbovali Kanalčani in drugi najemniki. V skladu s temi navodili so na okrajnem glavarstvu v Velikovcu in na občini v Žitari vesi svetovali povratnikom naj gredo delat k naseljencem na njhovih domovih, ki jim bodo dajali tudi hrano.[10] Nadi takega odnosa do povratnikov je v občini Bistrica (najbrže v Rožu) odstopil iz protesta celoten občinski odbor z izjemo župana. Drugod pa je mladina pričela zbirati hrano: precej hrane je nabrala v občini Št. Jakob pa tudi v občini Št.Janž.[11] V okolici Pliberka in v Podjuni so bili pozvani krajevni odbori, da naj nudijo izseljencem vso materialno in moralno pomoč.[12]

S slično akcijo je želela deželna vlada pomagati tudi povratnikom iz Dachaua. Pozvala je prebivalstvo velikovškega okraja, da naj zbira hrano in obleko, vse nabrano pa naj odda v Velikovcu. To določilo so organizacije Osvobodilne fronte ocenile kot negativno, v bojazni, da je ne bi oblasti izkoristile proti OF. Zato so pozvale prebivalstvo da naj podpre to akcijo, vendar pod nadzorstvom odborov Osvobodilne fronte. Poročilo pripominja, da je "akcija že v teku in ima zadovoljiv uspeh, kakor poročajo krajevni poročevalci". O izseljencih pravi, da je njihovo stanje "še vedno obupno". Na svojih posestvih še niso gospodarji in jim odrejajo prostore in 1 liter mleka naseljeni Kanalarji".[13]

1/ Fran Zwitter, Gauleiter Rainer o svojoj predaji vlasti Hansu Fleschu, Trideset dana V, št.17, str.52-58.

2/ Kärntner Zeitung, 8.5.1945

3/ Sklep sam je načelen. Iniciativo zanj je dala menda socialistična stranka (prim, brošuro koroške deželne vlade iz leta 1945 Kärnten, ein Problem?). Za proučevanje problema slovenske manjšine na Koroškem só zanimivi tudi ostali sklepi deželnega posvetovalnega odbora s tega dne. Doslej še niso bili objavljeni. Ker jih pri nas hrani v prepisu edino arhiv INV na tem mestu posnemamo vse sklepe te seje:

Klagenfurt, am 11.Juni 1945:

Der Kärntner Landesausschuss hält es für notwendig, die berechtigten Forderungen der slowenischen Bevölkerung zu erfüllen.

1./ Die Wiedergutmachung des durch die Nationalsozialisten begangenen Unrechts dargestelt, dass sämtliche Ansiedlungen wiederruffen werden und die Besitzungen den Angesiedelten kinder oder deren Familien wieder übergeben werden.

2.) Dass die slowenischen kulturellen und wirtschaftlichen Vereinigungen jeder Art wieder ins Leben gerufen werden.

3.) Dass die künstliche Durcsetzung Südostkärntens mit reichdeutschen Siedlern rückgängig gemacht wird.

4.) Dass das slowenische Schulwesen auf der Basis der utraquistischen Schule wieder errichtet wird.

5.) Dass jeder Bürger des Landes Kärnten vor der Behörden in seiner Sprache sprechen darf, dass Eingaben in der von der Partei gewählten Sprache beantwortet werden, ohne dass hiedurch der Partei ein Nachteil erwächts.

Der Landesausschuss hält die Erfüllung dieser Forderungen für eine Ehrenpflicht der Demokratie. Er anerkennt die grossen Verdienste, die sich der slowenische Volksteil Kärntens

bei der Bekämpfung der nationalsozialistischen Herrschaft erworben hat und spricht seine Bewunderung für den heldenhaften Freiheitskampf des jugoslawischen Volkes aus.

Der Landesausschuss wird alles tun, was in seinen Kräften steht, um den österreichischen Staatsbürgern slowenischer Sprache volle Gerechtigkeit in einem demokratischen Österreich wiederfahren zu lassen. Er gibt der Hoffnung Ausdruck, dass hiedurch die Treue zum österreichischen Staate unbeschadet der Liebe zum slowenischen Volkstum sich zu bewähren wird, wie sie es jahrhundertelang getan hat.

Der Landesausschuss wird es sich anelegen sein lassen, in kürzester Zeit Durchführungsgesetze zu diesen Grundsätzen zu beschliessen. (F. 166)

4/ Der konsulative Landesausschuss hat daher in der Sitzung vom 13. Juni 1945 folgenden

Beschluss

gefasst:

"Die Militaerregierung wird ersucht, folgende Sofortmassnahmen anzuordnen:

1.) Die Deutsche Ansiedlungsgesellschaft, Geschaftsstelle in Klagenfurt wird liquidiert.

Mit der Liquidation wird der bisherige Geschaeftsstellenleiter Walther Schameis betraut.

2.) Es wird eine Ruecfuehrungsstelle fuer Ausgesiedelte geschaffen.

Leiter dieser Stelle ist Walther Schwameis, dem vorlaeufig die Herren Dr. Adolf Enge und Ing. Ottokar Herrmann und ein vom konsultativen Landesausschuss fuer Kaerten zu benennender slowenischer Vertrauensmann beigegeben werden.

Diese Ruckfuehrungsstelle fuer Ausgesiedelte hat die Aufgabe:

a) die heimkehrenden Ausgesiedelten auf ihre Hofstellen rueckzufuehren.

b) die derzeitigen Eigentuemer und Bewirtschafter (Paechter von diesen Hofstellen zu entfernen und allenfalls auf Hofstellen anzusiedeln, die sich bis jetzt in Verwaltung der Deutschen Ansiedlungsgesellschaft befinden.

c) durch den konsultativen Landesausschuss fuer Kaernten Vorschlaege an die Militaerregierung wegen Regulung der beiderseitigen Schadenersatzansprueche und grundbuecherlicher Bereinigung zu erstatten.

Bei Durchfuehrung der unter a) und b) angefuehrten Massnahmen hat die Rueckfuehrungsstelle das Einvernehmen mit dem Landesbauernfuehrer fuer Kaernten und den oertlichen Buergermeistern sowie allenfalls mit den Bezirkshauptleuten zu pflegen.

Die bei der Rueckfuehrung dieser Aufgaben erwachsenen Kosten werden gedeckt:

1.) durch Freigabe der zwei Konten der Deutschen Ansiedlungsgesellschaft bei der Bank fuer Kaernten.

2.) durch einen vorschussweisen Betrag von 100.000.-

Diese Betraege sind zur Deckung des Personal - und Sachaufwandes der Dienstelle sowie vor allem zur notwendigen Inventarisierung der Hofstellen der Ausgesiedelten zu verwenden.

Die Rueckfuehrungsstelle fuer Ausgesiedelte ist bei der Durchfuehrung der ihr uebertragenen Aufgaben der Militaergegierung verantwortlich.

Die rechnerische Gebahrung der Rueckuehrungsstelle wird von der Buchhaltung des Landes Kaernten ueberprueft.

Die Rueckfuehrungsstelle fuer Ausgesiedelte nimt ihre Taetigkeit mit sofortiger "irksamkeit in den bisherigen Dienstraumen der Deutschen Ansiedlungsgesellschaft, Geschaeftsstelle Klagenfurt, in Klagenfurt, Burggasse 15 - 17 auf".

a) die heimkehrenden Ausgesiedelten auf ihre Hofstellen rueckzufuehren.

b) die derzeitigen Eigentuemer und Bewirtschafter (Paechter von diesen Hofstellen zu entfernen und allenfalls auf Hofstellen anzusiedeln, die sich bis jetzt in Verwaltung der Deutschen Ansiedlungsgesellschaft befinden.

c) durch den konsultativen Landesausschuss fuer Kaernten Vorschlaege an die Militaerregierung wegen Regulung der beiderseitigen Schadenersatzansprueche und grundbuecherlicher Bereinigung zu erstatten.

Bei Durchfuehrung der unter a) und b) angefuehrten Massnahmen hat die Rueckfuehrungsstelle das Einvernehmen mit dem Landesbauernfuhrer fuer Kaernten und den oertlichen Buergermeistern sowie allenfalls mit den Bezirkshauptleuten zu ~~pflegen~~ pflegen.

Die bei der Rueckfuehrung dieser Aufgaben erwachsenen Kosten werden gedeckt:

1.) durch Freigabe der zwei Konten der Deutschen Ansiedlungsgesellschaft bei der Bank fuer Kaernten.

2.) durch einen vorschussweisen Betrag von 100.000.-

Diese Betraege sind zur Deckung des Personal - und Sachaufwandes der Dienstelle sowie vor allem zur notwendigen Inventarisierung der Hofstellen der Ausgesiedelten zu verwenden.

Die Rueckfuehrungsstelle fuer Ausgesiedelte ist bei der Durchfuehrung der ihr uebertragenen Aufgaben der Militaergegierung verantwortlich.

Die rechnerische Gebahrung der Rueckuehrungsstelle wird von der Buchhaltung des Landes Kaernten ueberprueft.

Die Rueckfuehrungsstelle fuer Ausgesiedelte nimt ihre Taetigkeit mit sofortiger "irksamkeit in den bisherigen Dienstraumen der Deutschen Ansiedlungsgesellschaft, Geschaeftsstelle Klagenfurt, in Klagenfurt, Burggasse 15 - 17 auf".

5/ Vestnik, Informacijski organ za funkcionarje in aktiviste Osvobodilne fronte, 28.X2.1946, Volksverein, 14.2.1946,št.24

6/ Britanci so v odgovoru na Spomenico Osvobodilne fronte za slovensko Koroško zagotovili 9.julija, da bodo popravili vse slučaje, v katerih se je zgodila krivica. Spomenica koroških Slovencev zavezniški komisiji na Dunaju, priloga št. 12

7/ Poročilo Tanjuga za Slovenijo z dne 21.7.1945 (P.197,K.19)

7a/ Spomenica koroških Slovencev zavezniški komisiji za Avstrijo na Dunaju, priloga št. 13. V odgovoru na to trditev je dr. Tischler priložil 18.avgusta 1945 britanski vojaški bvladi citirano poročilo o dogodkih v Beljaku.

8/ Pomoč za preselitev teh družin pri jugoslovanski reparacijski komisiji je posredoval odbor koroških Slovencev na Dunaju. Odboru je načeljeval ing. Wieser. Odbor je imel sedež v Lothringerstrasse 14/I B. Člani odbora so bili poleg ing. Wieserja zdravnica dr.Prejnikova, odvetnik dr.Scharwitzer, župnik M.Kuhler, upravnik predvojnega Koroškega Slovenca Rado Butej, akademik Hochmüller Bogdan (tajnik) in neki Marašek (prim.dopis Lojzeta Udeta Glavnemu štabu za repatriacijo v Ljubljani, 18.6.1945, P.166).

9/ Spomenica koroških Slovencev zavezniški komisiji za Avstrijo na Dunaju, priloga št. 14

10/ Ljudska pravica, 29.7.1945, št.83. To se je zgodilo Kuštarju p.d. Šušniku v Boji vesi pri Št.Lipšu, Jelenu iz Libuč, Ivanu Uranku v Galiciji "in še mnogim drugim". Citirajmo še izjavo Vida Spielerja, posestnika v Šmartnem pri Rudi. V izjavi dne 16.7.1945 poroča, da je kupil posestvo 1942 leta. Na to pravi: Dne 2.julija sem bil zaprt v Celovcu, od koder sem dne 3.okt.1944 bil prepeljan v taborišče Dachau. Kot vzrok zapora so mi navedli zveze s partizani, katere sem menda imel preko drugih slov. hiš, h katerim sem redno zahajal.

Dne 3.dec.1944 je bila odpeljana v izseljeniško taborišče še moja žena Frančiška s štirimi otroki v starosti od štirih mesecev do deset let, skupno z ženino materjo, staro 78 let. Posestvo je prevzel Parteigenosse in Blockleiter, Karl F u r j a n, ki je pred kupom posestva po meni bil na posestvu najemnik. Žena Furijana, Sofija, je že jeseni 1942 tožila mojo ženo, da bi jo spravila iz hiše v taborišče, kar se ji je pozneje tudi posrečilo. Da je Karl Furjan delal vedno na to, da mojo ženo spravi v taborišče, so dokaz izjave, ki jih je podal pred sosedom Grienom in Filipom Sagerjem, češ, naj špijelerca le seje, bo pa meni manj treba. Dne 17.julija 1945 sem se vrnil iz taborišča Dachau ter se javil pri angl. guvernerju v Pliberku, ki mi je rekel, da mora najemnik iz hiše. Nato sem šel k Kreisbauernführerju Glantschniku v Velikovec, ki je tudi član Beratungsausschussa. Ta je enako rekel, da mora najemnik takoj dol in mi obljubil, da se skupaj peljeva takoj na moje posestvo. Dva dni sem čakal na to, a nič ni bilo. Povsod so bile same besede, do moje posesti mi ni pomagal nihče.

Čez teden sem bil ponovno pri Kreibauernführerju, ki me je napotil k predsedniku Wiedergutmachungskom, v Velikovcu, Hafnerju. Ta mi je dejal, da naj vzamem v moji hiši eno sobo, medtem ko bo posestvo še nadalje upravljal Furjan. Jaz, da dobim vso škodo poplačano od države. Furjan, da sme samo toliko prodati od hiše, kar sem mu v svrho oddaje predpiše. Dejansko je pa stvar tako, da najemnik lahko proda, kar se mu ljubi, ker ga nihče ne nadzoruje. Nadalje sem ugotovil, da so moje posestvo pri prisilnih oddajah vedno bolj obremenjevali, kot druga posestva. Tako so od mojih petih krav že dve oddali in sedaj nameravajo odvzeti še dve, medtem ko imajo drugi kmetje polne hleve živine. Enako tudi druge dajatve, kot n.pr. les. Tudi tega mojemu posestvu vedno nalagajo v razmerome večji množini za oddajo. Tako gre izropanje moje posesti še sedaj dalje, kot je to bilo za časa hitlerizma, medtem ko nacista ščiti in se mu

pravi, da se mu bi zgodila krivica, ako bi se ga sedaj spet postavilo v nič iz kakršnega je prišel na mojo posest. Meni se pa ne da niti te posesti kar je še ostalo in se mi obljublja samo podpora, ki je še vedno zvodenela v nič. Jaz ne rabim podpore, jaz hočem samo mojo posest.
Začetkom julija je v moji odsotnosti pri moji hiši bila komisija (Wiedergutmachungskom. Glantschnig in Hafner), ki se je z najemnikom dogovorila, da naj še do jeseni ostane na posestvu. Na to, da bo komisija ugotovila, kaj je iz posestva zginilo in to dobim potem plačano. Ugotovil sem, da najemnik sedaj pridno razmetava in prodaja vse kar se prodati da.
Pri odhodu mi je Hafner še zagrozil, da naj nikjer drugje ne znašam moje zadeve, ker bi to moj položaj le poslabšalo in, da potem niti tega ne bi dobil. Stari nacist Furjan, ki je tekom štirih let zapravil troje posestev, da je nedolžen, ker mora biti na mojem posestvu kot da bi jaz in moja družina bili krivi, da smo morali iz hiše.
Hafner je bil sicer od nacistov preganjan, a bil je zagrizen Heimatschützler in kakor sedaj njegova dejanja kažejo, njemu ni preveč na tem, da bi Slovencem dal njih pravice.
Pripomnil bi še, da mi je od par strani rečeno, da ima nacist Furjan v Dr. Czuber-ju v Velikovcu dobrega zagovornika.
Dne 16.julija 1945 Podpis: Vitus Spieler l.r.

11/ Nedatirano poročilo v arhivu INV, F. 197

12/ Poročila Janka (Mossmerja?) z dne 1.avgusta 1945, F.166

13/ Prav tam

VPRAŠANJE VRNITVE PREMOŽENJA IZSELJENIM SLOVENCEM

Omenjena navodila koroških oblasti o vračanju premoženja izseljenim Slovencem se v bistvu skladajo s smernicami britanskih zasedbenih oblasti. Ker je marsikateri izseljenec skušal sam rešiti vprašanje vrnitve za nacizma odvzetega premoženja (to je bila tudi direktiva POOF) je drugega avgusta 1945 objavilo glasilo britanske obveščevalne službe na Koroškem Kärntner Nachrichten obvestilo vojaške vlade, da se pripravlja navodilo na podlagi katerega bodo prizadeti mogli zahtevati ponovno nastavitev na svojih posestvih, navodilo bo zajemalo tudi vprašanje odškodnine. Navodilo dalje opozarja, da si prizadeti in oškodovani ne smejo sami iskati pravice in meni, da take osebe delajo proti javnemu redu v deželi, kar pa je kaznivo po odredbi 2oo, čl. II & 41. (Kärntner Nachrichten, 2.VIII.1945, št.69).

4.avgusta so pričeli v skladu z britanskimi navodili (proglas I, točka 2) ocenjevati škodo izseljencev tri komisije. Delovati so menda pričele na pobudo zastopnika manjšine v deželni vladi dr.Tischlerja [1]. Po navodilih deželne vlade so jih sestavljali zastopnik izseljencev, zastopnik lokalnih oblasti, pravnik in strokovni izvedenec [2]. Dan pred objavo britanskega obvestila, 1.avgusta, [3] je deželna vlada predložila Britancem

v odobritev odlok o rešitvi vprašanja koroških izseljencev. Kot kaže Britanci tega odloka sicer niso odobrili, vendar so ga avstrijske oblasti upoštevale. Ne glede na to osnutek kaže takratne težnje koroške deželne vlade. Uvodoma razveljavlja nacistične zaplembe slovenskih posestev in povdarja, da se "morajo posestva vrniti, ne glede na trenutno posest, prejšnjim lastnikom". Za Koralčane pa določa, da se lahko naselijo v deželi "kadar bodo za to na razpolago kmetije in v kolikor jih je smatrati za Avstrijce in niso bili aktivni nacisti." Osnutek točno določa regulacijo lastninskega stanja nastalega s prodajo posestev izseljencev. Določa tudi, da naj se ob prevzemu posestev izvrši natančen popis stanja, da bodo tako razvidne vse spremembe na zemljiščih in inventarji od izselitve do povratka izseljencev. Odlok določa, da povratniki ne smejo trpeti škode, dosedanji lastniki pa imajo pravico do povračila investicij vloženih v zemljišče in stavbe. Priseljenci naj se naselijo predvsem na posestvih v lasti DAG in DUT, do ponovne naselitve na posestvih pa jih mora preskrbovati občina.[5/]

Pomanjkanje primernega uradniškega kadra brez nacistične preteklosti se je pokazalo tudi ob sestavi komisij za ocenjevanje škode na posestvih izseljenih Slovencev [6/]. V velikovškem okraju je bil tako imenovan v to komisijo tudi ing.Mayerhofer iz Lipe, občina Št.Peter na Vašinjah. Za nacizma je bil uslužbenec agrarnega oddelka takratne deželne uprave in se kot tak ukvarjal tudi s posestvi izseljenih Slovencev. Tudi po

zlomu nacizma je ostal "Leiter der Landesstelle" istega oddelka deželne vlade z nazivom višji vladni svetnik 7/. Šele na protest slovenske javnosti so ga oblasti odpustile iz službe. Ob tem je zanimiv dopis varnostne direkcije z dne 18.5.1945 deželni vladi, da je bil ing. Mayerhofer eden najbolj zagrizenih nacistov, in da je še leta 1944 postal Ortsgruppenleiter NSDAP v domači občini. Dne 2o.aprila 1945 je celo govoril o zmagi in grozil prebivalcem 8/. Razumljivo je, da je Mayerhoferjevo članstvo v ocenjevalni komisiji negativno vplivalo na objektivnost ocenjevanja. To dokazuje n.pr. zapisnik ing. Mayerhoferja, župana Thomasa Dumpelnika in občinskega kmečkega vodje Lorenza Lassniga o posestvu Johana Verhaka iz Globasniške občine, ta cenitev je bila istočasno tudi zadnja cenitev, pri kateri je sodeloval ing. Mayerhifer. Zapisnik te cenitve je kar se da kratek: "Gospod Verhjak Johann je bil 14.4.1942 s svojo ženo Julijo izseljen v taborišče Freuennaurach. Gospod Verhjak je tam umrl. Njegova žena se do sedaj ni vrnila. - Poslopje je pripravno zgolj za zasilno bivališče, koča je razladla, les je preperel. - Oprave, posode in orodja ni; zemljišče za obdelavo ni." 9/

Kot prvo pomoč izseljencem so Britanci v začetku odobrili 15o.ooo šilingov, vendar ta vsota še zdaleč ni zadostovala njihovim potrebam. Oktobra meseca 1945 je obiskal Koroško komandant britanskih sil v Avstriji generalni poročnik sir Richard McCreey. Na sedežu deželne vlade v Celovcu je dne 23.1o. poleg drugih deželnih svetnikov sprejel tudi dr.Tischlerja, ki ga je zaprosil za pomoč vračajočim slovenskim družinam,

da bi si mogle nabaviti najpotrebnejše. V odgovoru je McCreey opozoril dr.Tischlerja na odobrenih 15o.ooo šilingov in pripomnil, da je v pretresu predlog o nadaljnji pomoči. 10/

15o.ooo šilingov je bilo moči uporabiti le za nakup živine, v mnogih slučajih pa ta nakup zaradi pomanjkanja krmil ni bil mogoč, ali pa so bili domovi izseljencev požgani ali uničeni. Po razgovorih s pristojnimi oblastmi je zato dr.Tischler 9.1o.1945 skušal doseči, da bi bil vnešen v proračun za mesec november 1945 milijon šilingov na račun odškodnine izseljencem (dopis št.II/9o/1945), posebej še, ker je bila do tega časa celotna odškodnina ocenjena še na 2.5 milijona šilingov. Izgledalo je, da bo ta predlog sprejet. Vendar je dobil 5.11.1945 oddelek K deželne vlade (referat za Slovence) dopis št.Zl.Prim. 229/45, da Britanci ne pristajajo na izplačilo tega kredita.11/ Tako je ostalo po starem tja do aprila 1946, ko je ustanovila dunajska vlada za pomoč izseljencem poseben fond imenovan "južnokoroška pomoč" in mu nakazala 5oo.ooo šilingov, septembra meseca je bila ta pomoč dvignjena na milijon šilingov. Skupna vsota ugotovljene škode pa na 3,15o.89o šilingov. Iz omenjenega fonda je deželna vlada izplačala 6o.ooo šilingov tudi nekdanjim Kanalčanom; ali je bila ta vsota zajeta v do septembra izplačani podpori slovenskim izseljencem (952.882 šilingov) ne moremo reči.12/

Do septembra 1946 so oblasti pregledale 238 posestev izseljencev. Razpredelnica deželne vlade iz tega časa pokaže, da je bilo pregledanih v političnem okraju:

Šmohor	6 posestev	z ocenjeno škodo	8o.16o šil.
Lienz	1 "	"	5.6lošil.
Celovec	74 "	"	1,148.45o šil
Beljak	53 "	"	79.474 šil.
Velikovec	lol "	"	1,o71.62o.šil.
Wolfsberg	3 "	"	5o.58o šil.
	238 posestev	z ocenjeno škodo	3,15o.89o šil.

Gornja razpredelnica pokaže, da so bili najhuje prizadeti izseljenci iz političnih okrajev Wolfsberg, Celovec in Šmohor, temu pa sta sledila okraja Beljak dežela in Velikovec. Poprečna škoda je znašala v okraju Celovec 15.419,5 šil., v okraju Šmohor 12.58o šil., Velikovec lo.6lo šil., Beljak 1,499,5 šil., Wolfsberg 16.86o šil. in Lienz 5.6lo šil. Upoštevati moramo, da so ocenjevalne komisije določale za škodo zelo nizke zneske tako n.pr. za kravo 5oo do 6oo šilingov in sadno drevo lo šil. Iz britanske pomoči so izseljenci prejeli do začetka marca 1946 leta popvrečno 33o šilingov [13]. Zato je zahtevala še februarja 1946 deželna ~~vlada~~ zborska frakcija KPA od deželnega zbora zagotoviti vsaki izseljeni družini dodatek 1.5oo šilingov na račun odškodnine. S to pomočjo bi si izseljenci nabavili potrebne stroje in orodje za pomladno setev. Prav tako so zahtevali odstop dr.Stotterja [14]. Slično zahtevo je postavil 22.1. 1947 tudi občinski svet v Št.Vidu na Glini.[15]

Denar, ki so ga bili izseljenci prejeli po marcu 1946 je kljub nominalni vrednosti izgubil precej na veljavi, kar je znova vplivalo na položaj nekdanjim izseljencem. Zanimivo je, da je

v tem času pojasnil namestnik deželnega glavarja Ferlitsch (ÖVP) Janezu Mertlu iz Zmotič pri Brnci, da deželna vlada ni v stanju povrniti izseljenim Slovencem povzročene škode.[16]

Svoje je prispevala enako kot v letih 1943 in 1944 tudi birokracija celovškega sodišča. Za to ni čudno, da je še februarja 1947 opozoril poslanec KPA Kazianka deželni zbor znova na stisko, v kateri so se znašli slovenski kmetje izseljeni za nacizma. Povdaril je, da jim niso bila do konca 1946. leta pravno vrnjena posestva. Komaj jim je bilo omogočeno na njih delati. Kazianka je podčrtal, da so izseljenci z dodeljeno podporo niso mogli nabaviti niti najpotrebnejše, zlasti pa jim primanjkuje živina. Njegove želje deželni zbor ni sprejel, pač pa so že naslednji mesec pričeli dobivati nekdanji izseljenci pozive celovške finančne direkcije za povrnitev zaostalih davkov iz leta 1944-1945. Proti takemu ravnanju je vložila slovenska Kmečka zveza za slovensko Koroško protest pri finančni direkciji.[17] Oblasti tudi niso upoštevale pomanjkanja živine in tudi pri izseljencih vršile prisilni odkup. Tudi proti takemu ravnanju je Kazianka protestiral v deželnem zboru.[18]

Da so videle oblasti v reševanju izseljeniškega vprašanja predvsem politični problem najlepše kaže primer bivšega slovenskega deželno zborskega poslanca Janka Ogrisa v Bilčovsu. Po vrnitvi iz izseljeništva mu je bilo sicer vrnjeno premoženje, ne pa gostilničarska koncesija. To je dobil šele pod vplivom jugoslovanskih pritožb na konferenci zastopnikov zunanjih ministrov štirih velesil za sklenitev avstrijske državne pogodbe.

Podatki o zemljiški posesti izseljenih ovencih (iz arhiva Zveze slovenskih izseljencev, konec leta 1945)

Občina :	Št.izseljenih družin	članov	od teh v starosti do 4	5-14	nad 6o	v taboriščih roj.	umrli	k vojakom	v KZ	padli	pogre	ne izseljenih	velikost posest. ha	a	m2	živina ob izselitvi				živina ob povratku				celotna škoda znesek RM
Okr.: Beljak (sod)																								
Brdo	6	32	4	8	5	-	1	3	-	-	2	1	171	32	25	14	50	42	52	4	32	12	17	57.300.--
okr.: Beljak(sodni)																								
Loga vas	6	18	-	-	3	-	1	1	-	-	1	1	72	93	23	2	32	21	5	1	28	19	10	77.867,--
Bistrica n.Z.	2	10	1	2	2	-	-	1	-	-	-	-	60	34	09	11	22	10	-	4	10	6	2	32.433,50
Bekštajn	18	80	12	22	4	2	3	2	4	-	-	6	384	00	52	20	140	97	92	10	81	34	47	127.666,68
Straja vas	3	11	2	2	1	-	-	1	-	-	-	4	116	10	54	5	11	12	7	-	-	-	-	36.894,50
Gozdanje	3	25	-	10	-	-	2	-	5	-	-	-	75	93	18	1	24	14	25	1	11	1	5	12.236,--
St.Jakob v R.	7	44	11	8	5	2	1	2	-	-	-	-	124	35	98	9	47	19	37	4	25	17	18	49.974,--
Ledenice	5	31	1	10	-	-	-	1	-	-	-	2	162	24	05	8	48	22	32	4	37	13	8	79.735,--
Lipa	1	4	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	30	67	08	-	4	-	-	-	5	2	-	16.471,--
Marija na Zilji	1	6	-	1	2	-	-	1	-	1	-	-	17	75	91	1	6	5	5	-	-	-	-	13.329,--
Vrba	1	3	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	37	00	-	2	1	-	-	-	1	12	-,--
Vernberk	3	14	-	5	3	-	1	-	-	-	-	-	24	16	97	2	9	3	5	-	-	3	-	23.483,--
	50	246	27	61	20	4	9	10	10	1	1	13	1069	88	55	59	345	204	208	24	197	96	102	470.089,68
okr.: Celovec																								
Borovlje	8	21	1	2	1	1	-	4	1	-	-	8	155	05	43	5	15	12	-	3	9	9	-	391.181,54
Grabštajn	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	7	05	81	1	5	21	-	-	3	4	-	14,47o,--
Hodiše	8	40	4	9	1	-	-	4	2	-	-	3	78	64	11	3	63	36	10	3	22	13	-	59.051,--
Kotmara vas	7	30	9	3	1	3	-	2	1	-	1	3	128	91	35	7	38	3o	27	4	21	5	7	93.496,43
Bilčovs	4	21	2	8	1	-	1	4	3	-	1	6	150	59	16	11	31	17	35	2	15	10	15	67.705,--
Šmarjeta v R.	1	4	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	20	37	31	1	7	5	12	-	3	4	6	21.540,--
Zg. Vesca	4	14	2	3	-	-	-	-	1	-	-	1	54	96	70	4	20	15	30	2	14	5	18	26.088,--
Radiše	5	32	5	11	2	1	2	4	1	1	1	-	98	58	20	2	33	40	-	2	6	5	-	62.078,--
Škofiče	5	16	-	4	2	-	-	4	-	1	-	5	44	64	43	3	15	14	4	1	12	6	4	44.190,--
Št.Tomaž p C.	2	11	1	2	1	-	1	-	-	-	-	2	91	19	77	6	46	37	13	7	39	25	8	54.805,--
Sp.Borovlje	2	13	3	2	3	1	2	-	-	-	-	-	12	82	07	1	4	4	-	-	-	-	-	17.123,--
Vetrinj	4	15	2	-	1	1	2	3	-	-	1	2	60	29	54	2	20	20	-	1	12	-	-	26.986,19
Svetna vas	5	27	2	9	2	-	1	1	1	-	-	-	118	48	43	-	35	22	12	-	15	5	-	66.942,--
Sl.Plajberk	1	9	-	2	-	-	-	3	-	1	-	-	48	62	25	-	15	3	37	-	10	-	18	14.981,--
Sele	7	30	3	3	10	1	3	-	1	-	1	5	113	90	37	-	36	16	83	-	16	4	10	96.340,--
	64	285	34	59	25	8	12	30	12	3	4	35	1184	14	93	46	383	290	263	25	197	95	86	1056.977,16
okr.: Velikovec																								
Pliberk	1	6	-	2	-	-	1	1	2	-	-	2	13	96	67	2	3	6	-	-	3	-	-	22.790,--
Dobrla vas	4	17	1	6	-	-	-	2	1	-	-	3	83	28	17	1	35	39	8	-	2	1	-	64.716,50
Železna Kapla	2	6	-	-	1	-	3	-	-	-	-	1	15	56	20	-	3	4	4	-	-	-	-	7.056,18
Bistrica/ Bm.	15	86	7	10	7	1	3	8	1	-	-	9	365	08	63	14	115	164	49	7	49	60	10	244.190,--
Galicija	12	62	3	7	4	1	6	7	4	-	-	9	298	90	96	6	75	57	51	4	43	30	37	80.283,75
Globasnica	9	36	6	8	4	2	1	5	2	-	-	4	121	52	09	5	27	36	7	2	6	1	-	53.689,48
Vovbre	2	17	3	7	2	-	1	-	-	-	-	-	58	10	10	3	33	39	1	1	23	28	1	80.435,65
Libuče	7	34	6	3	6	2	4	4	3	-	1	1	143	46	17	11	67	76	2	7	43	30	2	22.749,43
Blato	3	11	3	-	-	1	-	-	3	-	-	3	31	39	96	1	14	16	2	2	10	6	-	3.440,--
Ruda	6	32	2	7	-	1	1	5	3	3	-	1	94	45	11	4	48	73	26	-	15	14	9	30.322,42
Žvabek	3	8	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	42	67	01	1	24	9	5	-	-	-	-	19.025,--
Žitara vas	4	19	2	6	-	-	-	1	1	3	-	-	41	98	81	-	14	14	13	-	8	2	12	18.174,--
Škocijan	3	19	4	3	1	1	2	2	5	1	-	5	59	16	32	3	28	48	4	2	23	17	4	19.732,70
Št.Peter na V.	6	43	8	14	-	1	-	5	1	-	1	-	174	85	83	10	43	37	7	9	28	17	4	61.537,72
Bela	15	65	1	15	1	-	6	2	9	2	-	1	1413	14	87	16	143	115	162	4	34	18	30	178.934,56
Velikovec	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-			-	-	-	-	-	-	-	-	-,--
	93	462	46	98	28	10	29	43	36	9	2	40	2957	56	90	77	672	733	341	38	287	224	109	907.077.39

Občina:	Štev.izseljenih družin	članov	od teh v starosti do 4	5-14	nad 60	v taboriščih roj.	umrli	k vojakom	v KZ	padli	pogreš.	ne izseljenih	velikost posestva ha	a	m2	živina ob izselitvi konj	gov.	svin.	ovce	živina ob povratku konj	gov.	svin.	ovce	celotna škoda znesek RM
Okr.Wolfsberg																								
Ettendorf	2	8	-	4	-	-	4	1	4	-	-	2	104.	25.	77	-	11	10	-	-	12	9	-	42.262,--
Granitztal	1	4	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	2.	62.	73	-	3	3	-	-	-	-	-	10.100,--
Libeliče	3	23	5	6	-	1	2	1	-	-	-	6	53.	16.	74	-	25	6	10	-	1	2	2	31.842,--
	6	35	5	11	2	1	6	2	4	-	-	8	160.	05.	24	-	39	19	10	-	13	11	2	84.204,--
Okr.:St.Vid																								
Weitensfeld	1	6	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-												-,--
Mostič	1	4	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-				1	1	-	3	-	-	-	-	5.612,--
	2	10	2	3	-	1	1	1	1	--	-	-				1	1	-	3	-	-	-	-	5.612,--
Okraji:																								
Šmohor	6	32	4	8	5	1	1	3	-	-	2	1	171.	32.	25	14	50	42	52	4	32	12	17	57.300,--
Beljak	50	246	27	61	20	4	9	10	10	1	1	13	1069.	88.	55	59	345	204	208	24	197	96	102	470.089,68
Celovec	64	285	34	59	25	8	12	30	12	3	4	35	1184.	14.	93	46	383	290	263	25	197	95	86	1058.977,16
Velikovec	93	462	46	98	28	10	29	43	36	9	2	40	2957.	56.	90	77	672	733	341	38	287	224	109	907.077,39
Wolfsberg	6	35	5	11	2	1	6	2	4	-	-	8	160.	05.	24	-	39	19	10	-	13	11	2	84.204,--
St.Veit	2	10	2	3	-	1	1	1	1	-	-	-				1	1	-	3					5.612,--
	221	1070	118	240	80	24	58	89	63	13	9	97	5542.	97.	87	197	1490	1291	874	91	726	438	316	2581.260,23

Predsedij obrtne zbornice se je ob tem celo pritožil proti obnovitvi Ogrisove koncesije, vendar je bil rekurs zavrnjen iz formalnih razlogov. Zavrnjena pa je bila tudi prošnja bivšega trgovca Josefa Čimžarja iz Kotmare vesi, čigar posest je dobil po izselitvi 1942. leta Alois Erlacher, povojni župan v Kotmari vesi! Ocenjevalna komisija je Čimžarju ocenila škodo na 820,84 RM, vendar mu oblasti niso dovolile odpreti trgovine. Odločilno za to prepoved je bilo mnenje takratnega vodje manjšinskega oddelka koroške deželne vlade Rudolfa Cefarina: "Prošnja gospoda Jožefa Čimžarja, Kotmara ves se ne more po preučitvi dejstev ugoditi."[19/]

Zanimivo je tudi vprašanje med vojno razlaščenega posestva izseljenca Grila po dom. Arleka. Gril je bil do leta 1942 trikrat zaprt, konec leta 1942 pa izseljen. Na razpravi o vrnitvi premoženja 1950. leta so proti njemu pričali tudi nekdanji nacistični funkcionarji. Med pričami je bil tudi Hans Steinacher, ki je kljub zahtevi Grilovih zastopnikov, naj se mu prepove govoriti pred sodiščem, celo uro dokazoval, da nacisti sploh niso preganjali koroških Slovencev in da Grilu ni bila storjena nobena krivica. Deželno sodišče v Celovcu je preložilo razpravo na nedoločen čas.[20/]

1/ Slovenski poročevalec, 18.8.1945, št. 103

2/ Prav tam

3/ INV, F. 166 - D;IV/7

4/ Zapisnik tiskovne konference koroške deželne vlade z dne 23.9.1946, arhiv INV - Volkswille, 7.3.1946, št.33

5/

V smislu odloka štv.1, člen 2. britanske vojaške vlade in glasom sklepa začasne koroške deželne vlade z dne 9.maja 1945 so razveljavljeni vsi zakoni in naredbe, ki predpisujejo neenako ravnanje z osebami različne rase, vere in političnega prepričanja ali pa vsebujejo druge določbe, ki so utemeljene v političnem nazoru nacistične stranke.
V smislu tega odloka se mora razveljaviti zaplemba kmečkih posestev, ki so jo izrekli prejšnji nacistični oblastniki in se morajo posestva vrniti, ne glede na trenutno posest, prejšnjim lastnikom.
Naseljenci oz. zakupniki, ki so prišli iz Kanalske doline, se lahko naselijo nadalje v deželi, kadar bodo za to na razpolago kmetije in v kolikor jih je smatrati za Avstrijce in niso bili aktivni nacisti.
K izvedbi gornjih ukrepov predlagamo sledečo odredbo:

ODREDBA:

začasne koroške deželne vlade o izvedbi zopetne naselitve koroških Slovencev, katere so izselili nacionalsocialistični oblastniki.

Paragr. 1

Razveljavljene so vse kupne in zakupne pogodbe o nepremičninah in premičninah, ki so bile sklenjene v zvezi z izselitvijo, ne glede na to, ali je bila vknjižba v zemljiški knjigi že izvršena. Kupec dobi povrnjeno vsoto, ki jo je že plačal.

Paragr. 2

Prejšnjim lastnikom se mora takoj po povratku brez izjeme izročiti posest. Po paragr. 1 in 4 imajo pravico do odškodnine vsi, ki so bili z izvedbo teh ukrepov oškodovani.

Paragr. 3

Ob priliki predaje odnosno prevzema posestva se naj izvrši točen popis, iz katerega bodo razvidne vse spremembe na zemljiščih in na inventarju od izselitve do povratka izseljencev.

Paragr. 4

Povratniki ne smejo trpeti škode, dosedanji oskrbnik pa ima pravico do povračila investicij, ki jih je vložil v zemljišča in stavbe. Prav tako se mu naj povrne prirastek mrtvega in živega inventarja.
O višini obojestranskih zahtevkov odloča komisija, ki jo postavi deželna vlada, če stranki skleneta v smislu paragr. 577 civilnopravdnega postopnika razsodniško pogodbo.

Paragr. 5

Izdatke omenjene v paragr. 4, morajo kriti predvsem denarne vloge posdinih posestev, ki so naložene pri nemški izselitveni družbi (Deutsche Ansiedlungsgesellschaft) odnosno pri komisarju za utrjevanje nemštva (Reichskommissar für die Festigung des deutschen Volkstums).
Če so potrebne preko tega še denarne vsote, se naj vzamejo iz fonda za popravo škode (Fond der Wiedergutmachung).

Paragr. 6

Priseljenci iz Kanalske doline se naj naselijo predvsem na posestvih, ki so last nemške naselitvene družbe (DAG) in nemško preselitveno-zaupniške družbe (Deutsche Umsiedlung-Treuhandgesellschaft). Oni naj se tudi v prvi vrsti upoštevajo

pri vročitvi posestev, ki bodo na razpolago po izvršitvi ukrepov za popravo škode. Do zopetne naselitve na posestvih pa jih morajo preskrbeti občine.

Če jih ni mogoče preskrbeti v občini, kjer so bili doslej naseljeni, lahko določi Okrajno glavarstvo zato kako sosedno občino.

Paragr. 7

Izvedba te odredbe je poverjena oddelku IV. koroške deželne vlade skupno s kmetijsko zbornico in njenimi organi, z nemško naselitveno družbo in občino, v kateri se nahaja prizadeto posestvo.

Paragr. 8

Odredba stopi v veljavo z dnem razglasitve in velja na Koroškem.

Piesch
deželni glavar

Pripomba: Gornja odredba je bila 4.avgusta 1945 predložena angleški vojaški vladi v odobritev, toda do 15.jan. 1946 še ni bila odobrena.

6/ To velja tudi za žendarmerijo. Tako žandarmerijski komandant v Bilčovsu v letih 1943 in 1944 Schönfelder prišel po drugi svetovni vojni ponovno v občino kot zastopnik deželne žandarmerijske postaje in vodil preiskavo o krivcih izselitve (Pressedienst OF, 19.10.1946, št.19)

7/ Notica v INV, F. 213

8/ Der Landessicherheitsdirektor fuer Kaernten — Klagenfurt, den 18.9.1945

Erhebungsdienst
Zahl: 2963/SD/45

Ing. Valentin Mayerhofer,
politische Beurteilung.

M e l d u n g

Zum muendlichen Auftrage vom 17.9.1945 wird gemeldet, dass bezueglich der politischen Taetigkeit des szt. in Lindenhof, Gemeinde St Peter am Wallersberg, Bezirk Voelkermarkt wohnhaft gewesenen Ing. Valentin Mayerhofer, bei der Schulleitung im Pfarrhof und bei 3 Besitzern der Gemeinde St. Peter am Wallersberg, folgendes ermittelt werden konnte:
Ing. Valentin Mayerhofer ist in der genannten Gemeinde als einer der verbissensten Nationalsozialisten bekannt. Er uebernahm im Jahre 1944 die dortige NSDAP-Ortsgruppe und wurde Ortsgruppenleiter. Seine Gehilfen waren der im Schloss Hirschenau wohnhaft gewesene Paechter N. Manner und der Gemeindesekretar Martin Steiner? Manner war auch Kreisbauernfuehrer. Diese beiden Maenner befinden sich bereits in Haft.

Ing. Mayerhofer, welcher die Ortsgruppenleitung bis zum Zusammensbruck der Nazis fuehrte, war bei der dortigen Bevoelkerung sehr unbeliebt. Er soll ein gehaessiger und radikaler Nazi gewesen sein, so dass derzeit bei den Bewohnern der Gemeinde St Peter am Wallersberg Unwillen herrscht, weil sie erfahren haben, dass Mayerhofer derzeit eine Anstellung bei der Landesbauernschaft inne haben sollte.

Ing. Mayerhofer soll auch Volkssturmfuehrer gewesen sein und hat in dieser Funktion ein gemeines brutales Vorgehen gegen die Bauern an den Tag gelegt. In einer Rede, welche er anlaesslich des Hitlergeburstages am 20.April 1945 heit, war er noch immer siegesicher und strotzte diese Rede von Ausfaellen und Drohungen gegen die Antinationalsozialisten.

Rudolf Speletz
Kriminalsekr.

Vorgetragen in der szt.Sitzung
der Prov. Kaernner-Landesregierung am
19.9.1945:

Beschluss: Regierungsrat Dr.Penz vom Amte des Ld.Sicherheitsdirektors hat on Ort und Stelle Erhebungen zu pflegen. Hierueber ist der Landesregierung zu berichten.

Der Schriftfuehrer:
Dragatin

9/ Verhjakovim dedičem je bila kasneje zavrnjena zahteva po odškodnini češ, da je bil oče brez državljanstva. Rojen je bil l. 1881, 6.4. v Globasnici. Vzrok za zavrnitev odškodninskega zahtevka je bil v tem, da občina v katero je bil Verhjak pristojen padla leta 1920 pod Jugoslavijo. Zato so avstrijske oblasti smatrale, da je brez državljanstva (Volkswille 28.2.1946,št.30). Verhjak je bil po izselitvi poslan v taborišče Frauenmaurach od tod pa v Dachau, odkoder mu je uspelo pobegniti na Koroško, kjer je bil ponovno ujet. Iz Koroške je bil prepeljan v KZ Lublin, kjer je umrl. Zapustil je osemčlansko družino, ki je po vrnitvi na Koroško iskala zavetja pri sorodnikih.
Lassnig je bil od maja 1938 do maja 1945 nacistično župan in krajevni kmečki vodja za občino Globasnica. Že julija 1945 je sklenil občinski svet občine Globasnica vlogo na okrajno glavarstvo v Velikovec, z zahtevo po odstranitvi Lassniga. Kljub temu je Lassnig še nadalje ostal uslužbenec občinske uprave. Tudi večkratni razgovori župana s pristojnim referentom v Velikovcu 1946. leta niso uspeli (Volkswille 20.12.1946, št.172). Lassnig je postal 1946. leta tudi kmečki vodja ÖVP za občino Globasnica (Volkswille, 5.2.1946, št.20). Zanj prim. tudi Ljudsko pravico, 19.2. 1946, št.46.

10/ Kärntner Nachrichten, 25.10.1945, št.138; DNV, F 166

11/ Dr.Joško Tischler, Zur Lage der Slowenen in Kärnten. Pressedienst OF, 2.3.1946, št. 4

12/ Die Neue Zeit, 22.1o.1949, št.242

13/ Volkswille, 7.3.1946, št. 33

14/ Volkswille, 14.2.1946, št. 24

15/ Volkswille, 25.1.1947, št. 2o

16/ Zapisnik, ki ga je sestavil 14.2.1946 dr.Julij Felsher, INV F 166

17/ Pressedienst OF, 22.2.1947, št.7

18/ Slovenski poročevalec, 8.1.1947, št. 6 - med pravno še zmeraj na DUT prepisana posestva je bilo tudi ono bivšega partizana Andreja Sienčnika, ki je odšel v partizane 29.7.1944. Gestapo ga je razlastil 16.9.1944 in premoženje prenesel 28.istega meseca na DUT. Naslednjega dne je bila Sienčnikova družina pregnana v Nemčijo (Volkswille, 27.2.1947, št.48)

19/ INV, F 218

2o/ Slovenski poročevalec, 11.5.195o, št.111. V arhivskem gradivu shranjenem na INV je tudi podatek, da je poveljstvo koroške policije vabilo v Celovec slovenske izseljence, ki so pričakovali, da bodo zaslišani o nacističnih povzročiteljih njihove izselitve. Z začudenjem pa so morali ugotoviti, da so jim organi orožniškega poveljstva pri zaslišanju grozili s smrtno kaznijo, če bi izpovedali karkoli nerezničnega o kakem nacistu. Na drugi strani pa so jih izpraševali o njihovi pripadnosti k OF in o tem, kdo jih je "prisilil" k vstopu v to organizacijo. Zaslišani so imeli vtis, da je pri tem šlo le za ustrahovanje članov OF za slovensko Koroško. Podatek z dne 23.5.1946, F 166

USTANOVITEV ZVEZE IZSELJENIH SLOVENCEV

Začetek leta 1946 pomeni nedvomno novo organizacijsko utrditev Osvobodilne fronte za slovensko Koroško, ki jo označuje predvsem legalno obnavljanje do tedaj ilegalnih množičnih organizacij slovenske manjšine. Kot prva je bila 1.2.1946 ustanovljena Zveza koroških izseljencev, sledile pa so ji Društvo koroških partizanov, Antifašistična fronta žena za slovensko Koroško in slovenska sekcija Zveze bivših političnih internirancev in obsojencev. Zanimivo je, da so britanske vojaške oblasti 4.4.1946 prepovedale Društvo koroških partizanov z utemeljitvijo, da je Društvo v bistvu vojaška organizacija [1] in s tem v bistvu potrdili odlok o koroški varnostni direkciji z dne 1.4.1946 o prepovedi Zveze slovenskih izseljencev.

Zveza koroških izseljencev je bila ustanovljena 4.2.1946 leta. Na ustanovitvenem zboru, ki se ga je udeležilo 246 zastopnikov slovenskih družin je govoril v imenu pripravljalnega odbora njegov predsednik Vinko Gröblacher. V poročilu je nakazal važnost samopomoči slovenskih izseljencev v okviru skupne, močne in enotne zveze. Naglasil je, da oblasti te Zveze ne morejo prepovedati, ker imajo celo Južni Tirolci in Kamalčani, ki niso avstrijski državljani svoje Zveze in združenja. Omenil je tudi, da uživata ti dve zvezi vso podporo, pomoč in zaščito manjšinskega referenta koroške deželne vlade Rudolfa Cefarina. Tako R. Cefarin kot tudi deželna vlada se nista doslej menila za

slovenske izseljence, kar se najbolj vidi iz dejstva, da ni bil v njihovo korist podvzet noben pomemben ukrep. Za V. Grŏblacherjem je Milka Vertič kot tajnica pripravljalnega odbora prebrala pravila Zveze, ki jih je zbor tudi osvojil. Pravila so določala namen društva, da zajame in združi vse za časa vojne nasilno pregnane koroške Slovence, enako tudi da skrbi za krepitev narodne zavesti in da podpira izseljence na kulturnem in socialnem področju [2]. Dr. Mirt Zwitter je v nadaljevanju občnega zbora - kot pravi poročilo - podkrepitev spoznanja, da je samopomoč slovenskih izseljencev trenutno edino poroštvo za dosego pravic govoril o ozadju izselitve, in o škodi, ki so jo bili pretrpeli. Ugotovil je, da je bila izselitev aprila 1942. leta načrt in delo nemških koroških šovinistov, ne pa rajhovskih veljakov, kot to skušajo prikazati po drugi svetovni vojni. Zahteval je tudi kaznovanje vseh krivcev. Od dodeljenih 15o.ooo šilingov za popravilo škode je prejela vsaka izseljena družina po 64o mark denarja, kar pa ji ni bilo v pomoč, saj stane krava molznica na Koroškem looo do 12oo mark.

V odbor novo ustanovljene Zveze je bil v celoti potrjen pripravljeni odbor z Vinkom Grŏblacherjem kot predsednikom, v dopolnitev pa je bilo izvoljenih še nekaj dodatnih članov. Sklenili so tudi, da se vsi izseljenci, vključeni v Zvezi slovenskih izseljencev vključijo v Osvobodilno fronto za slovensko Koroško. Sprejeta je bila tudi resolucija in izvoljena delegacija, ki naj bi raztolmačila predstavnikom britanske vojaške vlade zahteve izseljencev. Za častne člane Zveze so bili izvoljeni dr.Joško

Tischler, dr.Mirt Zwitter in dipl. trgovec Dolfe Picej, ki so se kot nastavljenci na deželni vladi borili za pravično in takojšnjo rešitev manjšinskega vprašanja. V znak iz hvaležnosti POOF za prvo pomoč in podporo izseljencem je bila za častnega člana izvoljen tudi njegov sekretar Karl Prušnik 3/.

5.2. se je zglasila delegacija Zveze slovenskih izseljencev na čelu z Vinkom Gröblacherjem pri britanski vojaški upravi z namenom, da bi izročila prošnje in predloge za ureditev vprašanja izseljencev, vendar je vojaška uprava brez pojasnila odklonila sprejem. Zanimivo je, da je še isti večer pripeljal bivši ilegalni nacist Josef Pack iz Deščic pred Gröblacherjevo hišo 20 z brzostrelkami oboroženih angleških vojakov pod vodstvom oficirja. Vlomili so v hišo in premetali vse prostore, ne da bi ugotovili kako obtežilno okoliščino. Pol ure pred tem pregledom so izvedli temeljito hišno preiskavo tudi pri podpredsedniku krajevnega odbora OF za občino Loga ves. Tudi ta preiskava je bila brezuspeha 4/.

V drugi polovici leta 1946 sledi prepovedi Društva koroških partizanov tudi ostale množične organizacije slovenskih manjšin med njimi tudi Zveza slovenskih izseljencev 5/. Tako je dne 13.8.1946 poslal Zvezi slovenskih izseljencev varnostni direktor v Celovcu znova odlok o prepovedi (Odlok št.lol23/SD/16 z dne 13.8. 1946). V odloku je varnostna direkcija poudarila, da so slovenski manjšini s prizadevanjem Slovenske prosvetne zveze dane možnosti za kulturno življenje, pa tudi deželna vlada si prizadeva s pomočjo posebne komisije za povračilo za vse zločine storjene med

drugo svetovno vojno. Po tem uvodu odlok ugotavlja, da skuša Zveza slovenskih izseljencev doseči cilje, ki so pridržani zakonski ureditvi, zato jo varnostna direkcija tudi prepoveduje[6]. Proti temu, očitno skonstruiranemu odloku je 7.lo. vložil Vinko Gröblacher obsežno obrazložitev, v kateri ugotavlja, da je razpustitev zveze slovenskih izseljencev popolnoma enostranski akt, usmerjen proti koroškim Slovencem[7]. Poseben protest je deželni vladi poslal 11.lo.1946 tudi Pokrajinski odbor OF[8].

Na varnostni direkciji, so predstavnikom izseljenih Slovencev pojasnili, da je šla vloga za ponovno obnovitev Zveze slovenskih izseljencev na Dunaj. Kot pa je ugotovil list Volkswille 29.6. 1947, št. 145 to pojasnilo ni odgovarjalo resnici. Za to je 28. 6.1947 zahteval predstavnik Zveze od deželnega glavarja takojšnjo legalizacijo društva, preklic odloka varnostne direkcije iz prejšnjega leta in priznanje Zveze kot edinega zastopnika izseljencev. Prav tako je zahteval takojšnjo revizijo ocenitve škode, ki so jo bili izseljenci utrpeli[9].

Ta želja pa se je uresničila šele naslednji mesec. 22.7. je bila namreč s posebnim odlokom notranjega ministra Helmerja na pritožbo Zveze slovenskih izseljencev razveljavljen odlok o prepovedi te organizacije. Tako se je mogel šele 18 mesecev po ustanovitvi 29.8. sestati razširjen odbor Zveze. Na sestanku je bila sprejeta tudi posebna spomenica deželni vladi v kateri je odbor znova zajel zahteve slovenskih izseljencev: ocenitev škode izseljencem, v kolikor ta še ni bila izvršena in njeno

obnovitev v vseh primerih, ko je bil v komisiji ing. Mayerhofer. Cenitve škode naj bi se vskladile z višjimi cenami iz leta 1947, da bi izseljenci resnično mogli utrditi svoje gospodarstvo. Sredstva za to popravo škode naj gredo iz lastnine predvojnega Heimatbunda in nacistov; pač onih, ki so sodelovali pri izselitvah. Odbor je zahteval tudi odpis dolgov DAG in dokončno ureditev pravnega stanja posestev izseljencev [10].

1/ Volkswille, 6.4.1946, št. 46. To uradno obvestilo je bilo objavljeno tudi v ostalih koroških časnikih.

P r a v i l a

"Zveze slovenskih izseljencev", sklenjena na ustanovnem občnem zboru dne 1.2.1946 v Celovcu.

& 1
Ime in sedež društva

Društvo se imenuje "Zveza slovenskih izseljencev" in ima svoj sedež v Celovcu.

& 2
Namen društva

a/ Zajeti in združiti vse nasilno iz svojih domov pregnane kor. Slovence.

b/ Spoštovati, negovati in krepiti slovensko narodno zavest, ki je oni zaklad, katerega uničenje je bil cilj izselitve na Koroškem.

c/ Nuditi izseljencem vsestransko pomoč in podporo pri obnovi gospodarskih in poklicnih eksistenčnih pogojev.

d/ Zastopati in podpreti izseljence tako kot celoto kot tudi vsakega posameznika pri dosegi odškodnine za vse po izselitvi nastale škode.

e/ Podpirati šolsko, kulturno in poklicno izobrazbo in vzgojo predvsem mladine, ki vsled izselitve v šolski dobi ni imela nikakršne možnosti za izobrazbo.

f/ Podpiranje in socialna oskrba bolnih ali v stiski živečih članov Zveze in drugih izseljencev, v kolikor to dopuščajo za ta namen določena sredstva Zveze.

g/ Utrjevati in negovati v tujini preizkušeno zavest skupnosti, vsestranske pripravljenosti za žrtev in medsebojno pomoč.

h/ Gojiti spomin in tradicijo iz časa izselitve in življenja v taboriščih ter na ta način tudi v bodoče vzdrževati povezanost med izseljenci.

& 3

Sredstva

a/ Zastopanje, gospodarskih, poklicnih, kulturnih teženj izseljencev pred javnostjo in pred oblastmi.

b/ Zborovanje članov, prirejanje izobraževalnih tečajev, skupne prireditve in zabave.

c/ Izmenjava in posredovanje vesti, nasvetov in izkušenj potom izdajanja posebnih okrožnic za člane Zveze.

d/ Izmenjava in sprejem mladih izseljencev v družine članov Zveze, da tam izpopolnijo svojo poklicno izobrazbo, vzgojo in svoje splošno znanje.

e/ Vsakoletna proslava 15. aprila kot spominskega dneva nasilne izselitve iz domovine.

& 4

Denarni prispevki

a/ Darovi in zapuščine

b/ Prispevki članov Zveze

c/ Čisti dobiček iz zbirk in prireditev

& 5

Člani

a/ Redni član Zveze lahko postane vsak posameznik, ki je dosegel 16. leto in vsaka družina slovenske narodnosti, ki je bila svojčas nasilno pregnana iz svoje domačije, ali pa bila po izselitvi neposredno prizadeta.

b/ Častni član Zveze postane lahko vsaka oseba, ki si je pridobila posebne zasluge za izseljence. Imenovanje vrši občni zbor.

c/ Ustanovni član postane vsaka oseba, ki daruje enkratni prispevek 50, --S

d/ Podporni član postane vsak, ki plača prispevke v pomoč izseljencem

§ 6

Dolžnosti in pravice članov

Redni člani se obvežejo, plačevati po občnem zboru določeno članarino. Prijave članov sprejema odbor, kateremu se mora javiti tudi izstop iz Zveze. Izključitev iz Zveze je možna samo na zahtevo dve tretjine vseh na občnem zboru navzočih članov.

b) Člani so upravičeni se obračati v vseh zadevah na nasvet, podporo in pomoč na Zvezo in jo prositi za zastopstvo v njihovih zadevah. Člani imajo pravico prisostvovati s svojci vsem prireditvam Zveze, zahtevati Zvezine okrožnice ter sodelovati pri medsebojni izmenjavi družinskih članov.

Izključna pravica rednih članov so volitve v odbor Zveze. Vsak član ima pri njih po en glas.

§ 7

Organi Zveze

1. Občni zbor.

Redni občni zbor se skliče vsaj vsakoletno enkrat po odboru ali po predsedniku Zveze.

Izredni občni zbor se skliče na zahtevo odbora ali na zahtevo vsaj polovice vseh članov Zveze.

Predlogi za občni zbor se morajo predložiti prej odboru.

Izključne pravice občnega zbora so:

a) Volitve odbora Zveze.

b) Sklepanje o članarini in o poročilu odbora.

c) Volitev dveh računskih pregledovalcev, ki pa ne smejo biti člana odbora.

d/ Sklepanje o izključitvi članov iz Zveze, o spremembi pravil in o razpustu Zveze

Za veljavnost sklepov občnega zbora zadostuje navadna večina glasov vseh navzočih članov. Za veljavnost pod točko d) navedenih sklepov je potrebna dvetretjinska večina glasov vseh navzočih članov.

2. Odbor

Odbor je sestavljen iz sledečih članov, ki se naj volijo v zapovrstnem redu:

a) 1 predsednik
b) 1 prvi podpredsednik
c) 1 drugi podpredsednik
d) 1 tajnik
e) 1 blagajnik
f) 5-15 odbornikov.

Vendar sta lahko združeni dve funkciji v eni osebi. Odbor vodi tekoče posle Zveze, skliče redni in izredni občni zbor, zastopa izseljence pri oblasteh in v delegacijah. Sklepčen je odbor ob navzočnosti predsednika ali enega podpredsednika in najmanj 4 odbornikov. Pri sklepih odloča večina glasov. Pri enakem številu glasov odloča predsednik. Uradno pošto podpisujeta predsednik ali namestnik in tajnik.

3. Predsednik

Predsednik odnosno njegov namestnik zastopa Zvezo v vseh vprašanjih na zunaj, predseduje sejam odbora in občnem zboru, vse to po parlamentarnih načelih.

§ 8

Razpust Zveze

Zveza se razpusti:

a) ako to sklene občni zbor z 2/3 večino
b) ako jo razpusti s pismeno odredbo pristojna oblast

V slučaju razpusta razdeli morebitno premoženje Zveze zadnji odbor Zveze tedanjim vrhovni organizaciji koroških Slovencev ali pa med najbolj potrebne izseljence.

§ 9

Razsodba

Spori v Zvezi ali med posameznimi člani Zveze se naj poravnajo potom razsodišča treh članov. Stranke spora lahko imenujejo vsaka po enega člana tega razsodišča. Tretjega člana imenuje odbor.

3/ Vestnik, glasilo za funkcionarje Osvobodilne fronte za slovensko Koroško, 6.2.1946, št. 3; Slovenski poročevalec 13.2.1946, št. 37.

4/ Ljudska pravica, 5.3.1946, št. 54

5/ Pregled prepovedanih slovenskih organizacij na Koroškem v letu 1946;

a/ Društvo koroških partizanov, v Celovcu, prepovedano z odlokom policijskega direktorja v Celovcu, št. 345/1/46 z dne 4.4.1946. Društvo je bilo prepovedano na podlagi odločbe britanske zasedbene oblasti

b/ Zveza slovenskih izseljencev. Prepovedana z odlokom varnostnega direktorja za Koroško št. lol23/SD/16 z dne 13.8.1946

c/ Zveza bivših političnih internirancev in obsojencev. Prepovedana z odlokom varnostnega direktorja za Koroško št. 23327/SD/46 z dne 25.11.1946

d/ Zveza mladine za slovensko Koroško. Proglašena za ilegalno z odlokom varnostnega direktorja za Koroško št. 28479/SD/46 z dne 17.lo.1946

e/ Antifašistična fronta žena za slovensko Koroško proglašena za ilegalno z odlokom varnostnega direktorja za Koroško št. 28479/SD/46 z dne 7.lo.1946

6/ Bundespolizeidirektion
Klagenfurt

Klagenfurt, am 1.Oktober 1946
Landhaushof 3

An
Herrn Vinzenz Gröblacher,
Besitzer vlg. Hofoutz

in D i s c h i t z 3
Post St Egyden bei Velden

Anliegend wird Ihnen der Bescheid der Landessicherheitsdirektion vom 13.8.1946 über Auflösung des Verbandes der ausgesiedelten Slovenen übersandt.
Sie werden ebeten, die beiliegenden Empfangsbescheinigung nach Bestätigung anher rückzusenden.
2Blg.

l.r. Harter

Abschrift

Der Sicherheitsdirektor für Kärnten
Gesch.Z.: Io.123/SD/46/Dr.Sch. Klagenfurt, am 13.8.1946

Der Sicherheitsdirektor für das Land Kärnten erlässt von Amts wegen

B e s c h e i d

Der Verein Verband der ausgesiedelten Slovenen (Zveza slovenskih izseljencev) mit dem Sitz in Klagenfurt samt allen bestehenden Zweigevereinen wird gemäss § 24 des Gesetztes vom 15.11.1867, RGBl.Nr.134 aufgelöst.

Begründung

durch Genehmigung des slovenischen Kulturbundes, der die kulturellen Belange der in Kärnten lebenden, slovenisch sprechenden Bevölkerung wahrnimmt ist die Möglichkeit gegeben, die schulische berufliche und kulturelle Erziehung und Fortbildung der Jugend zu förden. Auch ist es das Bestreben der Landesregierung, alle durch ein fremdes Regime an den Minderheiten begangenen und zu verurteilenden Gewalttaten wieder gutzmachen und durch eine eigens geschaffene Landesstelle mit Hilfe einer Komission die berechtigten Ansprüche der Ausgesiedelten zu befriedigen.

Der gegenständliche Verein will nach § 2 seiner Statuten und der vertretenen Grundsätze die Verfolgung von Zielen anstreben, die bereits einer gesetzlichen Regelung unterliegen und daher eines besonderen Bedürfnisses nicht entbehren.

Der bestand dieses Vereines ist daher gesetzlich nicht begründet und nach den angeführten Gesetzstellen aufzulösen.

Rechtsmittelbelehrung

Gegen diesen Bescheid ist binnen 2 Wochen nach Zustellung des Bescheides die Berufung an den Sicherheitsdirektor für Kärnten zulässig.

Die Aufrechterhaltung des organisatärischen Zusammenhanges zwischen den Mitgliedern ist unstathaft.

Die weitere Aufforderung oder Anwerbung für den aufgelösten Verein oder der Fortsetzung der Wirksamkeit diese Vereines begründet den Tatbestand des Vergehens nach 297 StG. und wird mit Arrest, im Wiederholungsfalle mit strengem Arrest von 3 bis 6 Monaten bestraft. Die Teilnahme an solchen Verein ist gemäss 298 StG. als Übertretung strafbar.

Alle sonstigen Übertretungen und Umgehungen dieses Bescheides werden nach § 36 des Gesetztes vom 15.11. 1867 in der Erfassung Art. V der Strafgesetznovelle vom Jahr 1932 von der Bezirksverwaltungsbehörde (Bundespolizeibehörde) mit Arrest von 6 Wochen oder mit Geldstrafe bis 2500 geahndet.

gez. Stossier.
Oberst.

f.d.R.d.A.

Vert. Ang. (žig) Polizeidirektion
Klagenfurt

7/

Vinzenz G r ö b l a c h e r
Obmann des Verbandes der ausgesiedelten Slovenen, vlg.Hofovc, Dieschitz 3, P: St.Egyden

Dieschitz, den 7.1o.46.

Herrn
Sicherheitsdirektor für Kärnten
K l a g e n f u r t
Landesregierung

Betr.: Berufung gegen die Auflösung des "Verbandes der ausgesiedelten Slovenen", Bescheid des Sicherheitsdirektors für Kärnten, Gesch.Z: 1o.123/DS/46/Dr. Sch. vom 13.8.46.

Gegen den Bescheid über die Auflösung des Verbandes der ausgesiedelten Slovenen (Zveza slovenskih izseljencev), der am 13.8.46 erlassen und am 1.1o.46 ordnungsgemäss zugestellt wurde, wird in der gesetzlich vorgesehenen Frist

Einspruch und Berufung erhoben.

Begründung

Die Auflösung erfolgte unter Berufung auf § 24 des Gesetzes vom 15.11.1867 über das Vereinsrecht, RGBl. Nr. 134.

Der angezogene § 24 sieht als Auflösungsgrund die Überschreitung des statutenmässigen Wirkungskreises oder überhaupt Nichtentsprechen den Bedingungen des rechtlichen Bestandes des Vereines vor. Keiner der beiden angeführten Gründe wurde in der Auflösungsbegründung angeführt.

Ausserdem sieht der § 24 als Auflösungsgrund des Vorliegen der im § 2o desselben Gesetzes angeführten Tatbestände vor. Diese sind: Das Fassen von Beschlüssen und die Ausfertigung von Erlassen, welche dem Strafgesetze zuwiderlaufen oder wodurch nach Inhalt oder Form der Verein in einem Zweige der Gesetzgebung oder Exekutivgewalt sich eine Autorität anmasst. Keiner

dieser angeführten Tatbestände erscheint im vorliegenden Falle gegeben. Der in der Begründung zitierte § 2 Verbandsstatuten über die Vereinsziele enthält keinerlei Grundsätze, mit denen sich der Verein in einem Zweige der Gesetzgebung oder Exekutivgewalt eine Autorität enmassen würde.

Die Verfolgung von Zielen, welche bereits einer gesetzlichen Regelung unterliegen, ist im angezogenen Gesetz als Auflösungsgrund nirgends vorgesehen. Sie würde allen gesetzlichen Grundlagen über Vereinsfreiheit, die in der Verfassung ausdrücklich verankert ist, widersprechen. In einem modernen Staatswesen sind schliesslich fast alle Zweige geselliger Betätigung in irgendeiner Form gesetzlich geregelt und erfasst.

Bis zum gegenwärtigen Zeitpunkt wurden im übrigen keinerlei Gesetze verlautbart, die alle im § 2 der Statuten angeführten Belange erschöpfend regeln und sichern würden.

Ebenso wenig kann das "Bestreben der Landesregierung, alle Gewalttaten an den Minderheiten wieder gutzumachen"; ohne weiteres als Auflösungsbegründung für eine Vereinigung der ausgesiedelten Slovenen dienen, da es sich bei dieser um die Verfolgung von ganz besonderen angeführten Belangen handelt. Schon allein die Feststellung der erwähnten Berechtigung von Ansprüchen der Ausgesiedelten kann in einem demokratischen Staatswesen niemals Sache einer Verwaltungsbehörde allein sein. Diese Ansicht wird auch durch die Feststellung bekräftig, dass bisher in keinem einzigen der zahlreichen Fälle ein Anspruch auf Fürsorge und Entschädogung für Krankheit als Folge der Aussiedlung von der Kärntner Landesregierung anerkannt wurde. (§ 2, Abs. f) der Statuten).

In gleicher Weise muss die Bildungsmöglichkeit innerhalb des Slovenischen Kulturverbandes als Auflösungsbegründung für den Verband der ausgesiedelten Slovenen abgelehnt werden. Denn nicht alle Ausgesiedelten gehören zu den Mitgliedern dieser Vereinigung. Ausserdem muss die unter § 2, Abs. e) angeführte Förderung notgedrungen das Ausmass der allgemeineren Bestrebungen des Slovenischen Kulturverbandes überschreiten, zumal

es jugendliche Aussiedler gibt, die durch 3 1/2 Jahre jeder Schulungsgelegenheit beraubt waren und nunmehr durch Überschreitung des Schulpflichtalters vielfach jede Weiterbildungsmöglichkeit verloren haben. Im Übrigen ist im angezogenen Gesetz das Verfolgen von Zielen, die bereits von einem anderen genehmigten Verein teilweise oder zur Gänze wahrgenommen werden, ebenso wenig als Auflösungsgrund vorgesehen. Bei einer derartigen Auslegung von Gesetzen durch die Vereinsbehörde würde allenfalls die Auflösung der überwiegenden Mehrzahl von Vereinen als gesetzlich begründet erscheinen. Dies steht jedoch im krassen Gegensatz zu den in der Verfassung verbürgten Freiheiten der Staatsbürger eines demokratischen Staatswesens.

Unter Berufung auf das in der Verfassung gewährleistete Recht zurfreien Bildung von Vereinen wird daher gegen die Auflösung des "Verbandes der ausgesiedelten Slovenen" (Zveza slovenskih izseljencev) Berufung eingelegt.

Es wird festgestellt, dass die Auflösung eine vollkommen einseitige, gegen die Slovenen gerichtete Massnahme der Vereinsbehörde bildet. Dies beweist das ungehinderte Bestehen und die Betätigung von Vereinigungen seinerzeitiger Anhänger des Dritten Reiches sowie staatsfremder Volksdeutscher in Kärnten. Da es sich beim Verbend der ausgesiedelten Slovenen - im Gegenteile zu diesen Fällenohne Ausnahme um Opfer das auf dem Boden Osterreichs einzig dastehenden Naziverbrechens handelt, steht diese Vorgengsweise der Sicherheitsdirektion für Kärnten nicht nur im Widerspruch mit dem Inhalt und Sinn der kundegemachten Opferfürsorgegesetzgebund, sondern vorallem auch im Widersopruch zu allen kundgemachten Grundsätzen und Richtlinien der Alliierten in Osterreich, die jede unterschiedliche Behandlung von Staatsbürgern wegen ihrer Rasse, Religion, Nationalität und politischer Weltanschsuung als auf der Weltanschauung der NSDAP beruhend ausser Kraft gesetzt haben.

Für den Verband der ausgesiedelten Slovenen!
Bisheriger Obmann.

8/ Vestnik, 4.11.1946, št. 14

9/ Volkswille, 3.9. 1947, št. 147

10/ Volkswille, 3.9. 1947, št. 200. Prepis resolucije hrani arhiv INV. Zaradi popolnosti podajamo na tem mestu tudi ostale ohranjene resolucije Zveze slovenskih izseljencev iz tega leta. Žal nam resolucije in materiali Zveze slovenskih izseljencev iz naslednjih let niso dostopni.

(Prepis)

Zveza slovenskih izseljencev
Verband ausgesiedelter Slovenen.

Klagenfurt, den 5.12.1947.

An die
Kärntner Landesregirung
z. Hd. Herrn Landeshauptmann Wedenig
K l a g e n f u r t

Da die Kärntner Landesregierung auf zwei vom Verband ausgesiedelter Slovenen eingereichte Memoranden vom 29.8. und 11.10. bisher keinerlei Stellungnahme bekannt gab, beschloss die heute stattgefundene Vollversammlung des Verbandes eine Delegation zur Kärntner Landesregierung zu entsenden.

Als Vertreter aller ausgesiedelten Slovenen weiderholen wir nochmals die in den beiden Memoranden von den Ausgesiedelten gestellten Forderungen.

Ausserdem wurde durch die neuen Währungsmassnahmen die gesamte "Wiedergutmachung" überhaupt illusorisch. Auf Grund der Bestimmungen des sogenannten Währungsschutzgesetzes würden die Ausgesiedelten schwerstens geschädigt. Die Wiedergutmachungsbeträge wurden durch Wertminderung auf ein Drittel bei den jetzigen Preisen jeden Wiederaufbau der vernichteten wirtschaftlichen Existenz der Ausgesiedelten unmöglich machen.

Im Namen aller ausgesiedelten Slovenen fordern wir daher von der Kärntner Landesregierung sofortige Schritte beim Bundesministerium für Finanzen, um den Ausgesiedelten den Umtausch ihrer Wiedergutmachungsbeträge im Verhältnis 1 Schilling gegen einen neuen Schilling zu sichern.

Wir erwarten als Opfer des nazistischen RTerrors in Kärtner von der Landesregierung und vom Bundesministerium für Finanzen die Erfüllung unserer Forderung. In keinem Falle können wir uns mit einer Wiedergutmachung in der bisher durchgeführten Art vor allem nicht durch Auszahlung wertlosen Papiergeldes knapp vor

Währungsmassnahmen einverstanden erklären. Auf Grund unserer schweren Opfer im Kampfe gegen den Nazismus haben wir das Recht vom neuen Österreich wirkliche und nicht papierene Wiedergutmachung für unsere Schäden zu erwarten.

Durchriften der beiden Memoranden vom 29.8. und 11.10. legen wir wegen der bisher nicht bekanntgegebenen Stellungnahme durch die Kärntner Landesregierung abermals bei.

Für den Verband
ausgesiedelter Slovenen:

(Žig:)
Zveza slovenskih izseljencev
v Celovcu
Verband ausgesiedelter Slovenen
in Klagenfurt

Milka Vertič (l.r.)
Sekretär

V. Gröblacher (l.r.)
Obmann:

Zveza slovenskih izseljencev
Verband ausgesiedelter Slovenen

Klagenfurt, den 7.12.1947

An das
Bundesministerium für Finanzen
Wien

Betr.: Behandlung slovenischer Ausgesiedelter aus Kärnten druch Währungsschutzgesetz.

Der Verband ausgesiedelter Slovenen in Klagenfurt richtet im Namen von 3o4 angegliederten, seinerzeit vom Naziregime zwangsweise aus Kärnten vertriebenen und ihres gesamten vermogens beraubten slovenischen Familien nachstehende Forderung an das Bundes-ministerium für Finanzen in Wien:

Das Bundesministerium für Finanzen möge alle nötigen Schritte unternehmen, um den vom Naziregime zwangsausgesiedelten und wirtschaftlich schwerstens geschädigten Kärntner Slovenen den Umtausch ihrer Barbeträge und Bankguthaben zur Gänze im Verhältnis 1 : 1 zu ermöglichen.

Die Berechtigung dieser Forderung ergibt schon die Tat. -sache dass die von der Terrormassnahme der Kärntner Nazi betroffenen Kärntner Slovenen als "Staats", und Volksfeinde" ohne Unterschied entschädigunslos enteignet wurden. Die Besitzungen wurden teils an Kolonisten veräussert oder nach Abverkauf der beweglichen Güter ohne Besitzer dem Verfall über-lassen. Dadurch entstanden für die nach Zwangslagern in Deutschland verschleppten Slovenen im Laufe ihrer 3 1/2 Jährigen Abwesenheit und Rechtlosigkeit ungeheure Schäden. Nach einer auf Basis der niedersten Wiederanschaffungspreise im Oktober 1945 erfolgten amtlichen Erlassung durch die Kärnten Landesregierung bezifferte sich diese Schadenssumme auf über 3,4 Millionen Reichsmark.

Die Kärntner Landesregierung, die die Wiedereinsetzung der Zwangsgesiedelten rechtlich ordenete, sagte den Ausgesiedelten Naturalrestitution für ihr verlorenes Vermögen bezw. sofortige

Abdeckung der kommissionell festgestellten Entschädigungsansprüche zu. Dies Versprechnen wurde nicht eingelöst. Die "Wiedergutmachung" gegann erst viel später und wurde so infolge der Preissteinerungen bei Vieh, landw. Inventar, Maschien usw. und einer neuerlichen ennslichen Schädigung der Ausgesiedelten. Dem Grossteil der Geschädigten gelang es unter den gegebenen Wirtschaftsverhältnissen überhaupt nicht, das ihnen geraubte oder zugrundegegangene Inventar wieder anzuschaffen. Die Liegenschaften der Ausgesiedelten aber befinden sich noch heute rechtlich nicht im Eigentum der enteigneten Slovenen.

Durch die Währungsmassnahmen würden nun sämtliche als "Wiedergutmachung" von der Kärntner Landesregierung an die Ausgesiedelten ausbezahlten und noch nicht verweteten Schandersatzbeträge für verlorene Habe auf den dritten Teil reduziert. Dadurch wäre die Wiederanschaffung der vernichteten Vermögenswerte vollständig unmoglich gemacht. Für die Familien der ausgesiedelten Slovenen aber würde dies die Vernichtung ihrer durch die Zwangsaussiedlung und Entelgnung bereits schwer angegriffenen Existenzgrundlage bedeuten.

Als Opfer des grössten Verbrechens der Nazi in Österreich haben wir das Recht, von neuen Österreich volle Berücksichtigung unserer berechtigten Forderung auf Schutz unserere Wirtschaftlichen Existenz zu erwarten.

Für die "Zveza slovenskih izseljencev"
"Verband ausgesiedelter Slovenen"

Obmann:
(Vinko Gröblacher e.h.)

Sekretar:
(Milka Vertič, e.h.)

Delegations - u. Ausschussmitglieder:

Prepis

Zveza slovenskih izseljencev
Verband ausgesiedelter Slovenen

Klagenfurt, den 5.12.1947

An die
Kärntner Landesregierung
z.Hd. d. Herrn Landeshauptmann Wedenig.
K l a g e n f u r t

Da die Kärntner Landesregierung auf zwei vom Verband ausgesiedelter Slovenen eingereichte Memoranden vom 29.8. und 11. 10. bisher keinerlei Stellungnahme bekannt gab, beschloss die heute stattgefundene Vollversammlung des Verbandes eine Delegation zur Kärntner Landesregierung zu entsenden.

Als Vertreter aller ausgesiedelten Slovenen wiederholen wir nochmals die in den beiden Memoranden von den Ausgesiedelten gestellten Forderungen.

Ausserdem wurde durch die neuen Währungsmassnahmen die gesamte "Wiedergutmachung" überhaupt illusorisch. Auf Grund der Bestimmungen des sogenannten Währungsschutzgesetzes würden die Ausgesiedelten schwerstens geschädigt. Die Wiedergutmachungsbeträge wurden durch Wertminderung auf ein Drittel bei den jetzigen Preisen jeden Wiederaufbau der vernichteten wirtschaftlichen Existenz der Ausgesiedelten unmöglich machen.

In Namen aller ausgesiedelten Slovenen fordern wir daher von der Kärntner Landesregierung sofortige Schritte beim Bundesministerium für Finanzen, um den Ausgesiedelten den Umtausch ihrer Wiedergutmachungsbeträge im Verhältnis 1 Schilling gegen einen Schilling zu sichern.

Wir erwarten als Opfer des nazistischen Terrors in Kärnten von der Landesregoerung und vom Bundesministerium für Finanzen die Erfüllung unserer Forderung. In keinem Falle können wir uns mit einer Wiedergutmachung in der bisher durchgeführten Art vor allem einer Wiedergutmachung in der bisher durchgeführten Art vor allem nicht durch Auszahlung wertlosen Papiergeldes knapp vor Währungsmassnahmen einverstanden erklären. Auf Grund

unserer schweren Opfer im Kampfe gegen den Nazismus haben wir das Recht, vom neuen Österreich wirkliche und nicht papierene Wiedergutmachung für unsere Schäden zu erwarten.

Durchschriften der beiden Memoranden vom 29.8. und 11.10. legen wir wegen der bisher nicht bekanntgegebenen Stellungnahme durch die Kärntner Landesregierung abermals bei.

Für den Verband
ausgesiedelter Slovenen:

(Žig)

Zveza slovenskih izseljencev
v Celovcu
Verband ausgesiedelter Slovenen
in Klagenfurt

Milka Vertič (l.r.)
Sekretär:

V. Gröblacher (l.r.)
Obmann:

Pravna problematika povračila imovine in povrnitve škode slovenskim izseljencem v času od leta 1947 - 1961.

Počasno reševanje vprašanja povračila škode izseljenih Slovencev moremo pripisati dejstvu, da ukrepi koroške deželne vlade niso imeli ustrezne zaslombe v osrednji avstrijski zakonodaji. Določila splošnega avstrijskega državnega prava namreč niso dovolj jamčila za pravično rešitev zamotanih pravnih vprašanj, ki so se pojavila po drugi svetovni vojni pri urejanju povračila imovine in pri popravi krivic. Potrebni so bili novi zakoni, s katerimi je avstrijska zakonodaja mogla odstopiti od splošnih državljansko pravnih načel in predpisov v kolikor je hotela, da bi bili ti zakoni tudi dejansko učinkoviti. Pri tem je pač izhajal iz sklepa moskovske deklaracije treh velesil, voditeljic protihitlerjevske koalicije (ZSSR, ZDA in Velike Britanije) iz oktobra 1943 o obnovi avstrijske republike, ki je izrecno poudarjala, da se bo pri končni obnovi Avstrije upošteval tudi prispevek te dežele k njeni lastni osvoboditvi.

V zakonu z dne 15.maja 1946 (Bundesgesetztblatt Nr.106/1946) je avstrijska republika sprejela načelo združenih zaveznikov, da ne bodo obsodili/le zločine nacizma pač/pa tudi poklicali na odgovor krivce in popravile krivico (londonska deklaracija z dne 5.1.1943). V skladu s to deklaracijo je zakon z dne 15.5.1946 proglasil za nične in neveljavne vse pravne posle sklenjene v dobi nacističnega režima z nasiljem, ustrahovanjem, z neposrednimi

ukrepi nacistične stranke in njenih formacij in nacističnih oblasti samolastno ali iz plemenskih, narodnostnih ali verskih vzrokov. Za izvedbo tega načela je avstrijski zakonodajalec izdelal dve vrsti zakonov: restitucijske zakone in zakone o skrbstvu žrtev borbe in političnega preganjanja. V okvir prvih je prišlo povračilo imovinskih objektov in pravic ter poprava škode v kolikor njena povrnitev ni bila več mogoča. Pod to posestvijo je bila mišljen odvzem posesti v zvezi s preganjanjem iz rasnega, narodnostnega ali verskega vzroka. Druga skupina zakonov pa se dotika skrbstva žrtev borbe za svobodo in neodvisno Avstrijo in žrtev političnega pregona. Določajo popravo krivic in škode, ki so jo te žrtve utrpele na življenju, zdravju ali odvzemu svobode.

Dr.Julij Felaher v razpravi "Vprašanje povračila imovine in povrnitve škode koroškim Slovencem, ki so bili v drugi svetovni vojni prisiljeni izseljeni, z vidika avstrijskega prava" (Gospodarski koledar 1960, str.57-62), na katero se pri tem prikazu tudi naslanjamo, ugotavlja, da so vsi restitucijski zakoni izhajali iz supozicije, da splošno avstrijsko državljansko pravo ne jamči dovolj za pravično rešitev povračilnih ukrepov, da ne spada v okvir teh zakonov poprava škode, ki je nastala z izgubo imovine, toda ne zaradi preganjanja iz političnih, t.j. rasnih, narodnostnih in verskih razlogov in tudi ne škode, ki je nastala z odvzemom imovine ali imovinskih pravic.

Prve preventivne ukrepe za zavarovanje onih imovinskih objektov in pravic, ki so bili zaplenjeni v času nacističnega režima in odvzeti lastnikom, zajema zakon z dne 1o.5.1945. Ta zakon pa je imel takrat izvršilno moč le na onem področju države, ki ga je upravljala Sovjetska zveza. Zakon sam pa ni bil dokončen in sta mu bile kasneje dodane še štiri zakonske novele in dve izvršilni uredbi. K prvemu zakonu je bil dne 26.julija 1946, Nr. 157/1946 dodan nov zakon [1].

Tem zakonom so sledili že imenovani povračilni zakoni. Teh imamo v avstrijskem pravu troje:

a/ sedem povračilnih zakonov v ožjem smislu,

b/ tri zakone o pravicah do zahtevka povračila (Rückstellungsanspruchgesetzt) in

c/ tri zakone o vrnitvi (Rückgabegesetze) [2].

Od teh zakonov je postal za nasilno izseljene koroške Slovence najvažnejši tretji povračilni zakon (Drittes Rückstellungsgesetz) z dne 6.februarja 1947, spremenjen z zakonom z dne 18.junija 1947, Nr.148/1947 ter z izvršilno uredbo k temu zakonu.

Ta zakon obravnava poročilo premoženja, ki so ga odvzele fizične ali pravne osebe NSDAP in njenih formacij iz rasnih ali drugih razlogov. Še pred razpravo in sprejetjem tega zakona v dunajskem parlamentu je zakonodajalec zaslišal organizacije preganjancev nacizma, židovskih Jewish World Council in razne cerkvene ustanove. Zastopnike slovenskih organizacij na Koroškem, zlasti pa zvezo slovenskih izseljencev niso zaslišali. To je priznal v razpravi pred dunajskim parlamentom tudi poročevalec

o tem zakonskem osnutku Eduard Ludwig, obenem pa poudaril, da nudi formulacija tega zakonskega besedila tudi koroškim Slovencem možnost restitucije odvzetega premoženja in pravic. Na podlagi tega zakona je bil sicer preknjižena večina posesti izseljencev na nekdanje lastnike, ostalo pa je do 1961 leta še nadalje odprto vprašanje poravnave škode nasilno izseljenim Slovencem kot žrtvam političnega pregona.

Dotakniti se moramo še skrbstvenih zakonov o žrtvah nacizma (Opferfürsorgegesetze) [2a]. Od teh zakonov [3] so za Slovence najvažnejši zakoni Nr. 183/1947, Nr.18o iz leta 1952 in Nr. 77/1957. Po teh zakonskih določilih je žrtev političnega pregona vsakdo, ki je v času od 6.marca 1933 do 9.maja 1945 "v izdatnem obsegu" utrpel škodo iz političnih razlogov ali "razlogov njihovega pokolenja, veroizpovedi ali narodnosti po ukrepih sodišča, državne (policijske) oblasti ali zaradi posegov NSDAP, vključno njenih formacij. Kot oškodovanje v izdatnem obsegu je v smislu drugega odstavka lit. b) med drugim smatrati izgubo svobode za najmanj tri mesece". Določila iz leta 1952 (18.7.) in 1957 (13.3.) pa podrobneje določajo, da imajo žrtve nacizma pravico do odškodnine za prestani zapor, pravico do izkaznice za žrtve in enkratno odškodnino za gospodarsko škodo nastalo zaradi sodnega ali policijskega zapora. Za mesec dni zapora je bila določena denarna odškodnina v iznosu 431,2o šil. Dokončna rešitev tega vprašanja pa je prinesla šele dvanajsta novela k zakonu o žrtvah fašizma 1961.leta.

Izseljeni koroški Slovenci so se seveda čutili upravičene da kot politični preganjanci prejmejo odškodnino na podlagi tega zakona. To naziranje so potrdile tudi avstrijske oblasti. Ko je 18. julija 1952 izšla sedma novela k zakonu o skrbstvu žrtev in določila pogoje za prejem odškodnine so izseljenci sami ali pa s pomočjo Zveze slovenskih izseljencev zaprosili pri deželni vladi z zakonom določeno potrdilo o pregonu in odškodnino za čas, ko so bili v nadzorovalnih taboriščih (Überwachungslager). Vendar je deželna vlada naslednje leto zavrnila te prošnje z utemeljitvijo "da so bili predlagatelji sicer res iz racionalnih razlogov dne 14. oz. 15. aprila 1942 izseljeni, da pa pridržanje v izselitvenem taborišču ni smatrati kot zapor v smislu 13 a zakona o skrbstvu žrtev v besedilu sedme novele k temu zakonu" (Odlok deželne vlade za Koroško v zadevi Franceta Popatniga, OF-1455/1-1953 z dne 8. maja 1953).

Kot vidimo se je po letu 1947 problem deportiranih Slovencev zožil le na vprašanje, ali so bili izseljeni s fizičnim nasiljem oropani svoje osebne svobode in ali je moči v smislu zakona čas, ki so ga prebili v nadzorovalnih taboriščih razlagati kot zapor (Haft). S pozitivno rešitvijo tega vprašanja bi namreč izseljenci imeli obsežne prednosti in olajšave na področju socialnega zavarovanja, pri ustanavljanju gospodarske eksistence, v davčnih in taksnih zadevah in drugod.

Avstrijsko ministrstvo za socialno upravo je na podlagi tega zakona do konca leta 1959 rešilo samo štiri pritožbe deportiranih Slovencev. V vseh štirih primerih je potrdilo negativne odloke koroške deželne vlade [4]. V obrazložitvi se je ministrstvo oprlo v glavnem na sprožilo bavarskega notranjega ministrstva z dne 7.januarja 1955, "da so bili Slovenci s Koroške v dobi nacionalsocializma nastanjeni v taborišči Eichstät, Frauenaurach, Hesselberg in Schwarzenberg, da so bili tja prisilno privedeni v spremstvu policije in da je bilo taborišče na Hesselbergu samo prve dni zastraženo ter da taborišča niso imela značaja zapornih taborišč". V utemeljitvi je ministrstvo tudi zapisalo: "Zgolj omejitev svobode gibanja z nalogom, da se ne sme samolastno zapustiti kako določeno področje, ali prepoved bivanja v določenih krajih pa ne predstavlja izgubo svobode v smislu zakona o skrbstvu političnih žrtev in sicer tudi takrat ne, kadar ima tak ukrep značaj p r e g a n j a n j a". Zato ministrstvo smatra, "da bivanje koroških Slovencev v taborišču Hesselberg ni mogoče smatrati kot izgubo svobode".

Zaradi odklonilnega stališča ministrstva za socialno upravo je družina izseljenca Maleja vložila pri avstrijskem ustavnem sodišču tožbo zaradi kratitve ustavno zajamčene pravice enakosti, ki so jo upravne oblasti prekršile, ker so avstrijskim državljanom nemške narodnosti priznale pravico do Uradnega potrdila in do odškodnine za prestani zapor, avstrijskim državljanom slovenske narodnosti pa to odklonile.

Ustavno sodišče je v utemeljitvi razsodbe 1956 leta nato pri omenjenih pritožbah slovenskih izseljencev tolmačilo pojem

"zapor" v smislu zakona o skrbstvu žrtev in poudarilo, da je bila izselitev Slovencev tudi "oblika političnega preganjanja", in da je pojem "zapor" v smislu tega zakona "smiselno razširiti in pod njim razumeti tudi d r u g o v r s t n e o m e j i t v e s v o b o d e ". V podkrepitev tega pravnega mnenja se je ustavno sodišče sklicevalo na neko novejšo odločitev avstrijskega upravnega sodišča v tem smislu. Iz te obrazložitve sklepa dr. Julih Felaher, da je bilo ustavno sodišče mnenja, da je pridržanje v nadzorovalnem taborišču istovetiti s pojmom "zapor" zakona o skrbstvu žrtev in je zato zadevo odstopilo pristojnemu upravnemu sodišču. Tudi v odločbi opr. št. E 13/52 z dne 21. marca 1952 je ustavno sodišče tolmačilo pojem "zapor" in pri tem poudarilo, da se mora pojem "odvzema svobode" (Verchaftung) tolmačiti v materialnem smislu in po tem razumeti vsak ukrep s katerim se poseže s fizičnim sredstvom v osebno svobodo posameznika.

Kljub takemu stališču ustavnega sodišča je upravno sodišče zadevo članov družine Male v razsodbi iz leta 1956 tolmačilo pojem "zapor" v smislu zakona o skrbstvu žrtev v ožjem in ne v širšem smislu, in se pridružilo interpretaciji koroške deželne vlade in ministrstva za socialno skrbstvo. V obrazložitvi je sodišče ponovilo argumentacijo ministrstva za socialno skrbstvo in k temu dodalo: "Kot je Upravni sodni dvor v svoji razsodbi z dne 1. marca 1956, št. 312/55 odločil, je pod pojmom 'izguba svobode' razumeti d e j a n j e , pri kateri je osebi zaradi fizičnega nasilja odvzeta možnost, da bi se neovirano kretala po svetu. Izguba svobode zaradi psihičnega pritiska

ne izpolnjuje pogoje po & 1, odstavek drugi, lit.b). oziroma & 1, odstavek 1, lit.e) ter & 13a, odstavek peti, zakon o skrbstvu žrtev v besedilu sedme novele k temu zakonu." Dejstvo, da so bili izseljeni Slovenci oropani svobode je odpravilo upravno sodišče z utemeljitvijo, "da se ravnanje taborišènega osebja in neugodni delovni pogoji ne našajo na okoliščine, ki bi jih bilo mogoče smatrati kot fizično (t.j. telesno) nasilje pridržanja v nadzorovalnih taboriščih deportirancev".

Po pravnem mnenju upravnega sodišča (dr.Felaher piše napačno ustavnega sodišča) bi bili torej nasilno izseljeni Slovenci izgubili osebno svobodo le zaradi psihičnega pritiska, kar bi jim ne dajalo pravico do odškodnine za čas, ki so ga prebili v pregnanstvu. Pripomniti je še, da je ustavno sodišče v razsodbi Simona Maleja in tovarišev izreklo, da je zakon o skrbstvu žrtev osnova za reševanje celotnega problema deportiranih Slovencev. V razsodbi je razlikovalo med koncentracijskimi in drugimi taborišči in bivanje Slovencev v nadzorovalnem taborišču tudi označilo kot obliko "političnega pregona". K tej razsodbi moramo omeniti še izjavo avstrijskega podkanclerja in predsednika kluba socialističnih poslancev dr.Pittermanna delegaciji Zveze slovenskih izseljencev aprila 1956"da je zanj brez dvoma, da je bilo izseljeništvo Slovencev p r i p o r ". Delegaciji je tudi ponovil svojo izjavo v dunajskem parlamentu, da v kolikor se že nacistom povrača škoda, je treba pred tem odškodovati vse njihove žrtve.

V členu 91 pogodbe s katero sta si Avstrija in nemška Zvezna republika dne 15.6.1957 uredili imovinsko pravna vprašanja je določeno, da se Avstrija odpoveduje vseh terjatev do Zapadne Nemčije pa tudi izgube škode nastale v času Anschlussa. Tako so ugasnile s to odpovedjo tudi pravice izseljenih Slovencev do morebitne odškodnine s strani Nemške zvezne republike. S tem pa je prišla tako moralno kakor tudi stvarno obveza oškodovati izseljence na avstrijsko republiko. Ker pa ni bilo pričakovati, da bi ministrstvo za socialno skrbstvo enako kot upravno sodišče spremenila svoja pravna naziranja glede pojma "zapor" je prišlo do nuje, da se reši problem ali s novelizacijo veljavnih zakonov in skrbstvu žrtev političnega pregona zadostilo pravicam deportiranih Slovencev ali pa, da bi ta problem zajel novi reparacijski zakon (Wiedergutmachungsgesetz), ki ga je prav v tem času pripravljala avstrijska zakonodaja. Avstrijska vlada je namreč lo.decembra 1957 leta na predlog kanclerja in vicekanclerja sklenila formirati pri finančnem ministrstvu poseben odbor, ki naj bi se med drugim ukvarjal tudi s vprašanjem škode in priznavanja odškodnine žrtvam političnega pregona. Novi zakon naj bi odpravil trdote zakona o skrbstvu žrtev nacizma in tako odpravil diskriminacijo do nasilno izseljenih Slovencev.

Novi zakon (dejansko novela k zakonu o žrtvah fašističnega nasilja iz leta 1947) ki jo je pripravljal omenjeni odbor finančnih izvedencev je sprejel dunajski parlament z dne 22. marca 1961 leta [5]. Šele s tem zakonom je bilo dokončno urejeno vprašanje odškodnine slovenskim izseljencem; na njih se namreč naslanjajo nova določila s katerimi je bil razširjen krog vojnih žrtev upravičenih odškodnine tudi na osebe, ki so prisilno bivale v določenem kraju in na osebe, ki so bile izseljene izven avstrijskega državnega ozemlja. Zakon določa, da prejmejo upravičenci za vsak mesec izseljeništva po 350 šilingov. Istočasno s to rešitvijo so avstrijske oblasti uredile tudi vprašanje odškodnine za v času nacizma uničeno premoženje slovenskih kulturnih in gospodarskih organizacij. Oblasti so očitno prav pri reševanju tega vprašanja naletele na nekatere težave predvsem iz bojazni, ker bi mogle ob rešitvi vprašanja odškodnine slovenskim organizacijam postaviti slične zahteve tudi organizacije večinskega naroda, predvsem pa socialistična stranka. Prvič je bila v avstrijskem državnem proračunu za leto 1962 predvidena znatna vsota (1 milijon) šilingov za potrebe slovenskih kulturnih organizacij. Ta dotacija, ki se očitno nanaša na tč. 4, 7.člena avstrijske državne pogodbe je bila nakazana koroškim oblastem 11. decembra 1962. leta. [8]

1/ Zakoni zaradi zavarovanja imovine in imovinskih pravic: Nr.1o/1945, Nr.23/1945, Nr.135/1945, Nr.2o1/1945, Nr.15o/1946, Nr.157/1946. (dr.Julij Felaher,cit.d.,str.62)

2/ Povračilni zakoni (Rückstellungsgesetze): Prvi Nr. 156/1946 spremenjen z Nr. 55/1952; drugi Nr.53/1947; tretji Nr.54/1947 spremenjen z Nr.148/1947; četrti Nr.143/1947; peti Nr.164/1949; šesti Nr.199/1949; sedmi Nr.2o7/1949.
Zakoni o pravici zahtevati povračilo (Rückstellungsanspruchgesetze); Prvi Nr.256/1947; drugi 176/1951; tretji Nr.23/1953.

Zakoni o vrnitvi (Rückgabegesetze): Prvi Nr.55/1947; drugi Nr.165/1949; tretji Nr.2o8/1949.

3/ Prvotni zakon o skrbstvu žrtev je izdelala avstrijska vlada 17.7.1945 (Bundesgesetzblatt Nr.9o/1945). Ta zakon in odredbo državnega urada za socialno upravo k temu zakonu z dne 31.1o. 1945 Nr.34/1946 je izpopolnil zakon Nr. 183/1947 in novele k temu zakonu; prva Nr.29/1948; tretji Nr.58/1949, četrta Nr.28/195o; peta Nr.214/195o; šesta Nr.16o/1951; sedma Nr. 18o/1952; osma Nr.1o9/1953; deveta Nr.173/1954; deseta Nr. 186/1955; enajsta Nr.77/1957.
(Dr.Julij Felaher, cit.d.str.62.)

4/ Odlok deželne vlade za Koroško v zadevi Simona Maleja sen. in jun. Irene in Marije z dne 17.4.1953, štev.1o3.223-18/52, 1o3.225-18/52, 1o3.227-18/52. Nadalje odloki Zveznega ministrstva za socialno skrbstvo v istih zadevah št.IV 43.o38-21/55 z dne 7.maja 1955, IV 43.o39-21/55, dne 14.maja 1955 in IV 43.o4o-21/55 od istega dne ter IV 43.o41-21/55 z dne 13.maja 1955.
(Dr.Julij Felaher cit.d.,str.6o)

5/ Bundesgesetzblatt Nr.1o2/1961,takoimenovana dvanajsta novela zakona o skrbstvu žrtev (12.Opferfürsorgungsgesetz-Novele).

2a/ Kot dokumentacijo povzemamo govor koroškega deželnega svetnika Matthiasa Krassniga o vojnih žrtvah na Koroškem. Govor je objavil celovški list Die Neue Zeit dne 9.XI.1946, str.252.

Klagenfurt, 8.November. In einer Radioansprache über den Sender Klagenfurt sprach am Freitag Abend Landesrat Matthias Krassnig über sein Fachgebiet innerhalb der Kärntner Landesregierung. Der Landesrat führte u.a. aus "Wir müssen uns bewusst sein, dass wir alle eine grössere und gebieterische Pflicht gegenüber den alten, den Gebrechlichen, gegenüber den politischen Opfern, den zehntausenden von Kriegsbeschädigten und Kriegshinterbliebenen sowie gegenüber allen übrigen Hilfsbedürftigen zu erfullen haben.

Die Kriegsbaschädigten zweiter Weltkriege

Derzeit stehen in Kärnten noch rund 3500 Kriegsbeschädigte aus dem ersten Weltkrieg und rind 3800 aus dem vergangenem Krieg in Versorgung. Diese Beschädigtezahl erhört sich täglich durch neu einlaufende Rentenansprüche und durch die Rückkehr der Kriegsgefangenen. Die Renten der Kriegsbescädigten hängen von der Schwere der Verletzung ab und stellen sich in der niedersten Stufe auf 1o, in der nächsthöheren auf 36, in der weiteren Stufe auf 7o und in der höhhsten Stufe auf 1oo Schilling monatlich. Wir müssen alles daran setzen, um diesen Opfern des Regimes eine Lebenexistenz zu bieten und sie wieder in den Arbeitsprozess einzuschaffen. Erfreulicher weise konnten bisher 3300 Kriegsbeschädigte durch die Arbeitsämter in Arbeit vermittelt werden, während weitere 1300 vorgemerkt sind. In zahlreichen Fällen wird eine Arbeitseinstellung allerdings erst nach einer Umschulung in Frage kommen. Die Zahl dieser umzuschulenden Personen beträgt derzeit schätzungweise 2500. Auch hier wurde vorgesorgt und als erster ein Forstwartkurs in Toscheldorf und ein umschulungskurz für Büroarbeiter in Klagenfurt eingerichtet. Besondere Anstrrengungen gelten der Bereitstellung von Prothesen.

Bedrängte Lage der Witwen und Waisen

Nach dem Stande vom September 1946 befanden sich 4263 Witwen, 5175 Waisen und 3707 Eltern in Bezuge von Hinterbliebenenrenten. Eine Witwe bis zum 45 Jahren erhält rund 13 S, eine solche bis zu 55 Jahren rund 34 Schilling und die über 55 Jahren rund 60 Schilling an Versorgungsgebührnissen. Eine Waisenrente beträgt einheitlich rund 30 Schilling. Im Monate September standen insgesamt rund 20.500 Personen in Versorgung des Landesinvalidenamtes. Der Hiefürerforderliche Betrag belief sich auf 1,200.000 Schilling. Weitere 7000 Versorgungsberechigte warten auf die Zuerkennung von Renten und müssen einstweilen von den Bezirksfürsorgeämtern oder von privater Seite befürsorgt werden. Um diesen Kriegsopfern in ihrer bedrängter Lage beizustehen, hat der Kärntner Landtag für die letzten x vier Monate dieses Jahres eine Betrag von 100.000 Schilling zur Verfügung gestellt.

Unterstützung der politischen Opfer

Damit komme ich auf die Fürsorge für den Kreis jener unerschrockenen Frauen und Männer zu sprechen, die während der Zeit der Knechschaft um ein unabhängiges, demokratisches und seiber geschichtlichen Aufgaben bewusstes Österreichs, insbesondere gegen Ideen und Ziele des Nationalsozialismus gekämpft und hiebei Leben, Gesundheit und Existenz geopfert haben.

Bereits im Vorjahr hat die provisorische Landesregierung zur Unterstützung und Betreuung dieser Opfer einen Fonds geschaffen. Aus diesem Fonds werden an notleidenden Freiheitskämpfer bis zur Erledigung ihrer Wiedergutmachungsansprüche Zuschüsse zur Sicherung ihrer Lebensunterhalte und andere Beträge gewährt. So wurden bisher aus diesem Fonds für die ärztliche Behandlung, Krankenhauspflege, für Kleider, Wäsche und Wohnungseinrichtungen, für Existenzgründungen und Erholungsaufenthälte Beiträge von insgesamt 79.911 Schilling und zur Deckung des Lebensunterhaltes an Unterschtützungen ein weiterer Betrag von 130.918 Schilling, insgesamt somit ein Betrag von 210.829.- Schilling ausgezahlt.

P O V Z E T E K

Med zločine tretjega zajha spada tudi poskus fizično uničiti koroške Slovence. Pretres tega vprašanja je pokazal povezanost te nacistične namere z dejavnostjo pred-vojne osrednje protislovenske centrale na Koroškem Kärntner Heimatbunda in njegovega poslovodečega vodje Maier-Kaibitscha. Pretres je tudi pokazal, da je bil poskus pregona dela koroških slovencev 1942. leta zaključek razvoja, ki mu na Koroškem moremo slediti od preloma stoletja dalje.

Pred nastopom nacizma sicer še ne najdemo izrazite misli o fizičnem pregonu slovenskega življa s Koroške, pač pa poskuso, da bi se s kolonizacijo rajhovskih Nemcev izpodrinilo iz dežele avtohtono slovensko prebivalstvo. Ti poskusi so bili prvotno povezani s 1899. leta v Gradcu ustanovljenem društvom Südmark, po prvi svetovni vojni pa s Kärntner Heimatbundom in s drugimi organizacijami. Prelomnico v tem vprašanju pa pomeni priključitev Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji marca 1938, ko so dobila svoj dokončni izraz skoro dvajsetletna prizadevanja Kärntner Heimatbunda. To organizacijo je novi režim tudi prevzel v nacistično stranko, enako tudi njenega poslovodečega vodjo Maier Kaibitscha, ki je kmalu načeloval vsem narodnostno-političnim ustanovam na Koroškem. Z letom 1938 se je pričela izpolnjevati obljuba nacističnega koroškega deželnega poslanca Herzoga dr. F.Petku, da bodo nacisti po prevzemu oblasti politično in fizično uničili Slovence na Koroškem.

Dr.Mirt Zwitter je leta 1947 ugotovil, da so nacisti že ob ljudskem štetju 17.5.1939 sestavljali po občinah slovensko koroške seznane zavednih slovencev. Po južni koroški so se v tem času tudi širile govorice, da to štetje pomeni nekakšno inventuro za one koroške Slovence, ki jih bo treba kasneje izseliti. Še istega leta se je to vprašanje povezalo z vprašanjem preselitve nemške manjšine iz južne Tirolske in iz Kanalske doline v tretji rajh. To nalogo je imel izpeljati Maier Kaibitsch; dostopna dokumentacija dokazuje, da jo je takoj skušal povezati s slovenskim koroškim "vprašanjem". Prelomnica v teh načrtih pa pomeni nacistični napad na Jugoslavijo aprila 1941.leta. Še dobro Jugoslavija ni kapitulirala, že je poslal obmejni kurat nacistične stranke na Koroškem (pod Maier Kaibitschevim vodstvom) celovški podružnici Nemške preselitvene družbe, ki je vodila preseljevanje Kanalčanov in južnih Tirolcev v tretji rajh, seznam zavednih Slovencev iz Vetrinja. Viri kažejo, da je po Maier Kaibitschevem mnenju nastopil trenutek, ko se bo dalo z nemško kolonizacijo odstraniti Slovence s Koroške.

25. avgusta 1941 je Himmler izdal odredbo s katero je določil dvojezično ozemlje Koroške za naselitveno področje Kanalčanov. Določil je, naj se iz tega področja izseli kakih 200 slovenskih družin v notranjost rajha. Izvedbo tega načrta je poveril Maier Kaibitschu in celovškemu gestapu, določil pa je tudi, da naj se za izvedbo te naloge pritegne lokalne koroške faktorje. Po tej uredbi sta decembra 1941 in v začetku januarja 1942 Maier Kaibitschev obmejni urad NSDAP in gestapo

določila za izselitev 204 slovenske družine. Sama izselitev so je vršila 14. in 15. 4. 1942. V celoti so tega dne nacisti zbrali v taborišču v Žrelcu 186 slovenskih družin. Sama izselitev je vzbudila med prebivalstvom južne Koroške splošno zbeganost. Pa tudi "nepravilnosti" pri sami izselitvi so bile vzrok, da so merodajni znova prerešetavali izseljence tako, da so se nekateri potem pretresu smeli vrniti v domovino. Pa tudi kolonizacija južne Koroške ni potekala tako, kot so si jo bili zamislili v Celovcu; dejstvo je, da je marsikateri Kanalčan odklonil naselitev na posestvu izseljenega Slovenca pa tudi vsi Kanalčani niso bili po mnenju nacistov primerni za naselbo slovenskih domov.

Da je bila izselitvena akcija aprila 1942 le pričetek širšega načrta o izgonu 5o.ooo prebivalcev bivše Koroške je namignil decembra 1942 v glasilu koroške NSDAP takratni gauleiter dr.F.Rainer. To namero potrjuje ponovna Himmlerjeva uredba z dne 6.2.1943 s katero je določil za versko izselitveno področje večino kasnejšega področja koroškega dvojezičnega šolstva. Vse kaže, da je bil ta načrt izdelan najkasneje poleti 1942. Do izvedbe tega načrta pa zaradi sovjetske ofenzive na vzhodni fronti ni prišlo. Od tega časa lahko ugotovimo le posamične izselitve onih koroških družin, ki so podpirale slovensko narodnoosvobodilno gibanje. V ta sklop vprašanj spada tudi proces proti Maier Kaibitschu oktobra 1947. Iz ohranjenih dokumentov in iz poteka procesa, ki ga je takratna avstrijska javnost ocenila zaradi odprtosti koroškega vprašanja na konferenci za sklenitev državne pogodbe, kot poli-

tičnega, se kaže ocena Maier Kaibitschevega delovanje, kot jo je podal 1947 dr. Mirt Zwitter. Po toj oceni je Maier Kaibitsch izrabil položaj, ki ga je dobil v času nacizma za izvedbo načrta, ki je bil pripravljen z dolgoletnim delom v prvi avstrijski republiki. Pri samih izselitvah ni bil (glede na velikost zločina) edini krivec, bil pa je gonilna sila. Po istega zaključku je prišel tudi tožilec na procesu 1947.leta.

Padec nacističnega režima 1945.leta nikakor ni pomenil takojšnjo poprave krivic slovenskim izseljencem. Z njihovo vrnitvijo na domove so se namreč šele pričela dolgotrajna, pa tudi večletna prizadevanja za popravo škode, ki so jo bili izseljenci utrpeli v pregnanstvu. To vprašanje je bilo dokončno rešeno šele leta 1963.

1. Titel des Themas:

Die Problematik der Aussiedlung der Kärntner Slowenen und die Aspekte dieser Frage nach dem zweiten Weltkrieg.

2. Der Zweck des Themas:

Der Zweck des Themas war die Erfassung der Grundproblematik der Aussiedlung der Kärntner Slowenen vor allem in den Tagen des 14. und 15. April 1942, und auf jene Faktoren aus dem Zeitraum zwischen den beiden Weltkriegen hinweisen, die noch dem Jahre 1938, die radikale Vernichtung das slowenischen Elementes in Kärnten vorzubereiten begannen; weiters war die Absicht des Themas die Antwort auf die Frage, ob der Volksbefreiungskampf auf den Beginn der Aussiedlung der slowenischen Bevölkerung Südkärntens und die Probleme, die dabei entstanden einen Einfluss ausübte.

3. Beschreibung der Forschungsmetode:

Das Fundament für die Forschung boten unmitelbar die Archivalien, die die Archive des Institutes für Volkstumsfragen und des Institutes für die Geschichte der Arbeiterbewegung in Ljubljana in Bewahrung haben; benützt aber wurden auch andere erreichbare Quellen, vor allem die Memoiren und Aussagen der Zeugen der Aussiedlung der Slowenen zur Zait des Zweiten Weltkriegs und der Lage in der sich die seinerzeit ausgesiedelten Slowenen nach dem Sturz des Nazismus befanden.

4. Die Resultate der Forschung:

Die Erforschung der Frage der Aussiedlung der Kärntner Slowenen während des zweiten Weltkrieges bewies, dass die Pläne von der Vernichtung des Slowenentums in Kärnten ihre Syithese nach dem Anschluss Österreichs an Hitler-Deutschland fanden, was besonders der Fall des bekannten Maier-Kaibitsch zeigte. Die Forschung bewies, dass die nazistische Obrigkeit die Beseitigung eines Teiles der slowenischen Bewölkerung in Kärnten (vor allein zur Zeit der Frage der Übersiedlung der Deutschen aus dem Kanaltale) schon vor dem Überfall des Dritten Reiches auf Jugoslawien beabsichtige. Mit dem Überfall auf Jugoslawien fiel auch dieses Hindernis weg. Abwohl die erste Welle der

Aussiedlung in den Tagen des 14. und 15.4.1942 mit der Übersiedlung der Kanaltaler nach Kärnten verbunden ist, Zeigt die spätere Verordnung Himmlers vom 6.2.1943 die Absicht der Aussiedlung der Grösseren Teiles der Bevölkerung Südkärntens. Die Forschung bewies auch, dass den Nazisten das slowenische ethnische und gemischtsprachige Gebiet Kärntens gut bekannt war.

5. Gebrauchsmöglichkeiten:
   Die Studie ist unmittelbar zu gebrauchen.

PRILOGI

Priloga: Obtožnica proti Maier-Kaibistschu

lost 2537/46
Vg 18 Vr 443/46
122

A n k l a g e s c h r i f t .

Die Staatsanwaltschaft Graz
erhebt vor dem zur Vornahme der
Hauptverhandlung hierüber zu-
ständigen

V o l k s g e r i c h t

in Graz, Senat Klagenfurt, gegen

Alois M a i e r - K a i b i t s c h

geb. am 2o.5.1891 in Leoben, nach Klagenfurt zuständig, konfessionslos, verheiratet, Oberreg.Rat a.D.Klagenfurt, Bruckmerweg Nr. 6 wohnhaft, seit 12.3.1946 in Haft, die

A n k l a g e :

Alois Maier - Kaibitsch:

1. habe in den Jahren 194o bis 1945 in Klagenfurt in dem von den Nationalsozialisten angezettelten Krieg durch massgebliche Beteiligung an den gegen die slowenische Minderheit in Kärnten getroffenen Aussielungsmassnahmen gegen die Zivilbevölkerung eines von deutschen Truppen besetzten Staates vorsatzlich eine Tat begangen, die den natürlichen Anforderungen der Menschlichkeit und den allgemein anerkannten Grundsätzen des Völkerrechte widerspricht, wobei durch dieses Vorgehen ein grösserer Vermögensschaden angerichtet wurde und dieses Vorgehen den Tod von 93 Personen zur Folge hatte;

2. sie als SS Standartenführer und als Gauhauptamtleiter mit dem Rang eines Bereichsleiters, somit als Hoheitsräger der NSDAP vom Kreisleiter aufwärts tätig gewesen;

3. habe in der Zeit zwischen dem 1.Juli 1933 und dem 13.3.1938 nach Vollendung des 18. Lebensjahres der NSDAP.angehört und sich wahrend dieser Zeit und auch spater für die NS Bewegung

betätigt und als Illegaler durch die unter 1. angeführte Straftat in Verbindung mit seiner Betatigung für die NSDAP Handlungen begangen, die den Gesetzen der Menschlichkeit gröblich widersprechen;

er habe hiedurch zu 1. und 2. das Verbrechen nach & 1 Abs. 1 und 6 KVG, zu 3. das Verbrechen des Hochverrates nach & 58 StG. in der Fassung des & 11 VG begangen und sei hiefür nach & 1 Abs. 4 KVG unter Anwendung des & 34 StG. zu bestrafen.

G r ü n d e :

Die Geschichte des Bundeslandes Kärntens während der let Jahrzehnte wird von den Versuchen, eine gedeihliche Lösung der Minderheitsfrage in diesem Lande zu finden, beherrscht. Nach Abschluss der A wehrkämpfe kam es nach 16 monatiger Besetzungszeit am 1o. Oktober 192o im gemischtsprachigen Gebiet zur Volksabstimmung, bei welcher schon in der Zone A 59.04 % der Abgegebenen Stimmen für Kärnten und somit für Österreich enffielen. Der Kärntner Heimatdienst, der die Vorarbeiten zur Volksabstimmung und diese selbst leitete, wandelte sich innd den Kärntner Heimatbund um, zu dessen hauptberuflichen Geschäftsführer der am 2o.5.1891 in Leoben geborene Offizier des Bundesheeres Alois M a i e r - K a i b i t s c h bestellt wurde. Der grössere Teil der slowenischen Bevölkerung vereinigte sich in einer politischen Partei "Koroška slovenska stranka", die selbständig in den Vahlkampf eingrift und der es auch gelang, zwei Abgeordnete in den Kärntner Landtag zu ertsenden. Ausserdem verfügte die slowenische Bevölkerung über den slowenischen Kulturverbandt mit dem Sitz in Klagenfurt, über einzelme örtliche Kulturvereine über slowenische Theatervereine, Gesangsvereine und dgl.

Nach der Okupation Osterreichs wurde im Jahre 1939 zur Behandlung der Volksumsfragen in Kärnten ein Gaugrenzlandamt errichtet mit dessen Leitung Alois M a i e r - K a i b i t s c, der im Jahre 1938 der neugebildeten Landesregierung als Mitglied angehörte, betraut wurde. Im Jahre 1942 wurde dieses Amt in ein Gauamt für Volkstumsfragen und im Jahre 1943 in ein Hauptamt ungewandelt.

Dieses Amt umfasste 4 Hauptstellen, denen die Bearbeitung samtlicher Volkstums-sowie volks-und grenzpolitische Fragen oblag.

1. Die Hauptstelle für aktive Grenzlandarbeit.

Ihr war unterstellt u.a.die Planungsstelle, die sich mit der Ausarbeitung der notwendigen Vorschlage zur entgültigen Siche und Eindeutschung des Grenzlandes zu befassen hatte. Eine weitere Unterabteilung dieser Hauptstelle war die sogenannte Verbindungsstelle, der die Zusammenfassung und Ausrichtung der verschiedenen mit Grenz-, Volkstums - und Auslandfragen befassten Stellen der Partei und ihrer Gliederungen im Sinne einer einheitlich gelenkten Volkstumsarbeit oblag.

2. Eine Hauptstelle für völkische Schutzarbeit.

Diese befasste sich mit der genauen Beobachtung der politischen Lage im Grenzgebiet und mit der Betreuung und Eindeutschung der in Kärnten lebenden Slovenen und Oberkrainer.

3. Eine Hauptstelle für Presse, Propaganda und Schriftum.

1939 abgeschlossenen Staatsvertrages, der eine entgültige Grenzregelung zwischen Italien und Deutschland zum Ziele hatte, sollte auch die Bevölkerung des Kanaltales deutscher Volkszugehörigkeit zur Option für Deutschland und in weiterer Folge zur Umsiedlung in das Reichsgebiet veranlasst werden. Mit der Umsiedlung der Kanal - und Grödnertaler nach Kärnten beauftragte der ehemalige Reichsführer SS, Reichskommissar für die Festigung Deutschen Volkstums die Gauleitung Kärnten, die ihrerseits wieder das unter Führung des Beschuldigten Alois M a i e r - K a i b i t s c h stehende Gaugrenzlandamt mit der Durchführung sämtlicher Umsiedlungsarbeiten betraute. Dem Gaugrenzlandamt in Klagenfurt ~~sämtlicher Umsiedlungsarbeiten~~ oblag es, für die Aufnahme der Umsiedler in Kärnten, für ihre Unterbringung, Eingliederung in den Arbeitsprozess zu sorgen, sowie für die Besitzenden entsprechende Landwirtschaftliche, gewerbliche und andere Objekte bereit zu stellen. Insgesamt wurden 5000 Kanaltaler übergeführt, unter denen sich 600 Besitzer, darunter 400 Eigentümer landwirtschaftlicher Betriebe befanden.

Um diesem Umsiedleren neue Hofstellen zu verschaffen, wurde zu nächt mit dem freihändigen Ankauf von landwirtschaftlichen Betrieben durch die deutsche Ansiedlungsgesellschaft (DAG) begonnen. Die auf diese Weise angekaufen Betriebe wurden entweder unmittelbar an die Umsiedler weitergegeben, oder zunächt von der DAG in Zwischenbewirtschaftung genommen.

Dieser freihändige Ankauf kam jedoch mit Rücksicht auf die Auswirkungen der Kriegsreignisse bald zum Stillstand, sodass der Reichsführer SS, Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums im Jahre 194o in Durchführung des (vertraulichen) Erlasses des "Führers und Reichskanzlers" vom 7.Oktober 1939 anordnete, dass zur Beschaffung des für die Umsiedlung erforderlichen Landes das Gesetz über Landebeschaffung die Umsiedlung erforderlichen Landes das Gesetz über die Landbeschaffung für Zwecke der Wehrmacht vom 29.3.1935, RGBl.I, Seite 467, samt den zu diesem Gesetz ergangenen Durchführungsverordnungen für den Reichsgau Kärnten angewendet werden kann. Es war sohin in Zukunft möglich, Grundstücke bzw. Höfe durch Enteignung für Ansiedlungszwecke zu beschaffen. Enteignu behörde war nach der Anordnung des Reichskommissars für die Festigung deutschen Völkstums der Gauleiter, der die Fälle zu bestimmen hatte, in denen eine Enteignung durchzuführen war.

Im Auftrage des Gauleiters stellte die unter Führung des Alois M a i e r - K a i b i t s c h stehende Dienstelle die bezüglichen Anträge an die Verwaltungsbehörde, welche mit der formellen Durchführung des Enteignungsverfahren betraut war. Die Auswahl der zur Enteignung vor geschlagenen landwirtschaftlichen Betriebe bereitete die DAG im Einvernehmen mit den Reichsnährstandsorganisationen vor. Zur Planfeststellungs-Verhandlung wurden von der Behörde die Vertreter des Reichsnehrstandes (Orts-und Kreisbauernführer), die Dienstellen der Partei, Bürgermeister und die unmittelbar Beteiligten geladen. Im Allgemeinen mak es bei diesen Enteignungsverfahren zu einer übereinstimmenden Auffassung aller Beteiligten. Die Anwendung

des Gesetzes über die Landbeschaffung für Zwecke der Wehrmacht richtete sich nicht gegen Personenslovenischer Volkszugehörigkeit, sondern nahezu ausschliesslich gegen deutsche Grundbesitzer und gegen die Kirche. Die Enteignung von Pfarrpfründen wurde jedoch später auf Grund einer Vereinbarung zwischen dem ehemaligen jedoch später auf Grund einer Vereinbarung zwischen dem ehemaligen Gauleiter und dem fürstbischöflichen Ordinariat eingestellt. Insgesamt wurden 13 landwirtschaftliche Betriebe enteignet. Im Zuge des Enteignungsverfahrens wurden die Betriebe zu Gunsten der deutschen Umsiedlungs-und Treuhandgesellschaft (DUT), vertreten durch die deutsche Ansiedlungsgesellschaft (DAG), eingewiesen. Letztere übernahm die Zwischenbewirtschaftung dieser Liegenschaften, soferne die Besitzungen nicht unmittelbar einem umgesiedelten Kanaltaler übergeben wurden. Die Entschädigung für die enteigneten Liegenschaften wurde vom Reichsentschädigungsgericht festgestellt, wenn keine freie Vereinbarung zustande kam.

Da die Möglichkeit der Landebeschaffung für Kanaltaler Umsiedler auf diesem Wege sich als begrenzt und unzulänglich erwies, wurden die im ehemaligen Abstimmungsgebiet gelegenen, von Besitzern slowenischer Volkszugehörigkeit bewohnten Hofstellen als Ansiedlungsstellenfür die Umsiedler ins Auge gefasst.

Am 27. September 1941 fand unter dem Vorsitz des Dr. S t i e r Stabshauptamt eine Besprechung von Vertetern sämtlicher an der Umsiedlung beteiligten Dienstellen st tt, an welcher auch Dr. E a n n e für die amtliche Umsiedlungsstelle Klagenfurt und zeitweise auch der Beschuldigte Alois M a i e r - K a i b i t s c h teilnahmen. Nach den bei dieser Besprechung ausgearbeiteten Richtlinien hatte die DAG bei Einsätzen auf Landwirtschaftliche Betriebe aus deutscher Hand die ihr vom Gaugrenzlandamt bekanntgegebenen Betriebe zu überprüfen und auch festzustellen, welche von den benannten und sonstige Betriebe im Lande Kärnten auf Grund des Landbeschaffungsgesetzes und durch freien Verkauf zum Ansatz von Umseidlern erworben werden können. Die Bewertung der Höfe erfolgt nach dem Verkehrswert. Bezüglich der Heranziehung slovenischer Betriebe wurden folgende Sondermassnahmen vereinbart: Die slovenischen Betriebe,

die für die Umsiedlung herangezogen werden sollen, werden von der amtlichen Umsiedlungsstelle Klagenfurt dem Leiter der Staatspolizeistelle Klagenfurt benannt. Dieser kann von sich aus weitere in Frage kommende Betriebe der amtlichen Umsiedlungsstelle zu Heranziehung für Umsiedler melden. Die Überprüfung, ob die slovenischen Eigentümer evakuiert bzw. in das Altreich abzuschiebe sind, erfolgt durch den SD. Der Leiter der Staatspolizeistelle Klagenfurtlädt die in Betracht kommenden Slovenen vor, und eröffnet Ihnen, dass sie infolge ihres Verhaltens ihre Betriebe in Kärnten aufgeben müssen und fordert sie auf, die Betriebe an den Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums, verteten durch die DUT, nebenstelle Klagenfurt, zu veräussern. Die Verkaufsangebote werden von der DUT der DAG gemeldet. Diese vereinbart mit den Slovenen einen Kaupreis, der höchstens 2/3 des Verkehrswertes betragen darf. Die Slovenen werden von der Staatspolizei in ein Lager überführt. Kommt ein freiwilliger Verkauf nicht zustande, beschlagnahmt die Staatspolizei die Betriebe, führt die Inhaber ab und überträgt die einstweilige Bewirtschaftung der DAG.

Mit den Vorbereitungen für eine in Aussicht genommene Aussiedlungsaktion grösseren Stiles gegen die slovenische Minderheit hatte man bereits im Jahres 1940 begonnen. Ais einem an die Ortsgruppe der NSDAP. In Radsberg gerichteten Schreiben der Kreisleitung Klagenfurt geht hervor, dass sämtliche Ortsgruppen im gemischtsprachigen Gebiet Erhebungsbogen über die in ihrem Bereiche wohnhaften slovenischen Familien zugesandt erhalten haben." Ich brauche Ihnen die Bedeutung dieser Erhebung nicht mehr vor Augen zu führen und bitte Sie um vordringliche Berücksichtigung dieses Auftrages" mit diesem Worter schliesst das Schreiben vom 1o.7.194o.

Verboten vorerst aussenpolitische Rücksichtnahmen die Durchführung der geplanten Aussielung, so waren diese Bedenken nach der Beendigungdes Feldzuges gegen Jugoslavien in Wegfall gekommen.

Alois M a i e r - K a i b i t s c h berief am 23.2. 1942 um 14.00 Uhr in der Angelgenheit "Umsiedlung von Slovenen aus dem Gau Kärnten (doppolsprachiges Gebiet)" im Sitzungssal des Landhauses in Klagenfurt eine Besprechung ein, die jedoch über Weisung aus Berlin verschoben wurde. Am 11.4.1942 wurden die Landrate, Kreisleiter und Kreisbauernführer der beteiligten Kreise neuerlich zu einer Besprechung einberufen, unter dem Vorsitz des Beschuldigten stattfand. Alois M a i e r - K a i b i t s c h eröffnete bei dieser Besprechung, dass am 14. und am 15.4.1942 durch seine Polizeitruppe schlagartig eine Polizeiaktion gegen eine Anzahl slovenischer Familien durchgeführt Polizeiaktion gegen eine Anzahl slovenischer Familien durchgeführt werde, weil der Verdach bestehe, dass diese Personen mit den Partisanen Verbindung unterhalten. Die Ausgesiedelten würden in ein Lager nach Klagenfurt gebracht, ihre Besiztungen würden eintegnet und sie selbst, im Falle ihrer Bewährung anderweits angesiedelt. Die Durchführung der Aussiedlungsaktion am 14. und 15.4.1942 lag in den Händen des SS Brigadeführers H i n z e und erregte in Kärnten allgemeine Empörung.

In einem vom Major von K r e s s, Leiter des Wehrmeldeamtes, Villach, am 16.4.1942 an das stellvertretende Generalkommando XVIII. A.K. erstatten Berichte wird u.a. ausgeführt, dass Alois M a i e r - K a i b i t s c h als Leiter des Gaugrenzlandamtes, der in dieser Angelegenheit hauptsächlich massgeblichen Stelle arklart in dieser Angelogenheit hauptsächlich massgeblichen Stelle erklärt habe, die Umsiedlung von 250 Familien sei notwendig geworden, um der in Laibach in Gründung befindlichen geheimen, slovenisch-klerikalen Organisation die Macht des Reiches zu zeigen. Das Vermögen dieser Familien werde geschätzt, die Familien selbst warden im Altreich in den Wirtschaftsprozes eingebaut und nach Kriegsende im Falle ihrer Bewährung wieder als Besitzer in Franken angesiedelt. Die Aktion habe schlagartig durchgeführt werden müssen, um ein Entweichen der Betroffenen zu hindern. Mit der Durchführung sei das 171. Polizeibatl.beauftragt gewesen, wobei zugegeben werden müsse, dass vorgekommene Härten eine gewisse Beunruhigung

in der Bevölkerung hervorgerufen haben. Zu diesen Ausführungen des Beschuldigten M a i e r - K a i b i t s c h stellte das Wehrmeldeamt in diesem Berich fast, dass die gegen die slovenische Minderheit durchgeführte Aussiedlungsaktion allgemeine Empörung und Beunruhigung hervorgerufen habe. Die Leute seinen in das Wehrmeldeamt gekommen, haben sich zu Boden geworfen und um Schutz gebeten. Es haben sich Fälle ereignet, dass Familien ausgesiedelt wurden, deren Oberhäupter zum Wehrdienst eingerückt seine und von ihren Familien auf Anbauurlaub erwartet wurden. In einem Falle sei ein Ausgesiedelter über Einspruch einer Privatperson freigelassen und rückgeführt worden. Über Einschreiten des Kreisleiters bei Alois M a i e r - K a i b i t s c h habe dieser die neuerliche Aussiedlung der Familie verfügt. Als besondere Härtefälle wurden in diesem Berichte angeführt.

In einem Haus lag ein Toter aufgebahrt. Die Familie wurde vom Toten weggerissen und der Tote zurückgelassen.

Eine Frau wurde mit mehreren Kindern abtransportiert, ohne dass ihr gestattet wurde, ihr 3 Monate altes Kind mitzunehmen.

Ein Soldat musste in dem Augenblick einrücken, indem seine Familie abtransportiert wurde.

Im Zuge dieser Aktion wurden 165 Hofstellen beschlagnahmt. Sämtliche von dieser Aktion betroffenen Personen wurden von der Gestapo weder vorher verhört, noch nachher vernommen, sondern erhielten lediglich nach ihrer Abgabe in ein im ehemaligen Altreich gelegenes Lager einen Bescheid folgenden Inhaltes: "Der Reichsminister des Innern hat mit dem Erl..... gemäss den Bestimmungen der Verordnung über die Einziehung volks- und staatsfeindlichen Vermögens im Lande Österreich vom 18.november 1938, RGBl.I, Seite 1620 festgestellt, dass die Bestrebungen des.... volks-und staatsfeindlich gewesen sind.

Gleichzeitig wurde die Staatspolizeistelle Klagenfurt angewiesen, die Einziehung des Vermögens des Vorgenannten vorzunehmen

"Gen.& 1 Abs. 1 der vg. VO verfüge ich daher auf Grund des & 12 der 1. Durchführungsverordnung zum Ostmarkgesetz vom 10.Juni 1939 RGBl.I.& 995 in Verbindung mit & 1 der 9. Durchführungsverordnung zum Ostmarkgesetz vom 23.3.1940,RGBl. Nr. 1, Seite 545 die Einziehung des gesamten in Kärnten gelegenen Ver-

mögens des Obgenannten zu Gunsten des deutschen Reiches, vertreten durch den Reichsfinanzminister".

Auch in weiterer Folge erfolgten Aussiedlungen und es wurden nach dem bisherigen Erhebungsgegebnis 297 Familien mit insgesamt über 1300 Personen betroffen von der Aussiedlungsaktion. Die Zahl der bisher festgestellten Todesopfer der Aussiedlungsaktion beläuft sich auf 93. Der bisher kommissionell festgestellte Gesamzschade übersteigt den Betrag von 3,300.000 S. Am 8. Jänner 1943 fand beim Reichssicherheitshauptamt in Berlin eine Besprechung statt an der u.a. Regierungsdirektor Dr. B u r g e r - S c h e i d l i n von der Berhörder des Reichsstatthalters in Klagenfurt, SS-Standartenführer M a i e r - K a i b i t s c h und Reg.Rat Dr. W e i m a n n von der Gestapo Klagenfurt teilnahmen. SS Hauptsturmführer W i r s i c h legte einleitend dar, dass das Stabhauptamt auf Grund einer Besprechung zwischen Reichsführer SS und Gauleiter R a i n e r den Entwurf einer Anordnung ausgearbeitet habe, durch welche das gemischsprachige Gebiet in Kärnten zum Siedlungsgebiet erklärt wird. Gauleiter R a i n e r habe den Wunsch geäussert, dass diese Anordnung rückwirkend zum 1.Jänner 1942 in Kraft treten solle, um damit zu erreichen, dass die im Jahre 1942 im Rahmen der W.-Höfeaktion durchgeführte Einziehung slovenischer Höfe zu Gunsten des Reiches in eine staatspolizeiliche Einziehung zu Gunsten des Reichskommissars für die Festigung Deutschen Volkstums umgewandelt werde. Der Beschuldigte Alois M a i e r - K a i b i t s c h widerriet einer formellen Aufhebung der staatspolizeilichen Einziehungsverfügung mit Rücksicht auf unerwünschte psychologische Auswirkungen auf die Betailigten. Nach eingehender Aussprache wurde Einverständnis insbesonders darüber erzielt, dass staatspolizeiliche Einziehungen nur erfolgen können, wenn die Staatsfeindlichkeit einwandfrei nachgewiesen erscheint. Das Reichsfinanzministerium erkärte sich bereit, die in der W.-Höfeaktion eingezogenen Slovenenhöfe zur Verfügung des Reichskommissars für die Festigung des Deutschtums herauszugeben. Wegen der Ersatzansprüche wurde der Standpunkt vertreten, dass mit Rücksicht darauf, dass die Abgesiedelten

in Lublin wieder angesiedelt werden sol keine Bedenken gegen eine Enteignung mit Landentschädigung bestehe. Auf die Frage des Beschuldigten M a i e r - K a i b i t s c h, wie die schlagartig durchzuführenden Aussiedlungsmassnahmen in Hinkunft vor sich gehen sollen, entgegnete Dr. W e i m a n n, dass Polizeikräfte für diesen Zweck nicht zur Verfügung gestellt werden können. M a i e r - K a i b i t s c h wurde zur Klärung dieser Frage an das Reichssicherheitshauptamt IV,SS Gruppenführer R Ö s e n e r verwiesen.

In Durchführung der bei diesen Besprechungen gefassten Beschlüsse erliess der ehemalige Reichsführer SS am 6.2. 1943 die allgemeine Anordnung Nr. 21/43/C über Bestimmung eines Siedlungsbereiche im Reichsgau Kärnten. In dieser Anordnung wurden verschiedene Gemeinden in den Bezirken Wolfsberg, Völkermarkt, Klagenfurt, Villach und Hermagor zum Siedlungsbereich erklärt. Die Bereichserklärung erfolgte zu dem Zwecke, das Deutschtum in diesem Gebiete "durch Umsiedlung volkspolitisch unzuverlässiger Menschen und Ansiedlung bewährter deutscher Menschen" insbesonders auch durch Sesshaftmachung von Umsiedlern aus dem Auslande und planmassiger Neuordnung der Eigentumsverhältnisse zu festigen. Die Bereichserklärung hatte insbesonders die Wirkung, dass Grundstücke im Siedlungsbereich in entsprechender Anwendung des Landbeschaffungsgesetzed für Zwecke der Wehrmacht und seiner Durchführungsbestimmungen in Anspruch genommen werden kennten.

Dieser Sachverhalt erscheint auf Grund der Aussagen der zur Vorladung beantragten Zeugen und durch die bei den Akten erligenden Dokumente erweisbar.

Der Beschuldigte stellt jedes als Hochverrat im Sinne des & lo VG/1947 zu qualifizierende Verhalten in Abrede und verantwortet sich im Wesentlichen dahin, dass aus der Zusammenarbeit zwischen Reichssicherheitshauptmamt und Reichskommissar für die Festigung des deutschen Volkstums in Berlin der Entschluss gefasst worden sei, im doppelsprachigem Gebiete in Kärnten 200 Familien auf Grund von staatspolizeilichen Vorgängen auszumitteln und diese in Lager der deutschen Mittelstelle in Mitteldeutschland

zu überführen. Dieser Auftrag sei im Spätsommer 1941 schriftlich an den ehemaligen Gauleiter und an die geheime Staatspolizeiergangen. Im Frühjahr 1942 sei der SS Brigadeführer H i n z e erschienen und habe mitgeteilt, dass anfangs April die Aussiedlung der 200 Familien durchgeführt werde. Die Auswahl der zur Aussiedlung gelangenden Slovenen sei vom Leiter der Staatspolizeistelle, Oberregierungsrat dr. W e i m a n n persönlich getroffen worden, der ausdrücklich versichert habe, dass er selbst jeden einzelnen Fall behandelt habe und für die Stichhältigkeit der gegen die ~~einzelnen~~ betroffenen Personen vorgebrachten Anschuldigungen hafte. Er selbst sei mit der Durchführung der Aussiedlungsaktion nicht befasst gewesen und habe sich bemüht, Härten zu vermeiden. Obwohl er sich sohin gegen die gegen die slovenische Minderheit getroffenen Massnahmen ablehned verhalten habe, sei er weiter im Amte verblieben, weil er als Kenner der Verhältnisse in Kärnten vermeint habe, die grössten Härten abwenden zu können. Übrigens habe er nur die ihm seitens des ehem. Gauleiters und der vorgesetzten Stellen in Berlin zugegangenen Aufträge ausgeführt.

Diese Verantwortung des Beschuldigten erscheint widerlegbar.

Was die hochverräterische Tätigkeit des Beschuldigten Alois M a i e r - K a i b i t s c h anlagt, so geht aus den polizeilichen Erhebungen OZ.22 hervor, dass der Beschuldigte der NSDAP seit 1.Jänner 1934 als Mitglied angehörte und ihn nach der Okupatin Österreichs im Erfassungsverfahren die Mitgl. Nr. 6,138.2o2 zugewiesen wurde. Auch durch die Zeugen Dr.Arnold Sucher (OZ.75) und Ing. Wilhelm S c h u m y OZ.74) ist erweisbar, dass sich der Beschuldigte in der Zeit zwischen den 1. Juli 1933 und 13.Marz 1938 für die NSDAP betätigt hat. Es wäre sonst auch unverständlich, dass der Bechuldigte nach der Okkupation Österreichs sofort las Landesrat in die provesorische Landesregierung aufgenommen wurde, was zweifelsohne nicht der Fall gewesen wäre, wenn der Beschuldigte bis dahin der NSDAP volkommen ferne gestanden wäre.

Des Beschuldigten Einstellung und seine Verantwortlichkeit für die gegen die slovenische Minderheit getroffenen Massnahmen erhellt eindeutig aus dem Vortrage, den er am 10.7.1942 in Anwesenheit des ehema Gauleiters, dessen Stellvertreters, des Re.Präsidenten, der Kreisleiter und von über 100 führenden Personen der Partei und des Staates anlässl der Tagung des Gauamtes für Volkstumsfragen hielt. Nach einem geschicht Überblick führte der Beschuldigte aus, dass die Eriegnisse auf dem Balkan im Vohrjahr die Handhabe geboten haben, im Gebiete nördlich der Karawanke mit der sogenannten slovenischen Minderheit Schluss zu machen. Seit die Zeit gebe es in Kärnten kein slovenisches Minderheitenproblem mehr. Durch die Heimkehr des Miesstales und die Angliederung Oberkrains sei die grösste Reichsaufgabe gestellt worden, diesen Raum, der zur Gänze deutscher Kulturboden und zum grössten Teil auch deutscher Volksboden sei, der durch deutsche Arbeit zu einer hohen Kulturstufe gelangt und nur in den letzte 20 Jahren gewaltsam balnanisiert worden sei, wieder deutsch zu machen und mit deutschen Menschen zu erfüllen... "Diese Afgabe ist nur zu erfüllen, wenn wir Schluss machen mit allen deutschfeindlichen Bestrebungen in der ehemaligen Abstimmungszone. A. Wer hier noch an eine Wiederrerrichtung eines slovenischen Staates oder an den Sieg der Sowjet-Union glaubt, für den ist in diesem Grenzraum kein Platz...

Beim Anschluss Oberkrains an Kärnten hat man sofort ein Zusammengehörigkeitsgefühl der slovenischen Kreise diesseits und jenseits feststellen können. Angesichts dieser Entwicklung mussten w i r u n s im Frühjahr 1942 dazu entschliessen, die führenden Kreise der Kärntner Slovenen in das Innere des Reiches umzusiedeln". In diesem Vortrage rechnete Alois Maier-Kaibitsch auch mit den Kreisen ab, die die Aussiedlungsaktion verurteilten, da sie die Zeit nicht mehr begreifen, die neue grosse Aufgaben zur Lösung stelle.

Auch in einem in Abschrift vorliegenden Brief des Beschuldigten an Dr. W e r l i n im Berlin tritt Alois M a i e r - K a i b i t s c h für die getroffenen Massnahmen ein und

rechfertig sie damit, dass schon seit Kärntend Freiheitskampf und der Volksabstimmung eine Gruppe von nach Laibach orientierter Nationalslovenen durch Bildung einer eigenen Organisation die Möglichkeit einer Grenzänderung durch den Anschluss des südostlichen Teiles Kärntens an den jugoslawischen Staat vorbereitet habe. Bei Ausbruch des Krieges habe die Staatspolizei wieder festestellt, dass durch das doppelsprachige Gebiet, die dem Feinde dienende Organisation sich wieder neu gebildet habe. Um dieser Organisation die Führer zu nehmen, seinen auf Grund staatspolizeilicher Vorgänge 168 Familien ausgesiedelt worden.

Sowohl aus diesen Briefe, als auch aus dem Vortrage vom 1o.7.1942 geht eindeutig die Verantwortlichkeit des Beschuldigten für die getroffenen Massnahmen und sein offenes Bekenntnis zu denselben hervor. Durch den Zeugen Ludwig M i s c h i t s c h wird zu erweisen sein, dass die Aussiedlungen von der geheimen Staatspolizei im Einvernehmen mit dem Beschuldigten Alois M a i e r - K a i b i t s c h durchgeführt wurden. Ludwig Michitsch wurde auf seine verschiednen Vorstellungen gegen die in Aussicht genommenen Massnahmen vom Leiter der geheimen Staatspolizei dahin beschieden, dass eine Aenderung oder Zurücknahme der Aussiedlungsverfügung nur in Einvernehmen mit dem Beschuldigten erfolgen könne. Auch Fritz F r i e c h l i n g , der sich im Jahre 1942 in der Aussiedlungssache an den Leibarzt Adolf Hitlers Dr.Karl B r a n d wendete, wurde vom Gestapochef und dem Beschuldigten Alois M a i e r - K a i b i t s c h wegen dieses Briefes zur Rede gestellt und dahin belehrt, dass er von den Autonomieabsichten der Slovenen keine Kenntnis habe. Als Friecling später bei Alois M a i e r - K a i b i t s c h in der Angelegenheit des Landwirtes P e t s c h n i g aus Ledenitzen intervenierte und erklärte, dass diese Masnahmen nicht dazu angetan seine, dem Deutschum neue Freunde zu schaffen, entgegnete der Beschuldigte Alois M a i e r - K a i b i t s c h dass nicht Friehling sondern e r für die Aussiedlung verantwortlich sei, und dass für die Zukunft noch weitere Aktionen dieser Art zu erwarten seien.

Wird weiters berücksichtig, dass der Beschuldigte an der am 29.7.1941 staatgefundenen Besprechung zweck Durchführung der beschleunigten Umsiedlung der Kanaltaler teilgenommen hat, dass er die der Aussiedlungsaktion vorausgegengene Bespruchung am 11.4.1942 einberief und leitete und auch der beim Reichssicherheitshauptmant in Berlin am 8.1.1943 abgehaltenen Besprechung dass er mit der Leitung des Gaugrenzlamdamtes bzw. des Gauamtes für Volkstumsfragen betraut war, in welchen Aemtern sämtliche grenz - und volkspolitischen Fragen behandelt wurden, erscheint der Verdacht vollauf begründet, dass Alois Maier - Kaibitsch am der Planung und Durchführung der offenbar von der Zentralstellen in Berlin schliesslich angeordnete Aussiedlunsaktion massgeblich beteiligt war.

Durch die Zeugen Dr. Tischler und Dr. Petek wird weiters zu erweisen sein, dass trotz der nach der Okupation Österreichs gegebenen Zusicherung des Beschuldigten an die damaligen Führer der Kärntner Slovenen, dass alle kulturellen und wirtschaftlichen Organisationen der Minderheit unbehelligt bleiben, am 24.3.1938 die ersten 6 slovenischen Priester aus ihren Pfarren und dem slovenischen Siedlungsgebiet verwiesen wurden. Am 4.8.1938 fand in der Landesregierung in Klagenfurteine grundsätzliche Besprechung zwischen Maier - Kaibitsch und den Vertretern des slovenischen Kulturverbandes statt, bei welcher der Beschuldigte an die Vetreter der slovenischen Minderheit die Frage richtete, ob sie noch immer auf dem Standpunkte stünden, dass objektive Merkmale für die Bestimmung der Volkszugehörigkeit anzuwenden seien. Auf die bejahende Antwort erklärte M a i e r - K a i b i t s c h wörtlich: "Seid Ihr Euch auch der Folgen bewusst? Dieser Standpunkt hat die Liquidierung dieses in meinem Augen chauvinistischen Slovenentums zufolge."

Die dem Beschuldigten M a i e r - K a i b i t s c h angelasteten. Straftaten erfüllen den Tatbestand des Verbrechens nach § 1 KVG. Österreich, auf dessen Territorium sich die Straftat ereignete, war zur Tatzeit ein von deutschen Truppen besetztes Land. Die Tat richtete sich gegen die Zivilbevölkerung und widerspricht den natürlichen Anforderungen der Menschlichkeit und den allgemein anerkannten Grundsätzen des Völkerrechtes.

Dass auch dieses letztere Tatbestandsmerkmal verwirklich erscheint, ergibt sich aus folgenden Überlegungen:

Österreich wurde 1938 nach der Okupation annektiert. Diese Annexion entbehrte jedoch des völkerrechtlichen Titels und wurde deshalb auch durch die vorübergende Anerkennung auswärtiger Mächte nicht saniert.

Da Alois M a i e r - K a i b i t s c h nicht nur als SS-Standartenführer, sondern auch als Gauhauptamtsleiter mit dem Range eines Bereichsleiters, somit als Hoheitsträger der NSDAP in einem Range über dem Kreisleiter tätig war, erscheint auch die Anklage ob Verbrechen nach § 1 Abs. 6 KGV. begründet.

V o r z u l a d e n als Z e u g e n :

Fritz F r i e h l i n g Obereichwald, Post Latschach.	OZ. 17
Ernst H e p k e Spittal/Drau, Marienheim	OZ. 26
Kress v. K r e s s e n s t e i n Pörtschach - Schloss	OZ. 28
Dr. Sepp S t o t t e r Klagenfurt, Humboldstrasse 4	OZ. 34
Dr. Richard W a n n e r Klagenfurt, Malborgethstrasse 12	OZ. 36
Felix L e d e r e r Klagenfurt, Tarviserstrasse Nr. 7o	OZ. 38
Dr. Josef T i s c h l e r Klagenfurt, Linsengasse Nr. 51	OZ. 39
Josef Friedr. P e r k o n i g Klagenfurt, Paradaisergasse 3	OZ. 40
Dr. Franz P e t e k Völkermarkt, Zweite Maigasse 33/34	OZ. 51
Ing. Valentin Maierhofer Lindenhof bei Völkermarkt	OZ. 53
Adolf P i c e j Kühnsdorf Nr. 36	OZ. 62
Dr. Martin Z w i t t e r Klagenfurt, Khevenhüllerstrasse 3o	OZ. 63
Dr. Hermine S c h ö n Graz, Grabenstrasse 29	OZ. 71
Ing. Wilhelm S c h u m y Wien IV, Schleifmühlg. Nr. 5	OZ. 74

Dr.Arnold S u c h e r — Oz. 75
Wien I. Fleischmarkt 28

Ing. Franz Jauernig — Oz. 78
Wien VI, Hugo Wolfg. Nr.1

Josef T s c h o f e n i g — Oz. 80
Klagenfurt, Miesstalerstrasse 23

Walter S c h w a m e i s s — Oz. 87
Mauer bei Wien

Dr.Max W ö s s — Oz. 88
Salzburg

Reinhold M o g r e n s c h i l d — Oz. 91
Lager Wolfsberg

Hilde F e i c h t e r — Oz. 94
Klagenfurt, Wulfengasse Nr. 3

Ludwig M i c h i t s c h
Rosenbach

Zu verlesen

a. gem. & 252 vorl.Abs. St.PO.:

Anzeigen, Oz.21,22,24,25,48,57,65,66,7o,77,85,1o4,1o7.
Verordnungs- und Amtsblätter Oz.55
Dokumente Oz. 1o5, 1o6

Akten der Kärntner Landesregoerung Oz 50

b. gemäss & 252 Zl. 4 St.Po.Zeugenprotokolle mit:

Dr.Johann B a u e r
Helmut Hirzegger
Franz P a c h e r
ing. Alois W i n k l e r — sämtliche Lager Wolfsberg
Albert von G o y l
Karl F r i t z
Alois K a p l a n n e r
Karl P l a n k e n s t e i n e r — Oz. 37
Franz D i e t r i c h — Oz. 44
Ottokar H e r m a n n — Oz. 60
Dr. Rudolf B l ¨u m e l — Oz. 61
Dr.Ewald A i c h i n g e r — Oz. 80
Dr.Franz F a t t i n g e r — Oz. 89
Georg G a s b e r g e r — Oz. 91

Graz, am 7.März 1947
Der Oberstaatsanwalt :

Dr. Amschl e.h.

S E Z N A M

SLOVENSKIH IZSELJENCEV NA KOROŠKEM

Izdala Zveza slovenskih
izseljencev

A

Aihholcer Augsdorf 15, Kusternik
Velden/see.
Janko 27.2.86 Neža 24.4.85
Rezi 28.12.08 Janko 6.1.1o
Janko 16.11.41
Heselberg-Hagenbüchach
Vrnitev: 25.7.45

Ainšieler Oberdörfl, Čene
Ludmannsdorf
Miha

Ainšpieler Oberdörfl, Sramsičnik
Ludmannsdorf
Janko 2o.1o.14 Lenčka 19.12.15
Angela 25. 5.38 Katica 22. 8.39
Marija 15. 9.88
Hesselberg - Rehhof-Kaumberg
Vrnitev: 17.7.45

Ambroš Brückel
St.Veit
Rozina Janko
Franc

Andervald Zauchen 4, Oźl.
Schiefling
Andrej 5.8.12 Marija 13.9.12
Andrej 2.4.36 Andrej 27.11.87
Urša 27.2.88
Hesselberg-Furth/No.
Vrnitev: 17.7.45

Arnejc Ledenitzen, Rajnžele
Ledenitzen
Ana Marija
Martin Francka

Ažman Pirkdorf 16, Plešovnik
St.Michael

Miha	28.9.99	Lizka	9.11.97
Zofka	11.5.3o	Marija	2o.5.33
Regina	7.9.34	Dolfej	3o.12.39
Miha	2.3.37	Lenčka	13.4.66

Hesselberg
Vrnitev: 24.7.45

Ažman Feistritz,Štampah
St.Michael

Franc 2.12.97 Pavla 2o.4.o6
6 mesecev "Gestapogef"
9 mesecev "Zvangsarbeitslager"

B

Baumgartner Kreuth 3, Novinjak
Latschach

Janko Marija
Marija

Baumgartner Gorintschach 2 Primik
St.Jakob/Rosental.

Miha	17.1o.78	Marija	29.11.o6
Miha	2. 2.34	Joža	26. 6.35
Stanko	3. 5.31	Alojz	4. 3.4o

Schwarzenb.Frauenaurach-Hesselberg
Vrnitev: 25. 7.45

Besar Ratschitschach, Jušič
Völkermarkt

			2. 9.16
Joža	7. 4.96	Marija	~~16xx3x38~~
Francka	6. 5.37	Lipej	16. 5.38

Hesselberg-Weissenburg-Hesselb.
Vrnitev: 25. 3.45

Blajs — Leppen, Auprih
Eisenkappel
Amalija — Franc
Ernst
Mohringen
Vrnitev: 26.8.45

Boltežar — Lobnik, Vitoda
Eisenkappel
Franc — Marija
Jera — Marija

Borovčnik — Unterort 11, Bernik
Bleiburg

Luka	12.1o.99	Julijana	2o.5.88
Franc	12.1o.26	Stanko	6.8.3o
Lencej	6. 8.3o	Luka	5.11.21
Hanzi	18.1o.23		

Hesselberg-Weissenburg
Vrnitev: 22.7.45

Borovnik — Dollichgasse 14, Borovn.
Ferlach

Boštjan	2o. 1.87	Francka	1.1o.98
Ludovik	17. 3.25	Danica	6.11.26
Nada	2. 7.28		

Hesselberg-Burg-Wernfels-Hesselberg
Vrnitev: 25.7.45

Božič — Enzelsdorf 19, Sugič
Gallizien

Joža	28.11.73	Terezija	17. 7.08
Marija	28. 4.24	Janko	14. 9.06

Hesselberg
Vrnitev: 25. 7.45

Božič — Abtei 16, Jakobić
Gallizien

Tonej 8.1o.83 Marija 17. 3.87
Ana 16. 7.13 Barbara 16.9.16
Kristej 25.12.39 Tonej 5.12.26
Hesselberg
vrnitev: 19. 2.45

Brändstäter — Feistritz 55
Feistritz(Gailtal

Joža 12. 3.oo Neža 5. 1.o7
Mojki 31. 6.32 Milica 14.12.36
Lizi 2o. 2.39
Frauenaurach
vrnitev: 4.6.45

Breznik — 1o.Okt.-Strasse 9
Bleiburg

Marija 16. 9.91 Štefan 12.1o.83
Štefan KZ 9. 7.24 Milan 1. 4.22
Kristej 26.12.29 Cilka 3o. 1.34
Hesselberg
vrnitev: 25. 7.45

Brezjak — Blasnitzen, Šemčen
Blasnitzen

Neža 3. 1.91 Franz KZ 85
Ivanka 7. 6.19 Franc 8.1o.21
Marko 5. 4.24 Marica 11. 1.35
vrnitev: 15.5.45

Brugger — Brugg 3, Brugger
Egg/Hermagor

Zdravko 5. 2.o9 Neža 13.1.12
Jera 28. 2.68 Zdravko 3.2.39
Niki 7. 2.41 Neža 26.3.42
Frauenaurach - Hesselberg
Vrnitev: 25.7.45

C

Cimpasser — Kristendorf 15
Eberndorf
Alojz 8.8.94 Jožefa 11.1o.94
Janko 29.8.23
Frauenaurach
Vrnitev: 16.7.45

Colner — Untertechantnih Kopanig, Mallestig
Andrej 1.12.95 Marija 15.12.98
Andrej 1. 7.28
Polizeigef.Villach od 11.12.44 do 2o.12.45

Cvitar — Achonitz 2o,Abuja
Feistritz/Gail
Janko 25.12.1o Marija 24.3.13
Marija 6. 2.88 Franc 5.2.37
Stanko 27.12.39 Mirt dr.28.9.17
Franc dr. 1o.1o.13
Rehnitz-Ettlingen-Rastatt-Hagenbüchach-
Gerlachsheim - Efferding Oö.

Č

Čavko — Kirschentheuer 34
Schneider, Ferlach
Matevž 4. 9.93 Terezija 2.1o.21
Pavel KZ 6. 1.2o
Hesselberg.Vrnitev: 25.7.45

Čemar — Saidolach 6,Kozar
Ferlach
Joža 17.3.71 Marija 31.9.98
Saši

Marko 7.4.93 Janko 27.5.35
Joža 28.3.31
Rohnitz - Eichstätt
vrnitev: 25.7.45

Černut — Oberaichwald 32 Šmid
Latschach

Franc	31.1.92	Alojzija	2o.11.9o
Rezi	1.1o.29	Franček	14.12.3o
Alojzija	14. 6.39	Hanzi	16. 2.91

Frauenaurach
Vrnitev: 17.7.45

Čik — Unterloibach, Kužej
Bleiburg

Aloiz	29.8.o7	Terezija	7.12.17
Alojz	17.1.39	Herman	7.7.4o
Slavko	3o.1o.43		

Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Čimžar — Tschahoritsch, Čimžar
Köttmansdorf

Andrej 13.11.o7
Hagenbüchach-Hesselberg-Altermark/Teneberg
vrnitev: 18.7.45

Čimžar — Tschahoritsch, Obrith
Köttmannsdorf

Mirko	1.12.o1	Angela	2.9.77
Modesta	2.4.1o	Mrich	4.5.33

Hagenbüchach-Hesselberg-Altenmark/Teneberg
vrnitev: 18.7.45

Čimžar — Köttmannsdorf 51 Kozarna
Köttmannsdorf

Jože	28.8.11	Marija	3o.11.19
Anica	21.4.4o	Zorka	14.11.41
Sonja	19.1.43	Slavko	29.5. 45

Hesselberg-Miessenbach
vrnitev: 18.7.45

D

Dolinšek

Zdravko ? ? ? Leni ? ? ?
Hilda Katica
Frauchaurach

Dovjak Zell-Oberw. 7 Voltić
Ferlach

Luka 13.1o.57 Šimen KZ 28.1o.o1
Fraunaurach

Dovjak Zell/Oberw. 16
Hribernig, Ferlach

Pavl 22.1.67 Marija 16.9.1o
Janko 15.5.35 Cvetko 27.4.39
Pavl 4.8.41 Jaka 5.7.8o
Lena 18.4.74
Fraunaurach - Eichstät
vrnitev: 8.9.45

Pragašnik Wurzen 12,Rumaš
Velden/See

Lipej 3o.4.9o Hanzi 23.1o.23
Urši 25 Rozi 27
Ana 28 Toni 3o
Zdravko 32
Lipič Roza
Bürger Marija
Frauenaurach - Eichstät - Freist.
Vrnitev: 18.7.45

E

Ei - Ai

F

Faci — Dreulach 16, Gojcner
Feistritz/Gail.
Franc 1o.11.1o Neža 21.1.78
Rehnitz - Aichstätt
vrnitev: 25.7.45

Fellacher — Melweg 6, Trabečnik
Egg/Hermagor
Joža 3.3.o1 Magdalena 17.7.o3
Albina 2o.2.26 Josip 28.2.26
Marija 4.6.7o
Frauenaurach
vrnitev: 1.8.45

Frümlaher — Unteraichwald 33 Vatnig, Latschach
Terezija 14.1o.83 Marija 4.4.13
Fraunnaurach-Rabensbrück-Meklembg.
vrnitev: 25.9.45

Galob — Oberrain 6, Pec
Fürnitz/Gail
Marija 7.9.o9 Franc 3o.1.1o
Hanca 11.12.34 Franci 8.3.37
Tomi 9.12.38 Tomaž 2o.12.7o
Frauenaurach
vrnitev: 29.11.43

Galob — Untertechantnig, Trupi
Mallestig
Janko 28.8.o5 Marija 3.9.o5
Janko 1.4.3o Joža 17.3.33
Dani 17.1o.35 Alojz 14.6.37
Slavko 7.11.38 Marija 22.6.4o
Hagenbüchach
vrnitev: 16.6.42

Gabriel — Lessach 13, Rosenbach

Gregor	~~kurz.27~~	Marija	3o.1o.o1
Marija	1o.5.27	Gregor	14.3.29
Joža	6.2.31	Terezija	3.9.36

vrnitev: julij 42

Gabriel — Rosegg

Janko

Gabriel — St.Johann, Unčar

Weizelsdorf

Janko	28.7.o1	Cilka	22.11.11
Hanzi	24.9.4o		

Frauenaurach - Freistadt/OÖ

vrnitev: 22.7.45

Gezel — Völkermarkt

Jurij 3o.3.78

Glinig — Kanaren 1, Lavre

Ruden

Blaži	2.2.86	Marija	2.9.86
Marija	1.7.2o	Jelka	27.11.27
Karl	28.1o.28	Blaž	27.4.24

Rehnitz - Eishstätt

vrnitev: 25.7.45

Glinig — Graditschach 7/8, Gormilo, Lavam-und

Peter	1o	Amalija	1o
Pavlina	9o	Josefa	4o
Angela	24	Kati	27
Josefa	38	Hanzi	33
Vitus	35	Marija	o5
Jože	?		

Frauenaurach

vrnitev: 22.7.45

Golavčnik

Sagerberg 19, Golavčnik
Eberndorf

Jože	3.3.86
Andrej	24.12.29
Miha	27.9.33
Leni	3.5.4o
+Jurij+	2.3.19

Kati 31.3.o1
Joža 24.1.31
Hemi 14.5.39
Lena 14.4.o1

Frauenaurach
vrnitev: 25.7.45

Gröblaher

Dieschitz 3, Hofovc
Velden/See

Vinko	19.1.95
Marija	11.9.69

Pavla 28.6.o7
Stojan 5.12.26

Hesselberg - Rehhof
vrnitev: 18.7.45

Gril

Unterlinden 13, Mentl
Hainburg

Maks	29.9.97
Marija	27.3.35
Janko	14.4.38
Francka	9.3.6o

Kunigunda 2o.2.12
Tonej 1o.4.36
Maks 15.8.41

Schwarzenberg, Hegenbüchach, Hesselb.
vrnitev: 25.7.45

Gril

Blasnitzen 4 Jegert
Blasnitzen

Tonej 6.5.85
Tonej 16.6.15

Adela 16.12.19

Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Grubelnik

Eisenkappel 19o, Hirs
Einsekappel

+Kathi+ 24.2.45
Rehnitz, Frauenaurach, Eichstätt.

H

Haderlap — Leppen 19, Vinkler
Eisenkappel

Miha 26.9.99 — Marija 4.9.04
Pečnik Marija 6.11.24
vrnitev: 15.5.45

Hafner — Radsberg Laps
Weizelsdorf

Antonia 1.4.06 — Julijana 4.1.26
Gidej 1.9.33 — Hilda 1.12.34
Neli 26.5.36 — +Gidej+ partizan
vrnitev: 16.7.45

Haleger — Strajach 6, Kobentar
St.Jakob/R.

Janko 5.7.97 — Kati 6.2.98
Kati 31.5.24 — Rezi 1.10.30
Hanzi 14.2.39 — Ana 7.1.92
+Francka+ 15.9.85
Schwarzenberg, Frauenaurach, Hesselb.
vrnitev: 25.7.45

Haler — Eisenkappel 271, Golob
Eisenkappel

Tonej 21.8.97 — Marija 4.4.96
Stein. No. Zushthaus
vrnitev: 8.6.45

Hanin — Hof lo Kajzer
St.Michael/Bleibg.

Zdravko 9.2.90 — Kati 26.9.97
Alojz 26.7.26 — Lenčka 1.4.29
Ida 27.4.34 — Franc 29.3.39
Hanzi 18.10.29
vrnitev: 25.7.45
Schwarzenberg, Frauenaurach, Hesselb.

Hanšo — Slovenjak, Rodišnik
Globasnitz

Janko 21.11.09 — Ana 26.4.15
KZ Auschwitz
vrnitev: 7.9.45

Hartman — Onterloibach 2o Hartman
Unterloibach

Terezija 1.1o.77 — Janko 2o.1o.oo
Terezija 3o.4.o4 — Zdravko 1o.2.o7
Amalia 7.5.1o — +Matevž+ 14.9.7o
Matevž — Zdravko KZ
Rehnitz, Eichstätt
vrnitev: 25.7.45

Hasler — Fürnitz 4 Kruglič
Fürnitz

Janko 2o.8.o8 — Marija 5.2.2o
Lucija 1.5.4o — Alojz 8.5.84
Rehnitz
vrnitev: 8.42

Hlebčar — Weitensfeld, Zell 54
bs. Grasnitz, St,Veit

Franc 24.1o.95 — Marija 29.9.o
Marija 23.3.32 — Dora 13.3.33
Franc 23.9.39 — Hanzi 28.1.42

Hebar — Duel 8 Šoštarc
Föderlach

Urban 4.2.69 — Marija 7.6.82
Hesselberg, Weisenburg
vrnitev: 7.9.45

Hohkofler — Korpitsch, Oštin
Riegersdorf
Alojz — Terezija
Hanzi — Lojzi
Marija

Hribernik — Tutzach 2, Voštjan
Ebental

Jernej	2o.8.o4	Kristina	1.1.o9
Janko	23.1.3o	Marija	3o.9.31
Justina	17.8.33	Neža	7.2.35
Angela	3.2.37	Jernej	16.8.38
Ana	14.11.41		

Frauenaurach, Nesselberg
vrnitev: 7.5.45

Hutar — Globasnitz 43 Šoštar
Globasnitz
Ana — 26.4.15 Joško
Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Igerc — Unterort 7, Ludrant
Bleiburg
Janko — 5.5.86 Marija 3o.4.92
Alojzija — 3.5.14
Rehnitz, Eicstätt
vrnitev: 28.9.45

Igerc — Winkel 3, Pavlič
Bleiburg

Tonej	12.6.92	Neža	7.1.oo
Alojz	14.7.9o	Terezija	23.3.29
Margareta	1o.7.32	Marija	26.9. 39
Milka	26.9.37		

Hasselberg, vrnitev: 25.7.45

Isop — Gorintschach 4, Leben
St.Jakob/R.

Franc 26.5.1o — Marija 2o.6.2o
Mirko 18.8.42 — Tonej 21.12.43
Hesselberg, — Ivanka 24.5.61
vrnitev: 24.9.45

J

Jagovc — Abtei 4, Sablačan
Gallizien

Franc 1o.1o.93 — Matja 27.2.93
Marija 27.12.27 — Katica 1o.2.32
+Franc+ 26.9.26
Hesselberg, Frauenaurach
vrnitev: 25.7.45

Janah — Mühlbach, Strelc
St.Jakob/R.

Janko — Neža
Franc — Šimen
+Janko+ padel
vrnitev:
Hesselberg, Schwarzenberg

Janežič — Feistritz 3o, Janežič
St.Jakob/R.

Janko 24.7.87 — Lucija 2.12.oo
Janko 5.5.27 — Marija 11.8.28
vrnitev: 7.45

Jelen — Unterleibach 11, Volina
Bleiburg

Marija 28.8.97 — +Janko+ 72
Ivanka o8 — Stanko 4o
Franc 16.2.42 — Franc
Stanko dr.KZ — Tonej KZ
Hanzi
Rehnitz,Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Jerlih — Lohmik 23, Vreč
Eisenkappel

Tonej — 5.1.oo — Marija
Ivanka — Marija
Angela

Rehnitz, Frauenaurach, Eichstätt
vrnitev: 22.6.45

Jernej — Unterdorf 16, Tomej
Bleiburg

Lipej — 26.4.o3
Asatatt — vrnitev: 22.8.45

Jernej — Oberdorf lo, Suppanc
Bleiburg

Marija — 2.8.96
Rastatt, vrnitev: 22.8.45

Jörg — Unterert 15, Mavhlar
Ruden

Bartl	24.9.89	Terezija	19.9.89
Marija	27.1.29	Mira	6.3.15
Tonej	17.1.26	Bartl	24.8.22
Jörg	Riepl	17.4.14	

Hagenbüchach, Eihstätt
vrnitev: 25.7.45

K

Kajzer Feistritz 49, Ferma St.Michael/Blbg.

Cvetko	3.5.59	Milka	15.9.98
Milka	7.1.24	Malči	24.12.24
Zofka	24.9.27	+Marija+	6. 1.29
Krista	12.12.3o	Karl	28.1o.32

Hesselberg
vrnitev: 25.7.42

Karner Ratschitschach, Šulu Völkermarkt

Jože	1o.5.89	Katica	27.9.23
Tilka	5.1o.27	Marija	13.12.29
Cvetko	5. 4.34	Oto	14. 3.37
Rudi	1. 1.26		

Razbornik Roza 14.6.o2

Karun Lobnig, Stepar Eisenkappel

Kristina 18.12.92 Šimen
Marija Vivada Marija
Rehnitz, Eichstätt
vrnitev: 8.6.45

Katnik Graschitz 3, Krajner Drobelach

Janko	16.5.73	Neža	3.8.83
Marija	9.11.o3	Milka	2.9.3o
+Tomaž+ pad.	2o.12.o9	Pečnik Marija	24.3.99

Schwarzenberg, Frauenrach
vrnitev: 17.7.45

Käfer	Lamprechtsberg 28, Mesnar Ettendorf		
+Marko+	21.4.89	Irma	27.4.24
Günter	3.1o.31	Irma	3.7.29
Inke	13. 7.3o		

Kelih	Zellnik, Oberwinkel Zg. Mlečnik, Ferlach		
Janko	3o.3.98	Urška	9.11.o2
Mirko	29.3.3o	Oto	28. 2.32

Frauenaurach, Furth
vrnitev: 17.7.45

Kelih	Zell-Mittewinkel 24 Zebrad, Ferlach		
Neža	76	Marija	4.7.o7
Uršnik Marija	8.4.73	Ana	24.6.78

Rehnitz, Eichstätt
vrnitev: 22.7.45

Klanšek	Einzelsdorf, Izak Griffen		
Janko	23.12.79	Urška	6.5.86
Hanzi	11.11.12	Boštjan	8.4.19
Slavko	5.5.27	Aleks	13.7.32
Marija	21.11.14	Terezija	6.1o.29

Rehnitz, Rastatt, Eichstatt, Hesselberg
Vrnitev: 9.7.42

Kobenčič	Aich 18, Na bregu Velden/See		
Hilda	25.11.99	Mirt	2.2.97

Hagenbächach, Windsheim, Hüttenbach, Eichstätt
vrnitev: 2o.5.45

Kofler	St.Stefan 11 Waldh. Mallestig		
Peter	5.11.94	Alojzija	5.4.97
Rozalija	29. 4.25	Alojzija	4.8.35
Jožefa	18.1o.43		

Hagenbuchahch, Eichstätt, Hesselberg

Kokot — Oberdorf 11 župnik župik
Köstenberg/Velden/See

Joža	24.2.98	Lenčka	96
Joža	18.9.23	Francka	8.9. 24
Ana	2.11.26	Amalija	18.1.28
Janko	15.8.29	Lizka	28.1o.3o
Vinko	13.1.32	Marija	23.8.35
Andrej	23.11.36		

Rehnitz, Rastatt, Gerlachsheim
vrnitev: 15.8.45

Kompoš — Keutschach 12, Hofmühle
Keutschach

Matevž	18.9.95	Helena	19.5.98

Frauenrauch
vrnitev: 17.7.45

Kompoš — Linden 3, Petrovc
Keutschach

Šimen	26.5.98	Marija	5.2.94
Šimen	7.4.25	Marija	24.3.2o
Nežka	11.8.27	Lizka	15.2.32
Ana	11.8.37		

Schwarzenberg, Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Konečnik — Globasnitz 66, Tonej
Globasnitz

Jurij	8.4.o6	Ivanka	18.4.1o
Marica	13.11.31	Emica	27.6.38
Sedjak Marija	21.11.87		

Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Koren — Hof, Uhl
St. Michael/Blbg.
Ignac 2o.12.99
vrnitev: 17.4.42 Ebental

Koren — Hinterlibitsch, Smolej
St.Michael/Blog.

Jože	13.9.97	Marija	28.6.o4
Kati	3o.4.69	Jože	26.8.34
Janko	14.5.31	Frici	1.5.4o
Štefan	11.12.41	Marija	14.12.35
Neža	1.3.22	Margareta	18.3.97
Oti	13.12.27	Kati	

Ebental vrnitev: 17.4.42

Koren — Wakendorf (J) Koren
Globasnitz

Štefan	1o.12.o9	Apolonija	22.3.o1
Henrik	22.6.29	Cvetka	22.9.32
Štefan	1o.1o.4o	Nada	7.6.42

Hasselberg vrnitev: 26.7.42

Kosmač — Neuhaus Liješnik
Lavamind

Franc		Hedi	28.1o.19
Neža	21.1.41	Kristo	25.12.32

Ferk Franc 5.1o.42
Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Košutnik — Globasnitz 21 Lesičjak
Globasnitz

Tomaž	17.12.92	Matilda	5.2.99
Franc	2.6.27	Lena	3.5.o2

Hesselberg, vrnitev: 25.7.45

Kramer — Techelweg 1, Janše Schiefling

Lenej 15.3.96 — Rezi 1.5.93

Rezi 24.12.31

Hasselberg, vrnitev: 22.7.45

Kraut — Hinterlibitsch Smolej St,Michael(Blbg.

Alojzija 28.1.94 — Alojz 1o.4.95

Joža 12.5.23 — Zora 31.1.2o

Rezi 26.9.26 — Alojz 28.3.21

Hesselberg vrnitev: 22.7.45

Kravt — Feistritz Klokar St.Michael/Blbg.

Janko 75 — Amalija 31.5.89

Ana 18.7.12 — Ika 3o.11.13

Dora 16.12.17 — Draga 23.3.21

Hesselberg vrnitev: 22.7.45

Kričej — Rauth 5, Mathi Keutschach

Pavl 26.6.85 — Marija 13.3.92

Marta 24.9.22 — Pavl 2.7.25

Hesselberg, vrnitev: 18.7.45

Križnar — Matschach 11, Boltežar Feistritz/R

Matevž 9.11.o8 — Peter 76

Barbara — Franc 13

Tomaž 16 — Blaž 19

Cvetko 14 — Albert 29

Rezi

Gestapogef.Klagenfurt, sestra KZ Rawensbrück, bratje KZ Dachau

vrnitev: 6.42

Križnik St. Margarethen, 11, Poganič Kunčič

St. Margarethen

Joža 15.9.96 Marija 25.5.15 Joža 13.2.34

Hanzi 7.11.37 Hanzi 29.8.99 Franc 3.3.26

Hasselberg

vrnitev: 27.7.45

Krištof Hof 12, Ferlin

St.Michael/Blbg.

Marija 25.6.78 Lizka 16.6.16

Hagenbuchach, Hesselberg

vrnitev: 25.7.45

Krištof Ledenitzen Čemernjak

Ledenitzen

Zdravko 8.2.84 Ana 23.7.23

Jožefa 14.6.16 Milica 1o.9.18

Zdravko 14.2.21 Ivanka 14.11.4

Hagenbüchach, Einstatt, Hesselberg

vrnitev: 17.7.45

Kropivnik Kindergartengasse 6

Ferlach

Blaž 2o.1.98 Ana 25.8.o8

Hesselberg, Innsbruck

vrnitev: 21.6.45

Kropivnik Ruttach 3, Šranc

(Tončka) Bleiburg

Lenčka 4.8.18 Joža 11.3.39

Mirko 13.3.4o Albert 9.5.44

Frauenaurach, Hesselberg

vrnitev: 22.7.45

Kropivnik — Ludmannsdorf 3, Kožnar
Ludmannsdorf

Tomaž 14.12.94 — Marija 23.3.94
Tomaž 25.8.25 — Barbara 28.1.28
Zdravko 25.8.33
Schwarzenberg, Frauenaurach, Michstatt
vrnitev: 25.5.45

Krušič — Pugrad, čeber
Ludmannsdorf

Franc

Krušič — Zedras, Šlajhar
Lumdnansdorf

Pavl 27.7.28 — Kati 8.6.95
Rozi 1o.3.25 — Frieda 2.9.41
Toni KZ 15.1.29 — Pavl 2.5.19
+Janko+ 29.8.12
Bruck, Markt Ettelbach
vrnitev: 2o.7.45

Kuhling — Globasnitz 43, Rihke
Globasnitz

Terezija 18.8.o1 — Franc 3.4.68
Tagenbuchach, Hesselberg
vrnitev: 2.7.45

Kunčič — Unteraichwald 5, Ambruš
Latschach

Marija 23.9.92 — Franc 17.9.97

Kunčič

Marija	28.6.24	Joža	13.2.34
Franc	3.3.26 (3)		

Hesselberg, Weissenberg, Frauenaurach
Altdorf vrnitev: 27.7.45

Kunčič	Dreulach 5, Stantač St.Jakob/R.		
Tonej	8.1.75	Neža	31.12.75
Vinko	3.7.oo	Marija	11.2.98

Rehnitz, rastatt, Gerlachsheim
vrnitev: 15.8.45

Kus	Feistritz 56, Tavčar Feistritz		
Joža	13.4.o3	Milan	15.9.oo
Marija	9.4.o2	Lenčka	5.83
Marija	3o.3.7o		

Frauenaurach
vrnitev: 5.42

Kušej	St.Michael, David St.Michael/Blbg.		
Jurij	13.4.97	Lizabeta	19.1o.11
Justina	28.9.33	Doroteja	24.1.35
Tončka	17.4.25	Marija	28.3.41
Janko	24.12.36	Margareta	7.7.94
Marija	7.8.98		

Ebental vrnitev: 18.4.42

Kuštar faunsdorf 7, Šučnik
Eberndorf

Franc	X7.12.o8	Ana	5.6.oo
Ana	24.8.33	Janko	21.6.38

Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Klacer Kreuth 1, Breznikar
Viktring

Štefan	25.12.63	Marija	4.1.87
Alojz	4.6.12	Marija	2o.4.19
Malči	4.6.24	Konrad	11.1o.25
Tonej	29.12.21	Janko	22.5.11

Hesselberg, Weissenberg, Eichstatt
Frauenarach
vrnitev: 2o.7.45

L

Leninšek Oberort 32, Kagelschmied
Eisenkappel

Karl+	75	+Herman+	o1
Klara	12.8.85	Janko	o9

Rehnitz, Eichstätt
vrnitev: 3o.1o.43

Lapuš Hundsdorf 13, Ohacl, Šuster
Feistritz

Cvetko	3o.4.94	Marija	8.9.o3
Cvetko	4.5.24	Janko	12.4.26
Marija	9.12.27	Kristka	8.12.29
Rezi	15.1o.33	Nada	21.1.35
Cilka	11.11.37	Tomaž	6.41

Leis Tomaž 15.1o.73
Frauenaurach vrnitev: 22.7.45

Lepušič Raum 1o, Fugar
Rosegg

Janko 28.4.97 Aloizia 24.7.97
Janko 18.1o.25 Joža 2.11.27
August 3o Aloizia 34
Hesselberg, vrnitev: 25.7.45

Lesnik Leppen, Gregorič
Eisenkappel

Marija 12.8.o6 Cilka 8.11.25
Mira 1o.6.33 Maria 25.3. 35
Joža 2o.3.38 Karl 1o.1o.o9
Brückl, Görtschitztal
vrnitev: 2.9.45

Lobnik Toganj, 14/25 Pojovc
Diex

Ignac 1.2.86 Rezi 29.5.55
Ana 26.6.23 Štefan 19.12.24
Tonej 3.6.28 Angela 28.9.29
Štefania 26.12.3o Amalia 28.5.32
Rezi 1o.1o.33 Peter 2o.4.37
Norbert 6.6.41
Rehnitz, vrnitev: 12.7.42

Lombar Schiltendorf 26, Lombar
Tonej 16.12.92 Lizka 17.11.98
Emica 12.2.27
Schwarzenberg, Frauenaurach
vrnitev: 16.6.45

Lesjak Oberdorf, Leitenbauer
Köstenberg/Velden
Maria
Lepušič Janko

M

Mach Matschach 9, Činkovc
Feistritz/R
Kristej 12 Katica
vrnitev: 7.45

Mak Migöriach 3, čeber
Viktring
Lenčej 11.8.oo Milica 17.9.o5
Ivanka 17.12.27 +Paula+ 3o.9.41
Lenčej 3.9.44
Cvander Pavla 21.2.19
Schwarzenberg, vrnitev: 9.9.45

Male Kirchentheuer 18, Petoj
Ferlach
Šimen 23.1o.11 Marija 24.3.o7
Irena 5.4.31. Šimen 26.9.41
Hesselberg, vrnitev: 25.7.45

Malle Zell-Oberwinkel 21, Malej
Ferlach
Janko 17.9.o5 +Janko+ 13.6.63
Maria 8.1.81 Jožefa 26.1o.15
Frauenaurach, Kaumberg
vrnitev: 17.7.45

Majrič Grafenbach,Vučinik
Diex
Marko 2.4.12
Rehnitz, vrnitev: 25.7.45

Martič Pogöriach 21, Kuhar
Latschach
Maria 16.7.74
vrnitev: 19.7.45

Martič Selkach, Ravbar
Ludmannsdorf
Zdravko 17.2.91 Ana 27.3.92
Schwarzenberg, Frauenaurach, Eichatätt
vrnitev: 5.11.45

Magedin Unterleibach, Voltan
Ferlach
Janko 6.3.04 +Ana+ 9.4.69
Janko Ana 13.4.99
Jožefa Marija 27.5.4o
Janko 22.9.41 Joža 21.12.44
Rehnitz, Eichstätt, Frauenaurach
Eichstätt, Repdorf
vrnitev: 27.7.45

Mertel Sigmontitsch Prangar
Fürnitz
Janko 1.12.1o Marija 24.1o.19
Rozi 4. 6.41 Ivanka 9.7. 86
Jože 21. 5.19 Alojz 9.7.22
Ebental, vrnitev: 15.4.45

Mikl Mallestik 29, Mager
Mallestik
Karl 7.1o.95 Ana 13.2.o4
Hesselberg, vrnitev: 25.7.45

Mikl Gorintschach 3, Vraček
Mallestik
Luka 18.1o.o4 Urška 2.6.42
Luka 29. 5.38 Marija 25.3.42
Rehnitz, Ettlingen, Rastatt, Gerlachsh
vrnitev: 22.6.45

Miklavčič St.Johann 1, Šćedemnik
St.Johann
Jože 2o.12.98 Eliza 2.1o.o5
Olga 1.12.31
Schwarzenberg, Frauenaurach
vrnitev: 3o.6.45

Milavec Draurain 5, Hašej
Bleiburg
Franc Kati 28.3.93
Andrej 9.9.o6 Marija 16.6.99

Milčnik Achonitz 16, Koron
Feistritz
Janko 13.1o.o4 Ivanka 26.12.o4

Milonik
Janko 3.7.36 Pavlina 2o.1.4o
vrnitev: 14.4.42

Močilnik Unterloibach, 6
Bleiburg
Andrej 3o.11.98 Marija 67
+Janko+
Hesselberg, vrnitev: 9.9.42

Močilnik — Unterloibach 9, Mežnar
Bleiburg

Jože	3. 7.oo	Amalia	2. 7.oo
Štefan	15.12.32	Pavl	19. 1.34
Janko	9. 8.36	Tonej	11. 7.43
Ignac	31. 1.o3		

Hesselberg, vrnitev: 22.7.45

Morak — Reifnitz 2, Klemen
Völkermarkt

Janko		Liza	19.11.oo
Lizka	1. 8.22	Janko	2. 2.24
Ida	13. 4.27	Marija	3o.11.38
Rezi	6.1o.35	Mali	12. 7.38

Hesselberg, Frauenaurach
vrnitev: 22.7.45

Müller — Gödersdorf 17, Kotnik
Müllnern

Janko	26. 3.84	Francka	28. 2.99
Marija	23. 9.22	Janko	17. 8.2o

Frauenaurach, vrnitev: 15.7.45

Müller — Faak 2, Ploner
Faak/See

Zdravko	28.7.91	Albina	2.3.25
Dobernik Francka	1o.8.99		

Hagenbüchach, Eichstätt
vrnitev: 25.7.45

0

Ogris — Rabenberg, Rovenjak
Weizelsdorf

Marija

Ogris Kosiach, Oblak
Ebental

Martin 1. 5.67 Lenčka 15.4.71
Rezi 15.1o.94 Šimen 3o.8.17
Ebental, vrnitev: 18.4.42

Ogris DrabunaSchach, 9 Pelcer
Gallicien

Andrej KZ 12.1o.o3 Neža 15. 1.o5
Josefa 29.3.31 Rozi 6. 6.35
Mirko 9.9.4o Tomaž 13.12.67
Schwarzenberg, Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Ogris Ludmannsdorf 13, Miklavž
Ludmannsdorf

Janko 31.1o.98 Ana 22.8.95
Janko 2. 1.28 Joža 19.3.29
Ana 5. 7.3o Mojci 22.4.34
Schwarzenberg, Frauenaurach, Eichstätt
vrnitev; 17.7.45

Ogris Grosskleinberg 1, Odrej
Ludmannsdorf

Janko 9.9.94 Liza 9.9.o4
Vinko KZ 14.12.27 Zofka 12.5.29
Liza 4.1o.3o Marija 4o
Bruck, Illertiesen, Markt Rottelbach
vrnitev: 2o.7.45

Olip Zell-Pfare 6, Užnik
Ferlach

Cvetko 4. 4.69 Neža 76
Marija 12 Neža 15
Ana 6.11.22 Mira 3.12.42
Rehnitz, Eichstätt
vrnitev:

Olip — Ebriach 39, Jereb
Eisenkappel

Tomaž 21.1.84 — Joža 19.1o.25
Pavla 1o.7.27 — Metod 4. 7.37
Janko 12.6.31 — Urška KZ 12.11.o4
Marija KZ 28.8.24
Altöttingen, vrnitev: 3o.4.45

Olip — Zell-Pfarro, Frančej
Ferlach

Urban 22.5.95 — Marija 25.1o.91
Rehnitz, Eichstätt, Frauenaurach, Hesselberg, Eichstätt
vrnitev: 22.7.45

Olipič — Dornach 7, Majhar
Ferlach

Ulrich 2o.5.98 — Magdal. 26.11.97
Wili 22.12.2o
vrnitev: 4.6.45

Ovnič — Unterloibach, Povoden
Bleiburg

Zdravko 6.2.79 — Antonia 16.1.83
Hesselberg, vrnitev: 22.7.45

P

Pahler — Augsdorf 97, Marica
Velden/See

Štefan 26.12.o1 — Marija 24.1.o4
Marija
Rehnitz, rastatt, Gerlachsheim
vrnitev: 15.8.45

Partl — Feistritz 41, črnko
St.Michael, Bleiburg
Jože 18.12.82 Kristina 9.12.oo
Jože 21. 9.37 Marija 25. 9.4o
Margar. 6. 6. 67
Hesselberg, Weissenburg, Eichstätt.
vrnitev: 25.7.45

Pasterk — Lobnik
Eisenkappel
Jurij

Pavl — Leppen 5, Knolič
Eisenkappel
Marija 4. 5.o3 Mali KZ
Marija 26. 3.35 Ana KZ
vrnitev: 15.5.45

Pavlič — Höhe lo, Peter
Keutschach
Jurij 3o.1.96
Gestapogefängnis Klagenfurt, Altötting Nd.Bayern
vrnitev: 1.5.45

Pečnik — Vellach 51, Podpisnik
Eisenkappel
Barbara 1.12.88 Roh. KZ 2.4.94
Franc + + partizan Janko o4
KZ Dachau, Mathausen

Pečnik — Obervellach, Maguč
Ledenitzen
Janko 27.9.91 Ana 29.5.o2
vrnitev: 4.11.45

Pek Altfinkestein lo, Mikula
Janko KZ 26.6.13
Alojzija KZ
Franc ubit
Dachau, Lublin, Ravensbrück

Petjak Traundorf, perko
Janko
vrnitev: 25.7.45

Petjak Gonowetz 1, Miklavc
St.Michael/Bleiburg
Janko 12.5.98 Marija 5.4.03
Janko 11.7.27 Angela 12.2.22
Josefa lo.2.3o
Frauenaurach, Eichstätt vrn. 25.7.45

Petrič St.Jakob, Arlak
Haimburg
Kati 25. 2.12 Karl 3.11.02
Pavl 25.4. 35 Katica 25.5.36
Joža 13.3.42
Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Petrič Sand 9, Lončej
Föderlach
Alojz 27.9.oo Ivanka 29.5.04
Alojz 8.4.28 Ivanka 17.8.27
Mirko 8.11.29 Franc 24.12.3o
Milka lo.3.33 Oti 22.5.34
Rehnitz, Rastatt, Gerlachsheim
vrnitev: 22.6.45

Picej St.Primus 5, Vogel
St.Veit, Jauntal

Zdravko	8.5.78	Zdravko	9.9.01
Marija		Zdravko	
Joža		Rezi	
Liza	9.3.84	Joža	28.7.08
Mohor	2.12.05	Dolfej	30.5.17

Frauenaurach, Eichstätt
vrnitev: 22.7.45

Popatnik Melweg, Šmid
Egg/Hermagor

Franc	19.5.92	Tilka	19.2.09
Marija	30.3.27	Franc	15.7.28
Kati	22.5.32	Ela	20.4.34
Andrej	30.11.35	Albert	26.2.36

Frauenaurach, Eichstätt
vrnitev: 22.7.45

Pisjak Weroutzach 1, Podrovnik
Ebental

Lambert	5.10.99	Justi	26.9.99
† " †	7.10.25	Tomaž	5.8.28
Urška	16. 2.30	Hanzi	7.7.32
Ančka	17. 7.33	Pavli	25.6.38

Hesselberg, Frauenaurach
vrnitev: 22.7.45

Potočnik Mökriach 12, Vrolih
Eberndorf

Kristl	13.12.23	Kristl	23.12.85
Ivanka	23. 6.17	Ana	27.10.19
Marija	15. 5.25	Milka	4.11.28
Štefan	23.12.23	Jakob	21. 7.22

Markt Erlbach, vrnitev: 22.7.45

Pristovnik — Rabetsch 15, Lakonik
Gallizien

Marija	27.9.12	Ignac KZ	6.7.86
Margar.	3.7.23	Blaži	2.2.14
Katica	2.8.25	Lenčka	23.4.32
Krista	17.4.38	Martin	8.1o.17
Klara	3o.7.2o		

Klagenfurt, Lidmanskigasse, Siebenhügelstrasse
vrnitev: 6.5.45

Prosekar — Plöschenberg 8, Razaj
Köttmannsdorf

Tomaž	31.12.27	Marija	17.4.97
Janko	2o.1o.24	Marija	23.1o.25
Tilka	26. 6.31		

Hesselberg, vrnitev: 8.8.45

Prosenc — Wriesnitz 3, Povlin
Eberndorf

Franc — Marija
Marija
Frauenaurach

Prušnik — Lobnik 2, Velfel
Eisenkappel

Franc	2.1o.87	Marija	13.2.9o
Vladimir	1. 1.35		

Frauenaurach, Eichstätt, Rebdorf
Bamberg
vrnitev: 7.9.45

Pušnik Krejanoach 3, Pušnik
Gallizien
Jurij 28.3.99
Schwarzenberg, Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

R

Rabič Komaren 9, Gradišnik
Ruden
Joža 18. 3.o1 Neža 3o.12.97
Pavl 27. 6.28 Marija 11.2.21
Hagenbüchach, Eichstatt
vrnitev: 25.7.45

Rajhman Lind 2o, Föderlach
Jesenik
Jakob 28.3.97 Roza 11.2.91
Marica 18.2.27 Roza 11.2.92
Hesselberg, Lauterch
vrnitev: 23.9.45

Rajner Augsdorf 27, Šušnik
Velden/See
Matevž 17.11.82 Marija 28.4.84
Kakl Susi 13. 8.13
Hesselberg, vrnitev: 25.7.45

Rak Obersielach Motej
Völkermarkt
Peter 26.6.99 Liza 27.12.99
Franc 3.1o.24 Milica 16.9.26
Marija 17. 2.31 Janko 12.5.36
Wili 29.11.37 Sieglinde 19.11.39
Hesselberg, Weissenburg, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Rap — Wintschach 6, Hajnžej
Viktring

Ignac 2.4.9o — Lucija 6.12.85
Hesselberg
vrnitev: 18.7.45

Rauter — Mellach 7, Wedenl
Egg/Hermagor

Edi 29.7.97 — Ivanka 19.5.o5
Eddi 23.5.3o — Rezi 25.2.32
Vinko 21.1.67 — Terezija 2.5.67
Frauenaurach, vrnitev: 18.7.45

Renko — Ferlach, Hauptplatz 3
Jože 17.9.77 — Tonej 24.1.o5
Franc 25.1.13
Hesselberg, Breslau, Innermanzig/Sien
vrnitev: 18.7.45

Resman — Ledenitzen 21, Tratnik
Ledenitzen

Franc 15.4.89 — Rezi 13.8.99
Rezi 21.6.24 — Franc 2.2.28
Štefan 18.5.29 — Mirt 4.6.31
Jože 3.2.34 — Janko 3o.3.35
Tonej 19.7.36
Hagenbüchach, Fürth, Eichstätt
vrnitev: 17.7.45

Rezaj — Roach 2, Šlosar
St. Egyden

Lipej 1o.5.93 — Marija 18.6.99
Lipej 26.5.27 — Jože 21.11.28
Joki 13.5.3o
Rehnitz, Eichstätt, Furth
vrnitev: 18.7.45

Ročičnjak — Kleindorf 4, Komar
St.Kanzian

Joža — Liza 8.11
Jožefa 16.3.16 — Francka 12.4.28
Krasnik Marija 27.1o.19
KZ Aichbach, vrnitev: 22.6.45

S

Sadolšek — Lobnik Mike
Eisenkappel
Miha — Ivanka

Samič — Kleindiex 16, Volčič
Ruden
Joža 21.3.oo — Apolon 5.2.92
Joža 17.11.31 — Neža 17.11.77
Blatnik
Margar. 22.6.28 — Urška 18.1o.2o
Rehnitz, Eichstätt
vrnitev: 7.6.45

Sienčnik — Mökriach 11, Hajnik
Eberndorf
Francka 22.12.o3 — Margar. 14.2.32
Cvetko 29. 4.36
Markt Erlbach, vrnitev: 18.7.45

Sitar — Selkach 4, Luke
Ludmannsdorf
Peter 9.9.98 — Kati 16.2.oo
Marica 8.12.27 — Robi 3.6.3o
Cvetko 4.5.33 — Peter 21.9.35
Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Skutl — Unterort 4, Gradišnik
Bleiburg

Jera 13.7 3.78
Rezi 6.1o.12
Janko 26.6.35
Franc 8.4.42
Lenčka 11.2.18
Franc 29.3.o1
Margar. 9.6.33
Joža 29.4.38
Tonej 3o.5.o8
Marija 2o.6.21
Hesselberg, vrnitev: 22.7.45

Sluga — Remschnig, Kah
Eisenkappel

Marija

Sluga — St.Loenhard, Mihorčev mlin
Riegersdorf

Toni

Slugovc — Unterberg, Borovnik
Ruden

Pavl
KZ Dachau

Smeričnik — Kirchgasse lo, Ferlach
Smeričnik Anton lo.3.96
Hesselberg, Frauenaurach
vrnitev: 19.5.45

Smrtnik — Trögern 8, Smrtnik
Eisenkappel

Franc
Milka 18.8.21
Bernarda 2o.5.25
Vida 15.6.28
Franc 8.11.33
Urška 18.8.94
Marica 1o.11.23
Rezi 12.8.26
Katica 12.8.29
Frauenaurach, vrnitev: 27.7.42

Stozlechner — Schlaiten 13, Zg.Moźnar
Ainet - Lienz

Tone	5.7.97	Neža	2o.2.97
Roza	7.6.27	Herman	19.3. 29
Judith	19.9.3o	Antonija	2.8.25

vrnitev: 13.9.45

Šturm — Zinsdorf 5, Toman
Püscheldorf

Andrej	11.7.95	Zofka	8.5.o5
Katica		Andrej	
Franc		Veronika	
Marija		Nežka	
Marija			

Rehnitz, Eichstätt, vrnitev: 22.7.45

Šturm — Zinsdorf, Martič
Pücheldorf

Mihej	27.9.91	Marija	6.2.27
Joža	9.3.28	Blaž	19.1.32

Šušu — Plascherken 8, Stergavčnik
Keutschach

Štefan	12.1o.oo	Rezi	14.1o.o5
Štefan	17.11.34	Jože	12. 3.36
Viktorija	11. 5.37	Tomaž	13. 7.38
Janko	9.6. 4o	Alojz	15. 6.41
Marija	25. 8.o8	Tomaž	16. 9.o4

Hesselberg, vrnitev: 22.7.45

Šüttelkopf — Längdorf 34, Pok.
St.Jakob/R.

Andrej	14.1o.o4	Marija	4. 9.o6
Franc	3.1o.27	Andrej	5. 9.28
Augusta	26. 8.29	Marija	7. 8.3o
Kati	13.11.34		

Ebental, vrnitev: 18.4.42

Švarc Svetschach 93, Švarc
Feistritz/R.
Zdravko 1.11.93 Angela 3o.4.97
Zdravko 2o. 9.25
Gestapogefangnis Klagenfurt
vrnitev: 1.5.45

T

Tarman Pogöriach 14, Selan
Gatschach
Zdravko 8.12.97 Roza 3.9.o4
Marica 1.1o.36 Zdravko 19.8.37
Alojzija 27. 3.42
Hagenbüchach, Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Tavčar Lengdorf 19, Tavčar
St.Jakob/R.
Joža 8.5.1o Kati 14.4.16
Pavl 3.2.72 Peter 3.4.o1
Joža 12.3.36 Hanzi 15.1o.38
Katica 3o.1o.41
Klagenfurt, vrnitev: 17.2.42

Treiber Böckestein
Franc Marija

Taler Radsberg 11. Rožman
Ebental
Jože 16.6.o4 Marija 8.12.o9
Neža 24.6.34 Dora 2o. 3.36
Alfons 12.8.38 Mirko 2o. 9.39
Hilda 15. 6.41
Ebental, vrnitev: 17.4.42

Tollmeier Unterkreuth 19, Podrečnik
Ebental

Janko	4. 6.09	Marija	2.2.11
Marijanca	28. 2.41	Jernej	23.7.42

Orlič Marija Wieser Ana
Wieser Nužej
Frauenaurach, vrnitev: 29.6.45

Trabesinger Augsdorf 83
Vašnik, Velden/See

Dionis	2.8.86	Ana	27.9.98

Hagenbüchach, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Trignik Latschach 4, Virtič
Latschach

Šimen	24.1o.o8	Kati	18.12.o7
Šimen	2o.1o.31	Franc	12. 7.33
Kati	28. 4.4o	Neža	1. 9.81

Hagenbüchach, Eichstätt, Hesselberg
vrnitev: 17.7.45

Trunk Susalitsch 8, Ovnič
Müllnern

Maks	12.1o.99	Ana	11.2.o9
Janko	1o. 1.29	Lojzi	8.2.31
Janko	31.12.65		

Schwarzenberg, Frauenaurach, Eichstätt
vrnitev: 27.1.45

Trunk Faak 2o, Zavernik
Faak/See

Joža	8.8.97	Marija	13.11.o8
Ana	3o.11.25	Alojz	12. 6.27
Marica	28. 9.28	Franc	3o. 8.29
Joža	24. 8.32	Janko	19. 6.42

Hagenbüchach, vrnitev: 16.7.42

Trupe Hart, Matej
Riegersdorf

Franc Gašpar 11. 2.78
Alojzija 4.6.82 Franc 9.1o.1o
Alojzija 9.8.o8
Hagenbüchach, Eichstätt
vrnitev: 3o.7.42

Turk Unterort 22, Stern, Blbg.
Franc 21. 1.99 Ivanka 21. 6.14
Milka 22. 9.39 Tonej 16. 6.86
Ivanka 1o. 9.4o Vinko 12.1o.42
Vera 8. 1.45
Schwarzenberg, Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Tuš Plascherken Robič
Keutschach
Toni 17. 1.91 Ana 5. 2.26
Barbi 26.11.2o Tonej 31. 3.29
Marija 2. 2.74 Ana 24. 6.15
Rehnitz

U

Umek Schiefling 16, Kramerič
Schiefling
Tonej 23.5.o4 Kati 5.2.12
Hesselberg-Steyer
vrnitev: 8.6.45

Urank Enzelsdorf, Kavh
Gallizien

Janko	29.9.9o	Amalia	19. 9.96
Janko KZ	9.5.2o	Marija	31.12.21
Katica	1o.2.24	Amalia	17.11.25
Joža	1o. 2.27	Terezia	15.1o.28
Franc	25. 9.31	Ana	13. 9.35
Danica	16. 8.42		

Hesselberg, vrnitev: 25.7.45

Urankar Schelesnitz 3, Tomerle
Keutschach

Franc	4.1o.89	Ana	4.1o.89
Topličer Hermi	15.2.25		

Hesselberg, Klein-Mariatell
vrnitev: 18.7.45

Urh Blasnitzen, Urh
Miklautzhof

Kati	21.11.91	Marija	23.9.21
Joža			

KZ Rabensbrück
vrnitev: 9.5.44

Uršič Latschach 18

Neža	7.8.12	Tilka	17.4.29
Tonej	23.5.33	Janko	31.5.32
Nežka	18.1.37	Franc	8.6.39
Tonej	16.1.o7		

Vrnitev: 17.7.45 Rettenbach

V

Vauti Ruttach 1, Vauti Bleiburg

Joža	9. 2.9o	Marija	(8.1.26)
Marija	3. 3.22	Stanko	8.1.26
Rezi	6. 3.27	Izidor	12.5.29
Oti	7.12.3o	Levko	
Ivanka	35		

Schwarzenberg, vrnitev: 6.7.42

Vavče Traunsdorf 33, Vavče St,Michael

Nante	2.7.o8	Francka	1.1o.o8
Marija	6.9.25		

Rehnitz, Ettlingen Rastadt
vrnitev: 1.8.45

Velikogne Velden, Tunerle Velden/See

Janko	27.1o.83	Ivanka	28.4.82
Marija	26. 2.26		

Markt Rettenbach
vrnitev: 15.7.45

Vidič Oberaichwald 1, Kovačič Latschach

Franc	19.11.o2	Tilka	14.3.o6
Ana	13. 6.36	Franc	26.6.37
Janko	4.5. 42	Neža	11.1.68

Rehnitz, Ettlingen, Rastatt, Gerlachshm.
vrnitev: 1.6.45

Vošpernik Wermberg; Gröblacher
Föderlach

Barbara 9.3.o1 Janko 15.11.69
Marija 2o.5.99 Reginald 9.5.37
Rehnitz, Eichstätt
vrnitev: 4.9.45

Vrhnjak Neuhaus Arnev
Lavamünd

Elizab. 17. 2.99 Jurij 1. 7.o4
Beta 13. 2.27 Heimrik 12.7.32
Franc 2o.1o.33 Marija 3.8.37
Jurij 9. 6.38 Glančnik J. 18.2.26
Frauenaurach, Hesselberg
vrnitev: 22.7.45

Verhjak Unterrain 118 Verhjak
Globasnitz

Janko KZ Julijana 17.2.98
Julijana Jožefa 5.3.31
Marija 3o.4.35 Ana 16.1o.37
Schwarzenberg, Frauenaurach, Scheinfild
vrnitev: 25.7.45

W

Waldhauser St.Gandolf 6, Rutar
Köttmannsdorf

Franc 4.4.95 Rezi 2.6.96
Rezi 16.1o.19 Martina 13.6.27
Hesselberg, Miessenbach
vrnitev: 18.7.45

Waste Grafenstein 29, Ruep
Tomaž 19.12.33 Angela 19.5.07
Rehnitz, Rastadt, Gerlachsheim, Hessel.
vrnitev: 22.7.45

Wašnik Tschahoritsch 12, Glaser Köttmannsdorf
Egidij 25.8.01 Nežka 21.1.16
Egidij 22.5.38 Janko 28.8.40
Katica 6.2.42 Terezia 9.8.43
Hagenbüchach, Michstätt, Hesselberg
vrnitev: 25.7.45

Wastl Mittlern 19, Dpirnik Künsdorf
Zdravko 8.1.00 Maria 6.4.02
Marija 6.1.28 Mira 1.4.31
Ana 22.2.34 Janko 22.7.38
Hubert 3.11.45
Frauenaurach, Freistadt
vrnitev: 22.7.45

Wedenik Abtei 17, Kramar Gallizien
Joža 14.12.82 Marija 10.10.88
Terezia 25.10.19 Marija 17. 9.24
Joža 2. 8.14
Hesselberg, vrnitev: 18.6.42

Wertič Dollichg. 17, Ferlach
Zdravko 8.2.93 Ana 18.10.04
Milka 15.10.24
Hesselberg, Steyer, vrnitev: 1.9.45

Wieser Hundsdorf 46, Kmet
Feistritz/R.

Janko	1.12.94	Ana	1o.7.oo
Ana	5. 7.33	Marija	23.3.35

Frauenaurach, Miessenbach
vrnitev: 25.7.45

Wieser W. Bleiburg 64, Mart
Unterbergen

Janko	17.5.94	Lucija	9.12.95
Jurij	13.11.23	Milka	8. 3.21
Hanzi	26. 6.25	Zdravko	3.1.27
Marko	23. 4.28	Tevži	18.9.3o

Rehnitz, Ettlingen, Eichstätt, Frauenaurach
vrnitev: 17.7.45

Wieser Granitztal, St.Paul/Lavanttal

Rozalija	4.9.76	Amalia	22.2.o1
Martin	11.11.79	Amalia	24.6.29

vrnitev: 28.7.45

Winkler Pfarrhofg. 12, Ferlach

Roza	15.4.88	Jožef	padel

Frauenaurach, Furth
vrnitev: 22.7.45

Wohlfahrt Oberdorf, Cankar, Köstenberg

Franc KZ	26.3.9o	Ana	11.9.91
Tonej KZ	17.1.25	Marija	3o.3.26
Franc KZ	19.2.27	Emil KZ	22.5.28

INSTITUT ZA GRADOVNOSTNA VPRAŠANJA KNJIŽNICA

Woltej Freibach 8, Gallizien
Janko 15.5.o3 Kati 2o.11.78
Rozalia 2.3.16
Hesselberg, vrnitev: 22.7.45

Wutej Abtei 19, Gallizien
Andrej 4.5.89
Hesselberg

Wutej Wakendorf 21, Sonat
Globasnitz
Janko 14.11.74 Barbi 27.11.8o
Janko 28. 1.o7 Ver. 9. 1.16
Barbi 4. 4.19 Katica 1.12.24
Hesselberg, vrnitev: 23.5.45

Wutej Lauchenholz 2, Haris
ST.Veit/Jauntal
Joža 2o.2.99 Lenčka 2.12.99
Ana 19.5.23 Lenčka 14.1o.24
Jožefa 1.4.26 Mirko 19.2.38
Rozalia 11.3.45 Tilka 6.1.41
Altötting, vrnitev: 3o.4.45

Wutti Dollach 1o Winkler
Egg/Hermagor
Gabriel 23.3.87 Cecilia 21.11.93
Aloizia 19.7.26 Mira 26.8.28
Franc 26.8.28 Stanko 7.5.23
+ Grafenauer Aloizia
Frauenaurach, Eichstätt, Freistadt
vrnitev: 18.7.45

Z

Zamlek — Heinburg 5o, Pušnik
Nante — 1o.6.97 — Lizka 15.11.o6
Krist. 14. 7.32
Ana — 26.7.33 — Angela 8.11.35
Nante — 17.1o.37 — Lizka 1o. 5.38
Rehnitz, Eichstätt, vrnitev: 25.7.45

Zellnik — Ettendorf 7, Mesner
Maria — Erna
Siebenhügel b. Klagenfurt

Zewell — Sand 3, Hauser
Grafenstein
Hilda — 5.11.11 — Miha
Dobernik Karl — 2o.1.81
KZ Auschwitz, Rabensbrück
vrnitev: 3.9.45

Ž

Žagar — Wurdach 4, Tomažič
Köttmannsdorf
Janko — 26.12.27 — Antonia 14.4.99
Tonej — 22.4.26 — Zofka 8.5.38
Waldhauser Angela
Hagenbüchach, Hesselberg, Miessenbach

Jevšnik — Heiligenstadt 4, Tomej
Bleiburg
Tonej — 16.7.64 — Franc
Tonej — 4.5.oo — Ana 26.7.o4
Plevnik Ana — Krop Zdravko
Rehnitz, Rastatt, Gerlacheim, Karls-
ruhe, vrnitev: 2o.8.45

Wrulik	Lippitzbach 1, Selam		
	Ebental		
Šimen	28.1o.99	Lenčka	11.9.o2
Lenčka	2. 9.35	Marija	27.7.37
Marija	97	Joža	86

Seebach, Rottenbach, Buch
vrnitev: 27.6.45

Viternik	Globasnitz 3o, Šmid		
Luka	17.1o.9o		

Hesselberg

Za pravilne rojstne podatke se jne jamči, ker so deloma neznani, deloma netočni.

Seznam izseljencev ni popoln. Zgoraj navedeni izseljenci so bili znani Zvezi Izseljencev do 15.aprila 1946. Niso vključeni tisti, ki so se pozneje javili.

Natisnil in razmnožil: Hanzi

Statistična razdelitev izseljencev po Koroški.

Okraj B e l j a k :

Občina			
Bekštanj	26	Maria n.Z.	1
Bistrica/Z	2	Podklošter	1
Kostanje	4	Rožek	1
Lipa	1	Strajavas	3
Ledenice	7	St.Jakob/R.	1o
Loga ves	6	Vernberg	3
		Vrba	1
		Skupno:	66

Okraj C e l o v e c :

Bilčovs	5	Sele	7
Bistrica/R	3	Škofiče	5
Borovlje	9	Šmarjeta	1
Grabštanj	2	Št.Tomaž	2
Hodiše	8	Slov.Blajbk.	2
Kotmaravas	7	Svetnavas	5
Medborovnice	2	Vetrinj	4
Radiše	7	Vesca	4
		Skupno:	73

Okraj L i e n c :

Ainach-Schlait	1		
		Skupno:	1

Okraj Š m o h o r :

Brdo	6	Skupno:	6

Okraj Št. V i d :

Mostič	1	Weitensfeld	1
		Skupno:	2

Okraj V e l i k o v e c:

Bela	19	Ruda	6
Blato	4	Škocjan	3
Bistrica/B.	18	Št.Peter	6
Dobrlavas	4	Švabek	3
Galica	11	Velikovec	1
Globasnica	9	Vovbre	4
Grepinj	1	Žel.Kapla	3
Libuče	7	Žitaravas	4
Pliberk	1	Skupno:	104

Okraj W o l f s b e r g:

Ettendorf	2	Granitztal	1
Libeliče	3	Skupno:	6

Število do 15.IV.1946 znanih izseljencev: 258 družin